

ΙΕΡΟΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

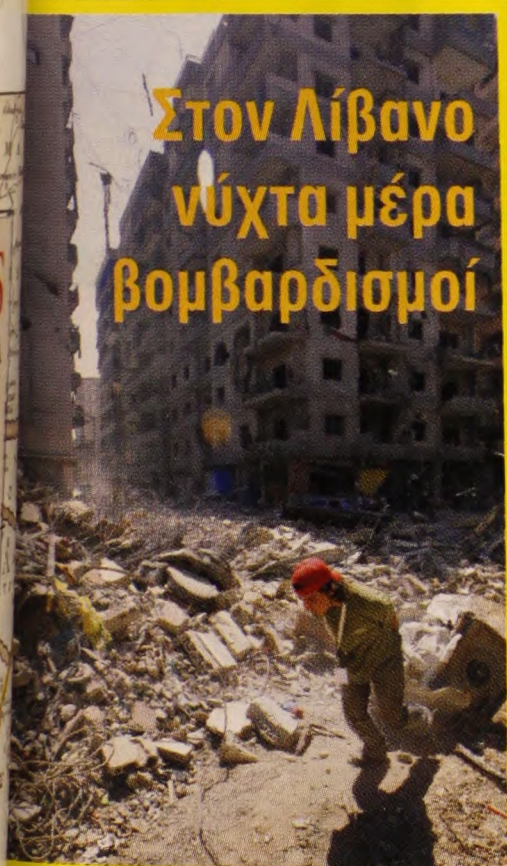
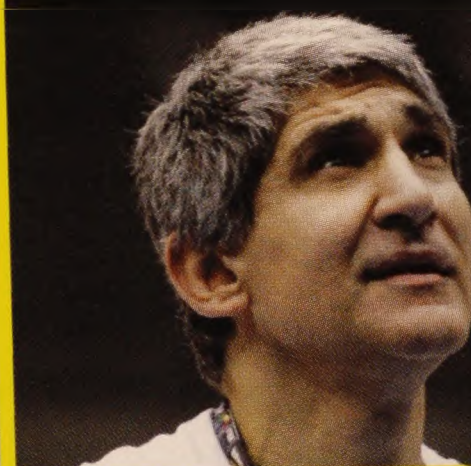
Περίοδος Β'
Τεύχος 876
Παρασκευή
8 Σεπτεμβρίου 2006
Τιμή: 4 ευρώ

ράντα μέρες και πόσα δεν ζήσαμε...

αλαρά στις παραλίες

Γιαννάκη, δεν είναι και λίγο

Στον Λίβανο
νύχτα μέρα
βομβαρδισμοί

Καλά τα συμφώνησαν

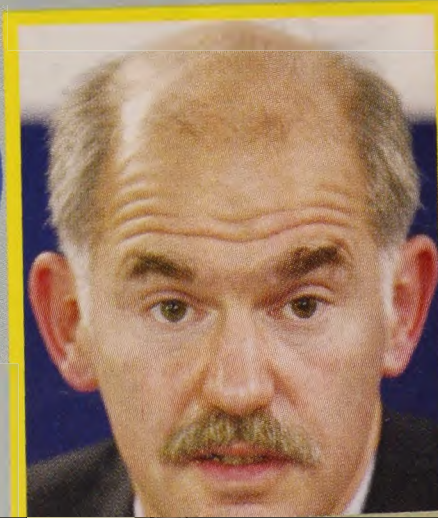

ISSN 1108-9822

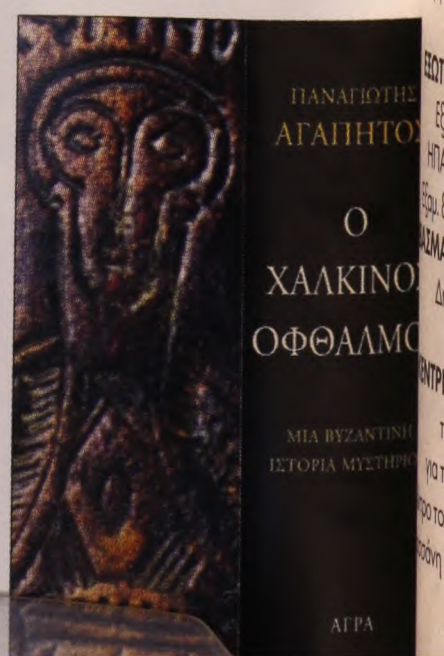
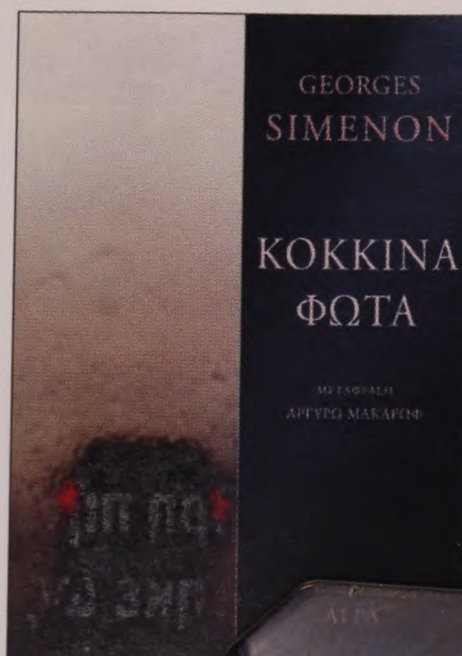
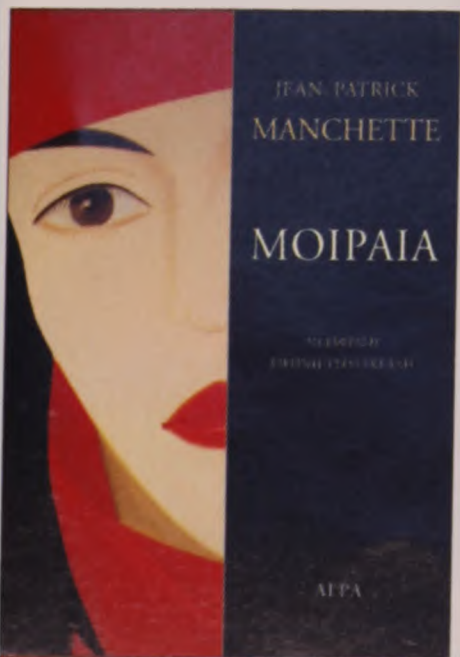
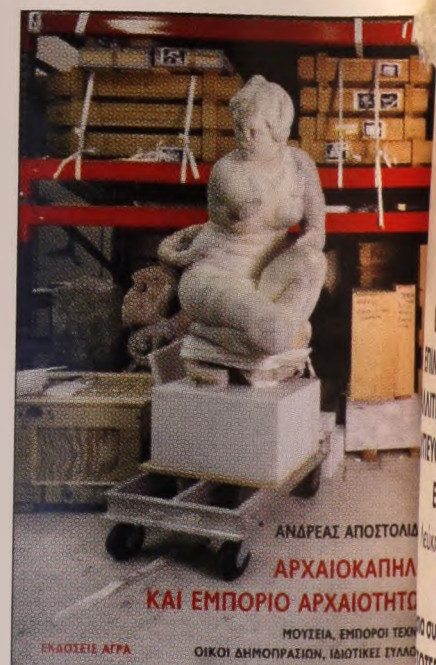
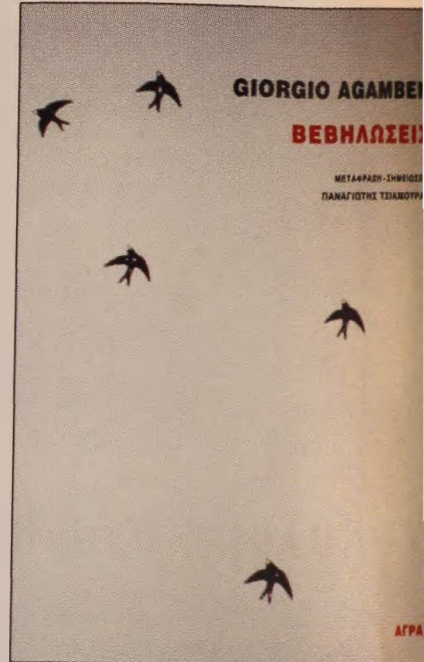
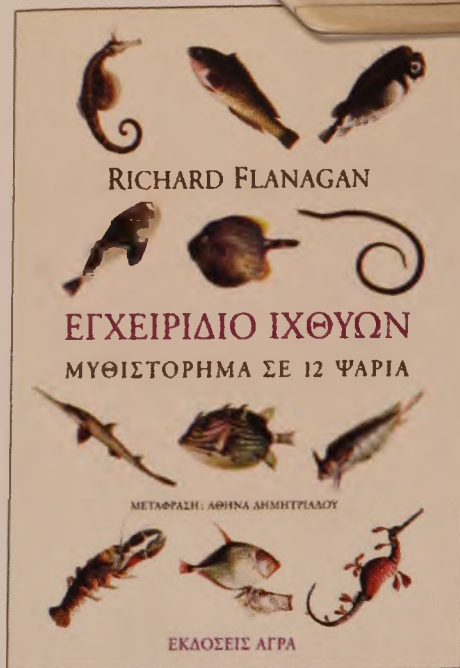
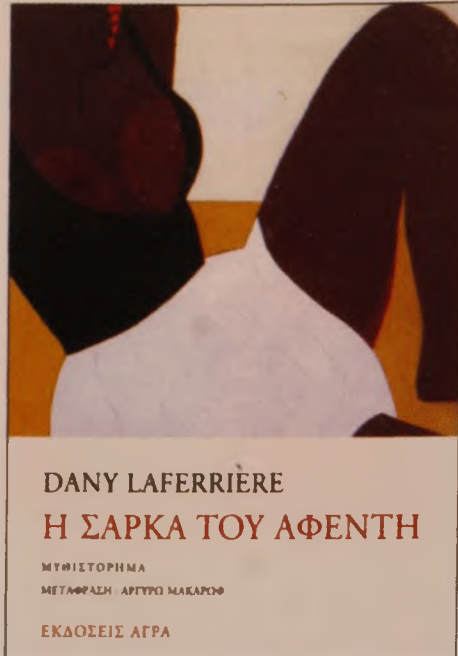
3 6

771108982000

Γιωργάκης στις 3 Σεπτέμβρη πήγε στην Πάτρα
και στις 4 Σεπτέμβρη πετάχτηκε ως την Στοκχόλμη...

Περίοδος Β' • Έτος 33ο • Τεύχος 876

Παρασκευή 8 Σεπτεμβρίου 2006

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ANTI - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Κωδικός εντύπου για τα ΕΛΤΑ: 1045

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 – 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chraprou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Ελευθερία Παπουτσάκη

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Τασία Ρούμπου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 80 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 160 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Αέριο στα πανιά μας...	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Προσοχή: Η Ελλάδα απεμπολεί Μπους, «λοξοκοιτάζει» Πούτιν	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• Ημεροδότης	12
• Ρεπόρτερ: Ο Μόσκοβος, ο Μόσκοβος	14
• Θανάσης Αυγερινός: Ο Πούτιν αιφνιδίασε Αθήνα και Ουάσιγκτον	18
• ΤΕΛΕΙΩΣΑΝ ΤΑ ΜΑΤΣ	20
• Γιώργος Μελιγγώνης: ΠΑΣΟΚ και ΝΔ σε πτώση, η ψαλίδα σε άνοδο	22
• Τ.Μ.: Γιατί δεν θα αναπτυχθεί η ελληνική οικονομία	24
• Γιάννης Κουρταλιώτης: Παιδεία – Εργαστήρι νεοελληνικής αγραμματοσύνης	26
• Ανδρέας Σπύρος: Η παιδεία μετά τριάκοντα έτη	28
• ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ	34
• Τάσος Κορωνάκης: Λίβανος: Μια πιο κοντινή ματιά	36
• Γιάννης Ανδρουλιδάκης: Υπάρχει Σοσιαλδημοκρατία στην Ευρώπη;	38
• Στρατής Μοσχονήσιος: Κέρδη και (δυνάμει) ζημιές του Ερντογάν	40
• Νίκος Καρατουλιώτης: Τι προκάλεσε το ατύχημα στην Κάρπαθο;	42
• E-mail από τον Απόστολο Διαμαντή	44
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	45
• Βάσια Καρκαγιάννη-Καραμπελιά: Αριάννα Μιουνσκίν	46
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Αντανακλάσεις	47
• Δημήτρης Χαρίτος: Ακίρα Κουροσάβα, Κένζι Μιζογκούτσι	50
• Νίκος Γουλανδρής: Δύο γράμματα του Δημήτρη Δούκαρη στον Δημήτρη Χατζή	52
• Αλέξανδρος Καζαμίας: Η πληρότητα στο έργο του Ναγκίμπ Μαχφούζ	54
• Νίκος Ράπτης: Έφυγε ο Μπούκτσιν	57
• Ηλίας Κανέλλης: Ο Ηλίας Λάγιος και η παραλογοτεχνία	58
• ΒΙΒΛΙΟ	63

ΑΕΡΙΟ ΣΤΑ ΠΑΝΙΑ ΜΑΣ...

ΟΙ ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ, όταν είναι ευχάριστες, είναι κατά κανόνα και καλοδεχούμενες. Και οι εκπλήξεις που μας ήλθαν — μας βομβάρδισαν κυριολεκτικά —, πριν ακόμα προλάβουμε να ξεφορτωθούμε τα μπαγάζια που κουβαλούσαμε στις διακοπές μας, ήταν περισσότερο από ευχάριστες. Ήταν συγκλονιστικές. Και όλες... εισαγόμενες!

Ο ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ πρώτος, που απογείωσε το πανελλήνιο με την αργυρή νίκη της εθνικής μας στο «μουντομπάσκετ» της Ιαπωνίας, προκαλώντας δικαιολογημένα τη συγκίνηση και την εθνική υπερφάνεια, αλλά και δίνοντας μαθήματα με την σεμνότητα και την σοβαρότητα που τον διακρίνουν τόσο στη δουλειά του ως προπονητή όσο και στην προσωπική του ζωή.

ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΑΝ τα πήγαιν' έλα προέδρων γειτονικών και μακρινών χωρών — Ρωσίας, Βουλγαρίας, Ν. Κορέας — με έντονο ενδιαφέρον να συνεργασθούν με την χώρα μας. Να συνεργασθούν με τη μικρή Ελλάδα, η οποία βρέθηκε έτσι, για λίγο, στο επίκεντρο της διεθνούς δημοσιότητας. Εδώ όμως θα σταθούμε. Διότι, πέρα από τη δημοσιότητα, μεγαλύτερη σημασία έχουν τα αποτελέσματα των συναντήσεων που έγιναν και οι συμφωνίες που υπογράφηκαν.

ΜΕΜΨΙΜΟΙΡΟΥΜΕ, συνήθως, έτοιμοι να αμφισβητήσουμε, κάθε φορά που υπογράφονται μεγάλες και σημαντικές συμφωνίες ανάμεσα στη χώρα μας και άλλες χώρες, κυρίως υπερδυνάμεις. Έτσι μας έμαθαν. Τώρα όμως η αμφισβήτηση δεν έχει θέση. Κι αυτό διότι η συμφωνία με τη Ρωσία — και τη Βουλγαρία — μας ήλθε κυριολεκτικά ουρανοκατέβατη. Διότι, πέρα από τα δικά μας συμφέροντα, που σίγουρα δεν αγνοούνται, εξυπηρετεί κατά κύριο λόγο τα διεθνή συμφέροντα της Μόσχας, η οποία και επείγεται για την υλοποίηση της συμφωνίας. Συμφέροντα οικονομικά, αλλά και πολιτικά, γεωστρατηγικής σημασίας.

ΑΛΛΩΣΤΕ, αυτός ήταν και ο λόγος για τον οποίο ο Βλαντιμίρ Πούτιν, μετά από 13 χρόνια συνεχών αναβολών και ατέρμονων συζητήσεων — εξ αιτίας της ίδιας της Μόσχας, αλλά και της Σόφιας — αποφάσισε ξαφνικά, στα μέσα του περασμένου μήνα, να επισκεφθεί την Αθήνα, έτοιμος πλέον να τελειώνει μια και καλή με το θέμα του αγωγού Μπουργκάς — Αλεξανδρούπολης. Είναι χαρακτηριστικό, μάλιστα, ότι, σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες, οι σχετικές συνεννοήσεις γίνονταν επί δεκαπέντε ημέρες απευθείας μεταξύ του Κρεμλίνου και του γραφείου του πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή, μέσω της ρωσικής πρεσβείας, χωρίς τη μεσολάβηση του ελληνικού υπουργείου Εξωτερικών, το οποίο φάνηκε σαν να πιάστηκε στον ύπνο. Που σημαίνει ότι ο πρωθυπουργός είτε ήθελε να αποκλείσει τη Ντόρα είτε ήθελε να αποφύγει την εμπλοκή κάποιων μηχανισμών του ΥΠΕΞ — ενέργεια μάλλον δικαιολογημένη, αν κρίνουμε από τις δηλώσεις που βιάστηκε να κάνει ο Αμερικανός πρεσβευτής στην Αθήνα Τσαρλς Ρις, εκφράζοντας τις αντιρρήσεις της Ουάσιγκτον. Πάντως, διαλέγετε και παίρνετε...

ΤΙ ΜΕΝΕΙ, όμως, για την Ελλάδα, μετά την ικανοποίηση των ρωσικών συμφερόντων; Αναμφίβολα, από τη συμφωνία που υπογράφηκε, κερδίζουν κατά κύριο λόγο οι εταιρείες που συμμετέχουν στη κατασκευή, τη λειτουργία και την εκμετάλλευση του έργου. Γι' αυτό και πρόκειται να ακολουθήσουν έντονες διαπραγματεύσεις για την ποσόστωση στη συμμετοχή της κάθε εταιρίας. Αναπόφευκτα, ωστόσο, η Ελλάδα — όπως και η Βουλγαρία — θα έχει το δικό της κέρδος ως χώρα. Κέρδος βεβαίως οικονομικό, αλλά κυρίως πολιτικό, καθώς με όλη αυτή την ιστορία καθίσταται πλέον μέρος του διεθνούς δικτύου ενέργειας.

ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ της ελληνικής συμβολής — και άρα του πραγματικού κέρδους — θα φανεί φυσικά στην πορεία, όταν θα έχουν ολοκληρωθεί οι διαπραγματεύσεις και οι σχετικές διεργασίες. Όμως, το γεγονός της συμμετοχής της Ελλάδας σε ένα τέτοιο έργο της προσφέρει, εκτός των άλλων, περισσότερη ασφάλεια και σιγουριά, ενώ παράλληλα δημιουργεί τις συνθήκες για την ουσιαστική ανάπτυξη μιας μέχρι τώρα κυριολεκτικά υποβαθμισμένης περιοχής, της Θράκης.

ΑΝΑΜΦΙΒΟΛΑ, βεβαίως, υπάρχουν και ορισμένα ερωτηματικά. Με κυριότερο το φόβο της μόλυνσης του νομού Έβρου και μιας ενδεχόμενης οικολογικής καταστροφής, σε στεριά και θάλασσα, της ευρύτερης περιοχής. Ένα φόβο, που, παρά την εξέλιξη της τεχνολογίας, δεν είναι καθόλου χωρίς περιεχόμενο — παρά τις διαβεβαιώσεις του υπουργού Ανάπτυξης Δ. Σιούφα περί οικολογικής ευαισθησίας, είναι γνωστό ότι στα περιβαλλοντικά θέματα δεν τα πάνε τόσο καλά, όχι μόνο οι Έλληνες, αλλά και οι μελλοντικοί εταίροι μας Ρώσοι και Βούλγαροι...

αντί

ΣΙΚΕΛΕ, ΔΙΑΠΛΕΚΟΜΕΝΕ,
ΔΕΞΙΕ!!!

ΔΕΝ ΟΜΙΛΩ
ΜΕ ΑΝ-ΑΓΩΓΟΥΣ

ΚΑΤΑΦΟΡΟΣ 2069

ΔΕΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Προσοχή: Η Ελλάδα απεμπολεί Μπους, «λοξοκοιτάζει» Πούτιν!

ΤΕΛΟΣ καλοκαιριού... Και πάνω που πιστεύαμε ότι μοναδικό δεσπόζον θέμα (αρχές Σεπτεμβρίου) θα ήταν το τι θα πει ή δεν θα πει ο πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής στη ΔΕΘ — και κατ' επέκταση το πώς θ' αντιδρούσαν πολιτικά κόμματα, συνδικαλιστικές παρατάξεις, υποψήφιοι δήμαρχοι ή απλοί πολίτες — ξαφνικά μας προέκυψαν δύο σημαντικά γεγονότα: α) Το επίτευγμα της εθνικής μας μπάσκετ, στο Παγκόσμιο πρωτάθλημα της Ιαπωνίας και β) Η κατ' αρχήν συμφωνία μεταξύ του πρωθυπουργού της Ελλάδας και των προέδρων της Ρωσίας και Βουλγαρίας, Βλαντιμίρ Πούτιν και Γκεόργκι Παρβάνοφ, για την κατασκευή του πετρελαιοαγωγού Μπουργκάς — Αλεξανδρούπολης.

ΤΟ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑ της εθνικής μας ήταν φυσικό να χαιρετισθεί, από νηφάλιους πολιτικούς σχολιαστές, με αίσθημα υπερηφάνειας, αλλά και σεμνότητας. Ναι, η Ελλάδα μπορεί. Ναι, πέρα από την Ελλάδα της γκρίνιας, του «άρπα κόλλα», του φτωχοπροδοτισμού και της μετριότητας, υπάρχει η Ελλάδα που μοχθεί, αγωνίζεται συλλογικά και θέτει στόχους πέρα από τη βάση του «10». Και αυτήν, ακριβώς, την «άλλη Ελλάδα» εξέφρασαν ο Γιαννάκης και η ομάδα του.

ΠΡΟΣΟΧΗ: ΚΑΛΟΙ ΟΙ ΑΓΩΓΟΙ ΑΛΛΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ!

Ο Κ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ χαρακτήρισε τη συμφωνία για την κατασκευή του πετρελαιοαγωγού Μπουργκάς — Αλεξανδρούπολης «ιστορική», όχι μόνο για τις τρεις χώρες, αλλά και για τη διεθνή πετρελαϊκή κοινότητα και τις μεγάλες δυτικές καταναλωτικές χώρες. Και ενώ,

σε ένα πρώτο στάδιο, το ΠΑΣΟΚ, μέσω του εκπροσώπου του Ν. Αθανασάκη, έδειξε να συμφωνεί (να συναινεί...), λίγο αργότερα στελέχη του κόμματος άρχισαν να διατυπώνουν επιφυλάξεις ως προς «ευκρίνεια» του πολιτικού τοπίου, με σημείο αναφοράς τη στάση, κυρίως, της Βουλγαρίας, η οποία χαρακτηρίζεται «δύσκολος συνομιλητής».

ΩΣΤΟΣΟ, αυτό που εντυπωσίασε ορισμένους (μη προΐδεασμένους) σχολιαστές ήταν η στάση που τήρησε η εφημερίδα *Το Βήμα* απέναντι στην προσέγγιση Πούτιν — Καραμανλή: «Ο Ρώσος πρόεδρος — έγραψε — μας «δωροδοκεί για να εξασφαλίσει μονοπώλιο φυσικού αερίου στην Ευρώπη και ταυτοχρόνως πλάσσει... όπλα! Εκνευρισμένοι οι Αμερικανοί δεν κρύβουν τον θυμό τους». Και η ίδια εφημερίδα, σε πρωτοσέλιδο κύριο άρθρο της μάς προειδοποιεί: «Αλλού, γι' αυτούς τους αγωγούς πετρελαίου, (οι Αμερικανοί) προκάλεσαν “πορτοκαλί” επαναστάσεις, πολέμους, αναταραχές. Τι μας περιμένει άραγε;»

ΤΟ ΤΙ «μας περιμένει» — αν μας περιμένει κάτι — θα εξαρτηθεί, τελικά, από την τροπή που θα πάρει το «πόκερ των αγωγών». Πάντως στο κείμενο της εφημερίδας *Το Βήμα*, δίδονταν δύο ερμηνείες: Σύμφωνα με την πρώτη, ο Κ. Καραμανλής προειδοποιείται να έχει τα μάτια του τέσσερα (δεκατέσσερα), γιατί οι Αμερικανοί είναι ικανοί να του οργανώσουν μια «πορτοκαλί επανάσταση» και να τον ανατρέψουν! Σύμφωνα με τη δεύτερη, προειδοποιούνται οι Αμερικανοί να προσέχουν, γιατί «ακόμη και παραδοσιακοί σύμμαχοί τους, όπως η Ελλάδα, λοξοκοιτάνε» ή

άρχισαν να «λοξοκοιτάνε»... Υπάρχει, παρά ταύτα, και μια τρίτη τοποθέτηση, που λέει ότι δεν πρέπει να παίρνει κανείς «τοις μετρητοίς», και σε όλες τις περιπτώσεις, κείμενα δημοσιογραφικά που γράφονται από δεδομένη αντιπολιτευτική σκοπιά.

ΠΑΝΤΩΣ, όλα δείχνουν ότι τα οφέλη για τη χώρα μας θα είναι πολλά, εφόσον η διακρατική συμφωνία γίνει πράξη και δεν υπάρξουν υπαναχωρήσεις από βουλγαρικής πλευράς. Όσο για τον αγωγό φυσικού αερίου, που συζητήθηκε κατά τη διμερή συνάντηση Καραμανλή — Πούτιν, όλες οι πληροφορίες επιμένουν ότι ο ρώσος πρόεδρος ζήτησε την παρέμβαση του έλληνα πρωθυπουργού, προκειμένου να πεισθούν η Ρώμη και οι Βρυξέλλες και αποδεχθούν την εξαγωγή ρωσικού φυσικού αερίου από τον σχεδιαζόμενο εναλλακτικό αγωγό Τουρκίας — Ελλάδας — Ιταλίας.

ΚΑΙ ΕΝΩ, την ώρα που στοιχειοθετούνται οι γραμμές αυτές, δεν έχουν γνωσθεί ακόμα οι αντιδράσεις των Μπους και Συντροφία, σχολιαστές της ανανεωτικής αριστεράς θύμιζαν ότι η καλύτερη απάντηση στην αμερικανική επιθετικότητα είναι η ανάπτυξη δικτύων σχέσεων των ευρωπαϊκών χωρών με τη Ρωσία, η οποία, ούτως ή άλλως (κρατικοκαπιταλιστική ή όχι) παραμένει χώρα (δύναμη) φύσει ευρωπαϊκή.

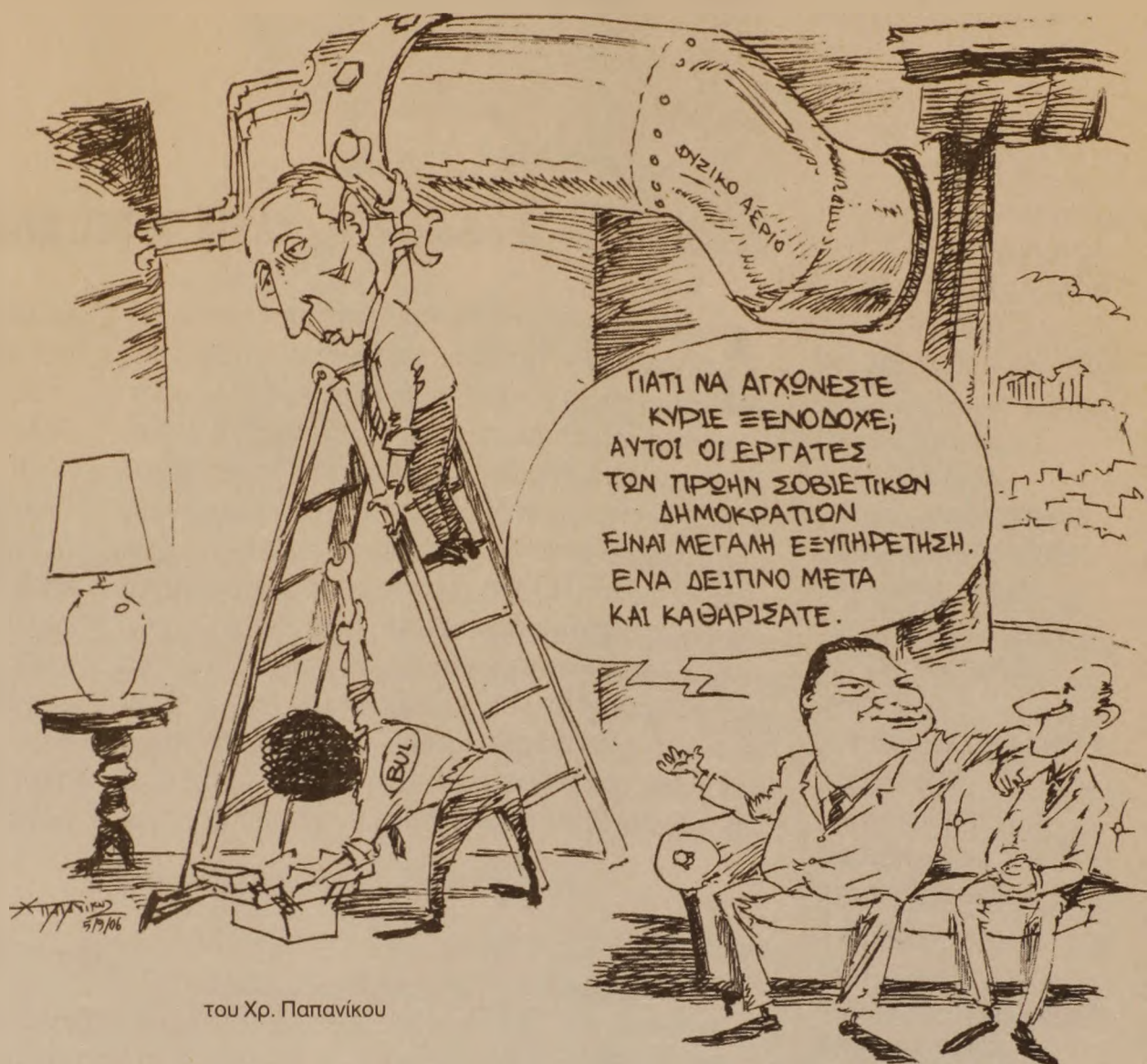
ΟΤΑΝ ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ ΔΕΝ ΕΜΠΙΣΤΕΥΟΝΤΑΙ ΟΥΤΕ ΝΑ ΟΥΤΕ ΠΑΣΟΚ...

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, και ενόψει της «πανηγυρικής πρώτης» στη Διεθνή Έκθεση της Θεσσαλονίκης (ακόμα και κυβερνητικά στελέχη ευελπιστούν ότι, τη

φορά αυτή, θ' απαλλαγούμε απο τις ευλογίες του αγίου Θεσσαλονίκης...), εντείνεται η αντιπαράθεση μεταξύ της κυβερνώσας ΝΔ και του προέδρου του ΠΑΣΟΚ Γ.Α. Παπανδρέου. Ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης πιστεύει ότι όσο ανεβάζει τους τόνους και γίνεται «αγοραίος» τόσο κερδίζει πόντους. Πλην οι δημοσκοπήσεις, οι εσωκομματικές ενστάσεις, τα ίδια τα πράγματα τον διαψεύδουν. Έτσι, με βάση την τελευταία δημοσκόπηση της εταιρείας GPO (για λογαριασμό του Mega), η ΝΔ προηγείται του ΠΑΣΟΚ κατά 2,5 μονάδες (33,8% έναντι 31% του ΠΑΣΟΚ), με το ΚΚΕ να συγκεντρώνει 7,8%, τον Συνασπισμό 3,7%, το ΛΑΟΣ 4,1%, Άλλο 2,2%, Λευκό 7% και Δεν γνωρίζω/ δεν απαντώ 10,4%. Κατά τα άλλα, το «δυσάρεστο» και για τα δύο μεγάλα κόμματα είναι ότι το 38,5% των ερωτηθέντων δεν εμπιστεύεται, για την οικονομία, ούτε τη ΝΔ ούτε το ΠΑΣΟΚ, ενώ το 32% επιλέγει τη ΝΔ και το 25,1% το ΠΑΣΟΚ.

Η ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΗ συνέπεσε με την απόφαση-μήνυμα της ΚΠΕ του Συνασπισμού για τις αυτοδιοικητικές εκλογές του Οκτωβρίου και με τη διακήρυξη 29 προσωπικοτήτων του ευρύτερου χώρου του ΠΑΣΟΚ για τη στήριξη της υποψηφιότητας Σκανδαλίδη. [Μεταξύ των προσωπικοτήτων οι Δ. Τσάτσος, Μάνος Ελευθερίου, Ρούλα Καραμανάκη, Ιάκωβος Καμπανέλης, Αγγέλα Κοκόλα, Θανάσης Καστανιώτης, Γιώργος Κριμπάς, Αδαμάντιος Πεπελάσης, Αναστάσιος Πεπονής, Κώστας Τσουκαλάς, Μαρία Φαραντούρη, κ.ά.]

ΣΥΝΕΠΕΣΕ επίσης με την επίσκεψη στην Αθήνα του προέδρου της Ν. Κορέας, Ρο Μου Χουν, και τη δημοσίευση κάποιων πολύ ωραίων (και, προπαντός, καλοπληρωμένων) ολοσέλιδων διαφημίσεων στην ελληνική και την κορεατική, όπως: «Καλωσορίζουμε τον πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Μοο-Ηγυν Ροχ και την πρώτη κυρία στην Ελλάδα». Κατά τα άλλα, και για να μεταφέρω τα σχόλια ορισμένων δικών μας (ελλήνων) δημοσιογράφων, οι σχέσεις μας με τη Ν. Κορέα πάνε καλά και θα πάνε καλύτερα όταν γίνουν πράξη οι συμφωνίες που υπέγραψαν οι

του Χρ. Παπανίκου

πρόεδροι Κάρολος Παπούλιας και Ρο Μου Χουν (ή Χιουν) για τις θαλάσσιες μεταφορές και τον τουρισμό. Όσο για διατυπώσεις τύπου «θα γίνει της Κορέας» ή «έγινε της Κορέας», όλα αυτά —όπως μας εξήγησε ο πρόεδρος του ΣΕΒ Δ. Δασκαλόπουλος— είναι φράσεις ξεπερασμένες και ανάγονται στην εποχή που η Βόρειος Κορέα είχε επιτεθεί, αναιτίως, κατά της Νοτίου Κορέας, και είχαν σπεύσει οι πάντοτε ανιδιοτελείς Αμερικανοί να προστατεύσουν τη δημοκρατία του Σίνγκμαν Ρη, και λοιπά, και λοιπά.

ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ, Η «ΑΥΤΟΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗ» ΚΑΙ Ο «ΜΕΓΑΣ ΠΟΛΕΜΟΣ» (ΚΑΤΑ ΙΡΑΝ ΚΑΙ ΣΥΡΙΑΣ)

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, κι ενώ έφθασαν στην Τύρο (του Λιβάνου) οι πρώτοι Ιταλοί στρατιώτες, για να καταλάβουν θέσεις ανάμεσα στα σύνορα με το Ισραήλ, τον ποταμό Λιτάνι και τη Μεσόγειο, οι Ισραηλινοί αφήνουν να διαρρεύσει ότι «προετοιμάζονται» για το ενδεχόμενο ενός μεγάλου πολέμου, εναντίον του Ιράν και της Συρίας, ταυτόχρονα. Η

πληροφορία δημοσιεύεται στη βρετανική εφημερίδα Σάντεϊ Τάιμς, με τη «διευκρίνιση» ότι στον πόλεμο αυτό το Ισραήλ δεν θα επιδείξει «αυτοσυγκράτηση» (αυτή την «αυτοσυγκράτηση» που επέδειξε, μέχρι τώρα, στη Γάζα και στον Λίβανο...), αλλά θα χτυπήσει με όλες του τις δυνάμεις.

ΜΕΧΡΙ ΣΤΙΓΜΗΣ, κανείς δεν ξέρει τι ετοιμάζουν —αν πράγματι κάτι ετοιμάζουν— το Τελ Αβίβ ή η Τεχεράνη ή η Δαμασκός. Το μόνο βέβαιο (μέχρι στιγμής) είναι οι επίμονες εισηγήσεις ισραηλινών επιτελών για την «απαγκίστρωση του ισραηλινού στρατού από τα παλαιστινιακά εδάφη» και την προετοιμασία (από τώρα) «επίλεκτων ταξιαρχιών, για την αντιμετώπιση του Ιράν και της Δαμασκού». Όλα αυτά, όμως, προδιαγράφουν ένα σενάριο γενικευμένης σύρραξης στη Μέση Ανατολή, με βαρύ, φυσικά, το τίμημα σε αίμα και ανθρώπινες ζωές. Ποιος —ποιοι— θα προλάβουν, θα εμποδίσουν το «κακό»;

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Πάει και το καλοκαιράκι.
- Αυτό ήταν.
- Όλα μια ιδέα είναι.
- Αυτοί που το χάρηκαν πάντως είναι οι υπουργάρες της ΝΔ.
- Ηλιοκαμένοι και χαμογελαστοί λες και δεν τους ακούμπησε τίποτα.
- Ούτε η ισοπέδωση του Λιβάνου από τις φασιστικές φάλαγγες του Ισραήλ, όπου η ΥΠΕΞ, με τη σκανδαλώδη υποστήριξη των συγκροτημάτων τύπου, έβαλε σ' ένα τσουβάλι θύτες και θύματα.
- Ούτε το κάψιμο της Χαλκιδικής και της Μάνης.
- Ούτε η παραλυσία στις ακτοπολικές συγκοινωνίες.
- Ούτε η αισχροκέρδεια στις τουριστικές περιοχές,
- Ούτε, ούτε
- Όσο για τη σεμνότητα και ταπεινότητα κατάντησε ανέκδοτο.
- Από την οδό Μητροπόλεως η Μεγάλη κυρία απειλεί τώρα και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Ίσως στα σχέδιά της να περιλαμβάνονται τα πρωτάκια και τα νήπια.
- Όλα είναι ζήτημα timing.
- Αφού ξεπάστρεψε, βεβαίως βεβαίως, μερικές χιλιάδες υποψηφίων που θα τους οδηγήσει στα ιδιωτικά κολέγια
- Ο Δρ Βερέμης συνεχίζει να μιλά (με τον εαυτό του και την υπουργό) για την κομματικοποίηση των πανεπιστημίων, όταν ο ίδιος έχει τη θέση στο ΕΣΥΠ με κομματικά κριτήρια!
- Γιατί είναι βέβαιο ότι την πανεπιστημιακή κοινότητα δεν την εκφράζει.

ΚΛΕΙΣΤΑ ΤΕΙ, ΚΛΕΙΣΤΕΣ ΓΚΑΡΣΟΝΙΕΡΕΣ

Δυναμικές κινητοποιήσεις ετοιμάζουν οι δήμαρχοι 41 πόλεων κατά της απόφασης του Υπουργείου Παιδείας για την μείωση των σπουδαστών στα κατά τόπους ΤΕΙ. Διαμαρτύρονται επειδή εδώ και δεκαετίες είχαν στηρίξει την ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών στο πλαίσιο μιας λανθασμένης πολιτικής. Θεωρούσαν τα ΤΕΙ ως μια προσοδοφόρα πηγή κέρδους αφού, χάριν στους σπουδαστές, συντηρούνταν καφετέριες και νυχτερινά κέντρα και αυξάνονταν τα εισοδήματα όσων ήταν ιδιοκτήτες διαμερισμάτων. Όταν μια περιοχή δεν διαθέτει στρατηγική ανάπτυξης μέσα από την αξιοποίηση των φυσικών πόρων και των

υπόλοιπων πλεονεκτημάτων και δεν έχει τρόπους για να κρατήσει τους νέους προσφέροντας θέσεις εργασίας, φυσικό είναι τότε να θέλει να κρύψει τα προβλήματα με λύσεις-μπαλώματα. Δεν είναι μόνο αυτά. Τα ανά την Ελλάδα ΤΕΙ δεν προχώρησαν στην εφαρμογή προγραμμάτων αξιοποιώντας το επιστημονικό δυναμικό των σχολών και την τεχνογνωσία, αλλά και ούτε έδωσαν την ευκαιρία σε νέους ανθρώπους να ενταχθούν και να προσφέρουν στην τοπική κοινωνία. Απέμειναν τώρα να θρηνούν υποκριτικά χωρίς να παραδέχονται ότι ακόμη και τώρα τους απασχολεί η τσέπη και μόνο των σπουδαστών.

Σ.Λ.

του Χρ. Παπανίκου

ΜΟΥΝΤΟΜΠΑΣΚΕΤ

Τι ήταν να κατακτήσει τη δεύτερη θέση η εθνική ομάδα μπάσκετ στο παγκόσμιο πρωτάθλημα! Από εδώ και πέρα αρχίζουν τα μαρτύριά τους. Δοκιμασία πιο επώδυνη και από τις πολύωρες προπονήσεις. Με το που πάτησαν το ελληνικό έδαφος ένιωσαν την καυτή

ανάσα των κρατικών αξιωματούχων, που στο λιγωμένο βλέμμα ikέτευαν με σιωπηλή συγκατάβαση να μοιρασθούν λίγη από την δόξα τους. Νά σου και ο Παυλόπουλος με το γλυκερό λογίδριο, από κοντά φυσικά και ο αθλητισμού Ορφανός να καμαρώνει με το απαστράπττον χαμόγελο. Και

έπεται συνέχεια. Φυσικά δεν πρέπει να αποκλεισθεί και η βράβευσή τους από τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Εκλογές έρχονται, η δημοσιότητα μεταφράζεται σε σίγουρες ψήφους. (Όχι ότι θα μείνει έξω από το πανηγύρι ο Χριστόδουλος).

Σως

ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ

Στις 17.8, όταν αναγγέλθηκε η επέλαση του μεγάλου καύσωνα του Αυγούστου για τις επόμενες ημέρες, ο Γιωργάκης βρήκε να αναγγείλει ότι το ΠΑΣΟΚ θα καταθέσει πρόταση νόμου για την χορήγηση επιδόματος θερ-

μανσης. Έλεος, πρόεδρε! Λίγη υπομονή δεν βλάπτει ποτέ. Θα μπορούσες να περιμένεις ένα μήνα. Αλλά πώς να κρατηθείς όταν βιάζεσαι να γίνεις πρωθυπουργός;

EMBASSY

Σίγουρα ήταν ένα από τα πιο παράδοξα γεγονότα: Η ανάρτηση έξω από το κτίριο της αμερικανικής πρεσβείας την επόμενη της νίκης επί των ΗΠΑ ενός πανό, στο οποίο αναγραφόταν με μεγάλα γράμματα: «Έλληνες συγχαρητήρια». Το βεβιασμένο του πράγματος προδίδει σαφώς αμηχανία. Οι από μέσα είναι οι πολιορκούμενοι που για χρόνια είναι υποχρεωμένοι να κρύβονται. Τώρα ένιωσαν την ανάγκη να επικοινωνήσουν έστω και με αυτό τον απρόσωπο τρόπο. Ορισμένοι μίλησαν για ένα έξυπνο εύρημα που αποσκοπεί στο ρίξει γέφυρες φιλίας. Μοιάζει όμως και λίγο σαν να υψώνεται μια σημαία παράδοσης από εκείνους που είδαν και απόειδαν από τα πλήθη που συρρέουν κατά καιρούς και έστειλαν το μήνυμα: «Εντάξει, έχετε δίκιο. Αφήστε μας πια ήσυχους»!

Σως

ΑΝΤΙ ΕΘΝΑΡΧΗΣ, ΕΠΑΡΧΟΣ

Ο επίτιμος έδωσε συνέντευξη Τύπου, μεσούντος του Αυγούστου, σε διάλειμμα των διακοπών του στα Χανιά. Επαίνεσε πρωτίστως την κυβέρνηση — μετέχει τώρα πια η οικογένεια — και εν συνεχεία ζήτησε από τους συμπολίτες του να ψηφίσουν τον ανηψιό του κ. Βιρβιδάκη για δήμαρχο στην πόλη.

Το ενδιαφέρον όμως είναι αλλού: Προκειμένου να δελεάσει και τους ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ έκανε μια «υπόγεια συμμαχία» με την αξιωματική αντιπολίτευση της οποίας υποψήφιος Νομάρχης είναι ο κ. Τζαννακάκης. Σε αντάλλαγμα της πασοκικής στήριξης προς τον ανηψιό ο κύριος επίτιμος υποσχέθηκε στήριξη για τον Τζαννακάκη. Έτσι λογαριάζει να βγάλει δήμαρχο τον ανηψιό

και συγχρόνως ως νομάρχη τον πασοκτζή Τζαννακάκη αποκλείοντας το φαβορί για την Νομαρχία Γιώργο Κατσανεβάκη ο οποίος κάθε τόσο βάζει τις φωνές για τους Αμερικανούς, τις βάσεις κ.λπ.

Όλα τα ρυθμίζει ο επίτιμος.

Δεν είναι όμως και η πρώτη φορά που στηρίζει υποψηφί-

ους του ΠΑΣΟΚ στο νομό. Ο κ. Νίκος Χριστοδουλάκης λ.χ. είναι η προτίμηση και του πατρός, αλλά και της Ντόρας.

Είδε κι απόειδε ο επίτιμος. Πέταξε το πουλάκι για την Προεδρία της

Δημοκρατίας. Πέταξε και ο τίτλος του Εθνάρχη. (Φαντάζεστε να αποκαλούμε στο μέλλον Εθνάρχη τον Μητσοτάκη;) Θα του μείνει πάντως επάξια ο τίτλος του επάρχου!

Π.Τ.

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Το τι ανέκδοτο κυκλοφορεί μέσω e-mails στα πανεπιστημιακά γραφεία δεν περιγράφεται
- Εξου και το μένος του κ. Βερέμη με την ΠΟΣΔΕΠ.
- Πάντως μαζί με την πολιτική προϊσταμένη του τους περιμένει ένα θερμό φθινόπωρο.
- Ο αρχαιοπληκτος της δημοσίας τάξεως σχεδιάζει την απαγόρευση των διαδηλώσεων αντιγράφοντας όπως αποδείχθηκε τα σχέδια του τ. καταλληλότερου που απλά δεν πρόκανε.
- Ο εκπρόσωπος τύπου δεν καταλαβαίνει Χριστό, λες και ζει σε άλλη χώρα.
- Κι ο πρωθυπουργός απλά προεδρεύει, όταν δεν παρευρίσκεται σε γεύματα εργασίας σε ψαροταβέρνες.
- Αλλά κι από Χ. Τρικούπη μεριά ίδια γεύση.
- Η αρχηγάρα με τα βατραχοπέδηλα και τα κουβαδάκια του όργωσε τις παραλίες για να υποστηρίξει τον εγχώριο τουρισμό.
- Τα στελέχη του, όσα δεν προτίμησαν τις βίλες τους, διέμεναν σε πολυτελή ξενοδοχεία προκαλώντας για άλλη μια φορά το δημόσιο αίσθημα για τον πλούτο που απέκτησαν όταν βρισκόταν στην εξουσία.
- Το πολιτικό συμβούλιο ανέλαβε να τους προμηθεύσει με νεροπίστολα, καλού κακού, για να 'ναι έτοιμοι στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης.

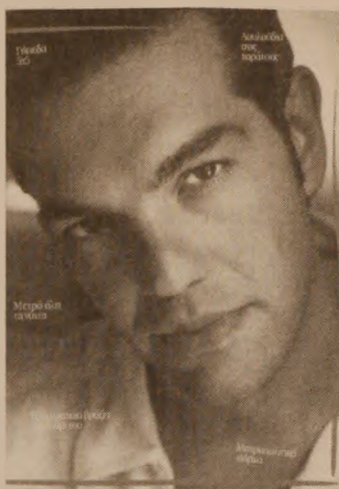
ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Για πολλοστή φορά ο Γιώργος ετοιμάζει αντεπίθεση και οι συγγραφείς επιθεώρησης είναι πανέτοιμοι για να αντιγράψουν σπαρταριστές ατάκες.
- Ο καλός τους άνθρωπος.
- Κάθε του ομιλία και υλικό για μια παράσταση!
- Ο Πάγκαλος τους έκανε μπάχαλο και πάλι.
- «Μετά το 2000 διαλύσαμε τη χώρα», είπε, κάνοντας τα νεύρα των σημιτανθρώπων τσατάλια.
- Δηλαδή τρισμέγιστε Θεόδωρε στο προηγούμενο διάστημα τι ακριβώς κάνατε;
- Είπαμε εκπτώσεις, αλλά όχι κι έτσι.
- Είκοσι χρόνια στο σβέρκο μας είσαστε.
- Ο αρχηγός έκρουσε πρύμνα και δεν είπε τίποτα.
- Ποιος ακούει τον Πάγκαλο, όταν ρετάρει, σου λέει.
- Ενώ τον Παπαντωνίου που ψέλλισε ότι την ιδιωτικοποίηση της Εμπορικής την ξεκίνησε το ΠΑΣΟΚ τον ξωπέταξαν στο πιτς φιτίλι.
- Με τούτα και με κείνα ο Georgos συσκέφτηκε με το επιτελείο του και αμόλησε τα περί μεθόδων Σικελικής Μαφίας κατηγορώντας τη Ν.Δ.
- Κι έπεσε το γέλιο της αρκούδας.
- Δεν υπήρξε πολίτης που να μην σκεφτεί ότι μάλλον κοίταζε τον καθρέφτη της Χ. Τρικούπη αποδίδοντας τη συγκεκριμένη ρήση.

ΜΠΡΑΒΟ ΑΛΕΞΗ!

Κάποιος σφύριξε φαίνεται στον υποψήφιο του ΣΥΡΙΖΑ για το Δήμο της Αθήνας Αλέξη Τσίπρα για τα αγαθά της «αναγνωρισιμότητας» και έτρεξε να δώσει συνέντευξη στο περιοδικό *Down Town*. Εκεί θα διαβάσετε το λόγο της Αρι-

στεράς. Εμείς πάντως συμβάλλοντας στο παιχνίδι της «αναγνωρισιμότητας» αναδημοσιεύουμε την φωτογραφία από το καλό περιοδικό. Η φωτογραφία διανθίζεται με τα συνθήματα: *Γήπεδα 5x5, Λουλούδια στις τάρτες, Μετρό όλη Νύ-*

χτα, Μητροπολιτικό πάρκο και Το βατραχάκι βράζει στο ζουμί του. Με την ευκαιρία, ρίχνουμε και μια ιδέα: Φίλε Αλέξη, θα μπορούσες να πας και στην εκπομπή της Αννίτας Πάνια. Εκεί να δεις «αναγνωρισιμότητα»!
Τ.Δ.

ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΜΕ ΜΟΝΤΕΛΑ

Πήγα αιφνιδίως σε συγκέντρωση διαμερισματικών συμβούλων του Νικήτα Κακλαμάνη για να κάνω ρεπορτάζ. Λοιπόν ένα έχω να σας πω: Εάν δεν έχετε κάνει διαμερισματικός σύμβουλος, δεν ξέρετε τι θα πει ζωή. Διότι η ασχημότερη διαμερισματική σύμβουλος του Νικήτα πάει άνετα στα καλλιστεία του Αντένα και βγαίνει στη δεκάδα. Την αρχή έκανε βεβαίως ο Σκανδαλίδης με τις ωραίες του και πριν απ' αυτόν ο Γιώργος με την Ματσούκα και την Άντζελα. Τώρα μάλιστα, να γίνεις πολιτικός. Είναι η ώρα. Όχι σαν και μας που είχαμε να κάνουμε με την Μίνα Γιάννου και την Κουκούλου!

ΑΔ

ΕΞΑΓΟΡΕΣ ΚΑΙ ΚΛΑΜΑΤΑ

Μεγάλες αλλαγές έρχονται στον χώρο του Τύπου. Μέσα στο χειμώνα θα γίνουν και άλλες αγορές μεγάλων συγκροτημάτων. Εγώ σας το λέω. Προβλέπω κλάματα και εθελούσιες εξόδους. Έτσι μου είπαν τα πουλάκια μου, που έχω στον Τύπο. Όσο για τον Λάλα, αυτός τον έδεσε τον γάιδαρό του. Νομίζω μετά την Άννα Δρούζα πάει και στη Γιάννα.

Α.Δ.

ΓΛΕΝΤΙΑ ΚΑΙ ΔΕΘ

Χαρές και πανηγύρια για τις παρέες των Νεοδημοκρατών που θα εκδράμουν στην Θεσσαλονίκη εν όψει της ΔΕΘ. Με τη συνδρομή του δημόσιου προϋπολογισμού όσων συνοδεύσουν υπουργούς, γραμματείς και βουλευτές θα καεί το πελεκούδι. Η αφορμή είναι ή τα εγκαίνια της έκθεσης και ή ομιλία του πρωθυπουργού. Πέραν του τυπικού διαδικαστικού και όταν λυθούν οι ζυ-

Συνεχίστηκε για μια άλλη χρονιά η ετήσια σύνοδος της Βουλής των Εφήβων. Μια πρωτοβουλία η οποία ενώ αρχικά είχε χαιρετισθεί ως μια πρωτοποριακή απόφαση, στην πορεία αποδείχθηκε ότι είχε χάσει την αρχική της δυναμική και λάμψη. Από τα έδρανα παρελαύνουν έφηβοι οι οποίοι μέσα από τις ομιλίες δείχνουν μια καρικατούρα του κόσμου των ενηλίκων και το πόσο έχουν αντιγράψει το ύφος και τη σκέψη των βουλευτών. Σαν υπάκουοι μαθητές πασχίζουν να κερδίσουν την επιδοκιμασία στερούμενοι πρωτοτυπίας και φαντασίας. Εν ολίγοις το υπάρχον πολιτικό σύστημα μπορεί να είναι ανακουφισμένο ακούγοντας τον αντίλαλο των δικών του αντιλήψεων και δίνοντας το χρίσμα των συνεχιστών του στους εφήβους, που διαπαιδαγωγούνται λαμβάνοντας λειψές δόσεις κοινοβουλευτικής δράσης μέσα από την κάλυψη των τηλεοπτικών δελτίων.

Σως

γοί, θα στενάξουν τα εστιατόρια, μπαρ, νυχτερινά κέντρα και σκυλάδικα. Και ας ζητά περικοπή των εκδηλώσεων λόγω λιτότητας ο Ψωμιάδης. Υπολογίζεται ότι οι προσκεκλημένοι θα ξεπεράσουν τους 3.500, το δε κόστος των διανυκτερεύσεων πάνω από τις 100.000 ευρώ. Όσο για τα έξοδα στα ποτά και στα λουλούδια, τον λογαριασμό μάλλον δεν θα τον μάθουμε ποτέ.

Σως

3 ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ

Γκαντέμικη μέρα από μian άποψη αν σκεφτείς ότι την πατήσαμε με τους Ισπανούς. Παρηγορηθήκαμε όμως με το λόγο του Γιωργάκη στην Πάτρα. Και τί δεν είπε το παιδί! Μας έμεινε όμως η μνημόνευση μερικών ονομάτων τα οποία προσπάθησε να οικειοποιηθεί: Γρηγόρης Λαμπράκης, Μανώλης Γλέζος κ.ά. Καλά, ο Γλέζος κάποτε προσχώρησε στον Ανδρέα αλλά ο Γρηγόρης Λαμπράκης τι του έφταιξε; **Κ.Λ.**

DEAR DORA

Dear Dora, προσφώνησε η Κοντολίζα Ράιζ την ομόλογό της ελληνίδα ΥΠΕΞ στην επιστολή που την ευχαριστούσε για την πρόνοια των ναυτικών μας να βοηθήσουν αμερικανούς πολίτες να διαφύγουν από τον φλεγόμενο Λίβανο. Παρατήρησα ότι την παρεκάλεσε να διαβιβάσει τις ευχαριστίες της στους αρμόδιους σε Αθήνα, Λευκωσία και Ουάσινγκτον (!) που βοήθησαν στο έργο διάσωσης των Αμερικανών. Στην Ουάσινγκτον, ποιούς άραγε; μήπως τον πρέσβη μας; Αλλά δεν μπορούσε να ευχαριστήσει η Κοντολίζα απ' ευθείας τον Τάσσο; Τί την εμπόδισε τελικά; Μήπως ο Γκιούλ;

Ο Πούτιν πάντως μian αντίστοιχη ευχαριστήρια επιστολή προτίμησε να την απευθύνει κατ' ευθείαν στον πρωθυπουργό Καραμανλή. Δεν μάθαμε όμως πώς τον προσεφώνησε.

Εμένα πάντως μου έμεινε εκείνο το Dear Dora. Σκέφτομαι να το υιοθετήσω!

ΣΙΚΕΛΙΚΗ ΑΠΟΒΑΣΗ

Την ρομφαία ενάντια στα σκοτεινά συμφέροντα ύψωσε ο Γ. Παπανδρέου επαναφέροντας λέξεις από το λεξικό της κοινοτοπίας. Ο εχθρός πλέον παραλληλίζεται με την βδελυρή «συμμορία των Σικελών». Όπου Σικελός είναι ταυτόσημο με το συνδικάτο της Μαφίας και του παντός είδος εγκλημάτων. Κατανοούμε όλοι ότι στο ΠΑΣΟΚ οι οικογενειακές γκρίνιες βρίσκονται στο

απόγειό τους. Με το να επικαλείται όμως την σικελική μαφία άραγε θα συσπειρώσει το κίνημα ο αρχηγός του; Βασική προϋπόθεση άλλωστε ώστε η αφύπνιση να οδηγήσει στο έπος ενός νέου «Σικελικού Εσπερινού», που θα σημάνει την εξέγερση και την απαλλαγή από την επάρατο νέο-δεξιά! Αχ δεν ζει και ο Βέρντι να συνθέσει τη μουσική.

Σως

ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΦΑΟΥΛ

Για τον Γ. Καρατζαφέρη δεν έχει τόσο σημασία η κατάκτηση του αργυρού μεταλλίου, όσο το ότι κατάφεραν να νικήσουν την ομάδα των ΗΠΑ. Γι' αυτό δεν έκρυβε την χαρά του όταν δήλωνε ότι «Τα παιδιά του Γιαννάκη έκαναν το καθήκον τους. Πάτησαν (sic) τους Αμερικανούς. Μακάρι να μπορούσαν να κάνουν το ίδιο και τα παιδιά του Κωστάκη». Πέραν του χιούμορ ο πρόεδρος διαθέτει και προπονητικές ικανότητες. Γι' αυτό φαίνεται να συγχέει τη έννοια της πολιτικής με τις επελάσεις και τα βεβιασμένα σουτ έξω από τη ρακέτα. Όσο για τον Κωστάκη, αυτός σκοντάφτει στο ποδόσφαιρο. Που να παίξει και μπάσκετ!

Σως

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

• Και για να μην ξεχνιόμαστε Georgos είναι γνωστό ότι η Μαφία είναι χωρισμένη σε οικογένειες.

• Αν τώρα κάποια βρίσκεται στα κάτω της δε σημαίνει ότι αίρονται οι αμαρτίες της ευρισκόμενης εν παρακμή οικογενείας.

• Γκέγκε;

• Αλλά οι πράσινοι αστέρες, ίσως και λόγω ζέστης, είναι λαλίστατοι.

• Ο κυρ Χρήστος Παπουτσής για παράδειγμα δήλωσε σοβαρά (λέμε τώρα) ότι «οι κυβερνήσεις Παπανδρέου και Σημίτη είναι ο πλούτος και η περηφάνια τους».

• Δε γνωρίζουμε για το δεύτερο, αλλά για το πρώτο συνυπογράφουμε.

• Εξάλλου χωριό που φαίνεται κολαούζο δε θέλει

• Μια και πλησιάζουν οι δημοτικές εκλογές ας σημειώσουμε τις μπαταρίες που ρίχνουν κάποιοι δημοτικοί άρχοντες με αφορμή την κρίση που αντιμετωπίζουν δεκάδες ΤΕΙ που έσπειραν ανά τη χώρα οι πασόκοι για να βολέψουν κολλητούς τους κι όχι επειδή υπήρχε ιδιαίτερη ανάγκη.

• Οι δήμαρχοι προσδιόρισαν την περιφερειακή ανάπτυξη με τις γκαρσονιέρες των εργολάβων και τις ψησταριές και τις καφετέριες.

• Αυτός ήταν ο εκσυγχρονισμός του τ. καταλληλότερου και των συνεργατών του

• Ανάσα η νίκη της Εθνικής μπάσκετ επί των Αμερικανών και το αργυρό που σκίασε την αγωνία για το κρέας δεινοσαύρων που κυκλοφορεί ελεύθερα στην αγορά, επειδή η Ε.Ε., λένε, δεν το απαγορεύει και δεν επιβάλλει ημερομηνίες λήξης.

Ν. Μολ.

ΜΝΗΜΗ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΛΙΟΥΝΗ (20.11.1957 – 5.8.2004)

Τιμώντας τη μνήμη της διπλωματικού Κλεοπάτρας Λιούνη, που πριν δύο χρόνια έφυγε, σε ηλικία σαράντα επτά ετών, αδόκητα από τη ζωή, οι συνάδελφοί της, που εισήλθαν μαζί της στη Διπλωματική Ακαδημία τον Οκτώβριο του 1983, ανέλαβαν την πρωτοβουλία δημιουργίας σχολικής βιβλιοθήκης στο Λύκειο του Γυθείου, γενέθλιο τόπο της εκλιπούσης.

Ανταποκρινόμενοι σε σχετική πρόσκληση, προσέφεραν βιβλία τους, μεταξύ άλλων, οι συγγραφείς Ιωάννα Καρυστιάνη, Θεανώ Πανδής, Θανάσης Βαλτινός, οι Πρέσβεις επί τιμή κ.κ. Βύρων Θεοδωρόπουλος και Χρήστος Ζαχαράκης και ο Πρέσβυς κ. Κωνσταντίνος Κοκόσης.

Η πρωτοβουλία αυτή αξίζει κάθε έπαινο και είναι ενδεικτική ευαισθησιών που διακρίνουν σημαντική μερίδα των νέων Ελλήνων διπλωματών που αντιλαμβάνονται τη διπλωματία όχι απλά ως μέσο άσκησης εξωτερικής πολιτικής, αλλά και ως ευκαιρία προσφοράς ευρύτερου κοινωνικού και προοδευτικού έργου.

Όποιος τρίτος ενδιαφέρεται μπορεί να τους μιμηθεί στέλνοντας επίσης βιβλία στο Λύκειο του Γυθείου.

Η Κλεοπάτρα Λιούνη υπηρέτησε στις Διευθύνσεις ελληνο-αμερικανικών σχέσεων, ελληνο-τουρκικών σχέσεων και Βαλκανικών Υποθέσεων στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Εξωτερικών, στις Πρεσβείες της Άγκυρας και της Λευκωσίας, καθώς και στο Γενικό Προξενείο Στουτγάρδης.

Διακρινόταν για την ευγένεια, τον υπηρεσιακό της ζήλο, την συναδελφικότητα, την ανιδιοτέλεια, τον πλούτο των ενδιαφερόντων και γνώσεών της που τα έθετε γενναιόδωρα στη διάθεση της Υπηρεσίας. Ποτέ δεν απέφυγε τα δύσκολα. Διατηρούσε τη μαχητικότητα και το θάρρος της γνώμης της, ακόμη και όταν οι περιστάσεις συνηγορούσαν για το αντίθετο. Το κενό που άφησε είναι δυσαναπλήρωτο. Για πολλούς από τους συναδέλφους της ενσάρκωνε την αριστερή συνείδηση της γενιάς της μεταπολίτευσης στο Υπουργείο Εξωτερικών.

ΠΕΜΠΤΗ 27.7.2006 - ΤΕΤΑΡΤΗ 6.9.2006

ΠΕΜΠΤΗ 27.7.2006

- Σφαγή στην Κανά με θύματα τουλάχιστον 34 μικρά παιδιά. Τίποτα δεν μπορεί να περιγράψει την αγριότητα του Ισραήλ. Ακόμα και οι Αμερικάνοι δείχνουν να μην πιστεύουν στα μάτια τους με αυτά που γίνονται.

ΔΕΥΤΕΡΑ 31.7.2006

- Η σπουδή στην αλλαγή ηγεσίας των πασάδων του τουρκικού γενικού επιτελείου αιφνιδίασε πολλούς στην Άγκυρα. Καθώς πολλά αλλάζουν στην ευρύτερη περιοχή, όλοι και η ελληνική κυβέρνηση προσπαθούν να ερμηνεύσουν τις εξελίξεις στη γείτονα.

ΤΡΙΤΗ 1.8.2006

- Την πώληση του 11% των μετοχών της Εμπορικής στην Credit Agricole αποφάσισε η κυβέρνηση δίνοντας σήμα στα ταμεία να εκποιήσουν τις μετοχές τους. Έντονες οι αντιδράσεις της αντιπολίτευσης που μιλάει για ξεπούλημα.
- Λίγο πριν εκπνεύσει η προθεσμία για την άσκηση ένδικων μέσων στα ελβετικά δικαστήρια, ώστε να μην ανοίξουν οι λογαριασμοί σχετικά με τους ΤΟΡ-Μ1, κάποιοι έκαναν έφεση. Όχι θα τα άφηναν!

ΤΕΤΑΡΤΗ 2.8.2006

- Μαζική εισβολή χιλιάδων Ισραηλινών στον νότιο Λίβανο. Η Χεσμπολάχ προβάλλει σθεναρή αντίσταση προκαλώντας την οργή των «δυτικών».
- Τα πλοία δεν φεύγουν από τα λιμάνια ταλαιπωρώντας χιλιά-

δες ταξιδιώτες. Στο μεταξύ η κυβέρνηση κατέργησε νύχτα με προεδρικό διάταγμα τα όρια ηλικίας των επιβατηγών πλοίων.

ΠΕΜΠΤΗ 3.8.2006

- Για ακόμα μία... κυβέρνηση χάνουμε 3 δις. ευρώ από τα κονδύλια του Γ' ΚΠΣ μόνο στα δημόσια έργα. Τόμπολα!

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 4.8.2006

- Εβδομήντα χρόνια από τη δικτατορία Μεταξά του 1936, που τόσα δεινά συσώρευσε στην ελληνική κοινωνία. Το καθεστώς της 4ης Αυγούστου ήταν αυτό που έθεσε τις βάσεις για τον εμφύλιο και τη χούντα του 1967.
- Η πρώτη καταδίκη για το παραδικαστικό κύκλωμα με τον Λ. Στάθη να «εισπράτει» ποινή 86 χρόνων κάθειρξης. Για να δούμε θα υπάρξει συνέχεια;

ΣΑΒΒΑΤΟ 5.8.2006

- Σχέδιο ειρήνης προωθούν ΗΠΑ και Γαλλία στο Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο όμως το απορρίπτεται από Λίβανο, Συρία και Χεσμπολάχ.
- Είναι τόσο μεγάλη η ψαλίδα των κερδών μεταξύ ελληνικών και ευρωπαϊκών τραπεζών που αντέδρασε ακόμα και η Ευρωπαϊκή Ένωση ζητώντας εξηγήσεις. Δεν θέλει και πολύ μυαλό για κάποιον για να εξηγήσει το γεγονός αν δει τα επιτόκια. Η λέξη ληστεία χάνει το νόημά της!

ΚΥΡΙΑΚΗ 6.8.2006

- Χιλιάδες τόνοι πετρέλαιο νεκρώνουν τις ακτές του Λιβάνου

και απειλούν το μεσογειακό οικοσύστημα. Απ' όλες τις πλευρές δολοφόνοι οι Ισραηλινοί.

ΔΕΥΤΕΡΑ 7.8.2006

- Ξεκίνησε στην Κούβα η διαδικασία ειρηνικής διαδοχής του Φιντέλ Κάστρο, καθώς ο κουβανός ηγέτης αναρρώνει αργά αλλά σταθερά σε νοσοκομείο της Αβάνας.

ΤΡΙΤΗ 8.8.2006

- Με μια αιφνιδιαστική κίνηση ο Γιωργάκης διαγράφει τον Γιάννο από την κοινοβουλευτική ομάδα του κινήματος. Η πλάκα είναι ότι εδώ ο Γιάννος έχει δίκιο να διαμαρτύρεται για τη διαγραφή, καθώς ήταν ο ίδιος που την είχε δρομολογήσει την πώληση της Εμπορικής Τράπεζας. Αλλά φαίνεται ότι ο πρόεδρος δεν ανέχεται πλέον άλλη άποψη εκτός από τη δική του, άσχετα με το τι υποστήριζε το κόμμα όταν ήταν κυβέρνηση. Είναι αυτό που ονομάζουμε πολιτική συνέπεια!
- Κερδοσκοποί κατά λαθρεμπορίων στον πόλεμο της βενζίνης που στέλνει την αμόλυβδη στα 1,3 ευρώ το λίτρο. Και η κυβέρνηση το χαβά της. Υποσχέσεις και πάλι υποσχέσεις για πάταξη της αισχροκέρδειας. Καλά...

ΤΕΤΑΡΤΗ 9.8.2006

- Δύο αργυρά μετάλλια κερδίζει η Ελλάδα στο Ευρωπαϊκό Πρωτάθλημα Στίβου.

ΠΕΜΠΤΗ 10.8.2006

- Κόκκινος συναγερμός στα βρετανικά αεροδρόμια, καθώς οι αρχές της χώρας υποστηρίζουν ότι εξάρθρωσαν ομάδα που σχεδίαζε να ανατινάξει αεροπλάνα πάνω από τον Ατλαντικό. Αναβάλλονται δεκάδες πτήσεις. Έκτακτα μέτρα και στο «Ελευθέριος Βενιζέλος».
- Χρυσό από τον Περικλή Ιακωβάκη στα 400 μέτρα μετ' εμποδίων στο Ευρωπαϊκό Πρωτάθλημα.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 11.8.2006

- Αρχίζει η μεγάλη έξοδος των

κατοίκων των αστικών κέντρων προς τις παραλίες με σύμμαχο τον καιρό.

ΣΑΒΒΑΤΟ 12.8.2006

- Επεκτείνει τις χερσαίες επιχειρήσεις του στο έδαφος του Λιβάνου το Ισραήλ, εκβιάζοντας ταυτόχρονα τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ σχετικά με το τι είδους ψήφισμα θα βγάλουν. Ήταν τέτοιο το ύφος των ισραηλινών αξιωματούχων που εκνεύρισαν ακόμα και την Κοντολίζα.

ΚΥΡΙΑΚΗ 13.8.2006

- Εγκρίνεται το ψήφισμα για κατάπαυση του πυρός στον Λίβανο που ισχύει από αύριο το πρωί.

ΔΕΥΤΕΡΑ 14.8.2006

- Ο νομπελίστας Γερμανός συγγραφέας Γκύντερ Γκρας έπειτα από 62 χρόνια σιωπής προβαίνει σε μία αναπάντεχη ομολογία εκπλήσσοντας τους πάντες: σε ηλικία 17 ετών κατετάγη στις επίλεκτες μονάδες του χιτλερικού στρατού, τα Waffen SS.

ΤΡΙΤΗ 15.8.2006

- Από μια κλωστή κρέμεται η εκχειρία στο Λίβανο.
- Σύμφωνα με δημοσιεύματα των εφημερίδων το Υπουργείο Οικονομικών θα αυξήσει από την 1η Ιανουαρίου 2007 τις αντικειμενικές αξίες των ακινήτων κατά 20-25%. Και ο πληθωρισμός;

ΤΕΤΑΡΤΗ 16.8.2006

- Πολιτική βόμβα από τον κ. Πολύδωρα. Προτείνει περιορισμό των διαδηλώσεων στην Αθήνα ανάλογα του μεγέθους των. Αν είναι κάτω από τριακόσιοι οι διαδηλωτές θα περιορίζονται σε μία λωρίδα. Αν είναι περισσότεροι θα επεκτείνονται στο πλάτος του δρόμου. Αν είναι 301 τι θα κάνουν; Να δω Πολύδωρα να μετράει διαδηλωτές και τι στον κόσμο!

ΠΕΜΠΤΗ 17.8.2006

- Ουρές αυτοκινήτων στους

- Καύσωνας κτυπάει όλη τη χώρα. Στην Αθήνα το θερμόμετρο ξεπερνάει τους 40 βαθμούς.

- Οι θερμοκρασίες ξεπερνούν τους 44 βαθμούς με την κατανάλωση του ρεύματος να σπάει το απόλυτο ρεκόρ όλων των εποχών.

TPITH 22.8.2006

- Τετραήμερη επίσκεψη της Ντόρας στη Μέση Ανατολή.
- Στάχτη Χαλκιδική και Μάνη. Παρά τις απεγνωσμένες προσπάθειες των πυροσβεστών, λόγω των ελλείψεων σε έμψυχο υλικό και μέσα κατάσβεσης δύο από τις ομορφότερες περιοχές της χώρας γίνονται κάρβουνο.

- Εκτός ελέγχου το δημόσιο χρέος καθώς ο κρατικός δανεισμός τους πρώτους έξι μήνες του 2006 κάλυψε την πρόβλεψη του προϋπολογισμού για όλο το έτος.

- Ανακοινώνονται οι βάσεις για την εισαγωγή στα ΑΕΙ και στα ΤΕΙ με εφαρμογή της βάρσσης του 10. Ένας στους δύο υποψήφιους όμως έγραψε κάτω από τη βάση. Σύσσωμη η αντιπολίτευση ορούεται κατά της εφαρμογής του μέτρου χωρίς να μπορεί να σκεφτεί ότι το μεγάλο πρόβλημα είναι στο δημοτικό και το γυμνάσιο που κάνουν τα παιδιά αγράμματα. Βέβαια όταν έχεις συνδικαλιστές που ονομάζονται αριστε-

- Ανυπολόγιστες οι καταστροφές σε Χαλκιδική, Μάνη και Αρκαδία από τις πυρκαγιές. Και μέσα στο χαμό τα δύο μεγάλα κόμματα ρίχνουν το ένα στο άλλο την ευθύνη για την καταστροφή. Οι πολίτες βέβαια γελούν καθώς καταλαβαίνουν ότι η κοροϊδία πάει σύννεφο.

- Η τραγικότητα του ελληνικού κράτους είναι ότι ενώ η ΕΕ ρώτησε αν θέλουμε βοήθεια σε πυροσβεστικά αεροπλάνα και πυροσβέστες εμείς ως λεβεντομα..... απαντήσαμε ότι μπορούμε και μόνοι μας: Να τα κάψουμε!

- Ο Πάγκαλος σε μια στιγμή αυτογνωσίας δηλώνει στο πολιτικό συμβούλιο του ΠΑΣΟΚ ότι από το 2000 έως το 2004 η δεύτερη κυβέρνηση Σημίτη διέλυσε τη χώρα. Ε! τόσα χρόνια δεν λέμε τίποτα το διαφορετικό. Τώρα το κατάλαβε ο Θόδωρος; Τον είχαμε για πιό έξυπνο.

- Ο αρχηγός της Χεσμπολάχ προβαίνει σε αυτοκριτική δηλώνοντας ότι αν ήξερε τι θα επακολουθούσε μετά τη σύλληψη των ισραηλινών στρατιωτών δεν θα είχε δώσει την άδεια να πραγματοποιηθούν. Στερνή μου γνώση να σε είχα πρώτα, λέει ο σοφός λαός!
- Συντρίβει με 95-64 την Κίνα η εθνική μας ομάδα μπάσκετ στο παγκόσμιο πρωτάθλημα στην Ιαπωνία.

- Εντείνεται η αντίδραση από τους τοπικούς φορείς για τον περιορισμό των εισακτέων στα ΤΕΙ. Τώρα πως οι γκαρσονιέρες μπλέκουν με την άσκηση εκαπιδευτικής πολιτικής μόνο το ΠΑΣΟΚ ξέρει!
- Πέντε εκρήξεις βομβών σε τουριστικά θέρετρα της Τουρκίας από Κούρδους προκαλούν το βαθύ τουρκικό κράτος.

- Μελέτη της Alpha Bank δίνει με νούμερα αυτό που νιώθουν όλοι εκτός από τους πολιτικούς του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ, ότι δηλαδή φοροδιαφυγή και δανεικά στηρίζουν την οικονομία της χώρας.

- Η απόλυτη παράνοια. Στελέχη του κρατικού μηχανισμού προσπαθούν να μας πείσουν ότι κρέας 7,5 χρόνων μπορεί να καταναλωθεί άφοβα και θα μας κάνει και καλό!
- Για ακόμα μία φορά η ελληνική ομάδα μπάσκετ νικάει τη γαλλική και μπαίνει στην τετράδα του παγκοσμίου πρωταθλήματος. Πελάτεςςςςςςς μου!

- Πεθαίνει στο Κάιρο ο «Μπαλζάκ της Αιγύπτου», συγγραφέας Ναγκιμπ Μαχφούζ, ο μοναδικός Άραβας που έχει τιμηθεί με βραβείο Νόμπελ.

- Με αμερικανική κάλυψη ο Γερμανός επιτελάρχης του NATO ζητεί εγγράφως την εξαίρεση της Λήμνου από τον σχεδιασμό ασκήσεων στο Αιγαίο. Έντονη και σκληρή η αντίδραση της Ελλάδας.
- Για ανήθικη χρήση βομβοδό-φόρων βλημάτων διασποράς κατηγορεί ο Ανάν το Ισραήλ.

- Στον έβδομο ουρανό όλη η Ελλάδα. Τα παιδιά του Γιαννάκη κατάπιαν τις ΗΠΑ κερδίζοντας την αμερικάνικη ομάδα με 101-95. Σοκ και δέος από τα διεθνή μέσα ενημέρωσης. Το απόλυτο φετίχ.

- Η ελληνική ομάδα του μπάσκετ χάνει το χρυσό μετάλλιο από την ισπανική αλλά κερδίζει τις καρδιές των Ελλήνων. Μπράβο παιδιά. Και όπως είπε και ο Παναγιώτης δεν αλλάζουμε τη νίκη επί των ΗΠΑ με τίποτα. Ούτε με το χρυσό!

- Οι πρόεδροι της Ρωσίας και

Η απόλυτη καταστροφή
στον Λίβανο.

της Βουλγαρίας υπογράφουν στην Αθήνα με τον πρωθυπουργό μία ιστορική συμφωνία για την κατασκευή του αγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη. Έξαλλη η Ουάσιγκτον καλεί κατεπειγόντως την Ντόρα για διαβουλεύσεις. Λέτε να της τραβήξει το αυτί;

- Οξύνεται η αντιπαράθεση μεταξύ ΝΔ και ΠΑΣΟΚ λίγο πριν την έναρξη της ΔΕΘ και εν όψει των δημοτικών εκλογών, με το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης να ανεβάζει στην ατζέντα του το θέμα της διαφάνειας. Δεν τους έχουν πει ότι στο σπίτι του κρεμασμένου δεν μιλάνε για σχοινί; Και αν αναρωτιούνται γιατί τους το λέμε, ας ρωτήσουν τον Πάγκαλο να τους εξηγήσει.

- Δεύτερη γλώσσα στα δημοτικά και περισσότερες ώρες από φέτος. Τώρα το ότι μερικοί αριστεροί συνδικαλιστές βγήκαν και κατηγόρησαν τα νέα μέτρα μιλώντας για εντατικοποίηση και κάτεργα, νομίζω ότι υπάρχουν κρεβάτια άδεια στο Δρομοκαϊτειο. Και περιμένουν με ανυπομονησία.

ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ Δ'
Ο ΕΠΙΣΤΡΕΨΑΣ

Το παρασκήνιο της τριμερούς συνάντησης Ρωσίας – Ελλάδας – Βουλγαρίας

Ο Μόσκοβος, ο Μόσκοβος

του Ρεπόρτερ

Και λαμπάδα ίσα με το μπόι του να 'χε ανάψει ο Καραμανλής στη Μεγαλόχαρη, όταν την επισκέφθηκε στην Τήνο τον Δεκαπενταύγουστο, δεν θα ήταν τόσο τυχερός. Μέσα στις διακοπές του Αυγούστου και ενώ σύσσωμη κυβέρνηση και αντιπολίτευση λιάζονταν σε θαλαμηγούς και ξεκουράζονταν στη Μύκονο και τα άλλα κυκλαδίτικα νησιά, ο Πούτιν ξύπνησε το Μαξίμου από την καλοκαιρινή του σιέστα και ζήτησε από την ελληνική κυβέρνηση να προετοιμαστεί γιατί σε καμιά δεκαπενταριά ημέρες επισκέπτεται την Ελλάδα. Κύριο θέμα της επίσκεψης, στην οποία ο ρώσος πρόεδρος «κουβάλησε» και τον βούλγαρο πρόεδρο Παρβάνωφ, το ενεργειακό και ειδικά ο πετρελαιοαγωγός Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη.

Η ξαφνική επίσκεψη του ρώσου προέδρου στη χώρα μας προκάλεσε έκπληξη όχι μόνον στο Μαξίμου και τα στελέχη του ελληνικού υπουργείου Εξωτερικών, αλλά και στους ίδιους τους ρώσους διπλωμάτες. Ορισμένοι εξ αυτών λένε ότι ούτε καν ο πρέσβης τους, ο Βντόβιν, δεν περίμενε κάτι τέτοιο και ήταν μάλιστα έτοιμος να φύγει σε διακοπές. Κι αυτό από ένα άτομο που θεωρείται «γάτος της διπλωματίας» και, προτού έρθει στην Ελλάδα, ήταν ειδικός απεσταλμένος του ρώσου προέδρου για το Παλαιστινιακό και το Μεσανατολικό.

Ας μην είμαστε άδικοι όμως. Αυτή η κυβέρνηση, και ιδιαίτερα ο Μολυβιάτης, γνωστός υπέρμαχος της καραμανλικής (του «γέρου») πολυδιάστατης εξωτερικής πολιτικής δούλεψε σκληρά, όσο ήταν στο υπουργείο Εξωτερικών, για τις ελληνορωσικές σχέσεις και την ανάπτυξη της συνεργασίας των δύο χωρών στον ενεργειακό τομέα· εξάλλου το πρώτο πόστο από το οποίο ξεκίνησε τη διπλωματική του καριέρα ήταν η Μόσχα. Εύσημα όμως πρέπει να αποδοθούν και στο υπουργείο Ανάπτυξης, που από την αρχή του έτους παρακολουθούσε το θέμα προ-

σεκτικά. Βέβαια, και πάλι η πρωτοβουλία ανήκε στην Μόσχα, που το Φεβρουάριο (τις μέρες της αποκάλυψης του σκανδάλου των υποκλοπών) έστειλε στην Αθήνα τον υπουργό Εξωτερικών Λαβρόφ και τον επικεφαλής του ρωσικού κολοσσού στο φυσικό αέριο «Γκαζπρόμ», Μίλερ. Όπως και να 'χει πάντως, ο υπουργός Ανάπτυξης Δημήτρης Σιούφας, μετά την επίσκεψη Πούτιν, βγαίνει ενισχυμένος σε όλα τα επίπεδα.

ΤΑ ΠΗΡΕ ΟΛΑ

Αποτελεί βέβαια ηλιθιότητα να πιστεύει κανείς ότι οι Ρώσοι αποφάσισαν δυναμικά ανοίγματα στην Ελλάδα μόνο και μόνο επειδή, τόσο σε επίπεδο πολιτικής ηγεσίας όσο και σε σχέση με τον λαό, νιώθουν να έχουν πολλά κοινά με τους Έλληνες. Αναμφισβήτητα, με τον πετρελαιοαγωγό αλλά και τους αγωγούς του φυσικού αερίου που θα γίνουν, δίδουν ένα σημαντικό ατού στη χώρα μας. Οι ίδιοι όμως είναι και έμποροι. Και κοίταξαν να πάρουν όσο το δυνατόν περισσότερα από την ελληνική πλευρά. Και τα πήραν.

Όπως όλα δείχνουν λοιπόν έλαβαν διαβεβαιώσεις ότι θα εισέλθουν καταρχάς στον τομέα των μονάδων πα-

ραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, τόσο στον εκσυγχρονισμό παλαιότερων όσο και στην κατασκευή νέων, οι περισσότερες εκ των οποίων θα λειτουργούν με φυσικό αέριο. Πρόκειται για την κατασκευή μονάδας στη Φλώρινα (ήδη στο παρελθόν κατασκεύασαν μία) και την αναβάθμιση τουλάχιστον των δύο μονάδων του ΑΗΣ Καρδιάς στην Πτολεμαΐδα. Στην ίδια τη διακήρυξη της τριμερούς αναφέρεται άλλωστε σαφώς ότι «τα μέρη θεωρούν απαραίτητο να διευκολύνουν την εισροή κεφαλαίου στην παραγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας και ειδικότερα στην κατασκευή νέων πιο αποδοτικών μονάδων ηλεκτροπαραγωγής και τον εκσυγχρονισμό των υφισταμένων».

Οι Ρώσοι όμως δεν θέλουν να μείνουν έξω από κανέναν τομέα. Κάτι που κατέστησε άλλωστε σαφές φέτος τον Ιούλιο, μιλώντας σε επιχειρηματίες και ο ίδιος ο ρώσος πρέσβης στην Ελλάδα κ. Βντόβιν, όταν διαμαρτυρόταν για «την πρακτική του αβάσιμου αποκλεισμού ρωσικών εταιρειών από τη συμμετοχή σε διαγωνισμούς στην Ελλάδα». Εκτός αυτού, με αφορμή το μπλοκάρισμα των έργων εκτροπής στον Αχελώο και τη μη υλοποίηση, εκ μέρους της ελληνικής πλευράς, των συμφωνιών (1996), για την εγκατάσταση και τη λειτουργία εξοπλισμού στους υδροηλεκτρικούς σταθμούς Συκιάς και Πευκόφυτου, ζητούσαν επίμονα να τους δοθούν άλλα έργα ως αντάλλαγμα. Το ίδιο ήθελαν να γίνει και για τις ποσότητες φυσικού αερίου που είχε μεν συμφωνήσει να καταναλώνει η Ελλάδα από τη Ρωσία, αλλά δεν τις έπαιρνε.

Έτσι, έθεταν επί χρόνια και ξαναέθεσαν, με αφορμή την επίσκεψη Πούτιν, το ζήτημα της εισόδου τους και στον ελληνικό αγωγό μεταφοράς φυσικού

αερίου προς τα νοικοκυριά και τις βιομηχανίες (το ίδιο έκαναν και στην Τουρκία). Επίσης, ζήτησαν να κατασκευάσουν αγωγό αερίου προς το Αλιβέρι, καθώς και να φτιάξουν και να εκμεταλλευτούν υπόγεια αποθήκη αερίου στην Ελλάδα. Στα δύο τελευταία, φαίνεται ότι το Μαξίμου έδωσε το πράσινο φως, ενώ το πρώτο συζητείται με «θετικές διαθέσεις». Ως αντάλλαγμα για όλα αυτά, οι Ρώσοι υποσχέθηκαν ότι θα συνεχίσουν τις παραδόσεις φυσικού αερίου στην Ελλάδα και μετά το 2016 έως το 2026 ή ακόμα και έως το 2036. Αυτό ικανοποιεί την Ελλάδα, η οποία πιστεύει ότι έτσι θα «θωρακιστεί» ενεργειακά, ως έναν σημαντικό βαθμό, σε μια περίοδο διεθνούς ενεργειακής αβεβαιότητας.

Α, και για να μην ξεχνιόμαστε! Οι Ρώσοι ζήτησαν και κομμάτι από την τεράστια πίτα του νέου εξοπλιστικού προγράμματος (ΕΜΠΑΕ) των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων. Ειδικότερα, έδειξαν να ενδιαφέρονται για τα εκατοντάδες Τεθωρακισμένα Οχήματα Μάχης (ΤΟΜΑ), όπου προβλέπονται αγορές ύψους 2,6 δισ. ευρώ, των μεταφορικών ελικοπτέρων (1,3 δισ.), του εκπαιδευτικού αεροσκάφους (900 εκ.), των αντιεραπορικών συστημάτων μεσαίου βεληνεκούς για την αντικατάσταση των πεπαλαιωμένων «Χόουκ» (2 δισ.) κ.ά. Εκτός των παραπάνω πάντως, οι Ρώσοι δείχνουν να ενδιαφέρονται και για σειρά άλλων τομέων στην Ελλάδα. Είναι χαρακτηριστικό ότι έχει αναφερθεί μέχρι και το ενδεχόμενο αγοράς της Βιομηχανίας Φωσφορικών Λιπασμάτων στη Θεσσαλονίκη.

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΩΝ ΑΓΩΓΩΝ

Ο πετρελαιοαγωγός Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη είναι το πρώτο μεγάλο βήμα που κάνει η Ρωσία για να «κατεβεί» στην Ελλάδα, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τον ελληνικό εμφύλιο. Ο αγωγός όμως, παρά τη μεγάλη σημασία που έχει για Ρωσία – Ελλάδα – Βουλγαρία, τις εταιρείες που εμπλέκονται και τους Έλληνες ιδιοκτήτες δεξαμενόπλοιων (βλ. όμιλο Βαρδινογιάννη και Αλαφούζου) που θα πάρουν μεγάλες δουλειές, είναι το πρώτο πιάτο. Όχι όμως το κυρίως. Μοιάζει μάλλον με «δωρό» που κάνουν οι Ρώσοι, προκει-

μένου να πάρουν κάτι μεγαλύτερο. Και το αντάλλαγμα που ζητούν είναι το πέρασμα του αερίου τους στη Δ. Ευρώπη, μέσω του ελληνο-τουρκικού (κατασκευάζεται) και του ελληνο-ιταλικού (θα κατασκευαστεί) αγωγού, καθώς και μερίδιο ελέγχου σε αυτόν τον αγωγό.

Η Ελλάδα από την πλευρά της, συμφώνησε μεν, αλλά πρότεινε «να ενσωματωθεί το κόστος μεταφοράς του αερίου στο κόστος ανταγορών». Προσπάθησε δε, να ψελλίσει κάτι περί ελληνο-σοβιετικής «συμφωνίας ανταγορών» που είχε υπογραφεί το 1988 και προέβλεπε ότι το 70% – 75% του συναλλάγματος από τις εξαγωγές ρωσικού αερίου στην Ελλάδα, θα καταβάλλεται από τη Ρωσία για την αγορά ελληνικών προϊόντων και την κατασκευή έργων στη Ρωσία. Η Μόσχα ούτε την έχει τηρήσει έως τώρα ούτε ήθελε να ακούσει γι' αυτήν. Άλλωστε, αυτή έχει τους ενεργειακούς πόρους και αυτή παίζει το παιχνίδι σε μια πολύ δύσκολη συγκυρία διεθνώς.

Οι Ρώσοι πολύ απλά απάντησαν πως, εάν η χώρα μας θέλει συμφωνία για παραδόσεις αερίου και μετά το 2016, καλό θα ήταν να μην σκέφτεται όπως τη δεκαετία του 1980, οπότε, μαζί με το αέριο που μας πουλούσε η τότε ΕΣΣΔ, έπρεπε να παίρνει και ελληνικά πορτοκάλια (όπως εκείνα του Τόμπρα). Έτσι, η Ελλάδα αποφάσισε να μην συμπεριφερθεί ως εκείνος που του χάριζαν γάιδαρο κι αυτός τον κοίταζε στα δόντια, αλλά ως χώρα που θα έχει από το ρωσικό αέριο και τους αγωγούς μεγάλα γεωπολιτικά και οικονομικά οφέλη.

ΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΠΟΥ ΛΕΕΙ ΠΟΛΛΑ

Το πέρασμα αερίου στη Δύση μέσω Τουρκίας – Ελλάδας – Ιταλίας είναι για τους Ρώσους στρατηγικής σημασίας. Όπως αναφέρεται σε έκθεση του ελληνικού υπουργείου Εξωτερικών, στις 24 Αυγούστου 2006, το ζήτημα έχει τεθεί επανειλημμένως στην ελληνική πλευρά. «Στη συνάντηση του Φεβρουαρίου 2006 μεταξύ του υπουργού κ. Σιούφα και του κ. Μίλερ της Γκαζπρόμ», γράφει ο συντάκτης της, «ο τελευταίος είχε αναφέρει ότι για γεωπολιτικούς λόγους είχε προηγηθεί η ρήξη Ρωσίας – Ουκρανίας και ότι η εταιρεία αποφά-

σισε να διοχετεύει το φυσικό αέριό της στη Δ. Ευρώπη μέσω νέων αγωγών, παρακάμπτοντας την Ουκρανία (για παροχές αερίου στη Ν. Ευρώπη) και την Πολωνία (για παροχές στη Β. Ευρώπη)».

Ως γνωστόν, οι «δρόμοι» που επέλεξε το Κρεμλίνο είναι αφενός ο υποθαλάσσιος αγωγός της Βαλτικής που τον φτιάχνει με γερμανικές εταιρείες (επικεφαλής της κοινοπραξίας είναι ο πρώην καγκελάριος Σρέντερ). Το αέριο θα καταλήγει στην Γερμανία αφετέρου. Από Νότο, η Μόσχα έχει ως πρώτη επιλογή της τον «ελληνικό δρόμο» (τουρκο-ελληνο-ιταλικός αγωγός). Οι δύο αυτοί δρόμοι που έχει επιλέξει το Κρεμλίνο χαρακτηρίζονται από τους Αμερικανούς ως «ρωσική τανάλια». Κάτι που κάθε άλλο παρά θέλουν να δουν να υλοποιείται και γι' αυτό η κ. Ράις, στην επίσκεψή της στην Ελλάδα, έβαλε χέρι στην κυβέρνηση και τη Ντόρα για τα πολλά ελληνο-ρωσικά αλισβερίσια στο ενεργειακό.

Στην ίδια έκθεση αναφέρονται και τα εξής: «Ως προς τον αγωγό που θα διοχετεύσει αέριο στη Ν. Ευρώπη, ο κ. Μίλερ είπε ότι η εταιρεία του σκοπεύει να διπλασιάσει την ποσότητα που σήμερα διέρχεται από τον αγωγό Blue Stream (διέρχεται υποθαλασσίως τη Μαύρη Θάλασσα και μεταφέρει 8 δισ. κυβικά μέτρα στη Σαμψούντα, Τουρκία) με τον Blue Stream 2, αναλόγου διαμετρήματος. Ζήτησε δε, να πληροφορηθεί κατά πόσον η ελληνική πλευρά ενδιαφέρεται να χρησιμοποιηθεί ο αγωγός Inter-

connector που διέρχεται δια του εδάφους της (και θα μεταφέρει αζέρικο-κασπιανό αέριο στην Ιταλία, μέσω Τουρκίας) και με ρωσικό αέριο». Να σημειωθεί πως το σχέδιο για τη μεταφορά αερίου από την Κασπία στηρίζουν με κάθε τρόπο οι ΗΠΑ.

«Ο κ. Σιούφας», γράφει η έκθεση, «ζήτησε το θέμα να εξεταστεί από ειδική επιτροπή. Ωστόσο, στο ερώτημα του έλληνα υπουργού, κατά πόσον η Γκαζπρόμ ενδιαφέρεται να ξεκινήσει συζητήσεις για την παράταση του συμβολαίου εισαγωγής αερίου για την περίοδο μετά το 2016, ο κ. Μίλερ του απάντησε ότι οποιεσδήποτε επιπλέον ποσότητες θα πρέπει να αναμένουμε να μας περιέλθουν μέσω Τουρκίας».

Είναι πασιφανές ότι η Τουρκία βρίσκεται αρκετά βήματα μπροστά από την Ελλάδα, έχει ανοίξει διάπλατα τις πόρτες της στους Ρώσους, έχει μετατραπεί σε βασικό ενεργειακό σταυροδρόμι, και βέβαια αποτελεί την πρώτη επιλογή των Ρώσων για να διοχετεύσουν από Νότο το φυσικό αέριό τους.

Ο διπλωμάτης που υπουργείου μάλιστα επισημαίνει στην έκθεσή του ότι «έχουν συλλεγεί πληροφορίες πως η Τουρκία έχει αποδεχθεί σε μυστική συμφωνία να κατασκευαστεί και ο δεύτερος αγωγός Blue Stream. Εφόσον έτσι έχουν τα πράγματα, η Ελλάδα,» αναφέρει ο διπλωμάτης, «δεν μπορεί παρά να δεχθεί το ρωσικό φυσικό αέριο στον Inter-connector· διαφορετικά κινδυνεύει να παρακαμφθεί και να δει να κατασκευάζεται ο ανταγωνιστικός αγωγός Nabucco (σχεδιάζεται να ξεκινά από Τουρκία και να περνά από Βουλγαρία, Ρουμανία, Ουγγαρία, Αυστρία και να καταλήγει στη Β. Ιταλία).

Το επιχείρημα αυτό έχει ήδη λεχθεί από τον υφυπουργό Εξωτερικών, κ. Στυλιανίδη και στον αμερικανό βοηθό υφυπουργό Εξωτερικών κ. Μπρίζα (σ.σ. χειρίζεται τα ενεργειακά σε Βαλκάνια, Καύκασο, και εσχάτως το Κυπριακό), ο οποίος συμφώνησε με αυτό».

Ο διπλωμάτης πάντως, στην έκθεσή του αναφέρει ότι «θα είναι σκόπιμο, με την ευκαιρία της συνάντησης του πρωθυπουργού με τον ρώσο πρόεδρο, να τεθεί το ζήτημα του κατά πόσον πράγματι οι Ρώσοι έχουν συμφωνήσει με τους Τούρκους στην κατασκευή του

Blue Stream 2, ώστε και η διοίκηση της ΔΕΠΑ (Δημόσια Επιχείρηση Αερίου) να προχωρήσει στα αναγκαία σχέδια προετοιμασίας». Ούτε λίγο ούτε πολύ δηλαδή, η Ελλάδα θεωρεί σχεδόν ως δεδομένα τα ρωσικά σχέδια περί Blue Stream 2 και το μόνο που έχει να κάνει, είναι να προετοιμαστεί τεχνικά η ΔΕΠΑ για να μπορεί να περάσει το φυσικό αέριο.

Όλα αυτά δείχνουν ότι, εκτός από το προβάδισμα της Τουρκίας και τις θεαματικές καθυστερήσεις εκ μέρους της χώρας μας (Άραγε τίς πταίει κ. Σημίτη;), είμαστε αναγκασμένοι να κάνουμε αυτό που επιθυμούν οι Ρώσοι. Αναμφισβήτητα βέβαια, αργότερα, μετά το 2010, οπότε υπολογίζεται ότι θα «τρέξει» και το αζέρικο αέριο, θα βοηθήσουμε και στα αμερικανικά σχέδια. Προς το παρόν όμως, αφού έχουν το προβάδισμα οι Ρώσοι, θα συνεργαστούμε μαζί τους. Και μετά διερωτάται κανείς γιατί η πρωτοβουλία για την επίσκεψη Πούτιν ανήκει αποκλειστικά στο Κρεμλίνο και η κυβέρνηση εξεπλάγη. Όπως στο παρελθόν, έτσι και τώρα, είμαστε παρατηρητές και όχι «παίκτες». Αυτή είναι η ελληνική εξωτερική πολιτική (Τι λέτε κ. Μπακογιάννη;).

Βέβαια, τις ημέρες πριν και μετά την επίσκεψη Πούτιν, η κυβέρνηση διέρρεε ότι προωθεί έναν αντί-Blue Stream 2. Δηλαδή, δεύτερο υποθαλάσσιο αγωγό στη Μαύρη Θάλασσα, ο οποίος όμως, δεν θα καταλήγει στην Τουρκία, αλλά στο Μπουργκάς της Βουλγαρίας. Από εκεί θα κατασκευαστεί, παράλληλα με τον πετρελαιοαγωγό, ένας άλλος αγωγός που μεταφέρει το αέριο στην Ελλάδα, και κατόπιν, μέσω του ελληνο-ιταλικού, θα διοχετεύεται στη Δ. Ευρώπη. Κάτι τέτοιο θα ήταν εξαιρετικά θετικό για τη χώρα μας, αλλά και για τη Μόσχα, η οποία φοβάται την εξάρτησή της από την Τουρκία, εφόσον οι μεγαλύτερες ποσότητες του φυσικού αερίου της προς Νότο θα περνούν μέσω της χώρας. Προς το παρόν όμως, δεν έχουν γίνει γνωστές οι θέσεις της Μόσχας.

Πάντως, ο τουρκο-ελληνο-ιταλικός αγωγός προχωράει. Προς το παρόν, έτοιμο είναι το τουρκικό κομμάτι. Ακολουθεί η σύνδεση του τουρκικού με τον ελληνικό αγωγό. Η έναρξη των εργασιών για την κατασκευή του τμήμα-

τος Κομοτηνή – Αλεξανδρούπολη, έγινε το 2006. Το έργο κάνει η Κοινοπραξία της ρωσικής Στρούτρανσγκάζ και Προμηθέας Γκάζ (Γκαζπρόμ – Κοπελούζος), ενώ κατασκευαστικό κομμάτι πήρε η Intracat του Σ. Κόκκαλη.

Το έργο (20,87 εκ. ευρώ), που χρηματοδοτείται από τη ΔΕΠΑ, την ΕΕ και το ελληνικό Δημόσιο, θα καταλήγει στη Θεσσαλονίκη. Από εκεί θα συνεχίζει ο αγωγός Θεσσαλονίκης – Ηγουμενίτσας και το υποθαλάσσιο τμήμα Ηγουμενίτσας – Ιταλία που υπολογίζεται ότι θα έχει ολοκληρωθεί περί το 2010.

ΓΙΑΤΙ ΑΝΤΙΔΡΟΥΝ ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ

Η Ουάσιγκτον από την πλευρά της, όπως φωνάζει κατά του ρωσικού αερίου, επειδή θέλει να διοχετεύσουν οι εταιρείες της το αέριο που έχουν βάλει στο χέρι στην Κασπία, έτσι φωνάζει και κατά του Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη, επειδή είναι ανταγωνιστικός στον Μπακού (Αζερμπαϊτζάν) – Τσεϊχάν (Τουρκία, Μεσόγειος). Δίχως να υποβαθμίζεται η πολιτική σημασία της κόντρας Μόσχας – Ουάσιγκτον και οι προσπάθειες των Αμερικανών να «εισβάλλουν» σε πρώην σοβιετικές περιοχές, στο παρασκήνιο υπάρχει ενδοαμερικανική κόντρα, ειδικά μεταξύ πανίσχυρων πετρελαϊκών.

Έχει αναφερθεί άλλωστε, ότι η Chevron, η οποία θέλει να μπει στον ελληνο-βουλγαρικό αγωγό βρίσκεται σε ανοικτή κόντρα με τον πετρο-βαρόνο και αντιπρόεδρο των ΗΠΑ Τσέινι και την εταιρεία που τον στηρίζει, την Hallibarton. Να σημειωθεί πως αμερικανός αντιπρόεδρος, πριν από την πρώτη εκλογή Μπους, είχε συμφωνήσει με τη θέση της Chevron ότι δεν πρέπει να κατασκευαστεί ο Μπακού – Τσεϊχάν, αλλά κατόπιν έγινε φανατικός υπερασπιστής του. Όπως και ο έτερος προστάτης των πετρελαιοδωτών, Μπους τζούνιορ.

Η Chevron, με την οποία έχει στενές σχέσεις ο Όμιλος Λάτση, στο παρελθόν είχε ζητήσει από την αμερικανική κυβέρνηση να άρει το εμπάργκο στο Ιράν και να κατασκευαστεί εκεί αγωγός, μέσω του οποίου θα διοχετεύεται ο ενεργειακός πλούτος του Καζακστάν και της υπόλοιπης Κ. Ασίας στον Περσικό και τη Δύση. Αν και οι Ρεπουμπλι-

κάνει όταν ακόμα βρίσκονταν στην «αντιπολίτευση» συμφώνησαν, μετά συνέχισαν την πολιτική Κλίντον, με τα γνωστά σημερινά αποτελέσματα. Να σημειωθεί ότι ο Κλίντον ήταν εκείνος, ο οποίος άρχισε να προωθεί και το σχέδιο Μπακού – Τσεϊχάν.

Η Chevron, λοιπόν, που ελέγχει μεγάλα κοιτάσματα πετρελαίου στο Καζακστάν, τα διοχετεύει μέσω ρωσικού αγωγού στο λιμάνι του Νοβοροσίσκ, και από εκεί τα στέλνει στη Δύση με δεξαμενόπλοια. Τώρα, θέλει πρόσβαση στον Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη για να παρακάμπτει τους ενοχλητικούς Τούρκους στα στενά του Βοσπόρου. Η εταιρεία θα μετάσχει στο σχήμα πιθανώς με τη ρωσική πλευρά, αν και δεν αποκλείεται να μπει στο βουλγαρικό κονσόρτσιουμ. Στο ρωσικό γκρουπ όμως βρίσκεται και η βρετανική πολυεθνική BP (κοινή εταιρεία με τη Ρωσία, TNK-BP), που ήταν ο βασικός πυλώνας του Μπακού – Τσεϊχάν και μεγάλος αντίπαλος της Chevron.

Με την τελευταία το Κρεμλίνο φαίνεται να διατηρεί στενές σχέσεις εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Οι σχέσεις Κρεμλίνου – BP (που αναπτύσσει μεγάλη δραστηριότητα στα ενεργειακά κοιτάσματα της Ρωσίας) έχουν σκαμπανεβάσματα, αλλά, παρά τις μικρό-πιέσεις που κατά καιρούς της άσκησε ο Πούτιν, ουδέποτε οι δύο πλευρές βρέθηκαν σε ανοικτή ρήξη (στην TNK-BP βασικό ρόλο παίζει ο Ρώσος ολιγάρχης, αφεντικό της πολύ μεγάλης Τράπεζας, «Άλφα», Φρίντμαν). Όπως και να 'χει πάντως, εφόσον τελικώς μπουκνεί η Chevron και η BP στο σχήμα, θα ικανοποιηθεί ο αμερικανικός παράγων και θα πάψει να φωνάζει. Με αυτό το στόχο άλλωστε έχουν ήδη παρέμβει, μέσω λόμπι, μεγάλες πετρελαϊκές στο Κογκρέσο, τον Λευκό Οίκο και το Στέιτ Ντιπάρτμεντ. Παλαιότερα, κατά τον ίδιο τρόπο είχε κινηθεί και ο Λάτση.

Στο ρωσικό σχήμα για τον πετρελαιαγωγό μετέχουν και οι μεγάλες ρωσικές εταιρείες, Γκαζπρόμ, Λουκόιλ (αναπτύσσει τεράστια δυναμική στη Βουλγαρία και έχει στενές σχέσεις με τον Όμιλο Λάτση), η Ροσνέφτ και η Τρανσνέφτ. Όλες αυτές οι ρωσικές και οι αμερικανικές εταιρείες είναι που, λόγω του ανταγωνισμού και του ποιος θα

έχει το πάνω χέρι στον αγωγό, δεν έχουν συμφωνήσει για το μοίρασμα των ποσοστών. Να σημειωθεί πως η πρόταση που μέχρι τώρα είναι η πιο ισχυρή, είναι να πάρουν το 51% του αγωγού οι εταιρείες που διαθέτουν πετρέλαιο και μπορούν να εγγυηθούν τη ροή του στον αγωγό. Έτσι, η ελληνική πλευρά (ΕΛΠΕ, Όμιλος Λάτση, Γκαζπρόμ – Κοπελούζου) και η βουλγαρική θα λάβουν από 24,5% η κάθε μια. Η Βουλγαρία έχει συμφωνήσει και οι ελληνικές εταιρείες δεν είναι αρνητικές ακόμα και σε μια διευθέτηση 60%-20%-20% ή ακόμα και 70%-15%-15%.

Δεδομένης, πάντως, της απόφασης της ηγεσίας Πούτιν να χρησιμοποιήσει την ευνοϊκή για τη χώρα του διεθνή συγκυρία, ώστε η Ρωσία να αποκομίσει μεγάλα κέρδη από την εξαγωγή ενεργειακών πόρων και να ξανασταθεί στα πόδια της, θεωρείται βέβαιον ότι το πάνω χέρι στον πετρελαιαγωγό θα έχουν οι ρωσικές εταιρείες, με τις Chevron και BP, όμως, να παίζουν αρκετά σοβαρό ρόλο. Φαίνεται ότι ο σύντροφος Πούτιν ακολουθεί πιστά τις λενινιστικές οδηγίες ότι για να πετύχει η επανάσταση πρέπει να συμμαχήσεις ακόμα και με τον διάβολο (και μην ξεχνάμε τον «κόκκινο Τεξανό» πετρελαιά που επί ΕΣΣΔ μπαινό-

βγαινε στο Κρεμλίνο).

Όπως και να 'χει, οι εταιρείες δεν θέλουν να μετέχουν η Ελλάδα και η Βουλγαρία, ως κράτη, στον αγωγό. Ενδεικτική είναι η θέση της Chevron, η οποία ζήτησε να μην μετάσχει το ελληνικό δημόσιο ούτε καν επενδύοντας 100 εκ. ευρώ. Θέση που υποστήριξε αρχικώς και η Γκαζπρόμ. Η εταιρεία δηλαδή, απλά ζητά από τα κράτη να της παραχωρήσουν εθνικά εδάφη για να περάσουν τα πετρέλαιά της, να παίρνουν τα τέλη διέλευσης του πετρελαίου, να κάνουν έργα υποδομής (λιμάνια, κ.λπ.), αλλά να μην έχουν καμία άλλη ανάμειξη. Καθαρά αμερικανική λογική σε ένα ζήτημα όμως, που έχει και σημαντική εθνική διάσταση. Πόσο μάλλον αφού ο αγωγός θα περνάει από την ευαίσθητη περιοχή του Έβρου.

Τα κέρδη της χώρας μας από τον αγωγό θα τελικώς είναι πολλαπλά. Μεταξύ των άλλων τα εξής: 1. Έμμεση προστασία των εδαφών μας στα ελληνοτουρκικά σύνορα στη Β. Ελλάδα. 2. Μεγαλύτερη ενεργειακή ασφάλεια. 3. Νέες θέσεις εργασίας τόσο για την κατασκευή όσο και για τη λειτουργία του αγωγού. 4. Αναβάθμιση του λιμένα της Αλεξανδρούπολης. 5. Έσοδα από τα διόδια του πετρελαιαγωγού.

Ο Πούτιν αιφνιδίασε Αθήνα και Ουάσιγκτον

του Θανάση Αυγερινού

Στιγμές πανικού έζησε στις αρχές Αυγούστου το υπουργείο των Εξωτερικών μας, όταν έφθασε στην Αθήνα η πρόταση του Κρεμλίνου για πολιτική αναθέρμανση και οριστικές αποφάσεις σχετικά με τον πετρελαιοαγωγό Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη, το σχέδιο του οποίου καρκινοβατεί περισσότερα από 12 χρόνια. Το μήνυμα της ρωσικής πλευράς έδειχνε ιδιαίτερα αποφασιστικό και περιείχε συγκεκριμένες προτάσεις τριμερούς συνεννόησης στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο, παρακάμπτοντας τις επιφυλάξεις, που συστηματικά εξέφραζε στο παρελθόν η Μόσχα, κυρίως ως προς την οικονομική βιωσιμότητα του αγωγού.

Οι σταθερά υψηλές τιμές του πετρελαίου έκαμψαν τις ενστάσεις και των πλέον δύσπιστων ρώσων τεχνοκρατών· όμως το νέο στοιχείο φαίνεται πως είναι πλέον η σαφής εμπλοκή του ίδιου του Βλαντίμιρ Πούτιν στην υπόθεση και η ολοφάνερη επιλογή να ενταχθεί ο Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη στα ευρύτερα ενεργειακά, άρα γεωπολιτικά, σχέδια της Μόσχας.

Δεν ήταν μόνο τα «μπάνια» των διπλωματών ή των πολιτικών προϊσταμένων τους που προκάλεσαν ανησυχίες στην Αθήνα, καθώς έλειπαν αρκετοί κρίκοι για την έγκαιρη προετοιμασία της τριμερούς, αλλά και η αίσθηση ότι πλησιάζει η στιγμή κρίσιμων αποφάσεων κι ότι «ή τώρα ή ποτέ» — όπως το έθεσε ο βούλγαρος πρόεδρος Παρβάνοφ — θα πρέπει να τερματιστεί η συζήτηση και να αρχίσει η υλοποίηση ενός προφανώς επωφελούς για τα ελληνικά συμφέροντα έργου, το οποίο υποστηριζόταν επιμόνως από την Ελλάδα, ακόμη κι όταν οι εταίροι της, Βουλγαρία και Ρωσία, ήταν πολύ λιγότερο ένθερμοι.

Οι σύντομες συνομιλίες των τριών ηγετών, Καραμανλή – Πούτιν – Παρβάνοφ, τη Δευτέρα που πέρασε, απλώς επιβεβαίωσαν τις ειλημμένες αποφά-

σεις και επικύρωσαν την κοινή τους διακήρυξη για «Συνεργασία στον τομέα της ενέργειας», όπου, πέραν του πετρελαιοαγωγού, διαγράφονται ελκυστικές προοπτικές συνεργασίας τόσο στο φυσικό αέριο όσο και στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Οι δηλώσεις προς τους δημοσιογράφους ήταν αρκετά ενδεικτικές των προθέσεων, αλλά και των προβλημάτων που αντιμετωπίζει κάθε πλευρά.

ΗΛΘΕ ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΟΣ

Περισσότερο αποφασιστικός όλων έδειχνε, και είχε κάθε λόγο γι' αυτό, ο Βλαντίμιρ Πούτιν. Στάθμευσε για λίγες ώρες στην Αθήνα, στον κολοφώνα της δόξας του, και λίγο πριν γίνει, φθάνοντας στη Ν. Αφρική, ο πρώτος ρώσος ηγέτης στην ιστορία που επισκέφθηκε την υποσαχάρια ζώνη. Η δημοτικότητά του είναι υψηλότερη από ποτέ· η Ρωσία είναι πλέον ο πρώτος διεθνώς εξαγωγέας πετρελαίου και, χάρη στα κέρδη από αυτό, η οικονομία της ισχυροποιείται διαρκώς. Διαπραγματεύτηκε και ξεπλήρωσε πριν από τις προθεσμίες το χρέος στη Λέσχη του Παρισιού, οι «έγχρωμες» φιλοαμερικανικές επαναστάσεις στον περίγυρό του ξεθώριασαν πρόωρα και ο ίδιος κλείνει στρατηγικές

συμφωνίες οικονομικής και στρατιωτικής συνεργασίας, που είναι φυσικό να ενοχλούν την Ουάσιγκτον, από τη Βενεζουέλα ως την Κίνα. Κατά γενική πεποίθηση η Ρωσία ανακάμπτει, επιστρέφει σε περιοχές από όπου είχε αποσύρει το ενδιαφέρον της στην 15ετία μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, με πολιτικά όπλα δύο εξαιρετικής ιδιομορφίας χαρακτηριστικά της διακυβέρνησης Πούτιν: την απόλυτη υποταγή των επιχειρηματιών στην «εθνική στρατηγική ανάπτυξης» του Κρεμλίνου, με φόβητρο την πανίσχυρη προσωπική εξουσία του Β.Πούτιν — που θα μπορούσε να στείλει οποιονδήποτε στην εξορία ή στα κάτεργα, αρκεί να τον ρωτήσει πού βρήκε τα κεφάλαιά του — και την αριστοτεχνική χρήση των κανόνων του «δυτικού» πολιτικού παιχνιδιού προς όφελος της ίδιας της Ρωσίας.

Στην περίπτωσή μας ο ρώσος ηγέτης παρουσίασε το έργο του Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη ως πρακτική υλοποίηση των συμφωνηθέντων από τη Λέσχης των Οκτώ, στην Αγία Πετρούπολη, για «ενεργειακή ασφάλεια» και «διαφοροποίηση των δικτύων και των οδών διακίνησης», ενώ Ρώσοι δημοσιογράφοι αναρωτιούνται πώς μπορεί να ενοχλείται η Ουάσιγκτον, αφού το πετρέλαιο, που θα αποφεύγει τη συμφόρηση των Στενών Βοσπόρου και Δαρδανελλίων, θα διακινείται προς τη Δ. Ευρώπη, ακόμη και τις ίδιες τις ΗΠΑ!

Κερδίζοντας τις εντυπώσεις, στη σύνομη συνέντευξη Τύπου, ο Β. Πούτιν εξήγησε ότι πριν από 2,5 μήνες ξεκίνησε η κατασκευή του πετρελαιοαγωγού από τη Σιβηρία στον Ειρηνικό και ήδη κατασκευάστηκαν περισσότερα από 250 χλμ, την ώρα που ο αγωγός από το Μπουργκάς συζητείται από το 1993· στο διάστημα αυτό ολοκληρώθηκαν

στην περιοχή ο πετρελαιοαγωγός Μπακού Τζεϊχάν, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους στο έδαφος της Τουρκίας, καθώς και ο υποθαλάσσιος αγωγός φυσικού αερίου «Γαλάζιο Ρεύμα», που επίσης καταλήγει στην Τουρκία. Αν συνεχίσουμε έτσι να συνεργαζόμαστε «με τους παραδοσιακούς εταίρους μας», συμπλήρωσε ο ρώσος ηγέτης, τότε όλοι οι αγωγοί θα μας παρακάμψουν και θα χαθούν τόσο οικονομικά, όσο και πολιτικά κέρδη.

«ΣΕΚΟΝΤΟ ΑΠΟ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ»

Αποφασιστικός έδειξε και ο πρωθυπουργός Κώστας Καραμανλής, δηλώνοντας ότι κανείς δεν μπορεί πλέον να εμποδίσει την υλοποίηση του έργου και ότι, ακόμα και αν πολλοί εξέφρασαν αμφιβολίες, αυτή ακριβώς είναι η βαθύτερη πεποίθησή του.

Σε κάθε περίπτωση, η ελληνική ηγεσία δεν μπορεί παρά να συνειδητοποιεί τη σπάνια ιστορική ευκαιρία να εκμεταλλευτεί την υπάρχουσα συγκυρία, ώστε να αναβαθμίσει αισθητά τη θέση της χώρας στα ενεργειακά δίκτυα του μέλλοντος, άρα και το πολιτικό και οικονομικό της βάρος, αναπτύσσοντας μάλιστα μια ευαίσθητη συνοριακή ζώνη, όπως ο Έβρος.

Υπαρκτή είναι βέβαια και η αίσθηση ότι θα ακολουθήσουν ουκ ολίγες αντιδράσεις από τα θιγόμενα αμερικανικά συμφέροντα, τα οποία σε μεγάλο βαθμό μοιάζουν να υπερασπίζονται οριστικά χαμένες θέσεις, καθώς η αυξανόμενη διασύνδεση της Ευρώπης με τα δίκτυα των ρωσικών υδρογονανθράκων είναι μάλλον αναπόφευκτη. Πολύ περισσότερο, καθώς οι κινήσεις του Κρεμλίνου μειώνουν σοβαρά τις απώλειες επιρροής που υπέστη η Ρωσία τα τελευταία χρόνια. Τώρα μέσω τελωνειακών ενώσεων, άλλων συνεργασιών ή απλών εξαγωγών, της δίνουν και πάλι στρατηγική πρόσβαση στα αποθέματα της Κεντρικής Ασίας, με πιο πρόσφατο παράδειγμα την απόκτηση του ελέγχου όλων των εξαγωγών φυσικού αερίου του Τουρκμενιστάν από το ρωσικό κρατικό μονοπώλιο της «Γκασπρόμ».

Ακόμη και ο πιο «αδύναμος κρίκος» της συνεργασίας, ο βούλγαρος πρόεδρος Παρβάνοφ, φάνηκε να απευθύνεται με τη μεγαλύτερη δυνατή πειστικό-

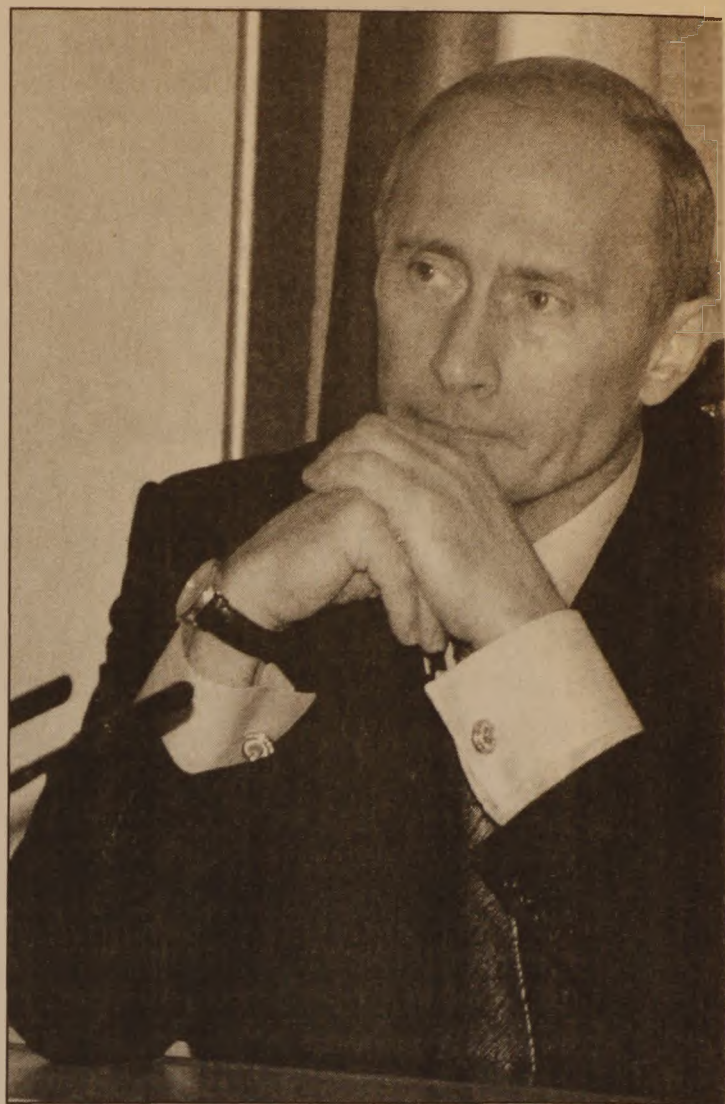
τητα προς την κοινή γνώμη της χώρας του, ενόψει και των επικείμενων εκλογών, τονίζοντας τα οικονομικά οφέλη από τη διέλευση του ρωσικού πετρελαίου. Δεν παρέλειψε να σημειώσει, βέβαια, ότι το σχέδιο του αγωγού παραμένει ανοικτό σε συμμετοχή τρίτων, αν και πολλοί αμφιβάλλουν ότι θα διατηρηθεί ως το τέλος το ενδιαφέρον που έχει εκφράσει η αμερικανική Chevron.

Εξίσου πολλοί είναι αυτοί που αμφισβητούν ότι θα τηρηθεί το χρονοδιάγραμμα της ολοκλήρωσης των τεχνικών διαβουλεύσεων, για την αύξηση του ρωσικού μεριδίου σε πλειοψηφικό ποσοστό, και της διευθέτησης όλων των διαδικασιών, ώστε πριν το τέλος του 2006 να υπογραφεί η τελική διακυβερνητική συμφωνία για την παραπομπή της υπόθεσης στην κοινοπραξία κατασκευής και διαχείρισης του έργου.

Υπ' αυτές τις συνθήκες, και κατά την πρόβλεψη του επικεφαλής της κρατικής «Ροσνέφτ» — που θα παίξει ρόλο κλειδί στην υλοποίηση του αγωγού — θα μπορούσε η λειτουργία του να ξεκινήσει περί το 2009 – 2010. «Ο χρόνος πιέζει, γιατί υπάρχει το ανταγωνιστικό σχέδιο Σαμσούντας – Τζεϊχάν, που προχωρά πολύ γρηγορότερα και, εάν αυτό το σχέδιο υλοποιηθεί γρηγορότερα, ο Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη δεν θα έχει πλέον κανένα νόημα», λένε Ρώσοι αναλυτές, εξηγώντας σε ένα βαθμό και την ευνοϊκή για τα ελληνικά συμφέροντα βιασύνη του Κρεμλίνου.

Μετά από την εντυπωσιακή προσέγγιση των τελευταίων χρόνων με την Άγκυρα, η Μόσχα δείχνει να θέλει να μειώσει την εξάρτηση των ενεργειακών της διαύλων από την Τουρκία ή π.χ. την Ουκρανία, να δημιουργήσει εναλλακτικές οδούς προς την Ευρώπη και εν πολλοίς να «επιστρέψει» στα Βαλκάνια.

Η Ουάσιγκτον με τη σειρά της δεν κρύβει ότι αυτό που φοβάται περισσότερο δεν είναι ο αγωγός ως την Αλεξανδρούπολη, στον οποίο θα διοχετεύεται πάλι με τάνκερ το πετρέλαιο που μεταφέρεται με αγωγούς ως το ρωσικό λιμάνι του Νοβοροσίσκ στον Εύξεινο Πόντο. Πιο ανησυχητική μοιάζει για τα αμερικανικά συμφέροντα η

γενικότερη προσέγγιση των ενεργειακών συστημάτων, άρα και των οικονομικών δύο ιστορικά φιλικών προς τη Ρωσία χωρών και, εν τέλει, η ανάκτηση της μειωμένης ρωσικής επιρροής στην περιοχή μας.

Μακάρι να μπορούσαμε ψύχραιμα να συζητήσουμε τι ακριβώς συμφέρει περισσότερο την Ελλάδα, αποφεύγοντας απλοϊκές ή εν θερμώ τοποθετήσεις, που παραπέμπουν τότε στο Μόσκοβα, που θα μας σώσει και τότε σ' εκείνα τα επεικώς ανιστόρητα για τα μύρια δεινά, τα οποία επρόκειτο να ενσκήψουν εάν οι Κύπριοι ψήφισαν «Όχι» στο Δημοψήφισμα για το σχέδιο Ανάν.

Μακάρι να διαθέταμε πολιτική ηγεσία, διπλωματικές υπηρεσίες και ερευνητικά ιδρύματα ικανά να επεξεργαστούν σενάρια εξελίξεων και να προσδιορίσουν πολιτικές και λεπτούς χειρισμούς.

Και μακάρι να ξανασκέφτονταν ποια μηνύματα εκπέμπουν ιστορικές εφημερίδες, όταν αναρωτιούνται πρωτοσέλιδα τι μας περιμένει, εάν στενοχωρήσουμε τους Αμερικανούς φίλους και συμμάχους μας, όταν ο κόσμος αλλάζει ραγδαία και τιμωρεί βαρύτερα τους παθητικούς δέκτες των εξελίξεων.

Τελειώσαν τα μάτς

του Νίκου Πρωινού

Περί μουντομπάσκετ ο λόγος

☞ Στη χώρα του ανατέλλοντος ηλίου όπου η ελληνική ομάδα μπάσκετ μάς χάρισε το αργυρό μετάλλιο μετά το χρυσό του Βελιγραδίου.

☞ Βέβαια είναι μεγάλη υπόθεση να κατακτάς τη δεύτερη θέση στο παγκόσμιο πρωτάθλημα μπάσκετ νικώντας την αμερικάνικη υπερομάδα.

☞ Ίσως γι' αυτό και η... πίκρα για τη στέρηση του χρυσού.

☞ Ας σοβαρευτούμε όμως!

☞ Πρόκειται για ένα επίτευγμα που έδωσε χαρά στην πλειοψηφία των πολιτών της χώρας με εξαίρεση λίγους μεμψιμοιρους που έφτασαν στο σημείο να γράψουν ότι «νίκησε το μπάσκετ» λες και δεν ήταν ελληνική η ομάδα.

☞ Αμετανόητα γκρουπούσκουλα που εξακολουθούν να κοιτούν το δέντρο κι όχι το δάσος...

☞ Δεν υπήρχε άτομο που να μην πανηγύρισε σ' όλον τον πλανήτη τη νίκη της Ελλάδας κόντρα στις ΗΠΑ.

☞ Όχι με τον τρόπο που επιτεύχθηκε, ούτε γιατί ξαναθύμισε το μύθο του Δαβίδ και του Γολιάθ.

☞ Ήταν μια νίκη που σημειολογικά παρέπεμπε αλλού, εξού και οι πανηγυρισμοί των Αράβων, των γειτόνων μας στα Βαλκάνια, μηδέ εξαιρουμένης της Τουρκίας και πολλών χωρών της Λατινικής Αμερικής, αν πιστέψουμε τα διεθνή πρακτορεία.

☞ Εξαίρεση οι χολεριασμένες «Φιλιππινέζες» των ΗΠΑ.

☞ Αλλά τι να πεις για μια χώρα που εκλέγει επί χρόνια πρωθυπουργό τον Μπλερ.

☞ Αλλά οι απανωτές νίκες της χώρας μας ήρθε να αναδείξει ορισμένα στοιχεία που τείνουν να λησμονηθούν από τη στιγμή που το σύνολο των ομαδικών αθλημάτων έχει τεθεί κάτω από τον έλεγχο των νόμων της ελεύθερης αγοράς.

☞ Του καπιταλισμού για να συνεννοούμεθα!

☞ Η ομαδικότητα, η συνεργατικότητα, ο αυτο-αλληλοσεβασμός, η «υποταγή» του ατόμου υπέρ του συνόλου και, φυσικά, η σκληρή δουλειά, σε συνδυασμό με την έλλειψη κάθε μορφής κόμπλεξ απέναντι σε θεωρητικά ισχυρότερους, ήταν μια παλιά ξεχασμένη, αλλά δοκιμασμένη συνταγή που ξεθάφτηκε από τα χρονοντούλαπα της ιστορίας.

☞ Ένας σοφός δάσκαλος, ο Γιαννάκης που δίδαξε όχι μόνο μπάσκετ, αλλά και ήθος.

☞ Λες και οι αθλητές μαζί με τους προπονητές τους ξεφύτρωσαν από έναν άλλο πλανήτη ή μια άλλη χώρα.

☞ Γι' αυτό έκαναν και την ανατροπή, γι' αυτό τους χαρήκαμε και τους χειροκροτήσαμε.

☞ Δεν κάναμε το ίδιο και με τον αρμόδιο επί του αθλητισμού υπουργό που θυμήθηκε στο παρά πέντε τις «ξεχασμένες» επιταγές από το θρίαμβο αυτής της ομάδας στην Σερβία.

☞ Ήθελε κι αυτός να εισπράξει το κάτι τι του από την πορεία της ομάδας.

☞ Φυσικά δεν του τις επέστρεψαν, αλλά αυτό είναι μια άλλη ιστορία!

☞ Ούτε χειροκροτήσαμε τους αρχηγούς του δικομματισμού που σταμάτησαν τις συναντήσεις τους, ο ένας με την ΠΑΣΕΓΕΣ κι ο άλλος με τη ΓΣΕΕ, για να δουν τα τελευταία λεπτά του αγώνα με τις ΗΠΑ και να μας βομβαρδίσουν με τις συνήθειες κοτσάνες τους.

☞ Πρόβλημα και με τους υπερφίαλους, βαρετούς και αμετροεπείς δημοσιογράφους της ΝΕΤ που σου έκαναν τα νεύρα τσατάλι με τις ηλιθιότητες που εκτόξευαν θυμίζοντας τις βόμβες διασποράς των μακελάρηδων Ισραηλινών στον Λίβανο.

☞ Άξιοι συγχαρητηρίων οι 12 παίκτες.

☞ Αλλά όχι και ήρωες.

☞ Δηλαδή, ωρέ παλικάρια, ήταν σα να λέμε κάτι σαν τον

Καραϊσκάκη και τον Κολοκοτρώνη;

☞ Ή τον Άρη Βελουχιώτη και το Σαράφη;

☞ Έλεος.

☞ Μετά το θρίαμβο όμως, τι;

☞ Και κυρίως, τι για το μπάσκετ.

☞ Αν αναλογιστούμε ότι τα περισσότερα παιδιά της ομάδας παίζουν στο εξωτερικό και μετά τις εμφανίσεις τους και οι υπόλοιποι θα ετοιμάζουν τις βαλίτσες τους.

☞ Όταν ο Ηρακλής καρκινοβατεί και με εράνους των φιλάθλων προσπαθεί να κρατηθεί.

☞ Όταν το Περιστέρι βρίσκεται μεταξύ φθοράς και αφθαρσίας.

☞ Όταν το μπασκετικό Παγκράτι έχει χαθεί.

☞ Όταν η διαφορά Παναθηναϊκού και Ολυμπιακού από τις άλλες ομάδες απέχει έτη φωτός.

☞ Όταν ο μαζικός αθλητισμός που θα ετοιμάσει φουρνιές νέων παιχτών είναι στα αζήτητα.

☞ Επειδή συνδέεται με τη δουλειά στα σχολεία που είναι ανύπαρκτη.

☞ Επειδή είναι ανύπαρκτη η ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας και ασχολείται μόνο με το πώς θα απαξιώσει τη δημόσια παιδεία και ίσως με την επαναφορά των πηλικίων, με τις κουκουβάγιες και τις ποδιές.

☞ Δυστυχώς ποτέ η εξαίρεση δεν επιβεβαιώνει τον κανόνα.

☞ Και ο κανόνας στη χώρα μας μόνο αισιόδοξους δεν μπορεί να μας κάνει (και) στον ομαδικό αθλητισμό.

☞ Φωτοβολίδες απαστράπτουσες ίσως.

☞ Καλοδεχούμενες.

☞ Όμως αρκούν;

Κάτι το «ωραίο»

ΚΙΤΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

«Σας τσούζουνε τα μάτια, βουίζουνε τ' αφτιά σας, νιώθετε ναυτία, δύσπνοια, άγχος και από την πολιτική μόλυνση. Το νέφος: μεγάφωνα, αφίσες, δημόσια μνημεία, γκράφιτι, πανό, φάτσες υποψηφίων στους τοίχους, τίτλοι εφημερίδων, δελτία ειδήσεων, πυραμίδες ορκωμοσίας, μυστικοί δείπνοι υπουργικών συμβουλίων, παράσημα, τελετές, δεξιώσεις, υποδοχές, λόγοι, συνθήματα, σλόγκαν, αίθουσες συνεδρίων, γραφεία και κέντρα κομμάτων, δημόσιες υπηρεσίες, έντυπο υλικό... Η αισθητική δεν είναι –αλίμονο– η πιο καίρια πλευρά όλων αυτών. Είναι όμως σημαντική, αλλιώς αποκαλυπτική. Γιατί η πολιτική είναι κακόγουστη και γιατί υιοθετεί την κακογουστιά; Γιατί πλέει σ' αυτήν σαν το ψάρι στο νερό; Γιατί της πάει τόσο πολύ το κιτς; Δημαγωγία και λαϊκισμός είναι γνωστές και σίγουρες απαντήσεις. Τόσο είναι αλήθεια αυτό, που μια διαβαθμισμένη κλίμακα του πολιτικού κιτς θα μπορούσε ν' αποτελέσει ένα φασιστόμετρο για κάθε εξουσία, για κάθε πολιτική.»

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ

Εκδόσεις Πολύτυπο. Κεντρική διάθεση:

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα,

τηλ.: 210-72.32.819

ΠΑΣΟΚ και ΝΔ σε πτώση, η ψαλίδα σε άνοδο

του Γιώργου Μελιγγώνη

Πλήρης στασιμότητα φαίνεται πως επικρατεί στην πολιτική σκηνή της χώρας, τουλάχιστον όσον αφορά στα δύο μεγάλα κόμματα. Οι πρόσφατες δημοσκοπήσεις, των εταιρειών Metron Analysis και GPO καταδεικνύουν πως η διαφορά στην πρόθεση ψήφου μεταξύ Νέας Δημοκρατίας και ΠΑΣΟΚ υπερβαίνει τις δύο ποσοστιαίες μονάδες. Όμως, αν και μια πρώτη ματιά στα στατιστικά ευρήματα υποδηλώνει την κυριαρχία του κυβερνώντος κόμματος έναντι της αξιωματικής αντιπολίτευσης, μια προσεκτικότερη ανάλυση καθιστά σαφές ότι 7 στους 10 πολίτες είναι απογοητευμένοι από την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης.

Σύμφωνα με τους δημοσκόπους, οι πολίτες επιλέγουν τη Νέα Δημοκρατία ελλείψει αντιπάλου, αφού το ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να πείσει ότι έχει μια διαφορετική πολιτική πρόταση.

ΑΝΤΕΠΙΘΕΣΗ ΜΑΞΙΜΟΥ

Σε κάθε περίπτωση, στο Μέγαρο Μαξίμου ετοιμάζουν τη φθινοπωρινή αντεπίθεσή τους ενόψει του δύσκολου πολιτικά χειμώνα, που ίσως να είναι ο τελευταίος της κυβέρνησης πριν τις εκλογές. Στελέχη από τον στενό κύκλο του πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή τονίζουν ότι «τώρα είναι η ευκαιρία για το κόμμα να πάρει κεφάλι έναντι του ΠΑΣΟΚ» και έχουν στο πίσω μέρος του μυαλού τους ότι τα προβλήματα κάποια στιγμή θα επιστρέψουν. Αιχμή του δόρατος για την επικοινωνιακή εκστρατεία της κυβέρνησης θα είναι οπωσδήποτε η Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης. Όμως, η προβολή των «επιτυχιών» της κυβέρνησης έχει ήδη αρχίσει με τη συμφωνία του προέδρου της Ρωσίας και της Βουλγαρίας Βλαντιμίρ Πούτιν και Γκόργκι Παρβάνοφ για την κατασκευή του αγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολης. Το επικοινωνιακό επιτελείο του Μεγάρου Μαξίμου άρχισε να

προβάλλει τις θετικές συνέπειες της συμφωνίας πριν ακόμη συναντηθούν οι αρχηγοί των τριών χωρών. Συγκεκριμένα, κυβερνητικά στελέχη μιλούσαν για «σχέδιο πνοής», για «φθηνότερο πετρέλαιο» και για «αύξηση της γεωπολιτικής σημασίας της Ελλάδας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη». Ο υπουργός Επικρατείας και κυβερνητικός εκπρόσωπος Θεόδωρος Ρουσόπουλος υποστήριζε ότι η επιτυχία πιστώνεται προσωπικά στον κ. Καραμανλή, σε μια διαρκή προσπάθεια να παραμένει άφθαρτη η εικόνα του πρωθυπουργού.

Την ίδια ώρα, ο πρωθυπουργός επιζητεί μια επιτυχημένη εμφάνιση στη Διεθνή Έκθεση της Θεσσαλονίκης, που παραδοσιακά δίνει το στίγμα της κυβερνητικής πολιτικής για το χειμώνα που θα ακολουθήσει. Ο κ. Καραμανλής θα επικεντρωθεί στη συνέχιση της πολιτικής των μεταρρυθμίσεων, που αποτελεί και τη θρυαλλίδα της Νέας Δημοκρατίας, ενώ δε θα παραλείψει να «απολογηθεί» για την επιμονή της κυ-

βέρνησης να μη δίνει το επίδομα θέρμανσης. Συγκεκριμένα, θα συγκρίνει τα 150 ευρώ που είχε δώσει το ΠΑΣΟΚ ως επίδομα το 2003 με την ετήσια αύξηση κατά 700 ευρώ στους ασφαλισμένους του ΟΓΑ και 500 ευρώ στους δικαιούχους του ΕΚΑΣ. Θα αναφερθεί στη μείωση των φορολογικών συντελεστών σε φυσικά πρόσωπα και επιχειρήσεις και αναμένεται να επικαλεστεί και στατιστικά στοιχεία που δείχνουν μείωση της ανεργίας σε σχέση με το 2004 και αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης.

Πάντως, σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες, τόσο στη ΔΕΘ όσο και στη συνέχεια του έτους, ο πρωθυπουργός δε θα κάνει λόγο για παροχές, αφού τα ελλείμματα και τα χρέη δεν επιτρέπουν προς το παρόν τέτοιες σκέψεις. Αυτό που μπορεί να κάνει, είναι να μιλήσει για ενίσχυση της «δημοσιονομικής εξυγίανσης» και για τους πόρους του Δ' ΚΠΣ, που εμπνέουν αισιοδοξία για νέο γύρο έργων υποδομής, ακολουθούμενα από μείωση της ανεργίας και αύξηση της ανάπτυξης. Μάλιστα, ο πρωθυπουργός, όπως και πολλά κυβερνητικά στελέχη πρώτης γραμμής, δεν παύει να τονίζει ότι «τουλάχιστον το 80% των έργων θα γίνουν στην περιφέρεια», σε μια προσπάθεια να μη χάσει η ΝΔ τη στήριξη της υπαίθρου, που τόσο χρήσιμη της φάνηκε στις εκλογές του 2004.

Εξάλλου, είναι φανερό ότι τα προβλήματα θα επανέλθουν για την κυβέρνηση, αφού πολλά μέτωπα είναι ανοιχτά. Η κατάθεση του νόμου-πλαίσιο για την Παιδεία έχει μετατεθεί για μετά τις δημοτικές εκλογές, οι τοπικοί άρχοντες 42 πόλεων με ΤΕΙ που μένουν χωρίς φοιτητές δεν προτίθενται να αφήσουν το θέ-

μα να περάσει έτσι, ενώ η διαφθορά συνεχίζει να λυμαίνεται τον δημόσιο τομέα, παρά τις προεκλογικές δεσμεύσεις της Νέας Δημοκρατίας.

Έτσι, η άνοδος των ποσοστών της στην παρούσα χρονική περίοδο είναι σημαντική, προκειμένου να αντιμετωπίσει ένα «καυτό» φθινόπωρο και ένα δύσκολο χειμώνα με αυξημένο πολιτικό κεφάλαιο.

ΠΑΣΟΚ: ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ «ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ»

Κι όμως, παρόλα τα προβλήματα της κυβερνώσας παράταξης, η άλλη πλευρά δε φαίνεται πρόθυμη ή ικανή να τα εκμεταλλευθεί. Η κοινή διαπίστωση όλων είναι ότι το ΠΑΣΟΚ δεν «τσιμπάει» ποσοστά, αντίθετα παραμένει στάσιμο με πτωτικές τάσεις.

Άλλωστε, από τα μέσα Αυγούστου φάνηκε ότι το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης μπήκε σε νέο κύκλο εσωστρέφειας, κάτι που του κόστισε στις πρόσφατες δημοσκοπήσεις. Αφενός, η άσκοπη διαγραφή του πρώην υπουργού Οικονομίας Γιάννου Παπαντωνίου προκάλεσε αντιδράσεις, ενώ νωπή παραμένει η δήλωση του κ. Θόδωρου Πάγκαλου ότι «από το 2000 και μετά το ΠΑΣΟΚ διέλυσε τη χώρα».

Ο κ. Παπανδρέου, προσπαθώντας να πάρει πάνω του την επιχείρηση ανασύνταξης δυνάμεων του κόμματός του, όξυνε το λόγο του, επιτιθέμενος σφοδρά στην κυβέρνηση. Μίλησε για «κυβέρνηση-διαρρήκτη» και για «σικελική μαφία», ενώ στην Πάτρα κατήγγειλε την κυβέρνηση και για θέματα διαφθοράς, χτυπώντας στο μαλακό υπογάστριο της λεγόμενης «νέας διακυβέρνησης».

Επίσης, ολοένα και πληθαίνουν οι πληροφορίες που θέλουν τα επιτελικά στελέχη του ΠΑΣΟΚ τη «σκιάδη κυβέρνηση» των συντονιστών να ανοίγει τις επόμενες ημέρες συγκεκριμένους φακέλους, που αποδεικνύουν τη διαφθορά της κυβέρνησης. Μάλιστα, τα στελέχη αυτά εμφανίζονται, ιδιαίτερα βέβαια για τα στοιχεία που έχουν στα χέρια τους, αφήνοντας να εννοηθεί ότι «η διαφθορά και οι σχέσεις με συγκεκριμένα επιχειρηματικά συμφέροντα που θα αποκαλυφθούν θα συνταράξει την κυβέρνηση».

Στο επίκεντρο της κριτικής από πλευράς του ΠΑΣΟΚ θα βρίσκονται η εξα-

γορά της τουρκικής τράπεζας Finansbank με ακριβό τίμημα από την Εθνική, η πώληση της Εμπορικής στους Γάλλους με διαγωνισμό δίχως αντίπαλο και η εξαγορά της εταιρείας «Γερμανός» από τον ΟΤΕ.

Παράλληλα, το Κίνημα ετοιμάζει πυρετωδώς τους βασικούς άξονες της δι-

Την ώρα που οι δημοσκοπήσεις δείχνουν πως η ψαλίδα μεταξύ των δύο μεγάλων κομμάτων μεγαλώνει, η μεν ΝΔ απογοητεύει, το δε ΠΑΣΟΚ δεν «τραβάει»

κής του πρότασης διακυβέρνησης, οι οποίοι θα παρουσιαστούν στη ΔΕΘ, ενώ ο κ. Παπανδρέου φέρεται πως θα συνεχίσει να ασκεί έντονη κριτική, σε μια προσπάθεια να συσπειρώσει το κόμμα του και «να ανάψει τις μηχανές».

ΟΙ ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΔΙΝΟΥΝ ΤΟ ΡΥΘΜΟ

Την ίδια ώρα, τα στελέχη και των δύο μεγάλων κομμάτων αναμένουν με αγωνία τις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές. Η μεν Νέα Δημοκρατία, υπό το άγος της κυβερνητικής φθοράς, δεν θα ήθελε με τίποτα να δει πολλούς «γαλάζιους» δήμους και νομαρχίες ν' αλλάζουν χρώμα. Για το λόγο αυτό, ο γραμματέας της ΚΕ του κόμματος, Λευτέρης Ζαγορίτης πασχίζει, γυρνώντας ανά την Ελλάδα, να συσπειρώσει τους ψηφοφόρους και να ενισχύσει τους συνδυασμούς της Ρηγίλλης. Πάντως, σύμφωνα με διαπιστώσεις στε-

λεχών του κυβερνώντος κόμματος, «ένας Λευτέρης δε φέρνει την Άνοιξη». Για το λόγο αυτό φαίνεται πως έχει επιστρατευθεί και ο υπουργός Άμυνας Βαγγέλης Μεϊμαράκης, που και προκάτοχος του κ. Ζαγορίτη ήταν και βαθιά γνώση της νεοδημοκρατικής ανθρωπογεωγραφίας διαθέτει.

Σε κάθε περίπτωση, την αγωνία όλων των «γαλάζιων» στελεχών να μην υποστούν ζημιά στις εκλογές της τοπικής αυτοδιοίκησης εξέφρασε πλήρως ο βουλευτής της ΝΔ Άρης Σπηλιωτόπουλος σε συνέντευξή του στην εφημερίδα *Τα Νέα*. «Αν χάσουμε έως 3 νομαρχίες, θα πρέπει να είμαστε ευχαριστημένοι», τόνισε, για να προσθέσει πως «αν πέσουμε κάτω από 23 νομαρχίες, από 30 που έχουμε σήμερα, τότε το κόμμα θα πρέπει να ανησυχήσει».

Από την άλλη πλευρά, το ΠΑΣΟΚ ελπίζει ότι στις εκλογές, βοήθους της παραδοσιακά «χαλαρής ψήφου», θα φανεί ότι οι πολίτες αποδοκιμάζουν το κυβερνών κόμμα. Έτσι, αφενός η οργάνωση έχει ξεκινήσει εδώ και μήνες υπό τον κ. Αλέκο Παπαδόπουλο, αφεντέρου το κόμμα έχει προειδοποιήσει τους «αντάρτες» με διαγραφή, προκειμένου να μην έχει διαρροές ψήφων. Παράλληλα, πληροφορίες θέλουν τον πρόεδρο του Κινήματος να «οργώνει» την Ελλάδα, προωθώντας τις υποψηφιότητες του κόμματός του στις αρχαιρεσίες για τους τοπικούς άρχοντες.

Σε κάθε περίπτωση, προς το παρόν πρόβλημα έχει και το ΠΑΣΟΚ και η Νέα Δημοκρατία. Το μεν δεν αντιπολιτεύεται και δεν πείθει, η δε απλώς δεν κυβερνά, προκαλώντας την υπόγεια δυσθυμία της κοινής γνώμης. Όπως και να έχει, ο χειμώνας προμηνύεται άκρως πολιτικός και, όπως σημειώνουν οι καλά γνωρίζοντες, «σε λίγους μήνες μπορεί τα νούμερα των δημοσκοπήσεων να έχουν ανατραπεί εντελώς».

Γιατί δεν θα αναπτυχθεί η ελληνική οικονομία

Το κυριώτερο, υποτίθεται, μέλημα όλων των μεταπολιτευτικών κυβερνήσεων και βέβαια των πολιτικών κομμάτων, ανεξάρτητα ιδεολογικής τοποθέτησης, είναι η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Δεκάδες προγράμματα έχουν συνταχθεί, εκατομμύρια ευρώ έχουν ξοδευτεί για να μπορέσει να γίνει ένας προγραμματισμός, ο οποίος θα έχει στόχο την ανάπτυξή της.

Σήμερα, τριάντα δύο χρόνια μετά την πτώση της δικτατορίας, τίποτα δεν φαίνεται να προχωρά προς την κατεύθυνση αυτή. Μετά από τα περίφημα Μεσογειακά Προγράμματα, το Β' και το Γ' ΚΠΣ, η ελληνική οικονομία βρίσκεται τελευταία μεταξύ των 15 χωρών της ΕΕ και στις τελευταίες θέσεις μεταξύ των 25, χωρίς να διαφαίνεται από πουθενά κάποιο φως στο τούνελ της ανυποληψίας που την κατατρέχει. Τίποτα δεν μπορεί να δώσει την «ψυχολογική» ώθηση που χρειάζεται η κοινωνία για να ενεργοποιηθεί και να μπορέσει να επιτύχει οικονομικά στο ανταγωνιστικό περιβάλλον που καλώς ή κακώς βρισκόμαστε.

ΤΕΛΜΑ

Μετά από επτά χρόνια διακυβέρνησης της ΝΔ και του Κωνσταντίνου Καραμανλή, είκοσι χρόνια ΠΑΣΟΚ υπό τους Ανδρέα Παπανδρέου και Κώστα Σημίτη, τρία χρόνια κυβέρνηση Μητσοτάκη και τώρα, τα τρία τελευταία, πάλι με ΝΔ υπό τον ανηψιό και συνονόματό του ιδρυτή της, η χώρα έχει πέσει σε ένα απεριόριστο τέλμα από το οποίο τίποτα δεν φαίνεται ικανό να την αποκολλήσει.

Η Παιδεία, θεμέλιο μιας ενεργούς κοινωνίας, προσπαθεί να επιβιώσει κάνοντας άλματα προς τα πίσω. Σε καμία χώρα του κόσμου δεν παρουσιάζεται το φαινόμενο όλοι να αναπολούν τις εκ-

Ακόμα ένα ταξιδάκι αναψυχής

Για μια ακόμα χρονιά ο πρωθυπουργός της χώρας, που την περίοδο αυτή τυγχάνει να είναι ο κ. Κ. Καραμανλής, θα ανέβει στη Θεσσαλονίκη για να εκφωνήσει τον καθιερωμένο λόγο στα εγκαίνια της Διεθνούς Εκθεσης.

Ο πρωθυπουργός διαδίδει προς όλες τις κατευθύνσεις ότι δεν πρόκειται να ακολουθήσει τον εύκολο δρόμο της παροχολογίας, αλλά, αντίθετα, θα επιμείνει στις αρχές της δημοσιονομικής εξυγίανσης και της μεταρρύθμισης. Βέβαια ο κ. Κ. Καραμανλής θα ήθελε να μπορούσε να δώσει κάτι από τη συμπρωτεύουσα, αλλά οι δημοσιονομικές συνθήκες δεν το επιτρέπουν.

Είναι γεγονός ότι η ομιλία του εκάστοτε πρωθυπουργού εγκαινιάζει το νέο οικονομικό έτος και βάζει τις βάσεις στις οποίες θα πορευθεί η κυβέρνηση τον επόμενο χρόνο. Φέτος μάλιστα, που είναι προεκλογική χρονιά και έπεται και δεύτερη αμέσως μετά, η ομιλία έχει περισσότερη σημασία.

Δυστυχώς όμως δεν προβλέπεται να ειπωθεί κάτι το ιδιαίτερο. Ο πρωθυπουργός θα αναλωθεί στα τετριμμένα που λέγονται σε ανάλογες περιπτώσεις. Θεωρητικά όλα και τίποτα το ου-

σιαστικό. Άλλωστε, ειδικά ο κ. Κ. Καραμανλής σπάνια δίνει ειδήσεις στις μεγάλες ομιλίες του, όντας ιδιαίτερα φειδωλός σε υποσχέσεις.

Ουσιαστικά, το μόνο που θα εξαγγείλει θα είναι μια αύξηση 700 ευρώ σε ετήσια βάση το 2007 για τους συνταξιούχους του ΟΓΑ και από 500 ευρώ για την επόμενη και τη μεθεπόμενη χρονιά για τους δικαιούχους του ΕΚΑΣ. Επίσης θα αναφερθεί στη μείωση των φορολογικών συντελεστών, που η κυβέρνηση έχει ήδη εξαγγείλει, και η οποία θα ολοκληρωθεί στα επόμενα τρία χρόνια.

Και βέβαια θα επαναλάβει σε δυνατούς τόνους τη μείωση κατά μερικές κλασματικές μονάδες της ανεργίας, την ανάπτυξη που τρέχει με ρυθμό 4,1%, την επιτυχία της επίσκεψης του προέδρου της Ρωσίας και της Βουλγαρίας και τις σημαντικές προοπτικές της Ελλάδας ως ενεργειακού κόμβου, καθώς και τις συμφωνίες με τον πρόεδρο της Νότιας Κορέας.

Απ' όλα τα παραπάνω καταλαβαίνει κανείς ότι η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, τρία χρόνια μετά την άνοδό της στην εξουσία, ελάχιστα πράγματα

παιδευτικές μεθόδους της δεκαετίας του '50 και του '60.

Η αστυφιλία συνεχώς αυξάνεται με συνέπεια την πλήρη εγκατάλειψη της υπαίθρου. Σε μερικά χρόνια ταξιδεύοντας κάποιος στην ελληνική ενδοχώρα είναι αμφίβολο αν θα συναντά άνθρωπο σε διαδρομές δεκάδων χιλιομέτρων.

Ο πρωτογενής και ο δευτερογενής τομέας της ελληνικής οικονομίας τείνουν να εκμηδενιστούν. Ο μόνος τομέας ουσιαστικά που λειτουργεί είναι οι υπηρεσίες. Όπως είναι η δομή του ελληνικού κράτους και της ελληνικής κοινωνίας, ακόμα και όλοι να απασχολούνται στις υπηρεσίες δεν θα μπορέσουν να βάλουν την οικονομία σε πορεία ανάπτυξης.

Όλες οι προσπάθειες που καταβάλλονται με τη λογική της διαχείρισης του σημερινού μοντέλου είναι αποτυχημένες. Δεν έχει σημασία αν θα κατέ-

βει το έλλειμμα κάτω από το 3% ή η ανεργία θα πέσει στο 9,7% ή το ΑΕΠ θα αυξηθεί κατά κάποιες μονάδες. Όλα αυτά έχουν ένα όριο από το οποίο με τίποτα δεν μπορούν να πέσουν ή να το υπερβούν, ανάλογα την περίπτωση.

Βγαίνει ο κ. Αλογοσκούφης και, ικανοποιημένος, ανακοινώνει τα νέα βελτιωμένα νούμερα. Το ΠΑΣΟΚ του επιτίθεται γιατί θεωρεί ότι δεν είναι τόσο καλά όσο θα τα ήθελε, χωρίς να μπορεί να συνειδητοποιήσει πόσο πολύς χρόνος είναι είκοσι χρόνια εξουσίας! Στην Αριστερά ανταγωνίζονται για το ποια τάση θα ζητήσει μερικές ποσοστιαίες μονάδες αύξηση παραπάνω. Και δεν μπορεί να καταλάβει ότι και 100% αύξηση να κερδίσει, τα 500 ευρώ θα γίνουν 1000. Ε, και; Για πόσο χρονικό διάστημα το ποσό αυτό θα αντιπροσωπεύει κάτι; Με ποιόν τρόπο θα αναπαραχθεί, για να

μπορέσει να κινηθεί μια μηχανή που δεν είναι μόνο κουρασμένη αλλά τελείως ξεχαρβαλωμένη;

Η ελληνική κοινωνία χρειάζεται κίνητρο. Δεν το έχει. Και με τις λογικές που διέπουν τα σημερινά πολιτικά κόμματα δεν πρόκειται να το αποκτήσει ποτέ. Γιατί όλοι βολεύονται στη λογική της ήσσονος προσπάθειας. Δεν φταίνει οι πολίτες. Όταν υπήρχαν οι πόροι, ώστε να μπουν οι βάσεις για να δημιουργηθούν καλύτερες συνθήκες ζωής, οι πολιτικοί μας αύξαιναν τους προσωπικούς τους λογαριασμούς καθώς και αυτούς των πολιτικών τους φίλων.

Τα τελευταία τριάντα χρόνια δεν έχει αλλάξει απολύτως τίποτα. Είναι τραγικό η καλύτερη περιγραφή της σημερινής κατάστασης να βρίσκεται στις ηθογραφικές κινηματογραφικές ταινίες του '60.

Και λοιπόν, τι πρέπει να κάνουμε; Να περιμένουμε να πεθάνουμε βουτηγμένοι σ' αυτήν την κατάσταση; Όχι βέβαια, απλά πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι τίποτα δεν πρόκειται να έρθει από τα πάνω. Οι ελληνικές λογικές του «κάνουμε κόμμα για να αγωνιστούμε για κάτι» τελείωσαν. Κανένας πολιτικός σχηματισμός δεν μπορεί να αναπληρώσει τη δύναμη που κρύβουν οι πολίτες όταν ενώνονται στην συνοικία τους, στα σχολεία, στον εργασιακό χώρο.

Τρανή απόδειξη οι συνεταιρισμοί οι οποίοι δεν πέτυχαν, όχι γιατί δεν είχαν τη δυνατότητα, αλλά γιατί τους διαχειρίστηκαν κάποιοι διορισμένοι από πολιτικά κόμματα, όπως γίνεται δυστυχώς και στον συνδικαλισμό.

ΑΛΛΑΓΗ ΝΟΟΤΡΟΠΙΑΣ

Πρέπει να το καταλάβουμε επιτέλους. Χωρίς αλλαγή νοοτροπίας δεν πρόκειται να αλλάξει τίποτα. Και τη νοοτροπία όσο και αν λένε ότι προσπαθούν να την αλλάξουν κάποιοι, στην ουσία ψεύδονται. Αγωνίζονται ακριβώς για το αντίθετο. Για να παραμείνει η ίδια κατάσταση, αφού αυτό τους βολεύει.

Μόνο σε συλλογική βάση, με προσπάθεια από κάθε έναν ξεχωριστά μπορεί να επιτευχθεί η αλλαγή. Διαφορετικά όσο μεγάλα λόγια και αν εκφωνούνται από τους πολιτικούς, τα πάντα θα παραμένουν ίδια. Και η οικονομία. Και η Παιδεία. Και ουσιαστικά η κοινωνία.

T.M.

ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΤΗ ΔΕΘ

μπορεί να προσφέρει στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και κυρίως στην ανακούφιση των λαϊκών στρωμάτων. Όταν ο πρωθυπουργός, στην κατεξοχήν επήσια προγραμματική οικονομική ομιλία του, δεν αναφέρεται παρά ελάχιστα ή και καθόλου στις προοπτικές ανάπτυξης του παραγωγικού τομέα αλλά και στους τρόπους με τους οποίους αυτή θα επιτευχθεί, τότε η αποτυχία είναι προφανής.

Για ακόμη μια φορά λοιπόν, η χώρα δεν θα διαθέτει σαφή οικονομική πολιτική. Θα πορεύεται με τις αγκιλώσεις του παρελθόντος, με απουσία αγροτικής και βιομηχανικής πολιτικής, με παντελή απουσία ελέγχων στην αγορά, συνέπεια της οποίας είναι οι ανεξέλεγκτες αυξήσεις.

Η χώρα δηλαδή πορεύεται με έναν αυτόματο πιλότο ακολουθώντας τις προτροπές των Βρυξελλών, μην έχοντας καμία πρόταση για ουσιαστικότερη και κυρίως ελληνική οικονομική πολιτική.

Το τραγικότερο όμως είναι αυτό που θα ακολουθήσει μετά. Και αναφερόμαστε στην ομιλία του αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης, για την ο-

ποία οι πληροφορίες αναφέρουν ότι θα είναι τελείως θεωρητική, θα αναφέρεται σε πολύ υψηλούς τόνους στο τι θα έπρεπε να κάνει η κυβέρνηση, ως να μην υπήρχαν τα είκοσι έτη της διακυβέρνησης της χώρας από το κόμμα του.

Ήδη οι πρώτες προειδοποιητικές βολές ρίχτηκαν από τον κ. Αθανασάκη και αναφέρονταν στην αποτυχημένη προσπάθεια της κυβέρνησης να καταπολεμήσει τη διαφθορά που βέβαια εξέθρεψε αυτή του ΠΑΣΟΚ.

Από το γεγονός αυτό, καταλαβαίνει κανείς ότι το ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να ασκήσει καμία κριτική, μην έχοντας βέβαια σχεδιάσει και καμία οικονομική πολιτική.

Γίνεται φανερό ότι δεν πρόκειται η οικονομία της χώρας να κερδίσει τίποτα από τις ομιλίες στη φετινή Διεθνή Εκθεση Θεσσαλονίκης. Δεν θα γίνουμε σοφότεροι και δεν πρόκειται να ασκηθεί καμία ουσιαστική οικονομική πολιτική που να στηρίξει μια μακροχρόνια ανάπτυξη, τουλάχιστον μέχρι τις επόμενες βουλευτικές εκλογές, που όλοι πιστεύουν ότι θα προκηρυχθούν στο τέλος της επόμενης χρονιάς.

Εργαστήρι νεοελληνικής αγραμματοσύνης

του Γιάννη Κουρταλιώτη

Είναι σαφές ότι τα όρια ανάμεσα στο «έχουν όλοι δίκιο» και το «έχουν όλοι άδικο» δεν είναι απλά λεπτά ή αδιόρατα: βρίσκονται στη σφαίρα του ανύπαρκτου. Κι αυτό γιατί τέτοιες έννοιες, όπως το δίκιο και το άδικο, το καλό και το κακό, το ωραίο και το άσχημο, δεν είναι αυθύπαρκτες, ορίζονται η μία σε σχέση με την άλλη, έτσι που η τυχόν μονοπωλιακή υπόσταση κάποιας από αυτές να την ακυρώνει κιόλας. Ίσως όλα τούτα να θυμίζουν κανέναν περίεργο συλλογισμό του Παρμενίδη, μπορούμε ωστόσο εύκολα να τα προσγειώσουμε. Είναι απλά η κατάσταση που βιώνει εδώ και πολλά πολλά χρόνια (τόσα ώστε να έχουμε ξεχάσει πώς και πότε ήταν αλλιώς και από πού ξεκίνησαν όλα αυτά) η ελληνική εκπαίδευση. Μια κατάσταση που επιβεβαιώθηκε πλήρως μετά την επίσημη ανακοίνωση των βάσεων των σχολών και των εισακτέων των περασμένων εξετάσεων.

Η πρώτη αντίδραση των ΜΜΕ ήταν η προβολή των αριθμών. Με το νέο σύστημα τόσα παιδιά έμειναν έξω από τις σχολές, τόσες θέσεις εκπαιδευτικών ιδρυμάτων κενές. Εκ του πονηρού (λαϊκισμού) βέβαια ο συσχετισμός: ο αριθμός των παιδιών που έμειναν εκτός σχολών εξαιτίας του νέου συστήματος ισούται με τον αριθμό των κενών θέσεων στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Τα υπόλοιπα παιδιά θα έμεναν εκτός σχολών και με το προηγούμενο σύστημα· δεν χρειάζονται υψηλά μαθηματικά για να το καταλάβει κανείς αυτό. Εύλογα λοιπόν η συζήτηση κατευθύνθηκε γρήγορα στις κενές θέσεις των ιδρυμάτων και μόνο. Η φυσική δυσφορία που προκάλεσε στην κοινή γνώμη η αίσθηση ότι οι αντιδράσεις προέρχονται πρωτίστως από τις τοπικές κοινωνίες που αντιμετωπίζουν τα πανεπιστήμια ως πηγή εισόδων, ανάλογη με τα στρατόπεδα παλαιότερα (ποιος νέος άλλωστε εξαρτά πραγματικά το μέλλον του από την εισαγωγή ή όχι στο ΤΕΙ Ζωικής Παραγωγής), δεν πτόησε την κυβέρνηση. Αυτή έσπευσε απλώς να δεσμευθεί ότι κανένα ΤΕΙ δεν θα κλείσει. Παραμύθια. Όλοι ξέρουν ότι, αν το σύστημα παρα-

μείνει ως έχει, όχι μόνο τα ΤΕΙ που δεν πλήρωσαν φέτος τις θέσεις τους, αλλά και πολλά ακόμα, πρόκειται να κλείσουν.

Για να το κάνουμε πιο σαφές: υπάρχουν δύο απλά ενδεχόμενα. Το ένα είναι οι επιδόσεις των μαθητών να παραμείνουν ανάλογες με τις φετινές. Σ' αυτήν την περίπτωση τα λιγότερο ελκυστικά ΤΕΙ θα μένουν αιωνίως αδειανά. Το άλλο ενδεχόμενο είναι η αύξηση του ανταγωνισμού να ανεβάσει σε τέτοιο επίπεδο τις βάσεις, ώστε ο βαθμός πρόσβασης στα χαμηλότερα ΤΕΙ να είναι εξαιρετικά δυσανάλογος με την ελκυστικότητα του ιδρύματος. Το αποτέλεσμα θα είναι ακόμα και αυτός που εισάγεται σ' αυτά να προτιμά να ξαναδώσει εξετάσεις από το να παρακολουθήσει τη σχολή. Μια πρώτη γεύση αυτής της κατάστασης πήραμε από φέτος. Ο ανορθολογικός πανικός του «10» έστρεψε μαθητές σε έναν ιδιότυπο τρόπο συμπλήρωσης των μηχανογραφικών, τέτοιον που εκτόξευσε τις βάσεις των ΤΕΙ· σε κάποια πεδία μάλιστα από 2500 έως 7000 μονάδες επάνω αφήνοντας τους παραδοσιακούς μνηστήρες τους απ' έξω. Είναι μάλλον προφανές ότι αυτοί που πήραν

κατά λάθος τις θέσεις τους δεν πρόκειται να παρακολουθήσουν τα μαθήματα των σχολών στις οποίες εισήχθησαν. Πέρα λοιπόν από τα διάφορα επαρχιακά ΤΕΙ χωρίς πραγματικό αντικείμενο, μια σειρά ιδρυμάτων τροφοδοτείται, με το νέο σύστημα, με μαθητές που δεν τα έχουν ως προτεραιότητα. Και αυτά κινδυνεύουν να μείνουν χωρίς πραγματικούς φοιτητές.

Τα ΤΕΙ λοιπόν έχουν κάθε λόγο να γκρινιάζουν που μένουν χωρίς φοιτητές. Οι μνηστήρες των ΤΕΙ που ξεπερνούν το 10 βρέθηκαν χωρίς να φτάνει σε τίποτα να ανταγωνίζονται τους υποψήφιους των ΑΕΙ. Σ' αυτά το επίπεδο των εισακτέων μένει το ίδιο και τα ποσοστά των υποψηφίων που έγραψαν κάτω από 10 δεν μειώθηκε ουσιαστικά. Κατανοητή η ιδέα της κυβέρνησης να θεσπίσει μια βάση εισαγωγής για τις εξετάσεις· ας μας πει ωστόσο και τι πέτυχε εκτός από το να ανακατέψει τον ανορθολογισμό του συστήματος.

ΔΟΚΙΜΑΣΜΕΝΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα λειτουργεί ένα σύστημα ελεύθερης πρόσβασης που μόνο ελεύθερη δεν είναι. Στέλνει χιλιάδες παιδιά σε ανυπόληπτα ιδρύματα (αφού προηγουμένως έχουν ξοδέψει γι' αυτό μια μικρή περιουσία σε αφορολόγητα ιδιαίτερα) και κυρίως παράγει ανθρώπους με τεκμηριωμένη ή ουσιαστική γνωστική ανεπάρκεια. Για να μην παίζουμε με τις λέξεις: στην Ελλάδα έχει ήδη παραχθεί μια γενιά αγραμμάτων και ετοιμάζεται και μια δεύτερη. Από αυτές περιμένει η χώρα να εξασφαλίσει το επιστημονικό προσωπικό της επόμενης ημέρας. Κανείς από τους εμπλεκόμενους δεν έχει καταφέρει να εξηγήσει γιατί οποιοσδήποτε ανασχηματισμός αυτής της κατάστασης μπορεί να φανεί χρήσιμος σε οτιδήποτε. Ακόμα χειρότερα, κανέναν δε μοιάζει να απασχολεί, και ακόμη λιγότερο την Αριστερά, το γεγονός ότι,

περισσότερο από ποτέ άλλοτε, η εκπαίδευση λειτουργεί ως μηχανισμός αναπαραγωγής της ταξικής διάρθρωσης της ελληνικής κοινωνίας: όχι γιατί είναι «εύκολη» ή «δύσκολη», αλλά γιατί όντας κατ' ουσίαν ανύπαρκτη μέσα στο σχολείο μεταφέρει την ευθύνη της μόρφωσης των παιδιών στις οικογένειες, με τις δεδομένες ανά περίπτωση δυνατότητες.

Είναι πέραν κάθε αμφιβολίας ότι, για να αποκτήσει έναν στοιχειώδη μορφωτικό μηχανισμό το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, οφείλει να προβεί σε μια εκ βάθρων μεταρρύθμιση του σχολείου και όχι του πανεπιστημίου, το οποίο εξ αντικειμένου προορίζεται να προσφέρει επιστημονική κατάρτιση και όχι μόρφωση με την ευρεία έννοια. Αν το σχολείο δεν απαλλαχθεί αφενός από τα μετεμφυλιακά ιδεολογικά χαρακτηριστικά του αφετέρου από την άμεση σύνδεσή του με τον ανταγωνισμό για την εισαγωγή στο πανεπιστήμιο δεν υπάρχει περίπτωση να βελτιωθεί το μορφωτικό επίπεδο των νεοελλήνων, είτε πιάνουν τη βάση ούτε όχι. Ο περιορισμός των σχολικών ετών σε 10 ή 11 και η συνοδεία τους από 1 ή 2 προπαρασκευαστικά για το πανεπιστήμιο χρόνια, όπως συμβαίνει αλλού, είναι μια πρόταση. Η επανακατάρτιση και σταδιακή βελτίωση του καθηγητικού προσωπικού, έτσι ώστε η παιδαγωγική επάρκεια να αποτελεί το κριτήριο και όχι οι ανόητοι «διαγωνισμοί» του ΑΣΕΠ, είναι μια άλλη, όσο κι αν κοστίζει στον κρατικό προϋπολογισμό. Ας

συζητήσουμε τέλος πάντων σοβαρά σ' αυτήν τη χώρα ποιες είναι οι προτεραιότητές μας). Ακόμα καλύτερα θα ήταν όμως αν αυτές ή άλλες προτάσεις τις έκαναν κάποτε οι ίδιοι οι καθηγητές, αντί να περιορίζονται σε γενικόλογες διαπιστώσεις για τα προβλήματα της εκπαίδευσης.

ΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ

Είναι σ' αυτό το πλαίσιο που οι φοιτητές προετοιμάζουν κι αυτοί ένα δεύτερο γύρο κινητοποιήσεων, ξεκινώντας από την προγραμματισμένη για τις 9/9 διαδήλωση στη ΔΕΘ. Αναντίρρητα έχουν κάθε δικαίωμα να το κάνουν. Από τη σκοπιά ότι είναι καλύτερα να διαμαρτύρεται κανείς παρά να μένει σιωπηλός: αλλά και από τη σκοπιά ότι το κράτος δεν έχει κανένα ηθικό δικαίωμα να τους τιμωρεί για τη γνωστική ανεπάρκεια που το ίδιο τους προκάλεσε και μάλιστα να τους στερεί και δικαιώματα (όπως του πανεπιστημιακού ασύλου) που είναι ανεξάρτητα από το επίπεδο της εκπαίδευσης. Θα ήμασταν διπλά χαρούμενοι αν διαπιστώναμε ότι σε αυτές τις κινητοποιήσεις ο κόσμος των πανεπιστημίων και των ΤΕΙ υψωνόταν πέρα από τον ανεπαρκή και άκαμπτα ιδεολογικοποιημένο λόγο των παρατάξεων και αν κατόρθωνε να συγκροτήσει μια στοιχειώδη έστω πρόταση για την εκπαίδευση που να μην περιορίζεται στην άρνηση των κυβερνητικών προθέσεων. Έστω κι έτσι όμως, περιμένουμε με ενδιαφέρον και αυτόν τον φοιτητικό χειμώνα.

ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ: Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα

Το κορυφαίο σύγγραμμα της Έλλης Σκοπετέα που εξετάζει το ιστορικό υπόβαθρο του εθνικισμού όπως διαμορφώθηκε στην Ελλάδα και τη Σερβία τον 19ο και τον 20ό αιώνα.

Ένα προφητικό βιβλίο που παραμένει σύγχρονο και αναλύει τις αιτίες των σημερινών εξελίξεων στην βαλκανική χερσόνησο.

Εκδόσεις Πολύτυπο

Κεντρική διάθεση:
Δημοχάρους 60, Αθήνα
τηλ.: 210-72.32.819

Η παιδεία μετά τριάντα έτη: η επέλαση της προόδου και τα παιδιά μας

του Ανδρέα Σπύρου

φιλόλογου, καθηγητή σε δημόσιο Λύκειο

Κάθε εποχή έχει τη νοοτροπία της. Κάποιοι επιβάλλουν έναν τρόπο ανεξαρτήτως πώς τελικά οι ιδέες τους λαμβάνουν σάρκα και οστά. Η απόσταση μεταξύ θεωρίας και εφαρμογής μπορεί να γίνει το άλλοθι τόσο του ακραίου όσο και του ρεαλιστή. Σε κάθε περίπτωση όμως ορισμένοι επιφυλάσσουν για τον εαυτό τους το ρόλο μιας άσπιλης συνείδησης της εποχής. Στο μεταξύ δίνουν τον τόνο, αλλά δεν τους πιάνει από πουθενά. Κάπως έτσι μια «προοδευτική» νοοτροπία — «ηγεμονία στο εποικοδόμημα» όπως θα έλεγαν και οι ίδιοι — με κύριο μέλημα στις διακηρύξεις της το δημόσιο σχολείο κατόρθωσε μέσα σε τριάντα χρόνια να το αφανίσει και να καταστήσει το ιδιωτικό σχολείο, από ανυπόληπτο εκπαιδευτήριο μέχρι τη δεκαετία του '70, desideratum και συγχρόνως πραγματικότητα της ελληνικής κοινωνίας. Είναι οι ίδιοι που κάνουν συνεχώς αναλύσεις για τη διάλυση των δημόσιων σχολείων στην Αμερική και την Αγγλία — ο πόνος για τα θύματα του ιδεολογικού αντιπάλου πάντοτε περισσεύει.

Η ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Η διάλυση του δημόσιου σχολείου σήμανε και το τέλος της ισότητας των ευκαιριών, υπαρκτής και χειροπιαστής για την προκοπή στον κοινωνικό στίβο πριν το 1980, νεφελώδους και απροσδιόριστης στη συνέχεια. Η νοοτροπία αυτή εν πολλοίς απορρέει από ένα ετερόκλητο σύνολο απόψεων — στεγασμένο κάτω από τον όρο «προοδευτικός» — το οποίο ωστόσο στα θέματα της παιδείας πάντοτε βρίσκει τρόπο να συμφωνήσει όταν πρόκειται να θεμελιώσει το λάθος και να συντηρήσει την «ασάλευτη ζωή» και ποτέ δεν μπορεί να βάλει τάξη στον εαυτό του όταν πρόκειται για το σωστό και την πρόοδο. Όταν αυτή η «προοδευτική» νοοτροπία — και με τον όρο εννοώ μια πολυπληθή-πολυκομματική ομάδα κρούσης που χειραγωγεί τα πράγματα, όχι την επιστημονική ή πολιτική τοποθέτηση ανθρώπων που ενδεχομένως δεν έχουν καμία σχέση με ό,τι θα περιγράψω παρακάτω — τελειώσει με την αγιογράφηση του παρελθόντος της, ίσως βρει καιρό να πει κάτι καθαρό και θαρ-

ραλέο για το μέλλον της παιδείας στη χώρα μας. Της δόθηκε μεγάλη περίοδος χάριτος για να κάνει κάτι. Αποδείχθηκε ανίκανη, αιχμάλωτος του εαυτού της και της αυταρέσκειάς της.

Είναι καιρός οι άμεσα θιγόμενοι από την «πρόοδο» να σπάσουν τη σιωπή τους και να αφήσουν το θυμό τους να ξεσπάσει απέναντι στους μονίμως φωνασκούντες, στους αστέρες που μονοπωλούν τον πολιτισμό, την παιδεία και τα φώτα της δημοσιότητας. Σε αυτή τη χώρα έχουμε λόγο για την παιδεία διάφοροι ερευνητές-αναλυτές που στέλνουν ερωτηματολόγια στα σχολεία για να επιβεβαιώσουν τα κοινότοπα συμπεράσματά τους — χρήματα, προγράμματα και «μαζικοί διορισμοί» δια πάσαν νόσον. Δημοσιογράφοι στις πόρτες των υπουργών μήπως και προλάβουν τη διαρροή κανενός νομοσχεδίου — κατοπινοί διάπτοντες αστέρες της πολιτικής με «ύψος ειδικού για την παιδεία». Στρατιές κομματικών συνδικαλιστών που για δεκαετίες δεν αφήνουν να προχωρήσει τίποτα — η απόλυτη ομοφωνία τους δείχνει ότι κάτι δεν πάει καλά με τη δημοκρατία μας. Θε-

ωρητικοί που ποτέ δεν κατεβαίνουν από το ύψος των θεωριών τους. Σατιριστές της επικαιρότητας στην τηλεόραση με γνώμη για τα πάντα, που σοβαρεύουν μόνο για να κολακέψουν τη νεολαία με «προοδευτική» χρηστομάθεια («τα παιδιά» αντιστέκονται, ανησυχούν, «βγαίνουν στο δρόμο», έχουν πάντα δίκιο· κανείς δεν έχασε στη Μεταπολίτευση κολακεύοντας τη νεολαία, για να κολακέψει τελικά τον εαυτό του και να αυγατίσει τη φήμη του· ανθρωπαρέσκεια, το ελάττωμα πολλών ταγών της πρόσφατης ιστορίας μας). Συνθέτες και αρθρογράφοι με αποκλειστικά δικαιώματα στην εκπροσώπηση των ανησυχιών της νεολαίας· μια ιερεμιάδα κάθε τόσο ή μια έκθεση ιδεών για τα «σκουπίδια της τηλεόρασης», τα ναρκωτικά και το σύστημα, και νομίζουν πως «έχουν βάλει το λιθαράκι τους στο καλύτερο αύριο». Γονείς που ανέθεσαν ακόμα και την ανατροφή των παιδιών τους στο κράτος, ενώ οι ίδιοι δεν είχαν ποτέ κανένα πρόβλημα με την απομύζησή του.

ΣΙΩΠΗ ΕΙΚΟΣΙ ΧΡΟΝΩΝ

Έχουν όλοι τους λόγο για την παιδεία εκτός από αυτούς που για τριάντα χρόνια κράτησαν όρθια τα σχολεία μαχόμενοι στην πρώτη γραμμή, ενώ άλλοι κήρυτταν και σχεδίαζαν για λογαριασμό τους. Πρέπει κάποτε να ακουστούν όσοι δάσκαλοι και καθηγητές με ευγένεια και αφοσίωση άφησαν πίσω τους κάτι περισσότερο από παχιά λόγια και αδιάκοπη μεμψιμοιρία. Να ακουστούν επίσης οι μαθητές που αγαπούν τα γράμματα και δεν περιμένουν να κληρονομήσουν περιουσίες και κοινωνικό status — υπάρχει και προοδευτικό μεταξύ των άλλων. Οι νέοι που εκτιμούν τις ίσιες κουβέντες και νιώθουν κάτι να απελευθερώνεται μέσα τους, όταν ακούσουν μια αυστηρή

και δίκαια κρίση· δε «μασάνε» στη φλυαρία και την κλάψα που τους κατατάσσει μονίμως στην κατηγορία των «χρηζόντων βοήθειας» ούτε και υποφέρουν τους ισόβιους ηγέτες της νεολαίας που πάνε να χειραγωγήσουν την ορμή τους. Οι γονείς που δεν έχουν την οικονομική άνεση να στείλουν τα παιδιά τους σε ιδιωτικά σχολεία και στο εξωτερικό. Κάθε σώφρων και σκεπτόμενος άνθρωπος που έχει αγανακτήσει να περιμένει. Ίσως φτάσει επιτέλους η στιγμή που θα σπάσει η σιωπή είκοσι χρόνων —πλην ορισμένων εξαιρέσεων— της πνευματικής κοινότητας της χώρας.

Η δεύτερη τετραετία του εκσυγχρονισμού με την άτακτη υποχώρησή του ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι. Όταν δεν έχεις τα κότσια να προχωρήσεις αγγίζοντας την καρδιά των προβλημάτων, το ρίχνεις στα ολοήμερα σχολεία, τα κτήρια, τους υπολογιστές, το internet, τους ψυχολόγους, τα ατελείωτα σεμινάρια σε ακριβά ξενοδοχεία, όλη αυτή την πολυτελή «προοδευτική» αντίληψη για την παιδεία. Το μελίχιο ύφος του κ. Ευθυμίου έκρυβε την επιστροφή στο δοκιμασμένο ήθος μιας εποχής: άτεγκτη αποφασιστικότητα μόνο για τα εύκολα, για την πρώτη ύλη της δημοκοπίας. Λεφτά πάντοτε βρίσκονταν για όλες τις σπατάλες εκτός από τη μέριμνα για τους ανθρώπους, την πιο φτηνή σε κόστος και πιο πλούσια σε απόδοση. Τέτοια επιφυλάσσονταν για τον λαό. Εντυπωσιακή παρέλαση της τεχνικής εκεί όπου απουσιάζει το νόημα, η ηθική στάση· πρόοδος χωρίς πνευματικό υπόβαθρο. Είναι πολύ ωραίο, αναφέρει ο Έμερσον, που η Βιρτζίνια συνδέθηκε τηλεγραφικά με το Μαϊν· το θέμα είναι αν έχουν κάτι να πουν. Τον ουρανό με τ' άστρα να σου κατεβάσουν, αν δεν γυρίσεις να τον κοιτάξεις — αν δεν έχεις μάθει να τον κοιτάξεις — θα μείνει σαν το βάζο μεγάλης αξίας σε σπίτι που δεν μπορεί να το εκτιμήσει. Έχεις πανάκριβες βιβλιοθήκες χωρίς να διαβάζει κανείς, εργαστήρια που αραχνιάζουν αφού κάποιοι έκαναν την «αρπαχτή» τους.

Η ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ

Εδώ και πολλά χρόνια πολλαπλασιάζονται ασυγκράτητα μόνον οι χούλιγκανς —η πελατεία του ολοκληρωτισμού, ο συνωστισμός στις καφετέριες — που

του Δημήτρη Πετροσίδη

βαφτίστηκε ελληνικός τρόπος ζωής, τα τεκνο-ζειμπέκικα στην τηλεόραση, οι διαγωνισμοί τραγουδιού — όνειρο ζωής πολλών μαθητών, τα κινητά τηλέφωνα, οι νικελ εξατμίσεις και όλα τα σχετικά αξεσουάρ. Κάποιοι κρατάνε ζηλότυπα για τον μικρό τους κύκλο «το ανώτερο επίπεδο» και τις «δημιουργικές συγκρούσεις» — συχνά «περί όνου σκιάς»· για τους υπόλοιπους έχουν να σερβίρουν μόνο την ομοφωνία τους πάνω σε στερεότυπες θεωρίες και ιδέες. Για πολλά παιδιά η μόνη πιθανότητα να συγκεντρωθούν σε κάτι ανώτερο είναι το δημόσιο σχολείο· στα λαϊκά στρώματα το ψωμί βγαίνει δύσκολα και ο χρόνος δεν περισσεύει, το περιβάλλον συχνά δεν ευνοεί τη συγκέντρωση. Μαθημένος κάποιος στο εύκολο από το Δημοτικό, σε ένα περιβάλλον που δεν διαφέρει σε τίποτα από την αλάνα της γειτονιάς του, φτάνει χωρίς προσπάθεια στο Γυμνάσιο, δεν μπορεί να παρακολουθήσει, βαριέται, κάθετα στην άκρη και χαζεύει, ώσπου τα παρατάει γεμάτος αισθήματα μειονεξίας και μνησικακίας· για αρκε-

τούς ένα βήμα παραπέρα περιμένει η συμμορία.

Το κατώτερο επιβάλλεται γρήγορα και εύκολα. Ράδιον έργον. Και επιβάλλεται εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Το καλύτερο ταυτίστηκε με το ευκολότερο. Η πτώση του επιπέδου επεκτείνεται ανεξέλεγκτα και προς κάθε κατεύθυνση. Όταν γίνονται τα αποκαλυπτήρια της πραγματικότητας, την οποία πολλοί επιμένουν να κοιτάνε ψύχραιμα και αδιάφορα, ο εκπρόσωπος της ΟΛΜΕ βρίσκει αμέσως τη λύση: ακόμα πιο εύκολα θέματα, να καταργηθεί η βάση. Αυτά είπε ο εκπρόσωπος και το μικρό κακό, ως γνωστόν, είναι αμάχητο. Σε ένα διαγωνισμό όπου η ευκολία των θεμάτων θα μεταφέρεται από χρονιά σε χρονιά δημιουργώντας ένα μέτρο και για τις προηγούμενες τάξεις του Λυκείου, η κατρακύλα δεν έχει τέλος: το χθεσινό 9 γίνεται το αυριανό 3 κ.ο.κ. Η πορεία της «ήσσονος» προσπάθειας εν τέλει καταλήγει στο να μην μπορεί η μισή τάξη στο Γυμνάσιο να γράψει δέκα αράδες ευανάγνωστο, ορθογραφημένο και κατανοητό κείμενο. Θα χρει-

αστεί να περάσουν χρόνια για να αλλάξει ο κανόνας του ανεξέλεγκτου προφορικού βαθμού που έχει επικρατήσει τις τελευταίες δεκαετίες. Για να επιβληθεί το ανώτερο απαιτείται χρόνος πολύς και ιδρώτας περισσότερος. Δεν μπορεί να συνεχίζεις να πουλάς στην αγορά τηνπραμάτεια σου για ενίσχυση της κριτικής ικανότητας και τα συναφή, όταν από τον άλλο έχεις στερήσει τα στοιχειώδη: τι κρίση να αναπτύξει, όταν δεν έχει εξασκηθεί να συγκρατεί στη μνήμη του μια σελίδα κείμενο. Είμαστε πια στο σημείο όπου η Ιστορία θεωρείται από πολλούς μαθητές ως το δυσκολότερο μάθημα.

Η ΥΛΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Θυμίζω ότι πριν τη Μεταπολίτευση η ύλη της Ιστορίας για τις εισαγωγικές εξετάσεις στο Πανεπιστήμιο ήταν το σύνολο της ελληνικής και παγκόσμιας ιστορίας από το 5000 π.Χ ως τις αρχές του προηγούμενου αιώνα. Δεν υπήρχε καθορισμένο βιβλίο, αλλά ύλη. Ο ίδιος ο μαθητής έπρεπε να ψάξει για βιβλίο παίρνοντας και την ανάλογη ευθύνη για το μέλλον του. Σημασία είχε αν μπορούσε να δώσει μια ολοκληρωμένη και σωστή απάντηση. Αντίθετα, εδώ και είκοσι χρόνια, στην εποχή υποτίθεται της κριτικής σκέψης, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο υπάρχει ένα μόνο βιβλίο, η ύλη δεν ξεπερνά τις 150 σελίδες, και ο μαθητής κάθεται και αποστηθίζει λίγα κατεβατά για να κριθεί με το υποδεκάμετρο. Κάποτε τα θέματα στην έκθεση ιδεών ήταν εντελώς απρόβλεπτα και δεν διανοούνταν κανείς να αποστηθίσει συγκεκριμένη ύλη. Εξασκούσαν στη γραφή και στην ανάπτυξη της σκέψης του και πλούτιζε όσο μπορούσε τις γνώσεις του. Η εκφώνηση του θέματος στην τάξη ήταν σπουδαία στιγμή, ειδικά στην περίπτωση που ο δάσκαλος είχε ζωηρό πνεύμα. Σήμερα τα θέματα έχουν τυποποιηθεί σε δέκα περίπου κατηγορίες — πάντοτε σε «επικοινωνιακό πλαίσιο» και στην ατμόσφαιρα του «προοδευτικού» συρμού. Κυκλοφορεί ένας απέραντος πολτός γνώσεων γύρω από τα ίδια και τα ίδια και ο μαθητής μέσα στην πλήξη καλείται να εξασκηθεί σε φασόν κοινοτοπίες που κολάνε σχεδόν σε κάθε θέμα. Οι γονείς του σε πολλές περιπτώσεις πληρώνουν προς πολλά ευρώ την ώρα το ιδιαίτερο μάθημα για να μάθει να διυλίζει τον κώ-

νωπα. Στα εξεταστικά κέντρα φέτος το καλοκαίρι ουδέποτε λύθηκε το θέμα «των τρόπων και μέσων πειθούς» ενός δύσμοιρου κειμένου του Παπανούτσου.

Ο «ΑΛΒΑΝΟΣ ΣΗΜΑΙΟΦΟΡΟΣ»

Για αρκετά χρόνια κύριο θέμα της επικαιρότητας ήταν ο «αλβανός σημαιοφόρος». Ο ίδιος τώρα σπουδάζει στην Αμερική, ενώ πίσω του η αμηχανία έχει δεχθεί τον ποταμό λέξεων και διαξιφισμών. Η ανάγκη τον έσπρωχνε να ξεπερνά τον εαυτό του, η σύγκριση με αυτό που κάθε φορά άφηνε πίσω του τον έσπρωχνε προς το ανώτερο. Τα καλύτερα από τα παιδιά των μεταναστών εφόσον ξεπεράσουν την αρχική δυσκολία της γλώσσας, στη συνέχεια μετατρέπουν το μειονέκτημά τους σε πλεονέκτημα: ο ενθουσιασμός για το κατόρθωμα και για τον κόσμο που διαρκώς ανοίγεται μπροστά τους διαποτίζει όλη τη διάθεσή τους για γράμματα. Πράγματα γνωστά και από τη δική μας ιστορία στον περασμένο αιώνα. Τα παιδιά των φαναριών στο μεταξύ νοικοκυρεύτηκαν. Παιδιά με σοβαρές αναπηρίες σπουδάζουν στο πανεπιστήμιο. Άλλα παιδιά όμως αρμενίζουν αδέσποτα. Όλα αυτά τα χρόνια κανείς δεν ασχολήθηκε με τα δικά μας παιδιά. Το θέμα δεν πούλαγε. Σιωπή — σαν να μην συνέβαινε τίποτα.

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΕΞΟΡΙΣΤΟΙ

Η μόνη υπαρκτή προκατάληψη που εδώ και χρόνια έχει απλωθεί σαν αναισθητικό πάνω στην ελληνική εκπαίδευση είναι εκείνη απέναντι σε οποιονδήποτε ξεχωρίζει, είτε από τη μεριά των μαθητών είτε από τη μεριά των καθηγητών. Για τους πρώτους έχει καταργηθεί κάθε κρατικός θεσμός από το '84 και μετά χωρίς να έχει δημιουργηθεί στη θέση του καινούργιος: οι δεύτεροι είναι σαν να μην υπάρχουν, δεν ενδιαφέρουν κανέναν. Την «πρόοδο» τη συγκινούσαν πάντοτε τα οργανωτικά θηρία της διοίκησης μήπως και ξεφύγει καμιά γραμμή της κομματικής γραφειοκρατίας, οι μνημένοι που επί μονίμου βάσεως λυμαίνονται τα προγράμματα και άλλες παρόμοιες περιπτώσεις. Ο δάσκαλος που εφ' όρου ζωής νοιάζεται για την τάξη του, με αγάπη για τη δουλειά του και επαγγελματική επάρκεια, βρίσκεται μονίμως σε κάποιας μορφής εξορία. Επίσημοι

συνομιλητές είναι πάντοτε οι συνδικαλιστές: άλλος κανείς δεν μπορεί να έχει γνώμη. Και μεταξύ των μαθητών και μεταξύ των καθηγητών όχι οι δυσκολίες αυτού που πραγματικά έχει ανάγκη, αλλά η ιδιοτροπία και η κακοήθεια του αναξιοπαθούντος δίνουν τον τόνο. Ο κυνισμός του φτιάχνει την άκαμπτη αρχή της μετριότητας: εσύ το ανώτερο το κάνεις για την ψυχή σου, όλα τα άλλα όμως θα τα μοιραστούμε.

Αυτή η νεύρωση προς την ισοπέδωση μιας ορισμένης αντίληψης περί προόδου — καθόλου αθώα όπως θέλει να εμφανίζεται — φέρνει εδώ και χρόνια την ακάθεκτη εξίσωση προς τα κάτω. Γι' αυτούς τους κοινωνικούς αναμορφωτές θεωρείται υποτιμητικό να φοιτά κάποιος σε Τεχνικό Λύκειο. Η μανία του πτωχοπροδοτισμού από συστάσεως ελληνικού κράτους — που ανάγει την πνευματική πενία σε αρετή, για να μπορεί να μοιράζει ανέξοδα ιδέες σε περισσότερους, αντί να προσπαθήσει να βελτιώσει το βιοτικό τους επίπεδο — με την «πρόοδο» — έφτασε στο ανώτερο στάδιό της: έγινε μανία της μαζικής πολιτικής και των ελαστικών κριτηρίων για να τελειώσουν οι πάντες το Λύκειο — όταν σε χώρες της Ευρώπης συνεχίζει τη φοίτηση στο Λύκειο μόλις το 30% των μαθητών — και σχεδόν όλοι «να εισαχθούν στην Ανωτάτη Εκπαίδευση», όπου κουτσά-στραβά θα πάρουν ένα πτυχίο, συχνά χωρίς ουσιαστικό αλλά ούτε και τυπικό πλέον αντίκρισμα. Σε αυτό το ασάλευτο περιβάλλον της ιδεολογικής τρομοκρατίας εξουθενώνεται συστηματικά ο άνθρωπος που δεν κλαίει τη μοίρα του αναζητώντας μονίμως το φταίξιμο στους άλλους, αλλά πολεμάει. Η αυτόματη άρνηση στην καθιέρωση αξιόπιστων και δίκαιων αξιοκρατικών αρχών είναι το αποτέλεσμα μιας εποχής που βαυκαλιζόταν πως θα έφερνε περισσότερη δικαιοσύνη χτυπώντας τα στραβά μιας άλλης εποχής. Σχεδόν αισθάνεται ένοχος όποιος κάνει κάτι ξεχωριστό. Εξάλλου μαζί με όλα τα άλλα έχουν χαθεί και τα κριτήρια για το τι είναι ξεχωριστό — η σύγχυση είναι ο δυσκολότερος αντίπαλος.

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Τι γίνεται όμως σε μια κοινωνία που έχει ξεφύγει από την πιεστική βιοτική ανάγκη; Οι Σκανδιναβικές χώρες και η

Ιρλανδία ανεξαρτήτως του οικονομικού μοντέλου που ακολουθούν —τα μοντέλα: γι' αυτά έχουν χάσει τον ύπνο τους κάποιοι δικοί μας— προκόβουν γιατί μεθοδικά οικοδόμησαν ένα σοβαρό εκπαιδευτικό σύστημα. Παλεύουν με νύχια και με δόντια να κρατήσουν τη θέση τους στον κόσμο. Το συνειδητοποιούν οδυνηρά και αλλού. Στη Γαλλία η γηραιά κυρία του Μάη του '68 κατεβαίνει στο πεζοδρόμιο μαζί με το εγγόνι της — κάποιος ούτε από το γηροκομείο δεν πρόκειται να αφήσουν άνθρωπο να πάρει ανάσα. Δεν του λέει όμως πως το '68, εκτός από το άνετο σπίτι, το αυτοκίνητο και όλα τα σχετικά, την περίμενε κάποια θέση εργασίας που μπορούσε να καταλάβει και μετά τα τριάντα της· ότι πολλοί από όσους έκαναν την μεγάλη έξοδο από το σύστημα μέχρι το 1975, επέστρεψαν μετά για να αναλάβουν τα ηνία του και να στείλουν τα παιδιά τους σε αυστηρά ιδιωτικά σχολεία· ότι όλα αυτά ήταν εφικτά γιατί στο παρελθόν οι επιστήμονες της είχαν εξασφαλίσει στη χώρα τους τεχνολογικό προβάδισμα, αλλά και γιατί η Γαλλία, μόλις πριν δέκα χρόνια τότε, ήταν ακόμα αποικιοκρατική δύναμη. Σήμερα οι Ινδοί, στη σύντομη ιστορία τους ως ελεύθεροι πολίτες, έχουν επιστήμονες πρώτης γραμμής στα μαθηματικά και την πληροφορική και ετοιμάζονται να αγοράσουν τη μεγαλύτερη βιομηχανία ατσαλιού της Γαλλίας. Οι Κινέζοι φτιάχνουν υπερταχείες και ανεβαίνουν στο Θιβέτ — αν κάποιος το θυμάται ακόμα. Κανείς ως τώρα δεν μπόρεσε να διατάξει την εξέλιξη της ιστορίας.

Η απάντηση σε αυτά έρχεται γρήγορα: σου λένε πως η παιδεία είναι μια ανώτερη πνευματική δραστηριότητα έξω από σκοπιμότητες της απορριπτέας κοινωνικής πραγματικότητας. Το λένε όσοι έχουν μετατρέψει το περιεχόμενο της παιδείας σε κοινωνιολογία του παρόντος. Πριν όμως από την όποια, ατέρμονα συνήθως, συζήτηση για τη μορφή της παιδείας και του κοινωνικού συστήματος, θα έπρεπε να υπάρχει μια κατ' αρχήν συμφωνία: η παιδεία απαιτεί σοβαρότητα και πειθαρχία· συγκέντρωση. Η επιπολαιότητα έχει δώσει πια τη θέση της στην αγωνία. Ο κύριος χώρος διαπαιδαγώγησης της νεολαίας, το δημόσιο σχολείο, σιγά σιγά αποσυντίθεται.

Κάποιοι, όπως η γηραιά κυρία που προανέφερα, προτιμούν να φαντάζονται την επανάληψη της ιστορίας, ό,τι κι αν σημαίνει αυτό. Μόνο που τα ιστορικά μοτίβα είναι πολλά και κανείς δεν μπορεί να προβλέψει της διαθέσεις της πλειοψηφίας, ειδικά σε συνθήκες παρατεταμένης κρίσης. Πολλοί νομίζουν πως η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η ενσάρκωση του τέλους της ιστορίας — θεσμοί και νόμοι στη μορφή μιας σαρκοφάγου. Οι ίδιοι σπούδασαν σε πειθαρχημένα σχολεία, έμαθαν γράμματα, χειραφετήθηκαν, ασχολήθηκαν με πολλά, αλλά δεν τους πέρασε ποτέ από το μυαλό ότι καίγεται το ίδιο τους το σπίτι: για τα παιδιά και τα εγγόνια τους — κυρίως των λαϊκών τάξεων — επεφύλασσαν ανοχή και θεωρίες, όχι όμως φροντίδα, αρχές και περιεχόμενο. Τώρα που έρχεται βαρύς ο λογαριασμός «άλλοι ρητορεύουν» και άλλοι περνάνε στην αντίπερα όχθη, όπως η πιθανή υποψήφια πρόεδρος του σοσιαλιστικού κόμματος στις προσεχείς γαλλικές εκλογές, η οποία προτείνει τον εγκλεισμό των παραβατικών νέων σε στρατόπεδο. Η αντίδραση θυμίζει λίγο τους Οθωμανούς: όταν η ανοχή τους για μήνες είχε δημιουργήσει την απόλυτη αταξία στους δρόμους της Πόλης, ξαμολούσαν μερικές ίλες ιππικού που για μια ολόκληρη μέρα έκοβαν όποιο κεφάλι έβρισκαν μπροστά τους (εφαρμόζεται και στα ελληνικά σχολεία καμιά φορά όταν η κατάσταση φτάσει στο απροχώρητο και την πληρώνουν οι άτυχοι της στιγμής χάνοντας τη χρονιά τους και άλλα παρόμοια). Η γαλλίδα πολιτικός όμως είναι σοβαρή γυναίκα για να την πάρει κανείς στα αστεία. Αυτό θα είναι ίσως το σοβαρότερο θέμα που θα απασχολήσει τις δυτικές κοινωνίες στα χρόνια που έρχονται, παρόλο που πολλοί — σύμπτωμα της εποχής — εξακολουθούν να βλέπουν το παρελθόν ως μέλλον. Εδώ στην Ελλάδα όμως πότε θα ανοίξει η πραγματική συζήτηση γι' αυτό το κεφάλαιο; Πού βρισκόμαστε; Ποιος έδωσε τον τόνο τόσα χρόνια;

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

Ζούμε πια τριάντα τόσα χρόνια στη Μεταπολίτευση. Κάποια συμπεράσματα είναι καιρός να τα πούμε χωρίς πάθος αλλά και χωρίς στρογγυλέματα. Οι ιδέες και οι στάσεις της εποχής στεγάζο-

νται κάτω από τα ονόματα τριών «γενεών» — εμβληματική λέξη της εποχής που δίνει αυτομάτως περιωπή σε όποιον την επικαλείται. Πρόκειται για τη «γενιά του 114», τη «γενιά του Μάη του '68» — ό,τι κι αν σημαίνει αυτό για την Ελλάδα — και τέλος για τη «γενιά του Πολυτεχνείου». Κάποιοι από αυτή την περίοδο βγήκαν μπροστά και θέλησαν να διαμορφώσουν το μέλλον (δεν αναφέρομαι βέβαια εδώ στη μεταρρύθμιση Παπανούτσου, ο οποίος ήταν άνθρωπος μιας άλλης εποχής, αλλά στις αλλαγές που έγιναν στη δεκαετία του '80). Οι περισσότεροι εκπρόσωποι αυτών των πολιτικών ρευμάτων διαμόρφωσαν εξ αρχής μεγάλη ιδέα για τον εαυτό τους: κατά κάποιον τρόπο εις το διηνεκές όλα τα θετικά τούς ανήκαν και για όλα τα αρνητικά ήταν υπεύθυνοι κάποιοι άλλοι. Στην πολιτική και την οικονομία έκαναν συμβιβασμούς, κυρίως στα θεμελιώδη. Στην παιδεία εφάρμοσαν, δυστυχώς, ατόφια την πολιτική τους, γιατί εδώ ο πολιτικός πειραματισμός δεν κόστιζε τίποτα.

Ανήκουμε σε μια γενιά όπου κυριάρχησαν οι θεωρίες, περίσσεψε η αλαζονεία, απουσίαζε όμως το αίσθημα της αποστολής. Από τους δασκάλους μας κρατήσαμε στη μνήμη μας μόνο την αυταρχικότητα και τον σαδισμό ορισμένων· με αυτές τις μνήμες κάναμε την ανεκτικότητα παραλυσία και την καλή πρόθεση λατρεία του κατώτερου. Τους άλλους όμως που αλώνισαν όλη την Ελλάδα και με τα γράμματα που ήξεραν και εκείνο το ωραίο κράμα αυστηρότητας και τρυφερότητας άγγιξαν τις καρδιές μας, αυτούς τους ξεχάσαμε μέσα στην παραζάλη της εποχής. Από τη φούρια μιας επαναστατημένης γενιάς οι ηγεσίες της κατόρθωσαν να εδραιώσουν μόνο το μικροαστικό βόλεμα, τον κομματικό γραφειοκρατικό παράδεισο και την αγραματοσύνη κάτω από λουσάτα «προοδευτικά» φορέματα.

Οι νέοι που θα ήταν η δύναμη της προόδου, το μέλλον, έγιναν το θύμα των πάσης φύσεως «αιωνίων εφήβων» μέσα στον στάβλο της αδιαφορίας που τους ετοίμασαν· που και που καμιά φιέστα και μετά λήθη. Τους νέους τους άφησαν στο κόμμα. Κατά κάποιον τρόπο το κόμμα θεωρήθηκε η ύψιστη έκφραση της εποχής και η διαρκής επίκληση του μέλλοντα ιδεολογικού παραδείσου, έγινε ο

οδοστρωτήρας του παρόντος. Στο με-
ταξύ ήρθε και το life-style να καλύψει το
κενό που δημιουργήθηκε. Το σχολείο
θεωρήθηκε κάτι δευτερεύον, ο αρχικός
του σκοπός συσκοτίστηκε —το «σω-
φρονείν» ήταν πια εκτός εποχής· εν τέ-
λει έγινε χώρος όπου επιδεικνύεται το
πνεύμα της ανοχής και των νέων ηθών,
το φυτώριο της ανευθυνότητας — [ευ-
θύνη < ευθύς]. Έγινε το ανεξάντλητο
ντεπόζιτο της «προόδου». Το σχολείο —
ο θεσμός που θα δημιουργούσε ελεύθε-
ρες συνειδήσεις — υποβιβάστηκε σε μια
τεχνική διαδικασία. Έχει αποτελέσει και
θέμα στο δελτίο ειδήσεων: το θέαμα
των πανελληνίων εξετάσεων, δημοσιο-
γράφοι να σπέρνουν τον πανικό για το
άγχος των παιδιών, τη δυσκολία των θε-
μάτων κ.λπ. Αυτή η πραγματικότητα για
χρόνια επιμελώς δεν συζητήθηκε. Άλλα
ήταν τα θέματα που απασχολούσαν την
πολιτική και πνευματική πρωτοπορία
της εποχής. Είχε εξασφαλίσει ένα είδος
ασυλίας. Η παρατεταμένη ασυλία όμως
δεν κάνει καλό σε κανέναν.

Από το 1974 και μετά η κυριαρχία επι-
φανών εκπροσώπων όλων αυτών των
πολιτικών τάσεων στο χώρο των ιδεών
και στην εκπαίδευση υπήρξε πλήρης. Τα
συνδικάτα επίσης, αν εξαιρέσει κανείς
το θέμα των μισθολογικών αυξήσεων,
ήταν πάντοτε πρόθυμα να πάνε τα
πράγματα ακόμα περισσότερο προς τη
«σωστή κατεύθυνση». Η «σωστή κατεύ-
θυνση» με κάποιον τρόπο έχει γίνει
πραγματικότητα, αφού πια κανένα συν-
δικάτο δεν θέλει να αλλάξει τίποτα στο
εκπαιδευτικό μας σύστημα, και από αυ-
τήν την άποψη κανένας δεν είναι αθώος
για ό,τι συμβαίνει, ακόμα κι αν δεν συμ-
μετείχε στην κυβέρνηση. Ίσα ίσα μάλι-
στα αυτοί ήταν «η κυβέρνηση» και πάνω
σ' αυτήν τη «σωστή κατεύθυνση» συνε-
τρίβη κάθε απόπειρα μεταρρύθμισης.
Ένα κράτος εν κράτει δυναμικών μειο-
ψηφιών και πολιτικών με επιρροή σε ορ-
γανωμένες ομάδες ποδηγετούσε συνε-
χώς τις εξελίξεις και επενέβαινε όποτε
επρόκειτο να γίνει μια ουσιαστική αλλα-
γή, να θιγούν πρόσωπα και καταστά-
σεις. Πελατεία, πολιτική συγκυρία και
«πρόοδος»: το φρενοκομείο όπου βρί-
σκεται μονίμως έγκλειστη η ελληνική εκ-
παίδευση. Η «πρόοδος» τόσα χρόνια τη
δουλειά την έμαθε καλά. Όποιον πάει να
αλλάξει λίγο τη θέση στο καπέλο του κα-

ραγκιόζη το παίρνει και του το φοράει
στο κεφάλι. Όταν ο κ. Γιαννίσης με το
ευγενικό του ύφος είπε μια κινέζικη πα-
ροιμία μήπως και μάθουμε κανέναν να
ψαρεύει αντί να τον ταΐζουμε ιδέες, τον
φάγανε αμέσως τα ψάρια. Αντίθετα τον
διαχειριστή του τίποτα τον βαφτίζει επι-
τυχημένο — «κινείται προς τη σωστή κα-
τεύθυνση». Δεν πειράζει όποιον δεν την
πειράζει.

Τελικά όλη αυτή η πολιτική υπερδρα-
στηριότητα κατόρθωσε να επιβάλει μια
πολιτική για την παιδεία μεταξύ
1984-1987. Είναι δίκαιο να κριθεί όχι
από τα συνθήματα και τις διακηρύξεις
της αλλά από τις πράξεις και τα αποτε-
λέσματα των πράξεών της. Το έργο της
ιστορίας έχει πολλές πράξεις, δεν είναι
μονόπρακτο. Κάποια στιγμή θα έπρεπε
να εξηγήσει γιατί δεν έκανε πραγματικό-
τητα ούτε κατά το 1/3 το σύνθημα «15%
για την παιδεία» παρά τα απανωτά «κοι-
νοτικά πλαίσια στήριξης». Κυρίως όμως
γιατί τόσα χρόνια κυριάρχησε η βασι-
λεία του τυχαίου, ο κυνισμός, η γενική
αδιαφορία και μια ασταμάτητη τυμβω-
ρυχία. Όταν έχεις αξιώσεις να «γράψεις
ιστορία» μεταστοιχειώνοντας τις από-
ψεις σου σε «πνεύμα μιας εποχής», δεν
μπορείς από μόνος σου να φορέσεις το
φωτοστέφανο της ιστορίας· αυτό κανέ-
ναν δεν τον έκανε ούτε καλύτερο ούτε
ηθικότερο. Η νοοτροπία είναι που δύ-
σκολα αλλάζει. Και εδώ αντί να βελτιω-
θούν τα πράγματα, έγιναν πολύ χειρότε-
ρα. Η ειρωνεία της ιστορίας ταιριάζει σε
φантахτερές εποχές σαν τη δική μας.

Η ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Η πεποίθηση της «σωστής κατεύθυν-
σης» συνοδεύει ακόμη πάρα πολλούς.
Ήδη όμως από το 1989, μετά την πρώτη
έφοδο του πειραματισμού και της αυ-
θαιρεσίας, είχε γίνει αντιληπτή σε όλο
το πολιτικό φάσμα η διάλυση του ελλη-
νικού σχολείου. Γιατί όμως τόσον καιρό
δεν κουνιέται φύλλο; Μια χώρα καθ' όλα
δημοκρατική ψηφίζει νόμους και οι δη-
μοκρατικά εκλεγμένες κυβερνήσεις της
δεν μπορούν να τους εφαρμόσουν εδώ
και δεκαπέντε χρόνια. Το φαινόμενο εί-
ναι απόρροια μιας κατάστασης που θα
μπορούσε να ονομαστεί «πετρωμένος
προοδευτισμός». Πολλοί νομίζουν ότι
με ετήσιες γιορτές και μαθητικά συμ-
βούλια έχουν ξεφλήσει το χρέος τους

απέναντι στους νεότερους. Ο «προο-
δευτικός» εύκολα κρίνει την προσκόλλη-
ση των αντιπάλων του σε σύμβολα νε-
κρά, ακούραστα φλυαρεί για παρωχη-
μένες αξίες και νέα περιεχόμενα. Ποτέ
δεν του περνάει από το μυαλό ότι παρά
την επανάληψη ενός «επαναστατικού»
τυπικού τα δικά του σύμβολα μπορεί να
έχουν γίνει «κύμβαλα αλαλάζοντα», τυ-
πολατρική κατάχρηση που με το να πο-
λεμάει αδιάκοπα τη ζωή είναι ένα βήμα
πριν τη νεκρική ακαμψία. Έχει καταργή-
σει το διάλογο με το να τον επικαλείται
συνεχώς — όσοι δεν συμμορφώνονται,
προπηλακίζονται. Έτσι κι αλλιώς σε ένα
διάλογο σε καταλαβαίνει μόνον αυτός
που είναι έτοιμος να σε καταλάβει. Ο
υπαρκτός ελληνικός «προοδευτισμός»
κατέκτησε το εποικοδόμημα της κοινω-
νίας και αποφάσισε άπαξ και δια παντός
τι είναι «πρόοδος». Κι όμως ο «προοδε-
υτικός» μπορεί να τρέχει λαχανιάζοντας
κι ωστόσο να μην κάνει βήμα· συναξαρι-
στής της επικαιρότητας, στενόμυαλο
πείσμα, ακούραστος να βρίσκει αφορ-
μές για μικρή καθημερινή προπαγάνδα
χωρίς ποτέ πια να μαθαίνουμε και ποιος
είναι ο τελικός του στόχος. Η πραγματι-
κή πρόοδος βαδίζει αργά, αλλά βαδίζει
— σπεύδει βραδέως.

Η εποχή μας δημιούργησε ένα πρότυ-
πο που το λατρεύει, για να λατρέψει τε-
λικά τον εαυτό της: ο φοιτητής με το πα-
νό, ο συνδικαλιστής με τη ντουντούκα
θεωρούνται εκ προοιμίου ελεύθερες
συνειδήσεις, ασχέτως αν συνήθως
απαγγέλλουν απλώς μια κομματική
γραμμή. Αποτελούν τη μία και μοναδική
μορφή δράσης. Αυτοί είναι τα υποκείμε-
να της ιστορίας, οι υπόλοιποι κατά την
κρίση της απλώς χαζεύουν την παρέλα-
ση, πρέπει κάποιος με το δάχτυλο να
τους δείξει τα στραβά της κοινωνίας. Εί-
ναι αρκετά αλαζόνες για να διανοηθούν
πως μπορεί να υπάρχουν άνθρωποι που
βλέπουν στην κοινωνία περισσότερα
στραβά από εκείνους, και, κυρίως,
έχουν γνώμη και διάθεση να τα διορθώ-
σουν ακολουθώντας τη μακρά οδό, τη
μόνη που οδηγεί σε μια πραγματική αλ-
λαγή. Βιάση και μετά ακίνητο μικροβό-
λεμα, δοκιμασμένες παλιές συνήθειες
του τόπου μας και «παιδιά» τα οποία
εξαρχής, σύμφωνα με την αντίληψη που
επικράτησε, δεν θεωρήθηκαν υγιείς άν-
θρωποι, αλλά «ασθενείς», για να μπο-

ρούν έτσι να αναλαμβάνουν μονίμως τη θεραπεία τους αυτοί που τους έστειλαν στο «νοσοκομείο»: με αυτό το εξοντωτικό μίγμα κάποιοι δεν άφησαν δυο γενιές νέων ανθρώπων να σηκώσουν κεφάλι. Πρέπει κάποτε να προσπαθήσουμε το δύσκολο και να κριθούμε γι' αυτό: να πάρουμε την ευθύνη και να προσφέρουμε αρχές και γνώση, τις μόνες προϋποθέσεις που θα απελευθερώσουν τη δημιουργικότητα των νέων ανθρώπων και θα δώσουν υπόσταση στο ανεξάρτητο φρόνημά τους, διάρκεια στην αυτοπεποίθησή τους. Πρέπει να προχωρήσουμε μπροστά.

Αν όλοι οι υπερασπιστές αυτής της μορφής «προόδου» πρότειναν και τίποτα, κάτι θα είχαμε να κερδίσουμε όλοι μας. Όχι λοιπόν άλλα δάκρυα και κοπετοί για την παιδεία και τη νιότη. Η απουσία των ιδεών δεν μπορεί να κρύβεται για πολύ. Όποιος έχει κάτι να πει, ας το πει, και είμαστε όλο αυτιά να τον ακούσουμε. Να πει τι θέλει και πώς φαντάζεται ότι θα γίνει αυτό στην πράξη, πού πρόκειται να μας οδηγήσει. Φτάνουν πια τα σανσκριτικά. Αρκετά με τα ταμπού «των απελευθερωμένων πνευμάτων». Όποιος θεωρεί τον εαυτό του ώριμο να συζητήσει τα πάντα, πρέπει να το αποδεικνύει και στην πράξη. Απαιτείται θάρρος ώστε να τα συζητήσουμε όλα από την αρχή και να κάνουμε ό,τι χρειάζεται για να φτιάξουμε ένα σχολείο για το οποίο δεν θα ντρεπόμαστε και στην καλύτερη περίπτωση ένα σχολείο που θα είναι ένα σκαλί πάνω από την κοινωνία. Εκεί ο καθένας ας δείξει την αξία του, ας φανερώσει τους ανοιχτούς ορίζοντες του πνεύματός του. Στο μεταξύ κάποιοι που καλομάθανε στο παχνί της «προόδου», ας παραδεχτούν και κανένα λάθος, ας αφήσουν επιτέλους τα μισόλογα.

ΠΡΟΟΔΟΣ; ΠΟΙΑ ΠΡΟΟΔΟΣ;

Τα σημάδια των καιρών δεν είναι καλά. Όλοι πια είναι έτοιμοι να φορέσουν τη λεοντή της «προόδου». Το μόνο καινούργιο μέχρι στιγμής στη Μέση Εκπαίδευση επί υπουργίας της κ. Γιαννάκου είναι η «διαθεματική διδασκαλία». Αν δεν πιάσει τα δύσκολα, δεν ξεκαθαρίσει με θάρρος τους στόχους, την περιμένει η μοίρα του κ. πρυτάνεως: αρθρογραφία, διαλέξεις, δημόσιες σχέσεις σε «ειρηνι-

κούς» καιρούς και πανικός απερίγραπτος, «διάλογος από μηδενικής βάσεως» μόλις βγουν στο μейντάι όσοι τόσα χρόνια έμαθαν να μην αντιστέκεται κανείς στις θορυβώδεις και καλά οργανωμένες εμφανίσεις τους. Για να αγαπήσει κάποιος κάτι πρέπει να έχει τη σκέψη ότι υπάρχει μια τάξη που απέκτησε σταθερότητα, τάξη όμως δεμένη με τη ζωή και την κίνησή της. Εμείς χρόνια τώρα ζούμε μέσα στην παγιωμένη και ακλόνητη αταξία ενός λήθαργου. Πρέπει να είμαστε απαισιόδοξοι. Είναι δύσκολα πράγματα αυτά, ακόμα κι αν έχεις σοβαρά

αποφασίσει να κάνεις μια αρχή. Πρέπει όμως να ξορκιστεί η μοιρολατρική αίσθηση που έχει εμπεδωθεί πως «τίποτα δεν γίνεται». Θα γίνει σίγουρα στην αρχή όπως και με την οικολογική πολιτική πολλών δήμων της χώρας: λεφτά πολλά για κάδους διαχωρισμού, τους αδειάζουν μια φορά και μετά τους πετάνε μαζί με το περιεχόμενο. Καμιά υπομονή, καμιά επιμονή, καμιά μάχη για την αλλαγή της νοοτροπίας. Πρέπει να ξεκινήσουμε με λίγα και καλά και σε αυτά να επιμείνουμε με όλες μας τις δυνάμεις. Το μάτι δειλό μα το χέρι τολμηρό.

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Μέλη: της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ίνστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (Ε.Γ.Α.Τ.Ι.Ν.), της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας (ΕΦΡΡ) και της Εθνικής Έταιρείας Ψυχοθεραπείας Ελλάδος (ΕΕΨΕ) (Μέλος της ΕΑΡ)

ΕΤΗΣΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ
Ομαδική Ψυχοθεραπεία - Ψυχόδραμα
Ψυχολογική Αξιολόγηση
Κοινωνική Ψυχιατρική - Κοινωνικοθεραπεία
Δυναμική της Οικογένειας

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ
ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Πληροφορίες - Έγγραφες

Αθήνα:	Γραμματεία του Α.Ψ.Κ. 9.00 π.μ. - 9.00 μ.μ.
Ιωάννινα:	Γεωργία Μοιροπούλου 26510 75487, Τζένη Τόλη 26510 21782, Μάνθος Μυριούνης 26510 27886
Θεσσαλονίκη:	Φραντζέσκα Μπασιάλα 2310 455 331, Τρίτη - Τετάρτη 6.00 - 8.00 μ.μ. Άσπασία Παπαδοπούλου 2310 435 919, Δευτέρα & Τετάρτη: 6.00-8.00 μ.μ. Νατάσα Τριγώνη 2310 254 133, Εύτυχία Νίκου 2310 854 885, 6936 654 517
Κατερίνη:	Λάμπης Σιδηρόπουλος 23510 38 465, Τρίτη 10.00 - 1.00 π.μ. & Τετάρτη 5.00-8.00 μ.μ.
Λάρισα:	Στέλα Ί. Λαμπρούλη 2410 253108, Νικολέττα Γραματοπούλου 2410 286 838
Βόλος:	Μαρία Αποστολίδου 24210 50349

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ * ΤΗΛ 210-6447.533 / 210.6435.980
FAX 210/6445.140 e-mail: igaa-opc@otenet.gr - www.opc.gr

κοσμο δρομιο

ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ «Ο ΤΑΦΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣΒΟΛΕΩΝ»

Παρά τις συνεχείς εκκαθαριστικές επιχειρήσεις τους, με τελευταία αυτή με την επωνυμία “Μέδουσα”, του περασμένου Σαββάτου, οι νατοϊκές δυνάμεις που βρίσκονται στο Αφγανιστάν δεν καταφέρνουν τελικά να κάμψουν τη δύναμη κρούσης των Ταλιμπάν, οι οποίοι αυξάνουν όλο και περισσότερο τις επιθέσεις αυτοκτονίας, με αποτέλεσμα να προκαλούν μεγάλες ζημιές και ανάλογα ανθρώπινα θύματα στα ξένα στρατεύματα.

Αυτό δεν σημαίνει ότι και οι ίδιοι δεν έχουν σοβαρές απώλειες, ωστόσο, συνεχίζουν να εκφοβίζουν τις ξένες δυνάμεις, με απειλές ότι θα αλλάξουν την τακτική τους και ότι «θα κάνουν χρήση ενός νέου όπλου που δεν είχαν χρησιμοποιήσει μέχρι τώρα».

Στο πλαίσιο αυτό, μετά από σχετικές προειδοποιήσεις του γ.γ. του ΟΗΕ, η ηγεσία του ΝΑΤΟ μεταβαίνει στο Αφγανι-

στάν για να εξετάσει επιτόπου την κατάσταση, προκειμένου να δει πώς θα μπορέσουν οι δυνάμεις της να καταστούν πιο αποτελεσματικές στο ρόλο που έχουν αναλάβει.

Η κατάσταση πάντως στο Αφγανιστάν, σε συνδυασμό με την συνεχώς επιδεινούμενη κατάσταση και στο γειτονικό Ιράκ, έχει αρχίσει να κουράζει τους εισβολείς και ιδιαίτερα τους Βρετανούς, σύμφωνα με δηλώσεις του ίδιου του αρχηγού του βρετανικού Γενικού Επιτελείου, ο οποίος παραδέχτηκε ότι οι Βρετανοί στρατιώτες «έχουν φτάσει στα όριά τους».

ΙΣΡΑΗΛ Η ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΕΦΕΡΕ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η εκχειρία που συμφωνήθηκε στον νότιο Λίβανο συνεχίζεται — κουτσά στραβά — αλλά με πολλά ερωτηματικά ακόμα, καθώς δεν έχει ολοκληρωθεί η μεταφορά εκεί της ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ και η πλήρης απόσυρση του ισραηλινού στρατού από την περιοχή.

Την ίδια στιγμή, ο ηγέτης της Χεζμπολάχ διαβεβαιώνει ότι η οργάνωσή του δεν πρόκειται να δεχτεί τον αφοπλισμό της, αλλά θα κρατήσει τα όπλα της, για να τα χρησιμοποιήσει σε ενδεχόμενη νέα επίθεση των Ισραηλινών, αν και στο μεταξύ διεξάγει συζητήσεις για την απελευθέρωση των δύο Ισραηλινών στρατιωτών, η σύλληψη των οποίων προκάλεσε την εισβολή του Ισραήλ στον Λίβανο.

Παράλληλα, η κατάσταση παραμένει τεταμένη και στο ίδιο το Ισραήλ, καθώς ο πρωθυπουργός Εχούντ Ολμέρτ επιμένει στην άρνησή του να αποσύρει τις δυνάμεις του από την περιοχή της Δυτικής Όχθης και, αντίθετα, διευρύνει οικισμούς των εποίκων, ενώ στη Γάζα ξανάρχισαν οι συγκρούσεις και τα αιματηρά επεισόδια μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων.

Από την άλλη πλευρά, ο Ολμέρτ προσπαθεί με κάθε τρόπο να εμφανισθεί ως διαλλακτικός, δείχνοντας ότι επιδιώκει μια

συνάντηση με τον παλαιστίνιο πρόεδρο Μαχμούντ Αμπάς, πράγμα όμως που δεν φαίνεται δυνατό αυτή την στιγμή, καθώς το Ισραήλ επιμένει στον οικονομικό αποκλεισμό της Παλαιστινιακής Αρχής, ενώ παράλληλα συνεχίζονται οι προσπάθειες για την απελευθέρωση του Ισραηλινού δεκανέα που κρατείται από τους Παλαιστίνιους — οι προσπάθειες γίνονται από την πλευρά της Αιγύπτου — και την ταυτόχρονη απελευθέρωση κάποιων από τους Παλαιστίνιους που κρατούνται στο Ισραήλ.

Πέρα απ' όλα αυτά, ο Ολμέρτ αντιμετωπίζει έντονη κριτική για το φιάσκο στο οποίο κατέληξε τελικά η εισβολή στον Λίβανο, με την έννοια ότι κατέληξε σε μια πραγματική σφαγή αμάχων, με μεγάλες απώλειες και από την ισραηλινή πλευρά, χωρίς να πετύχει τον κύριο στόχο της, που ήταν ένα αποφασιστικό χτύπημα στην Χεζμπολάχ.

Για να κατευνάσει μάλιστα τις κατηγορίες που δέχεται, ο ισραηλινός πρωθυπουργός ανακοίνωσε την αύξηση των κονδυλίων για τον στρατό, πράγμα όμως που από κάποιους ερμηνεύεται και ως προετοιμασία για μια ενδεχόμενη σύρραξη με το Ιράν και τη Συρία.

Στην κόψη του ξυραφιού σέρνεται και πάλι τον τελευταίο καιρό το θέμα του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν, καθώς, μετά την εκπνοή της προθεσμίας που είχε δοθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας για τις 31 Αυγούστου, η Τεχεράνη επιμένει να μην σταματήσει το πρόγραμμα εμπλουτισμού ουρανίου.

Είναι βέβαιο ότι, εκτός όλων των άλλων, η ιρανική ηγεσία στηρίζεται και στην υποστήριξη που της παρέχουν τόσο η Ρωσία όσο και η Κίνα, οι οποίες μένουν σταθερές στην άποψη της διπλωματικής λύσης και έχουν καταστήσει σαφές ότι δεν πρόκειται να αποδεχτούν την υιοθέτηση από το Συμβούλιο Ασφαλείας απόφασης που θα επιβάλει κυρώσεις στο Ιράν, όσο και η απροθυμία ορισμένων ευρωπαϊκών χωρών να προχωρήσουν στα άκρα με την Τεχεράνη.

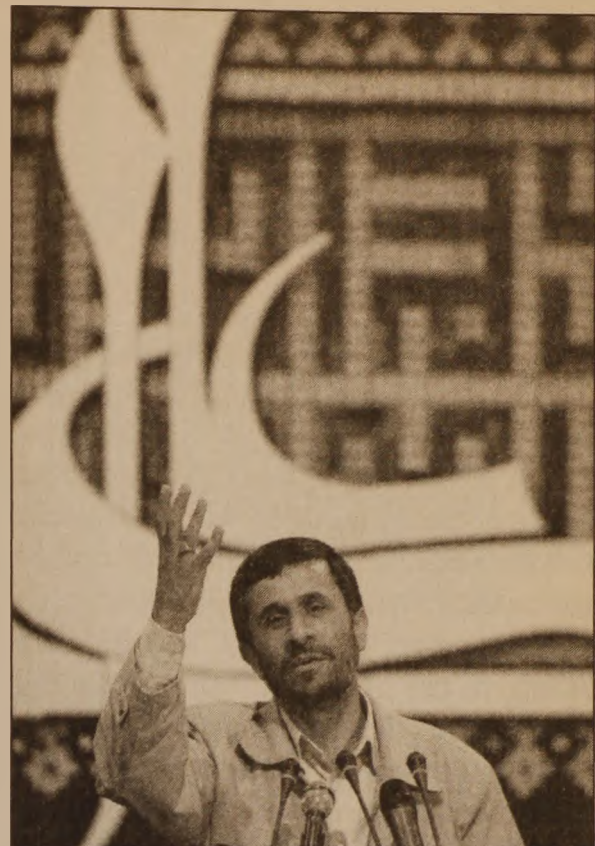
Αυτός είναι ο λόγος, άλλωστε, που ταυτόχρονα με την εκπνοή της προθεσμίας, μετέβη στην Τεχεράνη ο γ.γ. του ΟΗΕ Κόφι Ανάν, ο οποίος ωστόσο δεν κατάφερε να αποσπάσει καμία δέσμευση από τον ιρανό πρόεδρο Μαχμούντ Αχμαντινετζάντ, πέρα από την πρόθεσή του να δεχτεί την διεξαγωγή διαπραγματεύσεων, αλλά να διακόψει

το πρόγραμμα εμπλουτισμού μόνο όταν αρχίσουν αυτές.

Πέρα απ' αυτό, όμως, και ενώ αναμενόταν μια νέα συνάντηση του ύπατου αρμοστή για την ασφάλεια και την άμυνα της ΕΕ Χαβιέρ Σολάνα με τον Ιρανό υπουργό Εξωτερικών Μανουσέρ Μοτακί, ο τελευταίος έσπευσε να προλάβει ενδεχόμενες απειλές εκ μέρους της Ουάσιγκτον, διατυπώνοντας την άποψη ότι «οι ΗΠΑ βρίσκονται πλέον σε αδύναμη θέση και η κατάστασή τους δεν επιτρέπει να επιβάλουν ένα νέο πόλεμο στους Αμερικανούς φορολογουμένους».

Η δήλωση αυτή έγινε ενώ στην Ουάσιγκτον έκθεση του Λευκού Οίκου με τίτλο «εθνική στρατηγική για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας», που δόθηκε στη δημοσιότητα, περιελάμβανε το Ιράν σε ένα κατάλογο χωρών — όπως η Συρία, η Βόρεια Κορέα και άλλες — που θεωρείται ότι στηρίζουν την τρομοκρατία, ενώ το καθεστώς της Τεχεράνης χαρακτηρίζεται ως ένα τυραννικό καθεστώς, στο οποίο σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται να επιτραπεί η απόκτηση όπλων μαζικής καταστροφής.

Όλα αυτά οδηγούν στο συμπέρασμα ότι τελικά το θέμα του Ιράν δεν αποκλείεται να οδηγηθεί στο Συμβούλιο

Ασφαλείας, όπου θεωρείται βέβαιο ότι οι ΗΠΑ και το «κλαμπ των προθύμων» που τις ακολουθεί θα επαναλάβουν τις γνωστές μεθοδεύσεις για την υιοθέτηση ενός σκληρού ψηφίσματος εναντίον της Τεχεράνης, την οποία τόσο οι ΗΠΑ όσο και το Ισραήλ «περιμένουν στη γωνία» μαζί με τη Συρία, καθώς οι δυο αυτές χώρες εξακολουθούν να αποτελούν τον κύριο στόχο τους.

Το ρωσικό υπουργείο Άμυνας προτίμησε τελικά να ακυρώσει μια στρατιωτική άσκηση που επρόκειτο να διεξαχθεί με τη συμμετοχή Ρώσων και Αμερικανών στρατιωτών, αρνούμενο να ενδώσει στις απαιτήσεις της αμερικανικής πλευράς, η οποία ήθελε το προσωπικό της να καλύπτεται από καθεστώς ετεροδικίας.

Η άσκηση επρόκειτο να διεξαχθεί στο πλαίσιο του προγράμματος «Σύμπραξη για την Ειρήνη», που έχει σχεδιάσει το ΝΑΤΟ με διάφορες χώρες μη μέλη του — κυρίως από το πρώην κομμουνιστικό μπλοκ. Το ρωσικό υπουργείο, όμως, ανακοίνωσε ότι η άσκηση δεν μπορεί να διεξαχθεί, εξαιτίας προβλημάτων σχετικά με το καθεστώς στο οποίο θα υπόκεινται τα ξένα στρατεύματα κατά την παραμονή τους στο ρωσικό έδαφος.

Η ανακοίνωση προσθέτει ότι η άσκηση θα διεξαχθεί αργότερα, όταν η Ρωσία θα έχει επικυρώσει μια συμφωνία για το «στάτους» των ξένων δυνάμεων από μέλη του ΝΑΤΟ ή άλλες χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα «Σύμπραξη για την Ειρήνη».

Λίβανος: μια πιο κοντινή ματιά

του Τάσου Κορωνάκη

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Από τις 28 Ιουλίου μέχρι τις 4 Αυγούστου βρεθήκαμε στη Συρία και τον Λίβανο ως μέλη μιας διεθνούς αποστολής αλληλεγγύης που συγκροτήθηκε ύστερα από πρωτοβουλία ελληνικών και γαλλικών αντιπολεμικών κινήσεων και συλλογικοτήτων αλληλεγγύης στον παλαιστινιακό λαό. Από την Ελλάδα μετείχαν εκπρόσωποι του Ελληνικού Κοινωνικού Φόρουμ, του Συλλόγου Αλληλεγγύης στον Παλαιστινιακό Λαό «Ιντιφάντα», της Ένωσης Παλαιστίνιων Εργαζομένων στην Ευρώπη, της Διεθνιστικής Αντιπολεμικής Κίνησης, της Αντιπολεμικής Κίνησης Ρεθύμνου, της ΑΔΕΔΥ, της ΟΛΜΕ, της ΕΝΙΘ, της Εναλλακτικής Παρέμβασης Δικηγόρων, του NAP, του Δικτύου για τα Πολιτικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, του Συνασπισμού και των εφημερίδων *Πριν* και *Αυγή*.

Η ΦΡΙΚΗ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Βλέποντας τον πόλεμο από την τηλεόραση νιώθεις ντροπή, φρίκη, σε πιάνει μελαγχολία· σπάνια όμως μπορείς να καταλάβεις γιατί γίνεται, τι συμφέροντα εξυπηρετούνται και, κυρίως, δύσκολα μπορείς να ξεχωρίσεις τις δύο πλευρές, μιας και όλα προβάλλονται ως διαμάχες μεταξύ δύο στρατοπέδων. Στο ένα παράθυρο ένα βομβαρδισμένο κτίριο στον Λίβανο, στο άλλο ένας πύραυλος Κατιούσα, μετά ο Ολμέρτ και ο Νασράλα, οι Ευρωπαίοι σε αδιέξοδο, ο Μπους ή η Κοντολίζα Ράις· κάπου μπορεί να φανεί και ο Κόφι Ανάν. Συνήθως το συμπέρασμα που βγαίνει είναι ότι ο Μπους είναι τρελός, οι Ισραηλινοί κακοί, η ΕΕ δεν μπορεί να κάνει τίποτα, ο ΟΗΕ είναι πια ανίσχυρος και εγώ κλείνω την τηλεόραση γιατί δεν μπορώ να στεναχωριέμαι άλλο...

ΤΙ ΔΕΝ ΜΑΘΑΜΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ;

Κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί πως, πριν τις 12 Ιουλίου, στις ισραηλινές φυλακές βρίσκονταν τέσσερις λιβανέζοι κρατούμενοι, πως το Ισραήλ παραβιάζε όποτε ήθελε και για όσο ήθελε τα νότια σύνορα του Λιβάνου, τόσο από αέρος όσο και από ξηράς, και κυρίως, κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί πως το Ισραήλ, αδιαφορώντας εξώφθαλμα για το διεθνές δίκαιο, κατέχει τα «Αγροκτήματα Σαμπά» που σύμφωνα και με τον ΟΗΕ ανήκουν στον Λίβανο. Η περιοχή αυτή είναι ιδιαίτερα εύφορη και λόγω των αποθεμάτων νερού, η κατοχή της από το κράτος του Ισραήλ αποτελεί μια ακόμα πτυχή της πολιτικής του στον τομέα αυτό στη Μέση Ανατολή.

Επίσης, όλοι ξέρουν πως το Ισραήλ στο παρελθόν είχε μπει σε διαδικασίες ανταλλαγής κρατουμένων με την Χεζμπολάχ και πως, μετά την αποχώρηση του Ισραήλ το 2000 από τα εδάφη του Λιβάνου, οι ανταλλαγές πυρών ήταν μέχρι σήμερα κάτι το συνηθισμένο.

Στα παραπάνω δεδομένα πρέπει να προσθέσουμε πως ο Λίβανος ήταν το τελευταίο ανοιχτό σύνορο προς την Παλαιστίνη και πως το Ισραήλ είχε ήδη ξεκινήσει πριν τις 12 Ιουλίου την επίθεση στη Γάζα, μιας και βρισκόταν σε πολύ δυσκολη θέση, καθώς στην Παλαιστίνη προχωρούσαν οι διαδικασίες που ξεκίνησαν με την υιοθέτηση, από όλες τις δυνάμεις της PLO αλλά και της Χαμάς, ενός κοινού ντοκουμέντου που συντάχθηκε από ηγετικές μορφές του παλαιστινιακού κινήματος που βρίσκονται στην φυλακή και επί της ουσίας κατέρριπτε το επιχείρημα των ισραηλινών ότι η εκλεγμένη κυβέρνηση θέλει την καταστροφή του κράτους του Ισραήλ.

Τέλος, είναι αλήθεια πως στον Λίβανο η εσωτερική κατάσταση ήταν οριακή μιας και η Χεζμπολάχ, ακόμα και μετά

την απόσυρση των Σύριων από τη χώρα, παρέμενε η μεγαλύτερη πολιτική δύναμη (17%) με αρκετούς βουλευτές και υπουργούς και η μόνη στρατιωτική δύναμη. Επιπλέον, το πολιτικό μπλοκ των δυνάμεων του οποίου ηγείται είναι πλέον σχεδόν ισοδύναμο με το αντίπαλο μπλοκ των φιλοαμερικανικών δυνάμεων.

Σε αυτές τις συνθήκες ήρθε η αιχμάλωσία των δύο ισραηλινών φαντάρων από την Χεζμπολάχ και η απάντηση της πολεμικής μηχανής του Ισραήλ με την πλήρη στήριξη των ΗΠΑ και την σιγή της ΕΕ.

ΟΤΑΝ ΒΛΕΠΕΙΣ ΤΟΝ ΛΙΒΑΝΟ ΑΠΟ ΚΟΝΤΑ...

...βλέπεις μια χώρα αρκετά πιο «δυτική» και σίγουρα αρκετά πιο πλούσια από τις χώρες της υπόλοιπης Μέσης Ανατολής με υπερπολυτελή σπίτια, ξενοδοχεία, μεγάλους ουρανοξύστες και εμπορικά κέντρα.

...βλέπεις ταυτόχρονα χριστιανές και μουσουλμάνες να διαδηλώνουν μαζί μετά την σφαγή στην Κάνα, που στοίχισε την ζωή σε 60 από τους 63 ανθρώ-

πους οι οποίοι προσπαθούσαν να προφυλαχτούν από τα ισραηλινά βομβαρδιστικά. Ανάμεσά τους 40 παιδιά. Η απάντηση έρχεται στην διαδήλωση από δύο κοπέλες: «Κόντι θα θυμόμαστε για πάντα το δώρο που έκανες στα παιδιά μας».

Αναμεσα σε χιλιάδες νέους και νέες που διαδηλώνουν έξω από τα γραφεία του ΟΗΕ καταλαβαίνεις πως το μόνο που δεν είναι η Χεζμπολάχ είναι τρομοκρατική οργάνωση. Χιλιάδες κίτρινες σημαίες και πορτραίτα του Νασράλα μας κατακλύζουν, ενώ ανάμεσά τους βλέπουμε μερικές κόκκινες σημαίες με σφυροδρέπανα. Το Κ.Κ. Λιβάνου έχει περίπου το 8-10%, αλλά λόγω του εκλογικού συστήματος που βασίζεται στον εθνοθρησκευτικό διαχωρισμό δεν μπορεί να εκλέξει βουλευτές. Όπως μας είπε αργότερα ο υπεύθυνος διεθνών σχέσεων του Κ.Κ. Λιβάνου, που σε αυτή τη φάση στηρίζουν πλήρως τη λιβανέζικη αντίσταση, «η Χεζμπολάχ είναι πολύ πιο ευέλικτη και ανοιχτόμυαλη από ό,τι μπορείς να περιμένεις. Είναι η μεγαλύτερη δύναμη της χώρας με πλούσιο κοινωνικό έργο και, παρότι λαμβάνουμε υπόψη τις εξωτερικές της δεσμεύσεις και τα αντιδραστικά χαρακτηριστικά που αναπτύσσονται στην κοινωνία μας μέσα από την ισχυροποίησή μιας ισλαμικής δύναμης, η συνεργασία μαζί της είναι μονόδρομος, από τη στιγμή που Ισραήλ και Αμερική μάς επιτίθενται προσπαθώντας να εφαρμόσουν τα νέα σχέδια τους στην περιοχή».

Εξάλλου τα ίδια τα στελέχη της Χεζμπολάχ, όταν αργότερα συζητήσαμε μαζί τους, μας είπαν πως προφανώς και είναι μια ισλαμική οργάνωση· αυτό όμως είναι η μία μόνο πτυχή της ταυτότητας τους, για τους ίδιους υπάρχει παράλληλα και η ταυτότητα του Λιβανέζου, αλλά και του Άραβα. Αναπτύσσοντας το πολιτικό τους σχέδιο, μάς εξήγησαν: «Για μας αποτελεί βασικό στόχο να μην μείνει το Ισραήλ ως η μόνη περήφανη χώρα της Μέσης Ανατολής. Δεν μπορούμε να μην απαντάμε, όταν η ίδια η υπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ μιλάει για μια Νέα Μέση Ανατολή την οποία προσπαθεί να επιβάλει μέσω του Ισραήλ. Μια Μέση Ανατολή, δηλαδή, χωρίς αντίσταση, χωρίς Ιντιφάντα, με τους λαούς της περιοχής τελικά υπο-

ταγμένους στους σχεδιασμούς των Αμερικανών. Παράλληλα όμως δίνουμε μια μεγάλη μάχη και στο εσωτερικό της χώρας μας. Εμείς είμαστε η δύναμη με το μεγαλύτερο κοινωνικό δίκτυο παροχών για τους φτωχούς και παλεύουμε για την άρση του εθνοθρησκευτικού διαχωρισμού προτείνοντας αλλαγές και αναδιαρθρώσεις που δίνουν βάρος στην ιδιότητα του πολίτη».

Όλα τα παραπάνω σε βοηθάνε να καταλάβεις, αλλά και πάλι δεν μπορείς με ευκολία να εξηγήσεις το έγκλημα όταν το βλέπεις μπροστά σου. Η βομβαρδισμένη Βυρητός δεν περιγράφεται.

Μόλις πέντε λεπτά μακριά από το πλούσιο βόρειο κομμάτι, οι μεγάλες παλιές πολυκατοικίες σε υποδέχονται στην φτωχή νότια Βυρητό. Η διαχωριστική γραμμή πλούσιων και φτωχών διαγράφεται βίαια και, όταν φτάσεις στο βομβαρδισμένο τμήμα, ο θάνατος κυριαρχεί. Μαζική επίθεση σε αμάχους με υπερσύγχρονα όπλα. Οι όποιες δυτικές αξίες βρίσκονται μάλλον κάτω απ' τα συντρίμια των πολυκατοικιών, κάτω απ' την παιδιατρική κλινική, δίπλα στα παιχνίδια κάποιου μικρού παιδιού που σκονισμένα το περιμένουν ανάμεσα στα χαλάσματα.

ΤΙ ΛΕΕΙ ΣΗΜΕΡΑ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ...

Η ομόφωνη απόφαση 1701 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ ξεκινάει κάπως έτσι «...Εκφράζοντας την ανησυχία μας για τη συνεχιζόμενη κλιμάκωση των εχθροπραξιών στο Λίβανο και στο Ισραήλ μετά από την επίθεση της Χεζμπολάχ στο Ισραήλ στις 12 Ιουλίου 2006, η οποία έχει προκαλέσει ήδη τις εκατοντάδες των θανάτων και των τραυματισμών και στις δύο πλευρές, εκτενείς ζημιές στις υποδομές και τις εκατοντάδες χιλιάδες των εσωτερικά μετατοπισμένων προσώπων...».

Και μεταξύ άλλων η απόφαση, τελικώς, προβλέπει την ανάπτυξη 15.000 στρατιωτών της διεθνούς ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ στα εδάφη του Ν. Λιβάνου.

ΜΕΡΙΚΑ ΣΥΝΤΟΜΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το Ισραήλ με τη στήριξη των Αμερικανών προσπάθησε να δώσει ένα ισχυρό χτύπημα στον Λίβανο και να ολοκληρώσει τον αποκλεισμό της Παλαι-

στίνης. Η αποτυχία του στο στρατιωτικό μέρος το οδήγησε σε μια τακτική μαζικής καταστροφής υποδομών και βομβαρδισμού αμάχων με σκοπό να επηρεάσει τους συσχετισμούς στο εσωτερικό του Λιβάνου, ρίχνοντας όλη την ευθύνη για τα δεινά των Λιβανέζων στην Χεζμπολάχ. Η αποτυχία και αυτής της τακτικής, λόγω κυρίως του μεγέθους της καταστροφής, οδήγησε στην ενοποίηση των λιβανέζικων δυνάμεων, τουλάχιστον στη περίοδο της επίθεσης, αλλά και στην ανάδειξη της Χεζμπολάχ σε πρότυπο ηρωικής αντίστασης για όλο τον μουσουλμανικό κόσμο.

Στη νέα κατάσταση, και μετά από ένα μήνα επιθέσεων με αμέτρητους νεκρούς και εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ βγάζει μια καταφανώς άδικη απόφαση — που όμως δεν θα μπορούσε να απορριφθεί από τους Λιβανέζους στην κατάσταση που βρίσκονταν — απόφαση, άλλωστε, που δεν είναι η χειρότερη δυνατή, αν σκεφτούμε τι έλεγε ακριβώς το αμερικανο-γαλλικό σχέδιο. Με την απόφαση αυτή το Ισραήλ δεν πετυχαίνει, τουλάχιστον προς το παρόν, τον αφοπλισμό της Χεζμπολάχ και τη δημιουργία νεκρής ζώνης στο νότιο τμήμα του· πολλά όμως θα εξαρτηθούν από το ρόλο που θα παίξει η διεθνής δύναμη στην περιοχή και οι επόμενες αποφάσεις για το ρόλο της.

Σε κάθε περίπτωση η ανάπτυξη στρατού μονομερώς στο εσωτερικό του Λιβάνου, την στιγμή που το Ισραήλ έχει κάνει την εισβολή, είναι μια απόφαση αρνητική. Η διεθνής κοινότητα δεν προσπάθησε για μια δίκαιη ειρήνη.

Υπάρχει σοσιαλδημοκρατία στην Ευρώπη;

του Γιάννη Ανδρουλιδάκη

Στα τέλη του περασμένου Αυγούστου, στην πόλη Λα Ροσέλ διεξήχθη η «προ-προκριματική» συνδιάσκεψη του γαλλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος. Επρόκειτο για τη διαδικασία κατά την οποία θα καθορίζονταν η πολιτική γραμμή των γάλλων σοσιαλιστών στις προεδρικές εκλογές του ερχόμενου Απρίλη και στη βάση της οποίας υποτίθεται ότι θα εκλεγεί το Νοέμβριο ο υποψήφιος πρόεδρος από τη βάση του κόμματος. Ήταν επίσης η διαδικασία κατά την οποία οι υποψήφιοι πρόεδροι θα ξεκαθάριζαν ποια είναι η δική τους πολιτική πρόταση και γιατί επιθυμούν να εκπροσωπήσουν το κόμμα στις εκλογές.

Δεδομένου ότι το Σοσιαλιστικό Κόμμα της Γαλλίας είναι το μόνο που την τελευταία δεκαετία έχει επιχειρήσει να ανοίξει τη συζήτηση για οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις στην Ευρώπη από σκοπιά μη φιλελεύθερη, αλλά και δεδομένου ότι η Γαλλία είναι η χώρα που τα τελευταία χρόνια έχει συγκλονισθεί από 4 τουλάχιστον κοινωνικά σοκ (γενική απεργία διαρκείας το Μάη του 2003, «όχι» στο Ευρωσύνταγμα το Μάη του 2005, εξέγερση των λαϊκών προαστίων το Νοέμβρη του ίδιου χρόνου, τεράστιες φοιτητικές κινητοποιήσεις τον περασμένο Μάρτη και Απρίλη), η συζήτηση αυτή αναμενόταν με μεγάλο ενδιαφέρον.

Το ενδιαφέρον μάλλον το ενέτειναν τα ονόματα που επίσημα ή ανεπίσημα έχουν εμπλακεί στην προεκλογική κούρσα: ο Ντομινίκ Στρος-Καν, εκφραστής της «ρεαλιστικής» σοσιαλφιλελεύθερης άποψης που κυριαρχεί θεωρητικά στην Ευρώπη, ο Λοράν Φαμπιούς, όψιμος –έστω– επικεφαλής της τάσης που προτείνει μια μεγάλη στροφή προς τα αριστερά των σοσιαλιστών και η οποία καταψήφισε το Ευρωσύνταγμα, ο Λιονέλ Ζοσπέν, επικεφαλής της πρώτης μετά το 1985 ευρωπαϊκής κυβέρνησης που προσπάθησε να στηρίξει την οικονομική της πολιτική στην τόνωση της ανάπτυξης, η Μαρτίν Ομπρί, υπουργός Εργασίας που θέσπι-

σε το νόμο για την εργάσιμη εβδομάδα των 35 ωρών, ο Τζακ Λανγκ, τελευταίος εκπρόσωπος του μιττερανισμού στο κόμμα. Όλες οι τάσεις και οι προτάσεις της γαλλικής σοσιαλδημοκρατίας στο τραπέζι, για να ανοίξει η συζήτηση. Όπως όλα δείχνουν, κανείς από αυτούς δεν πρόκειται να επικρατήσει, αφού η σχεδόν βέβαια υποψήφια των Σοσιαλιστών στις επόμενες προεδρικές (και καταρχήν φαβορί για να εκλεγεί πρόεδρος) είναι η Σεγκολέν Ρουαγιάλ: Η πολιτική της πρόταση συμπυκνώνεται στη φράση «δεν ξέρω πολλά από οικονομία και εξωτερική πολιτική, αλλά είμαι διατεθειμένη να μάθω». Πρόκειται για ένα πολύ ενδιαφέρον φαινόμενο: σε μια χώρα όπου η φθορά της δεξιάς κυβέρνησης εξασφαλίζει μια αρκετά μεγάλη δημοφιλία στο Σοσιαλιστικό Κόμμα –που μας προϊδεάζει για μια επερχόμενη εκλογική νίκη του– ο κόσμος δείχνει να προτιμά, σε συντριπτικό ποσοστό, την ομολογία έλλειψης πρότασης από όλες τις προτάσεις της Σοσιαλδημοκρατίας μαζί.

Είναι άραγε ένα γαλλικό φαινόμενο αυτό; Κάθε άλλο, θα λέγαμε. Το σύμπτωμα είναι γαλλικό, επειδή αυτή είναι η χώρα στην οποία οι σοσιαλιστές προσπαθούν ακόμα, σε πείσμα των καιρών, να συγκροτήσουν πρόταση. Μια ματιά στην υπόλοιπη Ευρώπη θα μας πείσει ότι στη θέση μιας συγκεκριμένης θέσης για την οικονομία, την κοι-

νωνία και την πολιτική, οι σοσιαλδημοκράτες έχουν θέσει ένα μεγάλο κενό. Στη Γερμανία, η πολυδιαφημισμένη κυβέρνηση Σρέντερ υπήρξε στο οικονομικό πεδίο πιο φιλελεύθερη από τις κυβερνήσεις Κολ που ακολούθησαν την επανένωση της χώρας. Η προσπάθεια του πρώην καγκελαρίου να συνάψει ενεργειακή συμμαχία με τη Ρωσία κατέληξε στην πρόσληψη του ίδιου σε σχετική εταιρεία, ενώ σήμερα το ιστορικό SPD αλλάζει ηγέτες κάθε τρίμηνο, προσπαθώντας να υπενθυμίσει στους Γερμανούς ότι και αυτό επίσης συμμετέχει στην κυβέρνηση Μέρκελ. Στην Ισπανία και ακόμα περισσότερο στην Ιταλία, η σοσιαλδημοκρατική πρόταση περιορίστηκε στην εκδίωξη των Αθνάρ και Μπερλουσκόνι και την επαναφορά των χωρών στο ευρωπαϊκό τόξο. Η οικονομική πολιτική των Θαπατέρο και Πρόντι μοιάζει εξίσου (στην Ιταλία περισσότερο) μονεταριστική με αυτή των προκατόχων τους. Στην Αγγλία το Εργατικό Κόμμα του Μπλερ συνιστά τον πιο πιστό σύμμαχο του... Μπλερ.

Στη «νέα Ευρώπη» κανένα σοσιαλιστικό κόμμα δεν έχει καταθέσει κάποια ενδιαφέρουσα πρόταση για την οικονομική ανάπτυξη των ανατολικών χωρών που παραμένουν πολιτικά εξαρτημένες από τις ΗΠΑ τα τελευταία 15 χρόνια. Στην Πορτογαλία η οικονομική ανέχεια οδηγεί σε αδιάκοπες κυβερνητικές εναλλαγές μεταξύ σοσιαλιστών και δεξιάς, χωρίς ποτέ να αλλάζει κάτι, ενώ η ελληνική περίπτωση του Γιώργου Παπανδρέου αγγίζει τα όρια του γραφικού. Στην πραγματικότητα αυτή περίπου είναι η κατάσταση της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας από την πτώση των καθεστώτων της Ανατολής και δώθε. Έτσι ώστε να φαίνεται ότι η πτώση αυτή αποσυντόνισε τη σοσιαλδημοκρατία περισσότερο από ότι την αριστερά, κομμουνιστική ή όχι.

Απο αριστερά: Ντομινίκ Στρος-Καν, Τζακ Λανγκ, Σεγκολέν Ρουαγιάλ.

Ήταν τελικά η σοσιαλδημοκρατία ένα κόλπο, του οποίου η σημασία τελείωσε μαζί με τον ψυχρό πόλεμο; Θα ήταν υπερβολικό να το πούμε. Γιατί ο ρόλος των σοσιαλδημοκρατών στην μεταπολεμική Ευρώπη - μέχρι και τη δεκαετία του 1980- δεν εξαντλήθηκε στη δημιουργία ενός μηχανισμού παροχών προς τις ασθενέστερες τάξεις που τις απέτρεπαν από το να περάσουν στο κομμουνιστικό στρατόπεδο. Συνδέθηκε κυρίως με την διακήρυξη για την ανάγκη πολιτικών ανάπτυξης και με την διακήρυξη επίσης ότι αυτή μπορεί να εξασφαλίσει έναν καπιταλισμό που τους αφήνει όλους ικανοποιημένους. Αυτή είναι μια συζήτηση η οποία μοιάζει απαγορευμένη στη σημερινή Ευρώπη. Και όσο η συζήτηση για την ανάπτυξη δεν ανοίγει στην Ευρώπη, η σοσιαλδημοκρατία θα μένει ένας πολιτικός χώρος κενός περιεχομένου.

Γιατί η Αριστερά δεν ανοίγει η ίδια αυτή τη συζήτηση; Αυτό είναι ένα ενδιαφέρον ερώτημα. Ο παλαιότερος φόβος, ότι κάθε θετική πρόταση για τη μεταρρύθμιση του καπιταλισμού συνιστά έκπτωση από τις σοσιαλιστικές εξαγγελίες, είναι μάλλον παράταιρος σήμερα, δίχως αυτό να αποκλείει την ύπαρξη φαινομένων αδράνειας. Είναι όμως βέβαιο ότι, με το να μιλάς απλά για μέτρα αναδιανομής του εισοδήματος μέσα στις στάσιμες ευρωπαϊκές οικονομίες, όσο κι αν σκοπεύεις να ανακουφίσεις την κοινωνία από τα συμπτώματα του

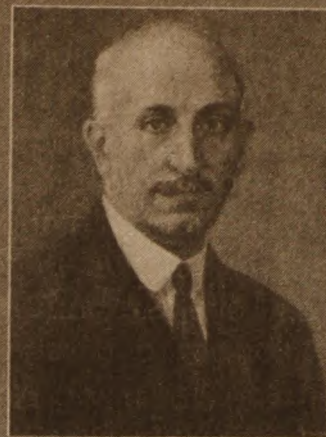
προβλήματος, δεν απαντάς στο πρόβλημα το ίδιο, που είναι ο μονεταρισμός. Μια οικονομία που βασίζεται στην σταθερότητα του νομίσματος και το τραπεζικό κεφάλαιο δεν θα σταματήσει ποτέ να παράγει μεγαλύτερες ανισότητες, τις οποίες κανένα σύστημα αναδιανομής, είτε αφορά μισθολογικές παροχές, είτε επιδόματα- δεν πρόκειται να καλύψει. Οποιαδήποτε αναδιανομή έγινε τα τελευταία 10-15 χρόνια στην Ευρώπη, υπερκαλύφθηκε μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα από την ίδια την μορφή του συστήματος.

Η Σοσιαλδημοκρατία στην Ευρώπη έχει αποχωρήσει από τη συζήτηση αυτή. Η Αριστερά δεν έχει κάνει τον κόπο να μπει με πραγματικούς όρους. Δεν είναι παράλογα λοιπόν τα συμπτώματα που διαπιστώνουμε στο εσωτερικό τους. Η μεν Αριστερά επιβιώνει σε πανευρωπαϊκό επίπεδο ως μια συμπαθής δύναμη διαμαρτυρίας, την οποία επί της ουσίας κανείς δεν παίρνει στα σοβαρά, άλλωστε ούτε κι η ίδια ενδιαφέρεται να κάνει κάτι τέτοιο για τον εαυτό της. Η Σοσιαλδημοκρατία έχει μετατραπεί σε μια εναλλακτική, ίσως και «αναπληρωματική», δύναμη εξουσίας, αρκεί να μην μπει στον κόπο να κάνει προτάσεις που δεν αφορούν κανέναν με πραγματικούς όρους.

Από όλα αυτά λείπει η ουσιαστική πολιτική. Όταν επιστρέψει, ίσως γλιτώσουμε και από τις Ρουαγιάλ και από τους Γιωργάκηδες...

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Θεσμοί, Ιδεολογία
και Πολιτική
στο Μεσοπόλεμο

Κείμενα:

• Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
• Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
• Τ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ
• ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
• Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ
• Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
• Η. ΗΛΙΟΥ
• Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑ
• Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
• Γ. ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ
• Γ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ
• Δ. ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ
• Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ
• Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ
• Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ
• ΑΛ. ΡΗΓΟΣ
• ΧΡ. ΡΟΖΑΚΗΣ
• Κ. ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
• ΑΛ. ΣΒΩΛΟΣ
• ΑΝ. ΤΑΧΟΣ

Ένας συλλογικός τόμος που αναδεικνύει τη μοναδική προσωπικότητα του Αλέξανδρου Παπαναστασίου. Ο πολιτικός που σφράγισε με την προοδευτική παρουσία και δράση του την εποχή της διαμόρφωσης του νέου ελληνικού κράτους.

Γράφουν: Ν. Αλιβιζάτος, Γ. Αναστασιάδης, Τούλα Αποστολοπούλου, Ευ. Βενιζέλος, Θ. Βερέμης, Θ. Διαμαντόπουλος, Η. Ηλιού, Δ. Κοντόγιωργα, Γ. Κοντογιώργης, Γ. Κουκιάδης, Γ. Μαυρογορδάτος, Δ. Νικόπουλος, Ν. Πανταζόπουλος, Χ. Παπαστάθης, Π. Πετρίδης, Αλ. Ρήγος, Χρ. Ροζάκης, Κ. Σβολόπουλος, Αλ. Σβώλος, Αν. Τάχος.

Εκδόσεις Πολύτυπο

Κεντρική διάθεση:
τηλ.: 210-72.32.819

Κέρδη και (δυνάμει) ζημίες του Ερντογάν

Οκυκλώνοντας στον οποίο βρίσκεται εδώ και αρκετό καιρό ο πρωθυπουργός της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν δείχνει να μεγαλώνει διαρκώς. Στα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει στον οικονομικό τομέα έχουν προστεθεί και οι μαζικές έντονες διαμαρτυρίες σύσσωμης της αντιπολίτευσης και μιας μεγάλης μερίδας πολιτών — και όχι μόνο των ακραίων εθνικιστών — αναφορικά με τα σοβαρά εθνικά θέματα, από το ζήτημα των Κούρδων ανταρτών του ΡΚΚ μέχρι την επιδιωκόμενη ένταξη στην ΕΕ, αλλά και με την στάση που τηρεί η κυβέρνηση σε κοινωνικά και θρησκευτικά θέματα, εκφράζοντας θέσεις που απορρέουν από το συντηρητικό Ισλάμ.

Χαρακτηριστικό δείγμα της κατάστασης που αντιμετωπίζει στο εσωτερικό της χώρας του ο Ερντογάν, αποτελεί η τελευταία έκτακτη συνεδρίαση της Βουλής, την περασμένη Τρίτη, την οποία συγκάλεσε ο ίδιος ο πρωθυπουργός προκειμένου να αποφασίσει για την πρότασή του να σταλεί δύναμη περίπου 1.000 ανδρών στον Λίβανο.

Η πρόταση «πέρασε» τελικά, αφού όμως προηγουμένως η αίθουσα της Βουλής μετατράπηκε σε πεδίο μάχης, ενώ στην Άγκυρα βρισκόταν — ερχόμενος από το Ιράν — και ο γ.γ. του ΟΗΕ Κόφι Ανάν, ο οποίος έσπευσε με την επίσκεψή του να υποστηρίξει έμμεσα την πρόταση του Ερντογάν. Η αποστολή Τούρκων στον Λίβανο είναι άλλωστε πολύ σημαντική για τον Ανάν, καθώς οι αντίστοιχες αποστολές από άλλες χώρες είτε καθυστερούν είτε είναι λειψές, ενώ ταυτόχρονα η συμβολή της Άγκυρας στην προσπάθεια που καταβάλλεται — με αρκετή καθυστέρηση — στον Λίβανο θεωρείται από τον Ερντογάν πολλαπλώς χρήσιμη για την ίδια την Άγκυρα.

Να σημειωθεί, ωστόσο, ότι την πρόταση για τον Λίβανο, την οποία υπερψήφισαν 340 βουλευτές και την καταψήφισαν 192, μεταξύ των οποίων και στελέ-

Ο πρωθυπουργός και ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας κατά τη διάρκεια της συζήτησης στη Βουλή για την αποστολή τουρκικών δυνάμεων στον Λίβανο.

χη του κυβερνώντος κόμματος, είχε αντικρούσει προηγουμένως ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Νεζνέτ Σεζέρ, ενώ καθόλη τη διάρκεια της συζήτησης στην Βουλή δεκάδες χιλιάδες πολιτών από όλο το πολιτικό φάσμα της χώρας διαδήλωναν κατά της απόφασης.

Έτσι, ο πρωθυπουργός Ερντογάν μπορεί να πέτυχε μια σημαντική νίκη στο κοινοβούλιο, άφησε όμως ανοιχτό το θέμα της κόντρας του με τον πρόεδρο της χώρας, γεγονός που μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις, αφού εντείνει το συγκρουσιακό κλίμα ανάμεσα στο κυβερνών κόμμα και στο κεμαλικό κατεστημένο της χώρας, ενώ εντείνει και τις λαϊκές αντιδράσεις εναντίον της κυβέρνησης.

Εκείνο που παραμένει άγνωστο ακόμα, είναι η θέση της νέας στρατιωτικής ηγεσίας υπό τον στρατηγό Γιάσάρ Μπουγιούκανιτ. Βέβαια είναι ακόμα νωρίς για την διατύπωση όποιων αντίθετων απόψεων, καθώς το νέο δόγμα, που επέβαλε ο μόλις αποχωρήσας αρχηγός του Γενικού Επιτελείου στρατηγός Οζκιοκ, θέτει ως πρώτη αρχή τη μη εμπλοκή του στρατού στις αποφάσεις της πολιτικής εξουσίας.

Παρόλα αυτά, ο πρωθυπουργός Ερντογάν μάλλον γνωρίζει ότι η στιγμή

που θα πρέπει να ξεκαθαρίσει τα πράγματα με τους Τούρκους στρατηγούς, κυρίως με τον φανατικό αντιϊσλαμιστή, αντικομμουνιστή και κουρδοφάγο Μπουγιούκανιτ, δεν είναι πολύ μακριά.

Η τελευταία έξαρση της δράσης των κούρδων ανταρτών, η οποία έχει προκαλέσει δεκάδες θυμάτων μεταξύ στρατιωτών αλλά και αμάχων σε αστικά κέντρα και σε τουριστικά θέρετρα, έχει αρχίσει να προκαλεί κλίμα έντονου φόβου στον πληθυσμό — και όχι μόνο της νοτιοανατολικής Τουρκίας — καθώς και σοβαρές αναταράξεις σε πολιτικό επίπεδο.

Και σαν να μην έφτανε αυτό, οι Κούρδοι του Ιράκ έσπευσαν, με προτροπή του ηγέτη τους Μεσούτ Μπαρζανί, να παραμερίσουν τη σημαία του Ιράκ, την οποία αποκαλούν «μπααθική», και να αναρτήσουν σε όλα τα δημόσια κτίρια τη σημαία που είχε υιοθετηθεί κατά τον απελευθερωτικό αγώνα των Κούρδων, όταν ηγέτης τους ήταν ο Μουσταφά Μπαρζανί, πατέρας του σημερινού ηγέτη. Μια ενέργεια που, πέρα από τις αναταράξεις στο εσωτερικό του Ιράκ, προκάλεσε και έντονες αντιδράσεις από την πλευρά της Άγκυρας, καθώς ερμηνεύθηκε ως ένα πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση της δημιουργίας ενός ανεξάρτητου Κουρδιστάν.

Κατόπιν όλων αυτών, θεωρείται περισσότερο από βέβαιο ότι η ηγεσία του στρατού της Τουρκίας πολύ σύντομα θα υποχρεωθεί να ρίξει το βάρος της στην αντιμετώπιση των Κούρδων. Ιδιαίτερα εφόσον γίνεται φανερό ότι οι Αμερικανοί, παρά τις διακηρύξεις τους για το αντίθετο, δεν πρόκειται να κάνουν τίποτα για να περιορίσουν τη δράση των Κούρδων, τους οποίους αντίθετα εξακολουθούν, μετά τη συμβολή τους στην ανατροπή του Σαντάμ Χουσεϊν, να υπολογίζουν ως στενούς συμμάχους τους σε μια αντίστοιχη επιχείρηση εναντίον του Ιράν και της Συρίας.

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΟΣΧΟΝΗΣΙΟΣ

Θεοφάνω

ΘΕΡΟΣ 2006 τεύχος 3 9 €

τα προσωποποιά της
Παναγιάς

■ ΜΑΡΣΑ ΜΑΚΡΗ

πρωτοποριακή κίνηση

ΕΡΝΕΣΤ ΧΕΜΙΝΓΟΥΑΙΗ

45 χρόνια από το

“Οι Rolling Stones
στη Θεσσαλονίκη”

ΘΟΔΩΡΟΣ
ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

περί ποίησης

Άριστον στ' ακρογιάλι
μάννα και κόρη

Τι προκάλεσε το «ατύχημα» στην Κάρπαθο

Ο Υποστράτηγος εν αποστρατεία της Ελληνικής Αεροπορίας Νίκος Καρατουλιώτης μάς έστειλε το άρθρο που ακολουθεί και το οποίο περιγράφει την πιθανότερη εκδοχή για το τι συνέβη στις 23 Μαΐου ανοιχτά της Καρπάθου. Στη συνέχεια θέτει μερικά εύλογα ερωτήματα τα οποία θα πρέπει να απαντηθούν.

Στις 22 Μαΐου τα ραντάρ της Κρήτης εντοπίζουν την μεταστάθμευση και διανυκτέρευση τριών τουρκικών πολεμικών αεροπλάνων στο τουρκικό αεροδρόμιο απέναντι από τη Ρόδο. Άρα, για την επομένη μέρα, η Ελληνική Πολεμική Αεροπορία περιμένει κάποια συγκεκριμένη ενέργεια εκ μέρους των αεροπλάνων που διανυκτερεύουν στα απέναντι παράλια. Πράγματι, την επομένη, και συγκεκριμένα το μεσημέρι της 23 Μαΐου, τα παραπάνω αεροπλάνα απογειώνονται για την προκαθορισμένη αποστολή τους, που είναι έλεγχος της επιχειρησιακής ετοιμότητας των S300. Η εν λόγω αποστολή είναι συγκεκριμένη και γίνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα (ανά δεκαπενθήμερο), καθόσον οι εν λόγω πύραυλοι — κατά τους γείτονες — αποτελούν κίνδυνο ανατροπής της τουρκικής υπεροπλίας στο Αιγαίο. Μέχρις εδώ θα έλεγα ότι τα πάντα είναι παιχνίδι ρουτίνας, αν και παιχνίδι υψηλού κινδύνου.

Με την κίνηση — σε παράλληλο σχηματισμό — των τουρκικών αεροσκαφών προς την Κρήτη, απογειώνονται από τη βάση των Χανίων δύο ελληνικά F-16, τα οποία με κατάλληλο ελιγμό έρχονται πίσω από τα τουρκικά. Όταν

τα ελληνικά αποκτούν οπτική επαφή, διαπιστώνουν ότι το ένα τουρκικό, που είναι στο μέσον του σχηματισμού, είναι αεροφωτογραφικό, δηλαδή κατασκοπευτικό. Ο σμηναγός Ηλιάκης μπαίνει ανάμεσα από το πολεμικό F16 και το αεροφωτογραφικό RF-4, προκειμένου να διαπιστώσει τον οπλισμό και τα φωτογραφικά μηχανήματα που έχει, καθώς και την λήψη του αριθμού του. Το άλλο τουρκικό F-16, με πιλότο τον σμηναγό Χαλί Ιμπραήμ, εγκαταλείπει τον σχηματισμό και έρχεται πίσω από τον Ηλιάκη, ενώ ο άλλος έλληνας πιλότος, έχοντας μείνει πιο πίσω, εγκλωβίζει τον Χαλί Ιμπραήμ.

Ο τούρκος σμηναγός λέει στον Ηλιάκη να φύγει, ενώ ταυτόχρονα τον εγκλωβίζει (ο εγκλωβίσας του εγκλωβίσαντος, δηλαδή). Ο Έλληνας δεν φεύγει, ο Τούρκος κάτι λέει συνθηματικά στους άλλους δύο συναδέλφους του και εξαπολύει έναν πύραυλο. Ταυτόχρονα και τα τρία τουρκικά φεύγουν με απότομους ελιγμούς προς διαφορετικές κατευθύνσεις, από φόβο για τον άλλο έλληνα πιλότο που βρίσκεται πίσω τους και έχει το πλεονέκτημα.

Ο πύραυλος πλήττει το αεροσκάφος του Ηλιάκη, το οποίο και εκρήγνυται ακαριαία. Ο άλλος έλληνας πιλότος, που είναι πιο πίσω και έχει εγκλωβισμένο τον Χαλί, εξαπολύει και αυτός ένα πύραυλο, αλλά εξαιτίας του απότομου ελιγμού τον βρίσκει στο φτερό και τον καταρρίπτει.

Τα παραπάνω δεν αποτελούν σενάριο κάποιας ταινίας, αλλά είναι η πλησιέστερη εκδοχή προς την πραγματικότητα, καθόσον, εάν είχε γίνει σύγκρουση όπως προσπάθησαν να παρουσιάσουν το περιστατικό, θα είχαμε μια έκρηξη και δεν θα είχε σωθεί κανείς, μια και τα αεροπλάνα είχαν ταχύτητες μεγαλύτερες των 500 χιλιομέ-

τρων ανά ώρα και επιπλέον ήταν γεμάτα κηροζίνη (έπρεπε να είχαν καύσιμα τόσο για την αερομαχία όσο και για την επιστροφή τους).

Ερχόμαστε τώρα στους αυτόπτες μάρτυρες. Ο αιγύπτιος πιλότος του πολιτικού αεροσκάφους είπε ότι είδε δύο εκρήξεις. Ο φιλιπινέζος καπετάνιος δήλωσε ότι είδε και άκουσε δύο διαφορετικές εκρήξεις, πρώτα μία μεγάλη και στη συνέχεια μία μικρότερη με λιγότερο καπνό. Η τηλεόραση στο βραδινό δελτίο ειδήσεων έκανε λόγο για δύο εκρήξεις, για να ανασκευάσει την επομένη. Το ποιο πιθανό είναι ότι, τόσο ο φιλιπινέζος καπετάνιος όσο και ο αιγύπτιος πιλότος και είδαν και άκουσαν καλά. Η πρώτη και μεγαλύτερη έκρηξη οφείλετο στην κατάρριψη του σμηναγού Ηλιάκη, η δε δεύτερη στην κατάρριψη του Χαλί που εβλήθη στο φτερό και ως εκ τούτου και η έκρηξη ήταν μικρότερη και είχε τον χρόνο να αντιδράσει και να σωθεί.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΑ

1. Γιατί ο φιλιπινέζος καπετάνιος ενώ είχε προορισμό τον Πειραιά άλλαξε κατεύθυνση και πήγε στη Μάλτα;

2. Γιατί τα τουρκικά μέσα ενημέρωσης το μεσημέρι της Τρίτης, αμέσως μετά το περιστατικό, ανακοίνωσαν ότι ο έλληνας πιλότος είναι νεκρός, ενώ τα δικά μας τηρούσαν σιγή ιχθύος;

3. Τι παραπάνω ήξεραν τα τουρκικά μέσα ενημέρωσης; Μήπως είχαν ενημερωθεί από τον Χαλί που ήξερε τα πάντα, μια και αυτός είχε καταρρίψει τον έλληνα πιλότο;

4. Γιατί αμέσως με το περιστατικό βρέθηκαν στον αέρα 120 μαχητικά και από τις δύο μεριές;

5. Γιατί στην προηγούμενη δεκαετία, όπου είχαμε παρόμοιο περιστατικό με πτώση δύο τούρκικων και ενός ελληνικού αεροσκάφους με νεκρούς πιλό-

τους από και τις δύο μεριές, δεν υπήρξε κλιμάκωση;

6. Γιατί πανικοβλήθηκε η ελληνική Κυβέρνηση, εάν πραγματικά ήταν ατύχημα;

7. Γιατί, μεσούσης της ελληνοτουρκικής φιλίας, υπήρξε τέτοια κλιμάκωση, ενώ κατά το παρελθόν, όπου είχαμε αντίστοιχα περιστατικά, και οι σχέσεις μας με τον γείτονα ήταν στο χειρότερο σημείο, δεν υπήρξε η αντίστοιχη ένταση;

8. Γιατί οι έλληνες πιλότοι είναι τόσο εξαγριωμένοι και οι πολιτικοί μας προσπαθούν να τους καθησυχάσουν;

9. Γιατί η Βουλή έσπευσε αμέσως να ανακηρύξει ήρωα τον σμηναγό Ηλιάκη και να υιοθετήσει τα παιδιά του;

10. Γιατί με την ηρωοποίηση του

Ηλιάκη ανακήρυξε ήρωες «αναδρομικά» και τους υπόλοιπους που έπεσαν στα Ίμια κ.α.; (Σαλμά, Καραθανάση, Γιαλοψό, Βλαχάκο). Έπρεπε να περάσουν τόσα χρόνια για να πράξουν το αυτονόητο ή μήπως προσπαθούν να κατευνάσουν τους αεροπόρους και να αποκρύψουν τα πραγματικά περιστατικά;

* * *

Εάν, παρόλα αυτά, η κυβέρνηση επιμένει για το «ατύχημα», είναι πολύ εύκολο να με διαψεύσει, δίδοντας στη δημοσιότητα την αναφορά του δεύτερου έλληνα πιλότου, καθώς και το βίντεο των σκοπευτικών οργάνων του.

Ο Κ. Ηλιάκης έπεσε υπέρ πατρίδας κατά την εκτέλεση του καθήκοντος στο Αιγαίο. Κλείνω το γόνα μου στο με-

γαλείο της πράξης του και καλώ τους καθ' επάγγελμα πολιτικούς να ενημερώνουν επακριβώς τον ελληνικό λαό, γιατί, αν μη τι άλλο, είναι υποχρέωσή τους. Βέβαια, γεγονός είναι ότι, πίσω από τις διαψεύσεις των πολιτικών, κρύβονται οι μεγαλύτερες αλήθειες. Πάντως, μου προκαλεί εντύπωση που όλες οι ελληνικές Κυβερνήσεις αιφνιδιάζονται από την τουρκική προκλητικότητα και στη συνέχεια προσπαθούν να μας πείσουν ότι διαχειρίστηκαν την κρίση με τον καλύτερο τρόπο και αποφύγαμε τα χειρότερα. Και εάν η κυβέρνηση έκανε αυτό, η αντιπολίτευση πού είναι; Μήπως ασχολείται ακόμη με το σχέδιο Ανάν;

ΚΑΡΑΤΟΥΛΙΩΤΗΣ ΝΙΚΟΣ
Υποστράτηγος Ε.Α

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

• Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ

«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη

• ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του Α. Εμπειρίκου
«Ο Έρωτας στα χιόνια» του Αλ. Παπαδιαμάντη
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευματική ζωή

• ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Ερωτικές μεταμορφώσεις αντίδωρο στην Μάτση Χατζηλαζάρου

• Ούτως ή άλλως (Αναγνωστάκης

– Εγγονόπουλος – Καχτίσης – Χατζής)

• ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ

Επιστημάνσεις

• ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΥΠΟΥΡΛΗΣ

Πήγε να εγκοιμηθεί στο Ασκληπιείο της Επιδαύρου

• ΒΙΚΤΩΡ ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ

Υπερρεαλισμός και «Υπερρεαλισμοί»

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

• ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις

• ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ

Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

• ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ

Το κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία του δυτι-

κού συστήματος εξουσίας

• ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ - Α. ΤΟΖΕΛ

Η κριτική της πολιτικής του Μαρξ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

• ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Φύλλα-Φτερά

Ο Βασιλιάς που πέθανε

• ΑΝΝΟΥΣΩ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ-ΡΟΕ

Η άλλη μου πατρίδα

• ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΡΜΠΑΛΑΣ

101 Ποιήματα

• SALVATORE NICOSIA

Το σήμα και η μνήμη

• ΤΣΙΜΗΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Παλλαδάς ο Αλεξανδρεύς

Π

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

• Κάτι το «ΩΡΑΙΟΝ»

Μια περιήγηση στην ελληνική
κακογουστιά

• Kitsch (Made in Greece) (Αγγλικό)

• ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ο τρίτος δρόμος

• ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ

Τσιγγάνικη ορχήστρα

• ΤΑΣΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Γκουντμπάι Μίστερ Μίλερ

• ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ

Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΔΟΚΙΜΙΑ

• ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Η αδιαχώρητη κοινωνία

• ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ

Πολιτικό σύστημα και πολιτική

• ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Θεσμοί, ιδεολογία και πολιτική στο Μεσοπόλεμο

• ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ

Ο μαρξισμός της ιστορικής σοσιαλδημοκρατίας

• ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ

Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς

• ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ

Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η μεγάλη ιδέα

• ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μια συνάντηση: Σεφέρης-Μακρυγιάννης

• ΥΓΕΙΑ-ΠΟΛΙΤΕΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Μελέτες για το σύστημα υγείας (συλλογικός τόμος)

• ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΣ

Η χρήση και η κατάχρηση του αντιαμερικανισμού στην Ελλάδα

• ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ

Το Κυπριακό. «Στρατηγική» και στρατηγική

Βιβλία που καλύπτουν τα ενδιαφέροντα και τους προβληματισμούς του σύγχρονου πολίτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ, Δημοχάρους 60, τηλ.: 210-72 32 819, fax: 210-72 26 107, e-mail: chpapou@otenet.gr
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΚΑΤΑΡΤΙ, Μαυρομιχάλη 9, 106 79 Αθήνα, τηλ.: 210-36 04 793 - 210-36 01 271, fax: 210-36 09 697

ΣΑΚΗΣ

Η πληροφορία ήταν ασφαλής: το σούρουπο θα εμφανιστεί ο Σάκης Ρουβάς με τον φίλο του Αντώνη Ρέμο και τις συνοδούς τους, εντελώς ινκόγνιτο, στο παραλιακό κλαμπ του Παγασητικού Ριβέρα. Θα πρέπει εδώ να τονίσουμε ότι το κλαμπ αυτό βρίσκεται μερικά μέτρα από το πατρικό μου σπίτι στο χωριό, όπου παραθερίζω σταθερά επί δύο μήνες ετησίως, από τότε που ήρθα στον κόσμο. Πουθενά αλλού δεν πάω.

ΡΙΒΕΡΑ

Αυτό ταράζει τα δεδομένα μου, διότι εδώ το μέρος είναι τουριστικό με την έννοια του '70, «Αντωνάκη, φάει το αυγό σου» και τέτοια. Είναι το σιλ μου δηλαδή, με πλαστικές παντόφλες και ομπρέλες. Οπότε η κοσμικότης της Αθήνας δεν ταιριάζει. Πλην όμως άνοιξε το κοσμικό «Ριβέρα» και ήρθε αέρας μοντέρνος.

ΠΑΓΑΣΗΤΙΚΟΣ

Σας περιγράφω τώρα αυτό το κλαμπ, ώστε να αντιληφθείτε γιατί το επέλεξε ο Σάκης. Βρισκόμαστε στα ακρογιάλια του Παγασητικού, στα Καλά Νερά. Εδώ βρίσκομαι εγώ. Στο μέρος αυτό έρχεται κανονικός κόσμος, με γέρους, παιδάκια, κουνιάδες κ.λπ. Όπως στο Τολό δηλαδή. Είναι τέλειο, με κοιλίτσες κοκκινιστές και τα τοιαύτα.

ΜΑΙΑΜΙ

Ξαφνικά, πριν δύο χρόνια άνοιξε λοιπόν το εν λόγω μοντέρνο κλαμπ, το «Ριβέρα», σε μια υπέροχη πλαγιά με ευκάλυπτους. Πρόκειται για πολυχώρο σε στυλ Μαϊάμι, με αγγλίδα ιδιοκτήτρια, η οποία σε κοιτάζει και νιώθεις σαν ενοχλητική μύγα. Όλα εδώ είναι σοβαρά. Τρως μεταξύ 8 και 10, φαγητά του σιλ πάπια με τριαντάφυλλα, πίνεις κοκτέιλς, κάθεσαι σε ξαπλώστρες και παριστάνεις τον μεγιστάνα, ενώ αν σε αναποδογυρίσουν δεν θα πέσει από τις τσέπες του ούτε πενήνταράκι.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ

Αυτή είναι η κατάσταση στο «Ριβέρα». Πήγα λοιπόν να δω την είσοδο του Σάκη, ώστε να σας κρατήσω ενήμερους. Πράγματι, την ώρα που έδυε ο ήλιος, βγήκαν από το άσπρο κότερο, σαν Αφροδίτες, ο Σά-

κης, ο Ρέμος, η Κάτια Ζυγούλη, πιθανόν η Ζέτα Μακρυπούλια —καθότι δεν την είδα καθαρά μέσα στο μαύρο σκοτάδι— και άλλα δύο άτομα. Ο Σάκης προπορευόταν με ένα λευκό μπλουζάκι και ένα κοντό παντελονάκι, με την σάκα στον ώμο. Ένας γνωστός μου ζωγράφος έτρεξε να φωτογραφίσει τη σκηνή με το κινητό του. «Θα την δείχνεις στους φίλους σου στην Αθήνα», του κάνω, «ώστε να φαίνεται ότι κουβαλάς την τσάντα του Σάκη». Γέλασε.

ΚΑΛΑΜΑΚΙ

Η ομάδα Σάκη έφυγε. Όμως πεινούσε το παιδάκι μου και ζήτησα σάντουιτς από την αγγλίδα ιδιοκτήτρια. «Δεν έχει», μου απάντησε γυρνώντας μου την πλάτη. Μετά ζήτησα μπύρα. Μου φέρανε μια ζεστή, απ' το καφάσι. Πλήρωσα και έφυγα, για να πάω στο κανονικό μέρος, με τους κανονικούς ανθρώπους, να φάω κανένα καλαμάκι.

ΜΑΝΑΒΗΣ

Το πρωί πέρασα από τον μανάβη μου. «Ήρθε ο Σάκης πριν λίγο», μου λέει. Τι αγόρασε Δημήτρη μου; Φασολάκια; «Τι φασολάκια, ρε Λάκη, ποιος θα του τα μαγειρέψει; Η Ζυγούλη; Ντομάτες πήρε και ροδάκινα. Μένει στις Μηλιές, στο σπίτι του Ρέμου». Καλή η Ζυγούλη, τον ρώτησα. Ο μανάβης μου, ωραίος

ψηλός και ευθυτενής νεαρός, οπαδός του Σαρκοζί και λάτρης του Κριστώφ, με κοίταξε με συγκρατημένη αποδοκimasία. «Σιγά τώρα, ρε Λάκη. Σήμερα όλες οι γυναίκες είναι σχεδόν ωραίες». Και μου έδειξε κάτι Κοζανίτισες που περνάγανε στην παραλία, μούρλια.

ΕΝΝΟΙΕΣ

Το βράδυ άνοιξα το στέρεο και άκουγα Δάκη. Ήρθανε και μερικοί φίλοι. Οι κοπέλες με ρώτησαν με αγωνία πως ήταν ο Σάκης. Έδωσα σωστή περιγραφή: «Αδύνατος, γοητευτικός. Πώς ήμουνα εγώ πριν 15 χρόνια; Έτσι ακριβώς». Όταν δίνεις παραδείγματα, καταλαβαίνει ο άλλος. Με αφηρημένες έννοιες δεν μπαίνει στο νόημα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Κατέληξα σε συμπέρασμα: Τα μόνα σοβαρά καλοκαιρινά μέρη, χωρίς δρώμενα και ευρωπαϊσμούς της πλάκας, είναι πλέον τα παλιά θέρετρα των Ελλήνων: Λουτράκι, Τολό, Καλά Νερά, Καμένα Βούρλα. Με κανονική ζωή, αληθινούς ανθρώπους. Χωρίς κότερα, Μπέκετ, Χατζιδάκη, έντεχνα και μπιτς πάρτι βαρβαρικά. Και να το έχετε υπόψη σας αυτό. Για του χρόνου.

ΓΙΩΡΓΟΣ

Πως βλέπω τον Γιώργο; Δεν καταλαβαίνω την ερώτηση. Ποιον Γιώργο;

Επισημαίνουμε

Ένας ακόμη απολογισμός του Φεστιβάλ

Για να μην μακρηγορούμε και μεμψιμοιρούμε, το φετινό Ελληνικό Φεστιβάλ τα πήγε πολύ καλά. Ο διευθυντής του κ. Λούκος παρέλαβε σκόρπιες παραστάσεις και παρέδωσε συγκροτημένο και συντονισμένο πρόγραμμα. Πήρε ένα στατικό καλλιτεχνικό θεσμό στην πενηντάχρονη κλιμακότητά του και δημιούργησε καλλιτεχνική κίνηση, νεανικό κέφι και γνήσιο ενδιαφέρον. Πήρε, τέλος, ένα ιθαγενές προϊόν για ντόπια, μαζική ή ελιτιστική καλλιτεχνική κατανάλωση και το σημείωσε στον ευρωπαϊκό χάρτη των Φεστιβάλ. Γι' αυτό δύσκολα μπορεί να συγκριθεί το φετινό Φεστιβάλ με όλα τα προηγούμενα — το καλύτερο τμήμα του μοιάζει περισσότερο να ξεκινά τώρα, παρά να συνεχίζει ή να βελτιώνει τα παρελθόντα.

Το φετινό Φεστιβάλ έδινε την εντύπωση αερόστατου αγκυροβολημένου πάνω από την πόλη. Το μπαλόνι της άνωσης φούσκωνε από την εμφάνιση των ξένων θιάσων και συγκροτημάτων της παγκόσμιας πρωτοπορίας, τα οποία για πρώτη φορά παρουσιάστηκαν — επιτέλους! — σε κλειστούς χώρους, σχετικούς με το ύψος των παραστάσεων τους και συμβατούς με τις τεχνικές απαιτήσεις τους. Φούσκωνε, ακόμη, από την εξαιρετική συγκριτική παρουσία των ελληνικών θεατρικών σχημάτων που έχουν πρόσωπο και δυνατότητες να επιδείξουν. Φούσκωνε, τέλος, από τη σχεδόν αψεγάδιαστη οργάνωση: κατόρθωμα αν λάβει κανείς υπόψη την απρόσμενη επιτυχία των παραστάσεων, την αθρόα προσέλευση θεατών (πού βρέθηκαν τόσο πολλοί να γνωρίζουν τον Οστερμάιερ, ακόμη απορώ) και τον θρίαμβο του τελικού οικονομικού απολογισμού.

Εκείνο που εμπόδιζε το αερόστατο να πετάξει ήταν η άγκυρά του, που είχε δέσει όχι στην Αθήνα αλλά στην Επίδαυρο. Ο διευθυντής προέβη και εκεί σε διορθωτικές και αναμορφωτικές κινήσεις: μείωσε τον αριθμό των παραστάσεων και περιόρισε τη συμμετοχή σε όσους ελληνικούς και ξένους θιάσους έχουν να προβάλουν μια νέα οπτική πάνω στο αρχαίο δράμα. Ό,τι όμως στην Αθήνα ήταν καλοδεχούμενο αεράκι, στον αργολικό κάμπο σήκωσε αντάρα. Θίχτηκαν συμφέροντα, θίχτηκαν κεκτημένα, θίχτηκαν παραδόσεις. Το λάθος θα ήταν να αντιμετωπίσουμε

τις αναμενόμενες αντιδράσεις με τον επίσης αναμενόμενο ελιτισμό μας. Οι διαφωνίες έχουν πράγματι κάποια βάση: Το να βλέπεις πρωτοπορία στην Επίδαυρο μοιάζει πράγματι σαν να πηγαίνεις σε κινέζικο εστιατόριο και να παραγγέλνεις πίτσα (και να είναι και άδειο το μαγαζί από κόσμο). Το να μεταφέρεις παραστάσεις κλειστού χώρου στα αργολικά έδρανα, από την άλλη, είναι σαν να νοικιάζεις πούλμαν για να μεταφέρεις πέντε άτομα. Και το να στερείς από τον κόσμο ένα θέατρο για το οποίο νιώθει περήφανος (όταν δεν ζει από αυτό), δεν είναι ακριβώς αυτό που θα λέγαμε δημοκρατική πολιτιστική πολιτική.

Στην Αθήνα όμως όλα κύλησαν ομαλά. Τα δύο κτιριακά κυρίως συγκροτήματα της Πειραιώς, όπου έλαβε χώρα το μεγαλύτερο μέρος του Φεστιβάλ Αθηνών, η «Πειραιώς 260» και το «Σχολείον» της Ειρήνης Παπά, έγιναν αμέσως οι δύο νέοι τόποι συνάντησης και επικοινωνίας του θεατρόφιλου κοινού. Η σημασία τους είναι κάτι παραπάνω από αυτονόητη: χωρίς σταθερούς χώρους αναφοράς κάθε καλλιτεχνικό πρόγραμμα χάνει το κέντρο του. Το ακόμη σημαντικότερο ήταν ότι οι δύο χώροι εμφανίστηκαν σαν σημεία αναγνώρισης της νέας αφετηρίας του Φεστιβάλ, καθώς ήταν ευθύς εξαρχής ελεύθεροι από τις συνδηλώσεις του παρελθόντος. Αυτός πρέπει εξάλλου να ήταν ο λόγος για τον οποίο και οι δύο χώροι αγκαλιάστηκαν αμέσως από το νεανικό κοινό της πρωτεύουσας και από το κοινό των πλέον υποψιασμένων περί των τεχνών κατοίκων της. Αληθινά, και αν κρίνει κανείς από την προσέλευση του κόσμου και από τον αριθμό των καλλιτεχνών που βρίσκονταν κάθε βράδυ ανάμεσα στους θεατές, πολλές από τις παραστάσεις στην Πειραιώς έμοιαζαν μάλλον με φροντιστήρια της γειτονικής Σχολής Καλών Τεχνών. Εδώ πρέπει να γίνει μια αναφορά στην προσωπική παρουσία του κ. Λούκου. Γιατί καλά όλα τα άλλα, καλή η οργάνωση και η εμπειρία, η γνώση του χώρου, ακόμα και οι προσωπικές και δημόσιες σχέσεις, αλλά τα πάντα τελικώς καθορίζονται από τη φυσιογνωμία και την προσωπικότητα του ανδρός που βρίσκεται στο τιμόνι και που καθορίζει με το γούστο του το ύψος και το χαρακτήρα του Φεστιβάλ. Για πρώτη φορά το ελληνικό Φεστιβάλ είχε

πρόσωπο και είχε μάλιστα το πρόσωπο του διευθυντή του. Διάβασα αρκετούς απολογισμούς του φετινού προγράμματος, καλούς, κακούς και αδιάφορους. Ποτέ άλλοτε δεν θυμάμαι να επαναλαμβάνεται με τόση έμφαση το όνομα του διευθυντή του. Ήταν γενικά παραδεκτό πως ό,τι βλέπαμε είχε την σφραγίδα του Γιώργου Λούκου, πως αυτός ήταν όχι μόνο ο κύριος αλλά ο μοναδικός υπεύθυνος για το καθετί, καλό ή κακό, που συνέβαινε σε ακτίνα 250 χιλιομέτρων, από τις γειτονιές της Πειραιώς και του Ηρωδείου μέχρι τα έδρανα του αρχαίου θεάτρου της Αργολίδας.

Αυτό είναι μεν πλήρως αναμενόμενο, αλλά και εν μέρει άδικο. Ένας διευθυντής ευθύνεται για πολλά. Δεν μπορεί όμως να έχει την πλήρη ευθύνη για κάθε σημείο ενός προγράμματος, το οποίο ο ίδιος αρχικά καταρτίζει με κριτήρια την ενημέρωση των θεατών του, για το συμβαίνει στο διεθνές σύγχρονο θεατρικό στερέωμα, και το κύρος των θιάσων που προσκαλεί. Δεν ζητά βέβαια να αρέσει ό,τι έχει προσκαλέσει στο Φεστιβάλ του, αλλά ζητά να κριθεί για το δάσος και όχι για κάθε επιμέρους δέντρο χωριστά.

Αυτή η παρατήρηση φέρνει μια δεύτερη, εξίσου σημαντική: Κάθε απολογισμός ενός φεστιβάλ, όπως του φετινού, μπορεί να διεκδικεί μόνο μια επίκαιρη — παναπεί σχετική — σημασία. Η αξία μιας βαθιάς τομής στα καλλιτεχνικά πράγματα είναι μακροπρόθεσμη και φαίνεται ύστερα από αρκετά χρόνια, εφόσον βέβαια τηρηθούν οι αρχικές προδιαγραφές της. Γνωρίζει κανείς αν το σημερινό Φεστιβάλ θα αλλάξει τη θερινή όψη της πόλης; Αν θα μπολιάσει τις μελλοντικές ελληνικές παραστάσεις με νέα αυτοπεποίθηση; Αν μπορεί με τις σημερινές προδιαγραφές του να συναγωνισθεί άλλα ευρωπαϊκά μεγάλα φεστιβάλ, όπως του Βερολίνου ή του Παρισιού; Προς το παρόν κάτι τέτοιο μοιάζει απίθανο, αλλά πολλά φαίνονταν απίθανα πριν από μερικά χρόνια και τώρα φτάσαμε να στενοχωριόμαστε με το παγκόσμιο αργυρό μετάλλιο. Ο προγραμματισμός πρέπει πρώτα να συντάσσεται και ύστερα να τηρείται. Και αλίμονο στο φεστιβάλ εκείνο που χάνει έναν ικανό διευθυντή εξαιτίας της μεμψιμοιρίας των θεατών του. ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• **Μεθαύριο Κυριακή 10/9**, στη 1:00μ.μ. προτείνουμε να παρακολουθήσετε την παράσταση Καραγκιόζη του Άθω Δανέλλη στο νέο ρακάδικο του Θησείου «**Χελώνα**» (Νηλέως 54). Καθώς πρόκειται για

εγκαίνια θα ακολουθήσουν μουσικές, χοροί και πανηγύρια. Και ό,τι ήθελε προκύψει... Μέχρι πρωίας.

• **Στις 12/9**, 8:00μ.μ. στην **Γκαλερί Ζουμπουλάκη** (πλατεία Κολωνακίου 20, τηλ. 210-3608278) εγκαινιάζεται

η έκθεση «Το Μεσολόγγι σήμερα μέσα από την τέχνη» που θα διαρκέσει ως τις 23/9. Τέσσερις ζωγράφοι, οι Γιάννης Αδαμάκης, Χρήστος Κεχαγιόγλου, Ανδρέας Κοντέλλης και Αχιλλέας Παπακώστας, εμπνέονται

από την πόλη του Μεσολογγίου με στόχο να αποδώσουν εικαστικά την ατμόσφαιρα και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της. Η έκθεση συνδιοργανώνεται με την Πινακοθήκη Μοσχάνδρεο Μεσολογγίου.

Αριάννα Μνιουσκίν, μιά γυναίκα με επιλεκτική μνήμη*

Δεν πρόκειται φυσικά να συνηγορήσω υπέρ αυτών που τρέμουν, όπως γράφει η κ. Βένα Γεωργακοπούλου στην *Ελευθεροτυπία* της 31/07/2006, να «καταδικάσουν τους Ταλιμπάν, μη και τους πουν κολλητούς του Μπους», ή όσους «ερωτοτροπούν με τους ιρανούς μουλάδες μόνο και μόνο γιατί θέλουν να εξαφανίσουν το Ισραήλ από το χάρτη». Πιστεύω αλλωστε ότι το φαινόμενο αυτό είναι περιορισμένο — αν και δυστυχώς ο αριθμός των φανατικών και ηλιθίων αυξάνει αλματωδώς ανά τον κόσμο, ιδιαίτερα τον αποκαλούμενο πολιτισμένο. Όμως μια και μιλά για μνήμη, θυμίζω αρχικά ότι τους Ταλιμπάν, όπως και τούς μουλάδες στο Ιρακ, στο Αφγανιστάν, στο Ιράν και σ' όλο το μουσουλμανικό κόσμο, τους κατασκεύασαν σχεδόν ή και κυριολεκτικά, ενισχύουν δε καθημερινά οι Ηνωμένες Πολιτείες και η *Ιερά Συμμαχία* που τους στηρίζει με την εγκληματική τους πολιτική στη Μέση Ανατολή (την οποία θέλουν να «ξανασχεδιάσουν») και την άνευ όρων υποστήριξη της απερίγραπτα βίαιης, αποικιοκρατικής πολιτικής του (χωροφύλακά τους) κράτους του Ισραήλ εις βάρος του παλαιστινιακού λαού και του Λιβάνου. Κι ας μην επιτρέπουμε σε κανένα να αποκαλεί αντισημίτες και ρεβιζιονιστές όσους καταγγέλλουν μια συγκεκριμένη σιωνιστική, επεκτατική, αποικιοκρατική πολιτική του σημερινού κράτους του Ισραήλ, κι ενός Αριέλ Σαρόν, Περέζ ή Ολμέρτ. Είναι ύβρις να συγχέουμε τον Εβραι-

σμό, την Εβραϊκή σκέψη και το Ολοκαύτωμα με τον Σιωνισμό και με τα αποτρόπαια εγκλήματα κατά του ανθρωπισμού και της ανθρωπότητας που διαπράχθηκαν και διαπράττονται από τον στρατό του Ισραήλ, όργανο των περί τον Μπους, Ράμσφελντ και Ράις πετρελαιοκλών τράστ και σιωνιστικών λόμπι. Ο εξαίρετος, εβραϊκής καταγωγής ιστορικός και ελληνιστής Πιέρ Βιντάλ Νακέ, που χάσαμε τελευταία, ο οποίος δεν έπαψε ποτέ να υπερασπίζεται με σθένος την ελευθερία και τα ανθρώπινα δικαιώματα (κατά του πολέμου της Αλγερίας, κατά της δικής μας χούντας επίσης, όπως και κατά του πολέμου της Τσετσενίας, στον οποίο αναφέρεται η Β.Γ. κι όπου η Ρωσία συνεχίζει τον δικό της βρώμικο πόλεμο σε συμφωνία με τις ΗΠΑ, ή της γενοκτονίας στη Ρουάντα — μεταξύ πολλών άλλων...), τόνιζε πάντα στις παρεμβάσεις του την υποχρέωση της μνήμης, χάριν της οποίας, ακόμα και λίγο πριν πεθάνει, συνυπέγραψε κείμενο στην γαλλική *Λιμπερασιόν* όπου καταδικάζεται απερίφραστα η ισραηλινή επιθετικότητα στον Λίβανο και υποστηρίζεται η ανάγκη δημιουργίας τώρα παλαιστινιακού κράτους και ειρήνης τώρα. Χιλιάδες άλλοι εβραϊκής καταγωγής διανοούμενοι, καλλιτέχνες ή απλοί πολίτες ανά τον κόσμο, αλλά κι εντός του Ισραήλ, έκαναν το ίδιο, πριν καν τις σφαγές των Ισραηλινών στρατευμάτων στην Κανά και τις άλλες πόλεις του νοτίου Λιβάνου και την ολοσχερή καταστροφή της χώρας.

Τι είπε για όλα αυτά η κυρία Μνιουσκίν που το ταλέντο της δεν αμφισβητείται, αν και οι τελευταίες επιτεύξεις της, αναφορικά με την μεθερμηνεία

και το ανέβασμα αρχαίας τραγωδίας ειδικότερα, έχουν πολύ συζητηθεί στη Γαλλία; Δεν είδα δυστυχώς το «Τελευταίο Καραβάνσαράι (Οδύσσειες)» που παίχθηκε στην Αθήνα, διάβασα όμως πολλές κριτικές για την παράσταση, καθώς και δηλώσεις της «στρατευμένης» σκηνοθέτιδος. Γνωρίζοντας πάντως τις θέσεις και πράξεις της τα τελευταία δέκα τουλάχιστον χρόνια στον πολιτιστικό και πολιτικό γαλλικό χώρο, κρίνοντας δε από το σημείωμα της Β.Γ., θέλω να θυμίσω κι εγώ κάποιες λεπτομέρειες. Ποτέ απ' όσο γνωρίζω η επιλεκτικού ανθρωπισμού κ. Μνιουσκίν δεν περιέλαβε στο πλαίσιο των πολιτιστικών ή πολιτικών παρεμβάσεων της την τύχη εκατομμυρίων Παλαιστινίων προσφύγων-μεταναστών (που συνεχίζουν, κάποιοι από το 1948, να ζουν εξόριστοι, στραγγαλισμένοι οικονομικά, εξαθλιωμένοι, ξεχασμένοι από την ιστορία, σε στρατόπεδα-γκέτο του νοτίου Λιβάνου κυρίως, της Δυτικής όχθης του Ιορδάνη και της Γάζας, διεκδικώντας πάντα το δικαίωμα της επιστροφής στα πάτρια εδάφη). Ούτε ποτέ εκφράστηκε ενάντια στις ισραηλινές επεκτατικές εισβολές ή στις χωρίς δικαστική απόφαση δολοφονίες δεκάδων μελών της Χαμάς. Ούτε μίλησε ενάντια στον *Τοίχο της Ντροπής* που συνεχίζει να χτίζεται για να προστατεύσει δήθεν το Ισραήλ από τις τρομοκρατικές ενέργειες των απελπισμένων — τους οποίους αυτή ακριβώς η πολιτική, που υπακούει στα συμφέροντα κυρίως των ΗΠΑ και των συνεργατών τους αλλά και πολλαπλών μυστικών υπηρεσιών, σπρώχνει όλο και πιο πολύ στις αγκάλες των πιο ακραίων και φανατικών ισλαμιστικών οργανώσεων ή κρα-

*Σχόλιο σε σημείωμα της Βένας Γεωργακοπούλου στην *Ελευθεροτυπία* της 31/07/2006 από την τεχνοκριτικό Βάσια Καρκαγιάννη-Καραμπελιά.

τών, που ονειρεύονται να σβήσουν το Ισραήλ από το χάρτη.

Η κυρία Μνιουσκίν μας είχε βέβαια συνηθίσει — από το 1999 για την ακρίβεια — σε τέτοιες παρεμβάσεις. Είχε τότε ταχθεί χωρίς ενδειασμούς υπέρ της στρατιωτικής εισβολής του ΝΑΤΟ και υπέρ των Νατοικών βομβαρδισμών της τότε Γιουγκοσλαβίας (δηλαδή όλου του γιουγκοσλαβικού λαού και των αμάχων) στον πρώτο από τους τελευταίους ιμπεριαλιστικούς πολέμους της Αγίας Αυτοκρατορίας και των συμμάχων της στην Ευρώπη και Μέση Ανατολή. Είχε κάνει κι απεργία πείνας γι' αυτόν το σκοπό — που οι εφημερίδες της εποχής, η *Μοντ* π.χ., δημοσιοποίησαν. Δεν ήταν βέβαια η μόνη. Το σύνολο σχεδόν του γαλλικού σοσιαλιστικού κόμματος, στην εξουσία τότε, υπεράσπιζε παρόμοιες θέσεις. Οι κύριοι Κουσνέρ, Στρώς Καν και Λανγκ ιδιαίτερα, καθώς και οι Κον-Μπεντίτ, Φίνκελκρότ (ναι φίλτατε Μάνο Στεφανίδη, σου διαφεύγει η επαίσχυντη συμπεριφορά αυτού του «νέου φιλοσόφου»), Μπερνάρ Ανρί Λεβί (αυτός ο *καμποτίνος*, όπως τον είχε αποκαλέσει κάποτε ο Κορνήλιος Καστοριάδης) πρωτοστατούσαν — με πληθώρα άρθρων, συνεντεύξεων στην τηλεόραση κ.λπ. — στις εκκλήσεις για «ανθρωπιστικούς βομβαρδισμούς» στην Γιουγκοσλαβία. Τόσος ανθρωπισμός. Και τόση πολιτική διορατικότητα.

Όσο για τις «σκληρές εικόνες από τη γυναικεία εξαθλίωση στο Αφγανιστάν των Ταλιμπάν και το αντιαμερικανικό Ιράν» τις οποίες φαίνεται πως έδειχνε η γυναίκα με μνήμη Αριάνα Μνιουσκίν στο «Τελευταίο Καραβάνσεράι», ερωτώ την Β.Ν.: Η αμερικανική επέμβαση

στο Αφγανιστάν, και όλα τα αίσχη και αυτού του πολέμου (τον οποίο η γαλλική νεοφιλόσοφη «ιντελιγκέντσια» που προανέφερα υπεστήριξε επίσης) δεν έγινε μεταξύ άλλων για να εκλείψει αυτή η κατάσταση; Έτσι δεν μας έλεγαν, κι αυτό δεν διεμήνυαν οι ευαίσθητες αμερικανίδες «φεμινίστριες» περί την κυρία Μπούς, αλλά και οι άλλοι ευαίσθητοι ανά τον κόσμο; Τι έγιναν όλες αυτές οι φεμινιστικές εξάρσεις τόσα χρόνια μετά την επέμβαση κι ισοπέδωση της χώρας; Τι έγινε με τις γυναίκες στο Ιράκ, τι γίνεται και γιατί σ' όλα τα μουσουλμανικά εδάφη, στο Πακιστάν, στις Φιλιππίνες, ακόμα και στην γειτονική μας Τουρκία; Τι έγινε και στο Ιράν — πού κι αυτό θα είχε ισοπεδωθεί πάντως, αν δεν διέθετε (αλίμονο) την δυνατότητα να παράγει ατομικά όπλα;

Και τέλος, για να μην μακρυγορούμε: υπάρχει μεγαλύτερη εξαθλίωση της ανθρώπινης υπόστασης απ' αυτή στην οποία μας κατήντησαν, να παρακολουθούμε δηλαδή ως θεατές — και δεν είναι το «Καραβάνσεράι», δεν είναι θέατρο — την πλήρη ισοπέδωση μιας χώρας, την σφαγή αθώων νηπίων, γυναικών, υπερήλικων γέρων, απλών αμάχων πολιτών κάθε τάξης και θρησκείας; Υπάρχει μεγαλύτερη εξαθλίωση της γυναίκας, από το να βλέπει — όπως οι γυναίκες του Λιβάνου — τα παιδιά, τους γονείς, τ' αδέρφια, τον άνδρα της νεκρούς; Τα υπάρχοντα μιας ολόκληρης ζωής, τα χωριά και τις πόλεις, τα ίχνη της ίδιας της ιστορίας, ερείπια; Τι Ταλιμπάν και πράσιν' άλογα λοιπόν; Υπάρχει μεγαλύτερη απ' αυτήν τρομοκρατία;

Ας μας το πει η γυναίκα με μνήμη κυρία Αριάνα Μνιουσκίν.

αρχι ΤΕΚΤΟ νίκη

Αντανακλάσεις

Η καλλιτεχνική επέμβαση στο ερειπωμένο χωριό Μοναστήρια της Τήνου με τίτλο «Αντανακλάσεις» από τους Κώστα Τσόκλη (εικαστικό), Κώστα Τριανταφύλλου (αρχιτέκτονα) και Νίκο Ξυδάκη (μουσικό) εντάχθηκε στο φεστιβάλ του Δήμου Εξωμβούργου και θα διαρκέσει δύο μήνες, από τα τέλη Ιουλίου ως τα τέλη Σεπτεμβρίου 2006. Στην περίοδο αυτή το ξεχασμένο χωριό-φάντασμα θα είναι ανοιχτό στο κοινό από το πρωί ως το βράδυ. Έτσι εκτεθειμένο, το χωριό θα διατηρήσει για ένα προδιαγραφμένο διάστημα την επίφαση ζωής: θα μπει στο χάρτη, θα αποκτήσει χρήστες.

Το εγχείρημα ήταν πολύ τολμηρό. Πολλοί έχουν ως τώρα αναμετρηθεί με τους λεγόμενους «παραδοσιακούς» οικισμούς: γραφειοκράτες (ως αντικείμενο προστάσιας), αρχιτέκτονες (ως αντικείμενο καταγραφής και αποτύπωσης), καλλιτέχνες (ως θεματικό αντικείμενο) και λαογράφοι (ως έργο λαϊκής τέχνης). Οι εγκαταλειμμένοι ερειπιώνες μάλιστα προσέλκυαν πρόσθετους θαυμαστές, όπως ρομαντικούς με αρχαιολογική προδιάθεση, αναχωρητές και νοσταλγούς ενός ειδυλλιακού παραδείσου. Οι επισκέπτες τέτοιων τόπων συνήθως κινούνται αρπακτικά, εξουσιαστικά ανάμεσα στα ερείπια, δοκιμάζοντας (στην καλύτερη περίπτωση) να αφομοιώσουν ή και (συχνότερα) να κλέψουν ό,τι θεωρούν πολύτιμο. Αυτοί είχαν περάσει ήδη από τα Μοναστήρια. Κανείς δεν ερχόταν να προσθέσει όμως κάτι σε αυτά τα δίχως ζωή κελύφη. Υπήρχε πάντα μια αμηχανία για το πρακτέο, οδηγώντας σε ένα δίπολο: στυγνή εκμετάλλευση ή εγκατάλειψη στην τύχη τους.

Η ομάδα των τριών παραπάνω συνεργατών προχώρησαν στην χωρίς προηγούμενο «καλλιτεχνική επέμβασή» τους, με επίγνωση όλων των κινδύνων που ενέχει η ενασχόληση με ένα τέτοιο «καμένο» υλικό, δουλεύοντας χωρίς δίχτυ ασφαλείας. Το κατόρθωμά τους θα μπορούσε να ήταν απλά και μόνο η απόφαση να επέμβουν. Αυτό θα αρ-

κούσε. Όμως προχώρησαν σε μια μεγάλης κλίμακας επεξεργασία του «έτοιμου υλικού» που πρόσφεραν τα Μοναστήρια, επιτρέποντάς στον οικισμό να διατηρήσει την εγκατάλειψη ως βασικό μοτίβο και κεντώντας πάνω της μια σειρά αφηγήσεων που απευθύνονταν εξίσου στην ακοή και στην όραση. Ο επισκέπτης-θεατής, καθώς κινιόταν μέσα στον οικισμό, εισέπραττε τους ήχους της φύσης, έτσι όπως αναδύονταν από το γύρω τοπίο, σε συνδυασμό με το ηχογραφημένο soundtrack που πήγαζε από κρυμμένα μεγάφωνα και (το απόγευμα των εγκαινίων) με την κατά διαστήματα live εκτέλεση μουσικής από τον Ξυδάκη, σκαρφαλωμένο με το πιάνο του σε ένα δώμα. Αυτή η «μουσική επένδυση» συνοδευόταν από τη συνεχή παρουσία του ανθρώπινου λόγου —τα ψιθυριστά σχόλια, τους φωναχτούς διάλογους, τις τυπικές φράσεις κοινωνικού συγχνωτισμού.

Το κοινό που περιδιάβαζε τον οικισμό ακολουθούσε μια προδιαγραφμένη πορεία, όπου οι υπερυψωμένοι ξύλινοι διάδρομοι λειτουργούσαν ως «αγωγοί κίνησης». Κίνηση-στάση-διείσδυση προεπιλεγμένες ενέργειες. Όπως σε μια έκθεση, σε ένα δρώμενο. Χάζευαν, συζητούσαν μεταξύ τους, απορούσαν για το τι είναι αληθινό και τι ψεύτικο στην επέμβαση, έφτασαν στο σημείο να λένε πως ο εντυπωσιακός πολυέλαιος —ο τόσο φανερά «φυτεμένος»—

ήταν εκεί αρχικά, καθρεφτίζονταν φιλάρεσκα ή με περιέργεια σκύβοντας προς το μέρος κάποιου καθρέφτη, και στέκονταν κάπως αμήχανοι μπροστά στα σημάδια φθοράς που τους προσφέρονταν τόσο άφθονα, τόσο άμεσα —μερικές φορές με εξπρεσιονιστική έμφαση.

Το ερειπωμένο χωριό έτσι δεν ξαναζεί παρά μέσα από την παροδική, περιστασιακή παρουσία των επισκεπτών του που το περιεργάζονται σαν ένα έργο τέχνης απλωμένο στο (φυσικό) τοπίο. Έτσι του εμφυσούν τη ζωή που λείπει στην πραγματικότητα. Η πιο σοβαρή άλλωστε επέμβαση στα Μοναστήρια ήταν αυτή η αλλαγή περιεχομένου —η συμπλήρωση της υπάρχουσας αρχιτεκτονικής με μια νέα, ώστε ο οικισμός από τόπος αγροτικής ζωής να μετατραπεί σε καθαυτό έκθεμα. Σε σύγκριση με αυτό, οι λοιπές εικαστικές επεμβάσεις μοιραία έμοιαζαν με δραματοποιήσεις που σχολίαζαν το γεγονός. Μέσα στη μυστηριακή ατμόσφαιρα μιας τέλει δύσης (κατά ένα μαγικό τρόπο, χωρίς μελτέμι), τα Μοναστήρια μεταμορφώνονταν σε απατηλή «ζώσα εικόνα», κάτι που ο Τσόκλης επίμονα διερευνά τα τελευταία χρόνια.

Οι προσεκτικά ενσωματωμένοι καθρέφτες σε οικοδομικές εσοχές ή στο κενό ανοιγμάτων δημιουργούν έτσι έναν ιλουζιονισμό που σκόπιμα υποσκάπτει την πραγματικότητα. Η σύγχυση σχετίζεται με τις αληθινές διαστάσεις ή τα όρια των χώρων (φράξιμο υπάρχοντος ανοίγματος προς το βάθος ενός χώρου ή προς τη θέα) ή με τον προσανατολισμό (πολλαπλά είδωλα). Μόνο που η εξαπάτηση στοχεύει μακρύτερα, συχνά προς μια διόρθωση της πραγματικότητας, παρεμβάλλοντας μιαν «άλλη» χωρικότητα στην αρχιτεκτονική, απαλλαγμένη πλέον από λειτουργικές ανάγκες ή από την απαίτηση μιας πειστικής «ιστορικής αποκατάστασης».

Τα θρύψαλα από καθρέφτες, που παρεμβάλλονται σε ανώμαλες επιφάνειες (λιθοσωρούς) ή επίπεδες επιφάνειες (δάπεδα δωματίων κρυμμένα κάτω από στρώμα χώματος) λειτουργούν με άλλο τρόπο: συμπληρώνουν το θρυμματίσμα υλικών και μορφών, τονίζοντας έτσι το χαρακτήρα του ερειπίου-

αποσπάσματος. Παράλληλα, με το να γυαλίζουν αφύσικα πλάι στη φθαρμένη, ελλειπτική μορφή των αυθεντικών στοιχείων του οικισμού, κατά ένα περίεργο τρόπο, δίνουν την αίσθηση μιας άφθαρτης ύλης, ένα άγγιγμα αιωνιότητας. Την ίδια, ανοίκεια γεύση προσφέρουν τα διάσπαρτα κομμάτια καθρέφτη που βρίσκονται μπηγμένα μέσα στα χωράφια στην απέναντι πλαγιά από τον οικισμό.

Αλλά το εκτιθέμενο «έργο» δεν έσπευσε μόνο του. Το συνοδεύει λεύκωμα που περιέχει, εκτός από κείμενα των τριών συντελεστών της παρέμβασης, μια σειρά φωτογραφιών από τα Μοναστήρια τραβηγμένες από τον Τριαντα-

φύλλου. Σε αντικριστές πάντα σελίδες, αριστερά παρουσιάζεται η κατάσταση «ως έχει», χωρίς καμιά απολύτως τεχνική επεξεργασία, και δεξιά η ίδια εικόνα ύστερα από την εικαστική παρέμβαση του Τσόκλη. Το υλικό αυτό συνιστά την «προθέρμανση» για την τελική επέμβαση στον οικισμό, κάτι σαν προσχέδια εργασίας, και εκτίθεται παράλληλα σε αίθουσα του Ιδρύματος Τηνιακού Πολιτισμού (Χώρα Τήνου).

Οι εικαστικές επεμβάσεις είναι τριών ειδών: επιχρωματίσεις (παλιά μέθοδος εξωραϊσμού-εμπλουτισμού), προσθήκη προσώπων δανεισμένων από λευκώματα με υλικό από την παρωχημένη ελληνική επαρχία ή γνώριμων στοιχεί-

ων του εικαστικού ρεπερτορίου του Τσόκλη και προσθήκη κομματιών καθρέφτη. Στην εφαρμοσμένη καλλιτεχνική επέμβαση τελικά κυριάρχησαν οι καθρέφτες, μέσα στους οποίους τώρα αντανακλώνται είτε οι ίδιοι οι χώροι ανεστραμμένοι (κάτι που δεν μπορούσε να συμβεί στις φωτογραφίες του λευκώματος) είτε, όπως είπαμε, οι σύγχρονοι επισκέπτες ως (επιπλέον) έκθεμα.

Οι χρωματικές επεμβάσεις σε φωτογραφίες του λευκώματος θυμίζουν λατρευτικές συνήθειες προϊστορικών λαών, όπου τα κρανία των προγόνων βάφονταν με κόκκινο χρώμα για να τους προσδώσουν την ψευδαίσθηση της ζωής. Τα Μοναστήρια ξαναζωντανεύουν ως τα φτιασιδωμένα υπολείμματα ζωής. Δεν υπάρχει τίποτε ωραίο ή ευγενικό στη φθορά και στο θάνατο. Ο εξωραϊσμός τους μετατρέπει τα ερειπωμένα κτίσματα σε εικαστικά αντικείμενα. Σημασία έχει ότι προτάθηκε ένας άλλος τρόπος ενατένισης και αποθρασμού τους. Η μεταχείρισή τους τα μεταφέρει βίαια στο παρόν και τα θέτει σε αντιπαράθεση με την «πραγματικότητα» — τη θλιβερή βιοπραγία ενάντια στην παράδοση. Έτσι ο μύθος της ιερότητάς της διαλύεται.

Στη βάση της, αυτή η προσπάθεια μπορεί να θεωρηθεί ρομαντική, όπως και κάθε τι που επιστρέφει στο παρελθόν ως ενατένιση. Με το πέσιμο της νύχτας οι επισκέπτες σκόρπισαν, βουλιάζοντας τα Μοναστήρια στο σκοτάδι, μέχρι την επομένη το πρωί, όπου ο τόπος θα «άνοιγε» πάλι στο κοινό. Ένα μεγάλο μέρος των καλεσμένων μετακόμισαν στην αυλή του σπιτιού του Τσόκλη, για να γιορτάσουν το γεγονός — αυτή τη φορά χωρίς φαντάσματα. Όμως ο δαιμόνιος οικοδεσπότης είχε κι εκεί υφάνει μαγικές εικόνες, με ακόμα πιο εφήμερη λαμπρότητα. Ντόπιο ψωμοτύρι και κρασί, σκορπισμένα φρούτα της εποχής στο μεγάλο μαρμαρίνο τραπέζι, και τέλος (σαν να μην έφταναν αυτά) ένα ψητό γουρουνόπουλο, που διαμελίστηκε και ρίχτηκε πάνω στα φρούτα — ένα ειρωνικό σχόλιο για τον Greenaway ή παρωδία στις Βάκχες;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Δείγματα μεγάλης, κλασικής κινηματογραφίας

ΑΚΙΡΑ ΚΟΥΡΟΥΣΑΒΑ: ΣΙΩΠΗΛΗ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ, ΚΕΝΤΖΙ ΜΙΖΟΓΚΟΥΤΣΙ: ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΙ ΕΡΑΣΤΕΣ

Την είχαμε προαναγγείλει από τις στήλες του *Αντί* αυτή τη μίνι αναδρομή στον κλασικό ιαπωνικό κινηματογράφο. Ένα απάνδισμα έξι ταινιών δύο κορυφαίων δημιουργών όχι μόνο της Χώρας των Χρυσανθέμων αλλά του παγκόσμιου κινηματογράφου: των Ακίρα Κουρουσάβα και του Κέντζι Μιζογκούτσι. Ατυχώς, όμως, όπως κάθε χρόνο, τον Αύγουστο το *Αντί* πηγαίνει στις διακοπές που δικαιούται. Έτσι δεν μπορέσαμε να αναφερθούμε στις δυο πρώτες ταινίες (που ήδη προβλήθηκαν) τα πασίγνωστα αριστουργήματα «Ρασομόν» του Κουρουσάβα και «Ουγκέτσου Μονογκατάρι» του Μιζογκούτσι.

Ευτυχώς, συνεχίζουν την προβολή τους οι δύο επόμενες ταινίες του αφιερώματος στις οποίες και θα αναφερθούμε. Πρόκειται για την άγνωστη στην Ελλάδα δημιουργία του Κουρουσάβα «Σιωπηλή μονομαχία» (1949) και τους «Σταυρωμένους εραστές» (1954) του Μιζογκούτσι. Έτσι, καθώς το αφιέρωμα οδεύει προς την ολοκλήρωσή του, επανέρχεται στη μνήμη μας η πριν από δεκαετίες σχηματισμένη αίσθηση μιας απόλυτα διαφορετικής αισθητικής αντίληψης που είχαμε σχηματίσει για τον κλασικό ιαπωνικό κινηματογράφο. Ενός άλλου κόσμου και μιας άλλης πολιτιστικής βιοθεωρίας την οποία απεικόνιζαν εκείνες οι ταινίες, με την κοφτή, νευρωσική γλώσσα, σε ένα αυστηρό φορμαλιστικό περιβάλλον. Και παρ' όλον ότι ήμασταν εθισμένοι στον κινηματογράφο μιας οικείας μας, ορθολογικής αναπαράστασης της πραγματικότητας όπως μας τον έδειχναν οι κινηματογραφίες του βορειοδυτικού μέρους της γης, οι μεταπολεμικοί φίλοι του σινεμά δεχτήκαμε μια ισχυρή αλλά και ευεργετική

δόση όχι μόνο του εξωτισμού της Άπω Ανατολής αλλά και του αισθητικού ήθους που τον συνόδευε.

Η τρίτη, λοιπόν, ταινία του αφιερώματος «Σιωπηλή μονομαχία» γυρίστηκε ένα χρόνο πριν το θρυλικό «Ρασομόν», ταινία που λόγω της βράβευσής της στη Βενετία, στάθηκε η απαρχή «ανακάλυψης» από τη Δύση του ιαπωνικού κινηματογράφου. Πρόκειται για την όγδοη από τις 29 ταινίες που γύρισε ο Κουρουσάβα, ο θεωρούμενος από τους κριτικούς της πατρίδας του ως ο λιγότερο «ιάπωνας» σκηνοθέτης, λόγω των εντόνων επιδράσεων που έχει δεχτεί από τον δυτικό κινηματογράφο.

Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου ένας γιατρός, νέος στην ηλικία, μολύνεται με σύφιλη από ήδη προσβεβλημένο ασθενή στη διάρκεια χειρουργικής επέμβασης. Μετά τον πόλεμο επιστρέφει στην κλινική του πατέρα του με τον οποίο συνεργάζεται. Και ενώ αρχίζει τη θεραπεία του, διαλύει τον αρραβώνα του δίχως να αποκαλύψει την αληθινή αιτία. Η αφοσιωμένη του, όμως, νοσοκόμα, η οποία μαθαίνει την αλήθεια, την αποκαλύπτει στη διωγμέ-

νη μνηστή. Όταν, αργότερα, ο γιατρός επιδιώκει και συναντά τον άνδρα από τον οποίο μολύνθηκε, τον υποχρεώνει ν' αναλάβει τις ηθικές και τις πραγματικές ευθύνες απέναντι στον εαυτό του αλλά και την ήδη εγκυμονούσα γυναίκα του. Δυστυχώς, οι καταστροφικές συνέπειες δεν περιορίζονται στον δύστροπο και ανεύθυνο άντρα, ούτε και στον άτυχο γιατρό. Η αλυσίδα τους παρασύρει και το περιβάλλον του δραματοουργήματος: τη σύζυγο, την τέως μνηστή και την πιστή νοσοκόμα. Τραγικός χορός με κορυφαίο τον ηθικά ασυμβίβαστο γιατρό. Η ταινία στοχεύει στις μεγάλες ανθρωπιστικές αξίες: το καθήκον, την ευθύνη και την ηθική συνέπεια, πέρα από το όποιο κόστος. Φυσικό είναι το «βάρος της απόδειξης» να το φέρουν οι ερμηνευτές, με επικεφαλής τον εμβληματικό ηθοποιό του Κουρουσάβα, Τοσίρο Μιφούνε, στον ρόλο του νεαρού γιατρού. Εντούτοις, ο θεατής θα πρέπει να στρέψει την προσοχή του στις εσωτερικές «μονομαχίες» που επιβάλλουν τα συναισθήματα, οι ερωτικές ανάγκες με το αλύγιστο καθήκον. Εκεί η θερμοκρασία της ταινίας ανεβαίνει εντυπωσιακά.

* * *

Φέτος κλείσανε 50 χρόνια από τον θάνατο του Κέντζι Μιζογκούτσι, του πλέον «ιάπωνα» κινηματογραφιστή, το καλλιτεχνικό μέγεθος του οποίου δεν αξιολογείται μόνο στην περιοχή του σινεμά, αλλά ευρύτερα στην σφαίρα της καλλιτεχνικής δημιουργίας συνολικά. Έτσι, η επαναπροβολή ταινιών του στο φετινό αθηναϊκό καλοκαίρι, παίρνει το χαρακτήρα ενός πολύτιμου επετεια-

Σιωπηλή μονομαχία του Ακίρα Κουροσάβα.

Σταυρωμένοι εραστές του Κέντζι Μιζογκούτσι.

κού δώρου. «Μουσική με εικόνες» είχε αποκαλέσει ο Βασίλης Ραφαηλίδης τον κινηματογράφο του Μιζογκούτσι. Τα 110 χρόνια ζωής τα οποία έχει διατρέξει η 7η τέχνη μάς πρόσθεσαν

πλούσια εμπειρία και μεγαλύτερη βεβαιότητα όταν επανεκτιμούμε το έργο των κλασικών αυτής της ολιστικής τέχνης. Και δεν είναι τυχαίο ότι κορυφαίοι, κυρίως Ευρωπαίοι και Αμερικανοί

ομότεχνοι του Μιζογκούτσι, αναγνωρίζουν τις βαθιές επιδράσεις που δέχτηκαν από αυτόν.

Οι «Σταυρωμένοι εραστές», ένα χρόνο μετά το «Ουγκέτσου Μονογκατάρι» και τρίτη ταινία πριν την τελευταία του, θεωρείται στην πατρίδα του η πλέον αντιπροσωπευτική των αρετών της τέχνης του. Στο Κυότο του 17ου αιώνα η όμορφη και νέα Οσάν, γόνος ξεπεσμένης αριστοκρατικής οικογένειας, έχει παντρευτεί για λόγους οικονομικούς τον Ισούν έναν μεγαλο-εκδότη καλλιτεχνών ημερολογίων, ως εκ τούτου, εύπορο αλλά φιλοχρήματο και αισθητά μεγαλύτερης ηλικίας από την Οσούν. Ο Μοχέι, ταλαντούχος σχεδιαστής, υπάλληλος του Ισούν, είναι κρυφά ερωτευμένος με τη γυναίκα του αφεντικού του. Τυχαίο περιστατικό, δίνει την εντύπωση ότι η Οσούν και ο Μοχέι είναι εραστές, γεγονός που τους αναγκάζει να το σκάσουν μαζί με αποτέλεσμα όμως να ανακαλύψουν ότι όντως είναι ερωτευμένοι. Ο Ισούν τους καταδιώκει με τους άνδρες του, επιδιώκοντας να βρουν μεν τους δύο εραστές, να φέρουν όμως πίσω μόνο τη γυναίκα του προκειμένου να αποφευχθεί ο δημόσιος αλλά και καταστροφικός γι' αυτόν εξευτελισμός του. Τη σύλληψη όμως την πραγματοποιεί η αστυνομία και το τέλος των δύο εραστών θα είναι η δημόσια σταύρωση, ποινή που προβλέπεται για τους μοιχούς.

Οι «Σταυρωμένοι εραστές», μισό αιώνα από τη θριαμβευτική τους προβολή στη Βενετία εξακολουθούν να είναι το απόλυτο γιαπωνέζικο φιλμ που συνθέτει το «απόλυτο ιδεόγραμμα του έρωτα» όχι με την εκδοχή του ερωτισμού, αλλά ενός υπερβατικού ρομαντισμού ο οποίος προορισμό έχει την αποδοχή της αιωνιότητας ως τίμημα. Αν η ιστορία δεν θα συναντήσει σήμερα εύκολα θαυμαστές, είναι η κινηματογράφηση η οποία παραμένει «άφατη». Οι εικόνες, υλοποιούν μια μεγαλειώδη (κινούμενη) εικαστική πρόταση, ισάξια γνωστών αναγεννησιακών επιτευγμάτων. Αυτό όμως που επιδιώκει τελικά να περιγράψει την αισθητική ευφροσύνη είναι το βλέμμα. Γι' αυτό και η αναφορά στο «άφατη».

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Δύο γράμματα του Δημήτρη Δούκαρη στον Δημήτρη Χατζή (ή ένας ακόμη ποιητής πάνω από την κούνια ενός χαμάλη)

Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα, έτσι τιτλοφορείται το κεφάλαιο 3 του μυθιστορήματος *Το διπλό βιβλίο*.

Αυτός ο Κάσπαρ Χάουζερ είναι ο Κώστας, ο πιο γνήσιος πολίτης της πολιτείας των ξένων — ο ιθαγενής, ο ξενότερος απ' όλους τους ξένους της πολιτείας των ξένων, ένας χαμάλης, ένας Έλληνας μετανάστης. Δεν είναι η πρώτη φορά που το πρόσωπο αυτό υπάρχει σε κείμενο του Δημήτρη Χατζή. *Τραγούδι για τον Κάσπαρ Χάουζερ*, το μικρόν αλήτη¹ τιτλοφορείται ένα από τα ποιήματα που περιέχονται στο αυτόγραφο τετράδιο Δημήτρη Γ. Χατζή, *Ύμνος*, Αθήνα 1943 και ως μότο έχει την φράση: (*"Je suis venu calme orphelin"*, Γράφει ο Βερλαίν γι' αυτόν). Το μυθιστόρημα *Το διπλό βιβλίο* γράφεται μέσα στα δυο χρόνια 1975–1976. Όμως, όπως γράφει — ας είναι για άλλο έργο — ο Τσίρκας «(...) τέτοια έργα που μοιάζουν να μεγαλώνουν σαν τα φυτά, δηλαδή από μια εσωτερική και φυσική δύναμη, δουλεύονται μέσα στο μυαλό και την ψυχή του τεχνίτη πολύν καιρό»². Το χειρόγραφο του μυθιστορήματος φαίνεται να δείχνει πως το παλιό ποίημα μπορεί να είναι ακόμα «στο μυαλό και την ψυχή του τεχνίτη» όταν γράφεται *Το διπλό βιβλίο*. Στα τριάντα ή σαράντα χρόνια που πέρασαν από το ποίημα αυτό ως *Το διπλό βιβλίο*, ο Σεφέρης με τη μετάφρασή του έφερε στα ελληνικά την *Έρημη χώρα*. Βερλαίν, Σεφέρης, ένας μικρός ποιητής από τα Γιάννινα — ως εδώ, λοιπόν, φαίνεται να συνυπάρχουν στον τίτλο *Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα*, δύο ή τρεις ποιητές.

Αυτά ήρθαν στο νου μου, όταν διαβάζοντας τα δύο γράμματα³ του ποιητή Δημήτρη Δούκαρη (1925–1982) στον Δημήτρη Χατζή σταμάτησα στο χωρίο «Γιατί μπορεί να ζω στη μοναξιά — γιατί όχι; — αλλά με συναρπάζουν αδιάκοπα και με παιδεύουν οι μνήμες του παρελθόντος. Και όσα έγιναν, απ' τις επιθυμίες μας, "πράγματα" — και

Δημήτρης Δούκαρης

όσα έμειναν "οράματα" εφιαλτικά. Μονάχα στην Ελλάδα δεν θέλω να επιστρέψω. Την Ελλάδα όπως είναι σήμερα. Εχθρική και επικίνδυνη. Όπου αισθάνομαι πιο "ξένος", απ' όσο αισθάνομαι στη Σομαλία». Το χωρίο μου θύμιζε αυτόν τον Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα:

«Συλλογίζομαι μια στιγμή — δεν έχω τίποτα ν' αφήσω εδώ. Δεν έχω τίποτα που να φοβάμαι — τί θα βρω στη Γερμανία- τη δουλειά, το κρύο, τον ξένο τόπο -ετούτος εδώ είναι πιο ξένος για μένα». Όπως και αυτόν: «Σκέφτομαι εδώ, τα ξανασκέφτομαι όλα, θέλω να τα σκεφτώ. Στην Ελλάδα να ξεκινήσω να πάω πίσω, δεν θέλω. (...)». Ίσως, λοιπόν, ένας ακόμη ποιητής, δίπλα στους άλλους, να στάθηκε, έστω με την αλληλογραφία του — γιατί όχι — πάνω από την κούνια ενός χαμάλη της νεοελληνικής πεζογραφίας.

Νίκος Γουλανδρός

MOGADISHU 16 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1966

Ούτε φυτείες, ούτε εμπόριο, αγαπητέ μου Δημήτρη, με συνδέουν με τις χώρες της Αφρικής. Και είναι εντελώς συμπτωματικό το δεύτερο με το πρώτο ταξίδι. Συμπτωματικό και διαφορετικό. Απλούστατα η γυναίκα μου έγινε «εμπειρογνώμων» του Ο.Η.Ε (στην ειδικότητα που απέκτησε με τις — μέσω υποτροφίας — σπουδές της, σε τρία πανεπιστήμια των Η.Π.Α). Δυο χρόνια θα προγραμματίσει και θα εφαρμόσει ένα σχέδιό της, για την ανάπτυξη της εξωσχολικής εκπαίδευσης των γυναικών της Σομαλικής Δημοκρατίας. Εγώ απλώς την συνοδεύω, όπως συνοδεύω, φυσικά, και τον τετράχρονο γιο μου. Αυτό είναι όλο. Για τα «άλλα» μιλούνε τα ποιήματα. Ή προσπαθούν να μιλήσουν.

Μολονότι ζούμε σε μια χώρα όπου οι άνθρωποι (οι συντριπτικά περισσότεροι, βέβαια) ζουν σε απερίγραπτες συνθήκες — σε κύκλους δαντικής κολλάσεως, καλύτερα —, όπου το βιοτικό επίπεδο είναι κάτω από το μηδέν και η δυστυχία με την ασθένεια και την πείνα οργιάζουν, ντρέπομαι να σου πω πως εμείς ευτυχούμε στην προσωπική μας ζωή και αισθανόμαστε άνετα — έξω από τους κλονισμούς που μας φέρνει η επαφή με την πραγματικότητα. Και ο γιος μου ευτυχεί παίζοντας αδιάκοπα και διασκεδάζοντας ασταμάτητα. Και παίζω με τον γιο μου — και χαίρομαι, χαίρομαι!

Πέρσι το καλοκαίρι (και καθόλου «ξαφνικά» — που λέει ο φοβερός Τ. Williams) είχαμε την ατυχία να γνωρίσουμε μια κυρία από τη Βουδαπέστη. Λογία αντιδραστική και αντιπαθητική. Το χειρότερο απ' όλα: καθολική!! Την Eva Korr. Μολονότι θυμάμαι με δυσφορία το καλοκαιρινό εκείνο βράδυ, που είχαμε καλέσει για φαγητό στο σπίτι μας την Eva Korr, (και έγινε η γυναίκα μου έξω φρενών με τη νοοτροπία της), δε μπορώ να μη σου υπογραμμίσω πως την ώρα που μιλούσαμε

Πέρσι το καλοκαίρι (και καθόλου «ξαφνικά» — που λέει ο φοβερός Τ. Williams) είχαμε την ατυχία να γνωρίσουμε μια κυρία από τη Βουδαπέστη. Λογία αντιδραστική και αντιπαθητική. Το χειρότερο απ' όλα: καθολική!! Την Eva Korr. Μολονότι θυμάμαι με δυσφορία το καλοκαιρινό εκείνο βράδυ, που είχαμε καλέσει για φαγητό στο σπίτι μας την Eva Korr, (και έγινε η γυναίκα μου έξω φρενών με τη νοοτροπία της), δε μπορώ να μη σου υπογραμμίσω πως την ώρα που μιλούσαμε για εμένα (και εμείς ρωτούδα, όχι ρωτούδα, να μάθω τις λεπτομέρειες) αισθανόμουν μια είσοδο στην

Γιατί μπορεί να ζω στη μοναξιά — γιατί όχι; — αλλά με συναρπάζουν αδιάκοπα και με παιδεύουν οι μνήμες του παρελθόντος και όλα όσα ήμουν, ας τις εφιδυμίες μας, ωραία, — και όλα όσα έμεναν όραμα, εφιαλτικά. Μονάχα στην Ελλάδα δεν θέλω να εφιδυμίες. Την Ελλάδα όμως είναι σήμερα. Εχθρική και επικίνδυνη. Όπου αισθάνομαι πιο «ξένος», απ' όσο αισθάνομαι στη Σομαλία.

Έτσι γράφω, γράφω στην ερημιά — που άραγε δεν υπάρχει ερημιά — αγωνιζόμενος να συντηρήσω την ψευδαίσθηση πως όλα δεν πήγαν χαμένα. Και, κάποτε, (ποιός ξέρει!) κάτι μπορεί να γίνει στον άδικο και παράλογο κόσμο μας. Γράφω, γιατί δε μου έμεινε άλλη διέξοδος — και αισθάνομαι χαρούμενος όταν εφιδυμίες με παλαιούς, αγαπητούς φίλους. Τους φίλους ενός άλλου «μύθου».

Εγκάρδια Δημήτρης

για σένα (κι εγώ ρωτούσα, όλο ρωτούσα, να μάθω τις λεπτομέρειες) αισθανόμουν μια ευδαιμονική διέξοδο.

Γιατί μπορεί να ζω στη μοναξιά — γιατί όχι; — αλλά με συναρπάζουν αδιάκοπα και με παιδεύουν οι μνήμες του παρελθόντος. Και όλα έγιναν, απ' τις επιθυμίες μας, «πράγματα» — και όλα έμειναν «οράματα» εφιαλτικά. Μονάχα στην Ελλάδα δεν θέλω να επιστρέψω. Την Ελλάδα όπως είναι σήμερα. Εχθρική και επικίνδυνη. Όπου αισθάνομαι πιο «ξένος», απ' όσο αισθάνομαι στη Σομαλία.

Έτσι γράφω, γράφω στην ερημιά — που άραγε δεν υπάρχει ερημιά — αγωνιζόμενος να συντηρήσω την ψευδαίσθηση πως όλα δεν πήγαν χαμένα.

Και, κάποτε, (ποιός ξέρει!) κάτι μπορεί να γίνει στον άδικο και παράλογο κόσμο μας. Γράφω, γιατί δε μου έμεινε άλλη διέξοδος — και αισθάνομαι χαρούμενος όταν επικοινωνώ με παλαιούς, αγαπητούς φίλους. Τους φίλους ενός άλλου «μύθου».

Εγκάρδια Δημήτρης

MOGADISHU 20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1966

Αγαπητέ μου,

Σ' ευχαριστώ θερμά για τα καλά σου λόγια. Με συγκινεί που σου άρεσαν οι τελευταίοι στίχοι μου στην Επιθεώρηση Τέχνης. Με εγκαρδιώνεις.

Εγώ θέλω, από μέρες τώρα, να σε

συγχαρώ θερμά για την έκδοση, της μετάφρασης στα ουγγρικά, ενός κύκλου σημαντικού, ελληνικών ποιημάτων. Διάβασα την πληροφορία στις αθηναϊκές εφημερίδες και χάρηκα ιδιαίτερα. Φαίνεται πως πολλά είναι τα ευτυχή, σ' αυτή την έκδοση. Σου εύχομαι, με όλη μου την καρδιά, να έχεις άνετο χρόνο για να συμπληρώσεις πολλά άξια έργα.

Δεν ξέρω αν έφτασαν στα χέρια σου «ΟΙ ΙΔΕΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ» του φίλου Δ. Ραυτόπουλου. Είναι μια εργασία σημαντική, από πολλές πλευρές. Χαίρεται κανείς, μεταξύ άλλων, την ενότητα στη θεώρηση των πραγμάτων αλλά και το ήθος της τοποθέτησης του θεωρητού. Με ευχαρίστησαν ιδιαίτερα οι σελίδες που αναφέρονται σε σένα. Είμαι βέβαιος πως θα χαρεί πο-

λύ αν επικοινωνήσεις μαζί του. (η διεύθυνσή του: Δ. ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ [...], ΑΘΗΝΑ (706).) Είναι παλαιός φίλος — φίλος σωστός και αληθινός. Γράψε του.

Θα είναι για μένα πραγματική χαρά να λάβω νέα σου.

Με τα πιό γνήσια αισθήματα, πιστός σου φίλος δ. δούκαρης
MR DIMITRIS DOUKARIS
UNITED NATIONS D.P.
P.O.BOX [...], MOGADISHU
SOMALI REPUBLIC
EAST AFRICA

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 Σχετικά στο Τρία ανέκδοτα ποιήματα του Δημήτρη Χατζή, Αντί, 472, [Μνήμη Δημήτρη Χατζή], 9 Αυγούστου 1991, 37.

2 Από γράμμα του Στρατή Τσίρκα στον Δημήτρη Χατζή, 30 Ιανουαρίου 1963.

3 Βρίσκονται στην αρχειακή συλλογή Δημήτρη Χατζή στην Εθνική βιβλιοθήκη της Ουγγαρίας. Εκτενέστερες πληροφορίες για αυτό το υλικό, στο περιοδικό Αρχαιοτάξιο, 8, Μάιος 2006, 234-235 και στην ηλεκτρονική διεύθυνση των ΑΣΚΙ (Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας) <http://www.askiweb.gr/>, ρουμπρίκα «Αρχαιοτάξιο». (Τα γράμματα του Δημήτρη Χατζή στον Δημήτρη Δούκαρη δεν έχουν, σε γνώση μου, ακόμη :) εντοπιστεί.)

Αρχή και τέλος: Η πληρότητα στο έργο του Ναγκίμπ Μαχφούζ (1911 – 2006)

του Αλέξανδρου Καζαμία

«Δεν γνώρισα άλλο συγγραφέα τον οποίο να έχει αποδεχτεί και η Δεξιά, και το Κέντρο, και η Αριστερά, και το παλιό, και το σύγχρονο, αλλά και όσοι αιωρούνται ενδιάμεσα». Αυτά έγραφε το 1964 ο αιγύπτιος διανοούμενος Λουίς Άουαντ, πασχίζοντας να ερμηνεύσει από τότε την σπάνια ικανότητα συμβιβασμού των πιο ετερόκλητων απόψεων που, ως το θάνατό του, κατάφερνε να πραγματοποιεί ο Ναγκίμπ Μαχφούζ. Από τον πρόεδρο Μπους και την κυβέρνηση του Ισραήλ, μέχρι τους Άραβες ηγέτες, τους αιγύπτιους ισλαμιστές και κάθε εθνότητας κομμουνιστές όλοι μαζί μοιράστηκαν την ίδια οδύνη για την απώλεια του 95χρονου νομπελίστα λογοτέχνη, στις 30 Αυγούστου το πρωί. Για όσους τον γνώρισαν, ο Μαχφούζ ήταν ένας απίστευτα απλός και ταπεινόφρων συνομιλητής, που δεν αποχωριζόταν ποτέ το χιούμορ και την αβρότητα που ανέκαθεν χαρακτήριζαν το λαό του. Όμως η γενική του αναγνώριση οφείλεται πρωτίστως στο έργο του, το οποίο δεν έπαψε να είναι μια σύνθετη και φιλόδοξη κατασκευή, με σπάνια δραματική εκρηκτικότητα, και μια βαθιά κοινωνική οπτική, που φτάνει ως τις ρίζες της σύγχρονης ανθρωπίνης τραγωδίας.

Το πρόσωπο του Ιανού, με το οποίο ταυτίστηκε η λογοτεχνία του Μαχφούζ, δεν ήταν ένας μύθος που καλλιεργήθηκε τιμητικά στις τελευταίες δεκαετίες της ζωής του. Απ' την αρχή, ως φοιτητής του πανεπιστημίου Φουάντ Α' (νυν Καΐρου), βρήκε ως κύριο υποστηρικτή τον διευθυντή του *Νέου Περιοδικού*, τον Σαλάμα Μούσα, που δημοσίευσε τα πρώτα του διηγήματα, καθώς και τα πρώιμα, φαραωνικής έμπνευσης, μυθιστορήματά του, *Η Αρχαία Αίγυπτος* (1932) και *Το παράδοξο της μοίρας* (1939). Πριν δέκα χρόνια, ο Μούσα υπήρξε κορυφαίο στέλεχος του βραχύβιου Κομμουνιστικού Κόμματος Αιγύπτου και, σύμφωνα με το Μαχφούζ,

οι ιδέες του «είχαν μεγάλη επίδραση στη γενιά μας», γεγονός που τον έκανε να «συμπαθήσει σε μεγάλο βαθμό το μαρξισμό εξαιτίας των ανθρωπιστικών του ιδεών», [Raga' al-Naqash επιμ., Naguib Mahfuz: *Safahat min mouzakaratuh*, Al-Ahram, 1998, σ. 77, 254]. Παράλληλα, η πρώτη κριτική του έργου του, που γράφτηκε για το έκτο μυθιστόρημά του *Χαν ελ-Χαλίλι* (1944) το χαρακτήριζε ως «κρίσιμο βήμα προς μια λογοτεχνία εθνική... με πνεύμα αιγυπτιακό, εξαγνισμένο από τις επιδράσεις των ξένων ρευμάτων», και σύστηνε μάλιστα από τότε «την παρουσίασή του με τον ιδιαίτερο εθνισμό του στο παγκόσμιο τραπέζι». Αυτή ωστόσο ανήκε στον κορυφαίο ισλαμι-

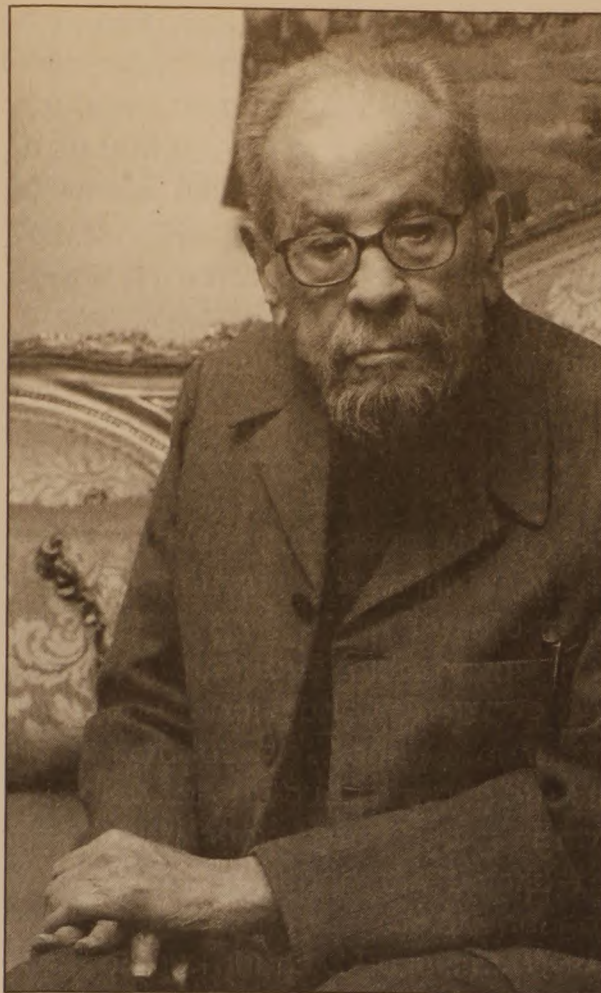
στή στοχαστή, Σάγιεντ Κότμπ, για τον οποίο πρόσφατα (18.8.2006) η βρετανική Independent αφιέρωσε ειδικό ένθετο με τίτλο: «Ο πατέρας της Αλ-Κάινα» [!].

Ωστόσο ο Μαχφούζ, του οποίου οι φιλοσοφικές σπουδές και η έντονη πολιτικοποίηση διαμόρφωναν καθοριστικά τις κατευθύνσεις του έργου του, δεν ήταν ποτέ ούτε κομμουνιστής ούτε, βεβαίως, ισλαμιστής. Το γεγονός που περισσότερο τον σημάδεψε ήταν η Επανάσταση του 1919 και το αίτημα της Εθνικής Ανεξαρτησίας που πρόβαλλε έκτοτε σθεναρά το σοσιαλφιλελεύθερο κόμμα Ουάφντ του Σάαντ Ζαγλούλ. Ο ίδιος δεν ήταν τότε παρά οκτώ ετών, όμως ο αντίκτυπος της Επανάστασης και η ευρεία δημοτικότητα του Ουάφντ κατά τα επόμενα τριάντα χρόνια, επηρέασε πολλούς από τους λόγιους της γενιάς του. Όλη η περίοδος αυτή αποτέλεσε και το ιστορικό υπόβαθρο του κορυφαίου μυθιστορηματός του *Καϊρινή Τριλογία* (1956-57), που αφηγείται το κοινωνικό δράμα της πατριαρχικής οικογένειας του Άχμαντ Αμπντ ελ-Γκαουάντ, την επαναστατική δράση του γιου του Φάχμι —που σκοτώνεται από τους Βρετανούς σε διαδήλωση του 1919— και τις ιδεολογικές αναζητήσεις του μικρότερου γιου του Καμάλ, ο οποίος μετά το θάνατο του Ζαγλούλ το 1927, αρχίζει να μιλά για την ανάγκη μιας «διαρκούς επαναστάσεως». Αν και το περιεχόμενό της στο έργο του Μαχφούζ δεν ήταν ποτέ συγκεκριμένο, το γενικό περίγραμμά της υπήρξε ωστόσο καθαρό. Ήταν πρωτίστως μια εθνοαπελευθερωτική επανάσταση, με όλες τις χειραφετητικές έννοιες που

περιέκλειε την εποχή εκείνη ο όρος: την εθνική ανεξαρτησία, την ανεξίθρησκειά, τον εκδημοκρατισμό, τη μείωση των ταξικών διαφορών, την εξάλειψη της αμάθειας και την απελευθέρωση της γυναίκας.

Αν όντως κάτι διέκρινε τον Μαχφούζ απ' τους άλλους διανοούμενους της γενιάς του, ήταν κυρίως η ιδεολογική του εμμονή στο συνολικό αυτό κοινωνικοπολιτικό πρόγραμμα ως ένα αδιάσπαστο κι ενιαίο εθνικό αίτημα. Γι' αυτό, πολύ σωστά συμπέρανε ο Έντουαρντ Σαϊντ ότι ο Μαχφούζ «έχει μια αποφασιστικά καθολική και, κατά κάποιο τρόπο, κυριαρχική άποψη της χώρας του, ως αυτοκράτορας που επιβλέπει την επικράτειά του», [Al-Ahram Weekly, 13.12.2001] — με τη διαφορά όμως ότι η κυριαρχία αυτή δεν ήταν εξουσιαστική, αλλά βαθύτατα λαϊκή, βγαλμένη μέσα από τα σύνθετα επαναστατικά μηνύματα του 1919. Άλλωστε, ο Σαϊντ είναι αυτός που, με φουκωικούς σχεδόν όρους, υπογράμμισε «το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του Μαχφούζ για [το ζήτημα] της εξουσίας» και το πώς «η σύλληψη μιας απροσδιόριστης μεγάλης εξουσίας φαίνεται να τον ταλανίζει». Πράγματι, ο ίδιος ο Μαχφούζ ήταν αδιάλλακτος ως προς αυτό: «Δεν είμαι απ' τους ανθρώπους της εξουσίας», έλεγε, και συμπλήρωνε εξηγώντας πως «ο λογοτέχνης που [...] αγαπά την πένα του, πρατιμά να απέχει από την εξουσία», [Raga al-Naqash, ό.π., σ.127]. Όταν ανέλαβε μάλιστα για λίγο διάστημα τη διεύθυνση της Λογοκρισίας Κινηματογράφου σχεδόν κατέργησε το ρόλο της, ενώ απέρριψε ένα άριστο σενάριο του δικού του έργου, *Νέο Κάιρο* (1945), μήπως θεωρηθεί ότι έκανε κατάχρηση της εξουσίας του, δεδομένου ότι ο προκάτοχός του το είχε παλαιότερα απαγορεύσει! [Hisham el-Nahas, Salah Abu Seif, Al-Haya al-misreya lel-kitab, 1996, σ. 152–53].

Από μια άποψη όμως, ο Μαχφούζ ποτέ δεν απαλλάχτηκε από τις εσωτερικές συγκρούσεις της παράλληλης προσήλωσής του στην ιδέα του έθνους και στο κύρος των επίσημων κρατικών θεσμών αφενός και την κοινωνική επανάσταση και στην αντεξουσιαστική του ιδιοσυγκρασία αφετέ-

Ο αιγύπτιος συγγραφέας
Ναγκίμπ Μαχφούζ.

ρου. Ακόμα και στο θέμα της θρησκείας, ποτέ δεν στάθηκε σαφής. Μιλώντας στην αιγυπτιακή τηλεόραση το 1984 δεν δίστασε μάλιστα να ομολογήσει ότι τέτοιο ήταν το δέος που έτρεφαν στα παιδιά τους τότε οι γονείς, ώστε αν ο πατέρας του τού απαγόρευε να γίνει λογοτέχνης «θα τον είχε υπακούσει», [Συνέντευξη στον Τάρεκ Χαμπίμπ, 1984]. Παρόλα αυτά, οι εσωτερικές αυτές συγκρούσεις πάντοτε συμβιβάζονταν με κάποια ικανότητα εντυπωσιακά συνθετική και ευρηματική, που δύσκολα μπορεί κανείς να μη θαυμάσει. Ας δούμε ξανά, για μια στιγμή, την φαινομενικά παράλογη απόφασή του ως λογοκριτή να απορρίψει το σενάριο του δικού του έργου: είναι αδύνατον να καταλάβει κανείς αν ήταν μια πράξη υποταγής στην εξουσία του κράτους, ή για υπεράσπιση της αυτοτέλειας του έργου του από την κρατική εύνοια· όμως είναι η μόνη απόφαση που θα μπορούσε κάποιος στη θέση του να πάρει για να προασπίσει την ακεραιότητά του και ως δημοσίου λειτουργού και ως λογοτέχνη ταυτοχρόνως.

Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με το

συγγραφικό του έργο. Το μυθιστόρημά του θεωρείται κατά βάση ρεαλιστικό, και οι επιδράσεις που του αποδίδονται είναι συνήθως απ' τον Ντίκενς, τον Τολστόι και τον Μπαλζάκ. Οι στερεοτυπικές αυτές ερμηνείες ισχύουν, βεβαίως, εν μέρει για τη δεύτερη περίοδο του έργου του, που αρχίζει με το *Χαν ελ-Χαλίλι* το 1944 και τελειώνει το 1952 με την *Τριλογία*, (εκδόθηκε όμως το 1956-57). Αν και τα εννέα έργα της σύντομης αυτής περιόδου είναι απ' τα σημαντικότερα, ο μεγαλύτερος όγκος της παραγωγής του, δηλαδή τα 34 μυθιστορήματα που έγραψε από το 1961 ως το 1988, διέπονται όλα από μια ποικιλία μοντερνιστικών προσεγγίσεων που συχνά επισκιάζουν το ρεαλισμό του. Ο ληστής και οι σκύλοι (1961) κάνει εκτεταμένη χρήση του ελεύθερου μονολόγου, Ο Δρόμος (1962) έχει επιδράσεις από το υπαρξιστικό μυθιστόρημα, το *Ψίθυροι πάνω στο Νείλο* (1966) περιέχει σουρρεαλίζουσες και ψυχεδελικές περιγραφές, το *Μιραμάρ* (1967) και Ο καθρέφτης (1972) υιοθετούν μια δόμηση κυβιστική κ.ο.κ., ενώ η χρήση συμβόλων, νατουραλιστικών εφέ και της αλληγορίας απαντάται συχνά σε άλλα μυθιστορήματά του. Όπως λέει ο Γκάμπερ Ασφούρ, αυτό είχε συχνά ως αποτέλεσμα η κριτική να βλέπει «τον κόσμο του Μαχφούζ ως ένα μουσείο για όλες τις σχολές και τις θεωρίες που γνώρισε το μυθιστόρημα», ή ακόμη ως ένα πεδίο αφηγηματικής «αναρχίας», [Ghali Shukri, επιμ. Naguib Mahfuz: *Ebda'a nist qarn*, Dar el-Shuruq, 1989, σ.227].

Για τον ίδιο όμως το ζήτημα είναι απλούστερο. Εγκαινιάζοντας την τρίτη περίοδο του έργου του με το δοκίμιο *Η νέα μου κατεύθυνση και το μέλλον του μυθιστορήματος* (1961), εξηγούσε ότι «η αναζήτηση νέας τεχνικής ίσως να είναι σημαντικό θέμα [...] για τους συγγραφείς των [κοινωνιών με] διαταραγμένες αξίες· μέσα απ' τις δοκιμές μου όμως με το μυθιστόρημα, δεν ένιωσα το πρόβλημα της τεχνικής με την ίδια οξύτητα, αλλά το λύνω πολύ απλά. Το θέμα το οποίο σκέφτομαι και οι αντιδράσεις που κρύβονται πίσω απ' αυτό είναι εκείνα που μου ορίζουν τη μορφή χωρίς βασανισμό, και χωρίς αγωνία για

την παλαιότητα ή νεότητά της. Η τεχνική είναι για μένα είτε κατάλληλη, είτε ακατάλληλη». Η επιφανειακή αυτή στάση, που κατά βάθος υποκρύπτει τις πολύ συμβατικές απόψεις του για το μυθιστόρημα, — «για μένα είναι μια ιδέα, μια πλοκή, και χαρακτήρες», [Αλ-Αχράμ, 11.3.1999] — ταυτόχρονα του επέτρεψε να προσφέρει τα πρώτα δείγματα της αραβικής γλώσσας σε όλες σχεδόν τις νεωτεριστικές μορφές αφήγησης, χωρίς να εγκαταλείπει τη δομή του κλασικού ρεαλιστικού μυθιστορήματος που ίδιος καθιέρωσε ως εθνική σχολή.

Η ίδια πληρότητα αναδύεται επίσης και μέσα από την αριστοτεχνική κατασκευή των χαρακτήρων του. Όλοι τους είναι πολυδιάστατοι, βαθύτατα ανθρωπινοί και, ακριβώς γι' αυτό, κανείς τους δεν μπορεί σε μια ανύποπτη στιγμή να μην διαπράξει κάποιο λάθος. Η πονόψυχη Νεφίσα στο *Αρχή και Τέλος* (1946) συντηρεί μια ολόκληρη οικογένεια από το μεροκάματό της, όμως η αγάπη της για τον φιλόδοξο και σπάταλο αδερφό της την ωθούν στην πορνεία και στο θάνατο. Ο μακιαβελικός σύμβουλος Σάλεμ, στο *Νέο Κάιρο*, παντρεύει εικονικά την ερωμένη του υπουργού του με το φίλο του Μαχγκούμπ, αλλά κατόπι ανακαλύπτει πως ο τελευταίος απειλεί από τη θέση αυτή τον υπουργό και τον προσπερνά στην ιεραρχία του υπουργείου. Ακόμη και οι πιο ευθείς και συνετοί απ' τους χαρακτήρες του, αργά ή γρήγορα συγκρούονται κι αυτοί με τα παράδοξα της μόνης, στο Μαχφούζ, κοινωνικής αστάθειας και κρίσης. Η δημοσιογράφος Καρίμα στο *Ο Δρόμος* (1962), που κατευθύνει φιλικά τον άνεργο Σάμπερ προς την επαγγελματική αποκατάσταση και προκοπή, όταν ανταποκρίνεται τελικά στον έρωτά του, ανακαλύπτει ότι αυτός είχε στο μεταξύ εξελιχθεί σε καταζητούμενο εγκληματία. Οι νομιμόφρονες φοιτητές στο *Κάρνακ* (1974) που αφοσιώνονται στα συνθήματα του Νασερισμού, όταν προτείνουν στον εκπρόσωπο της Σοσιαλιστικής Ένωσης να στείλουν ρούχα στους εργάτες αντί να κρεμούν γι' αυτούς πανό, καταλήγουν στην Ασφάλεια ως πιθανοί κομμουνιστές κ.ο.κ.

Εντούτοις ο Μαχφούζ δεν έμεινε πά-

ντα στο απυρόβλητο. Όπως ένας απ' τους συνετούς του χαρακτήρες, κάποτε βρέθηκε κι αυτός σε σύγκρουση με τα παράδοξα της κρίσης που μόνιμα μαστίζει την αιγυπτιακή κοινωνία. Στις 14 Οκτωβρίου 1994, καθώς έμπαινε σε φιλικό αυτοκίνητο μπρος απ' το σπίτι του, ένας νεαρός ισλαμιστής τον κάρφωσε με μαχαίρι στο λαιμό, αφήνοντας ημιπαράλυτο το χέρι με το οποίο έγραψε τα πενήντα μυθιστορήματά του. Ένα από αυτά ήταν εξάλλου η αφορμή. Οι γιοι του Γκεμπελάουι (1959), όπως έλεγε, ενώπιον του Μαχφούζ, στον Νάσερ ο τότε διευθυντής της Αλ Αχράμ Χασανέν Χέικαλ, «είναι από τα μυθιστορήματα που σε στέλνουν στο διάολο»! «Εσένα θα στείλουν», απάντησε τότε ο Νάσερ, και η Αλ Αχράμ το δημοσίευσε σε συνέχειες, [Raga al-Naqash, ό.π., σ.134]. Η αλληγορική παρουσίαση του Θεού και των προφητών ως απλών θνητών ξεσήκωσε τη θρησκευτική ηγεσία του Αλ-Άζχαρ κατά του μυθιστορήματος, οπότε ο Μαχφούζ ακολούθησε τη σύσταση της λογοκρισίας να το εκδόσει ως βιβλίο στη Βηρυτό. Μετά τριάντα χρόνια, το ζήτημα επανήλθε με αφορμή το Νόμπελ, και τότε ο σεΐχης Όμαρ Άμπντ ελ-Ραχμάν, εξέδωσε εμμέσως φετβά με τα λόγια «αν είχαμε σκοτώσει τον Μαχφούζ όταν δημοσίευσε το μυθιστόρημα Οι γιοι του Γκεμπελάουι, δε θα εμφανιζόταν ο Σαλμάν Ρούσντι». Σε αντίθεση όμως με το Ρούσντι, ο Μαχφούζ αρνήθηκε να τεθεί σε περιορισμό για την προσωπική του ασφάλεια, παρά την επιμονή των Αρχών. Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι, ωστόσο, καταδίκασαν και τότε την απόπειρα δολοφονίας, που πρέπει να προκλήθηκε από μικρότερη ομάδα ισλαμιστών, ενώ την περασμένη Παρασκευή έστειλαν δύο εκπροσώπους στην κηδεία του συγγραφέα.

«Ποτέ μου δεν φαντάστηκα πως κάποτε θα λάμβανα το Νόμπελ», έλεγε συχνά στα τελευταία του ο Μαχφούζ, και εξηγούσε πως αυτό ίσως οφείλεται στο αποικιοκρατικό «σύμπλεγμα κατωτερότητας απέναντι στους ξένους» που ένιωθαν όλοι οι Αιγύπτιοι της γενιάς του, [Raga al-Naqash, ό.π., σ. 155]. Στο λόγο του προς τη Σουηδική Ακαδημία το 1988, μία φράση επαναλάμ-

βανε διαρκώς: «Προέρχομαι απ' τον Τρίτο Κόσμο... πώς είναι δυνατό να βρήκα την πνευματική ηρεμία να γράψω ιστορίες»; Και μ' αυτήν τη φράση αναφέρεται στην Αίγυπτο, αλλά και σε δύο ακόμα ζητήματα: το απαρτχάιντ στη Νότια Αφρική και η ανεξαρτησία των Παλαιστινίων, δηλαδή οι δύο εκείνες υποθέσεις που ως το τέλος του 20ου αιώνα αναζητούσαν ακόμα τη λύση τους μέσα απ' το εθνο-απελευθερωτικό πρόγραμμα της Επανάστασης του 1919.

Έκτοτε έγινε και στην Ελλάδα πασίγνωστο το όνομα του Ναγκίμπ Μαχφούζ, είτε απ τις μεταφράσεις των 19 ως τώρα βιβλίων του είτε από τις σύντομες συνεντεύξεις που γενναιόδωρα παραχωρούσε στον ελληνικό τύπο. Ως τώρα, όμως, κανένας έλληνας φιλόλογος ή κριτικός δεν καταπιάστηκε σοβαρά με την μελέτη του έργου του, και είναι επομένως άξιο απορίας το πώς ακριβώς διαβάζεται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα ο Μαχφούζ, όταν η εποχή του, η κοινωνία του και ο πολιτισμός της είναι ένα ράφι ολόαδειο στις βιβλιοθήκες των χιλιάδων αναγνωστών του και, προπαντός, των δεκάδων βιβλιοπωλείων που εμπορεύονται τις μεταφράσεις του έργου του. Διότι το Νόμπελ δεν ήταν εκείνο που δημιούργησε τον Μαχφούζ, και η διεθνής καταξίωσή του δεν έχει απολύτως καμία σχέση με τις πρόσφατες κατευθύνσεις του παγκοσμίου μυθιστορήματος. Το έργο του είναι δύο γενεών παλιό, αλλά και στην εποχή του ακόμη, βρισκόταν μόλις και μετά βίας στις παρυφές της λογοτεχνικής πρωτοπορίας. Αν όμως έχει κάποια σημασία και σήμερα για μας, είναι κυρίως διότι μέσα απ' αυτό αναδύεται σε όλη του την πληρότητα το δράμα των «Κολασμένων της γης» στα χρόνια της αποικιοκρατίας και στον σημερινό αγώνα τους για εξανθρωπισμό και απελευθέρωση. Αυτός ο Τρίτος Κόσμος είναι η αρχή και το τέλος της λογοτεχνίας του Μαχφούζ· κι αν θέλουμε πράγματι να απολαύσουμε τις ιστορίες του και να μάθουμε κάτι καινούργιο μέσα απ' αυτές, αυτόν τον άθλιο κόσμο, με όλες τις αντιφάσεις του, πρέπει προηγουμένως να γνωρίσουμε.

Έφυγε ο Μπούκτσιν

Το Αντί έχει παρουσιάσει παλαιότερα με ένα περιεκτικό κείμενο τον Μάρεϋ Μπούκτσιν (Murray Bookchin) και το έργο του. Πριν λίγες ημέρες, στις 30 Ιουλίου 2006, πέθανε ο Μπούκτσιν σε ηλικία 85 ετών, στο Βερμόντ των ΗΠΑ. Ο Μπούκτσιν γεννήθηκε το 1921 σε μια οικογένεια αριστερών στο Μπρονξ. Στα 18 του διαγράφηκε από την αμερικανική Κομμουνιστική Νεολαία γιατί αντιτέθηκε στο Σταλινισμό. Δούλεψε ως χειρώναξ σε χυτήρια, στα καράβια κ.λπ.

Έγραψε πάνω από 20 βιβλία, αρκετά από τα οποία έχουν μεταφραστεί στα Ελληνικά [από τη «Διεθνή Βιβλιοθήκη», τον «Παρατηρητή» κ.λπ.]. Άρχισε να γράφει στην δεκαετία του 1950. Το πρώτο του βιβλίο βγήκε στις αρχές της δεκαετίας στη Γερμανία (!) με το ψευδώνυμο Lewis Herber (ως γνώστον η αμερικανική ελίτ δεν συμπαθούσε τα «κουμμούνια») με τίτλο “Lebensgefarliche Lebensmittel” και είχε ως θέμα το πρόβλημα των χημικών ουσιών στα τρόφιμα. Το βιβλίο αυτό, δικαίως, θεωρείται ως αυτό που άνοιξε το δρόμο στη συνειδητοποίηση του κοινωνικού χαρακτήρα των οικολογικών προβλημάτων. Αυτό το βιβλίο και άλλα κείμενα του Μπούκτσιν αυτής της περιόδου συνέβαλαν στην τροποποίηση της γερμανικής νομοθεσίας (!) σε σχέση με τα τρόφιμα και τα φάρμακα. Πράγμα, που είναι πολύ «διδακτικό», κυρίως για τους εκ Harvard βλαστούς της ελληνικής ελίτ. Ο Μπούκτσιν ήταν αυτοδίδακτος. Την περίοδο εκείνη μόλις είχε περάσει τα τριάντα και ήταν ακόμη κοντά στα χρόνια των χυτηρίων και των καραβιών.

Ο Μπούκτσιν οδηγήθηκε στις αναρχικές ιδέες από τους γερμανούς

αναρχικούς εργάτες τη δεκαετία του 1950 — μια δεκαετία νωρίτερα είχε οδηγηθεί στις ίδιες ιδέες ο Νόαμ Τσόμσκι σε ηλικία 10 με 12 ετών — επίσης από Γερμανούς εργάτες στα πεζοδρόμια της Νέας Υόρκης. Και οι δύο ήταν παιδιά Εβραίων Ουκρανών μεταναστών στην Αμερική.

Πριν μερικά χρόνια ο Μπούκτσιν έψεξε τον κατά 7 χρόνια μικρότερό του Τσόμσκι, γιατί αυτός δίνει τόση έμφαση στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ εις βάρος του αγώνα για τα κοινωνικά προβλήματα. Ο Τσόμσκι θεωρεί τον Μπούκτσιν ως έναν από τους μεγαλύτερους διανοητές του 20ου αιώνα.

Μια από τις μεγάλες συνεισφορές του Μπούκτσιν στο προοδευτικό κίνημα είναι η έντιμη και οξυδερκής κριτική του στο ίδιο το προοδευτικό κίνημα. Μελετώντας την ανθρωπολογία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στην κοινωνία η «ιεραρχία» διαμορφώνει την ιστορία και όχι η «οικονομία». Επίσης μελετώντας την ιστορία της αρχαίας Αθήνας ενσωμάτωσε την ιδέα της «άμεσης δημοκρατίας» στο όραμα που πρότεινε συνθέτοντας τις ελευθεριακές ιδέες των προηγούμενων αιώνων με τις δικές του για μια ριζοσπαστική οικολογία.

Τις τελευταίες δεκαετίες ο Μπούκτσιν ήταν καθηλωμένος σε αναπηρική καρέκλα και του ήταν δύσκολο να ταξιδεύει. Αυτό δεν τον εμπόδισε να συνεχίσει το έργο του και να επηρεάσει χιλιάδες ανθρώπους σε όλο τον κόσμο. Πριν από περίπου 12 χρόνια ο Μπούκτσιν μετά από παρότρυνση του γράφοντος και του ελληνοκαναδού εκδότη Δημήτρη Ρουσσόπουλου [του Black Rose Books] απεφάσισε (παρά τις προσωπικές του δυσκολίες) να έρ-

θει στην Ελλάδα για διαλέξεις κ.λπ. Την προηγούμενη της άφιξης του μπήκε στο νοσοκομείο για κάποιο πρόβλημα υγείας που είχε προκύψει. Έτσι, χάθηκε μια μοναδική ευκαιρία να μιλήσουν οι Έλληνες, προ παντός οι νεαροί Έλληνες με ελευθεριακές ιδέες, ζωντανά με τον Μπούκτσιν.

Όσοι γνώρισαν τον Μπούκτσιν μέσα από τα γραφτά του και από την προσωπική του ιστορία ως ακτιβιστή τον τιμούν με τον μεγάλο σεβασμό που έχουν προς αυτόν.

Αύγουστος 2006
Νίκος Ράπτης

Ένα τριαντάφυλλο στην Κατερίνα

Ο Ηλίας Λάγιος και η παραλογοτεχνία

του Ηλία Κανέλλη

Το κείμενο του Ηλία Κανέλλη που ακολουθεί είχε σταλεί προκειμένου να δημοσιευτεί στο προηγούμενο τεύχος-αφιέρωμα στον Ηλία Λάγιο. Κρίναμε ότι δεν θα μπορούσε να συμπεριληφθεί. Διαφωνούμε με τις θέσεις του παλαιού φίλου Ηλία Κανέλλη. Πάντως υπήρξε για μεγάλο διάστημα αρχισυντάκτης του Αντί· έστω και αν διαφωνούμε νομίζουμε ότι μπορεί να εκφράσει τις απόψεις του.

Ενα από τα πράγματα που ο Ηλίας Λάγιος ήξερε καλά ήταν το είδος εκείνο της αφηγηματικής παραγωγής που ορίστηκε ως παραλογοτεχνία. Τα λαϊκά αφηγήματα με τους «καλούς» ήρωες (προστάτες του δίκιου) εναντίον των «κακών» εχθρών των ηρώων (άρα, και του δίκιου), σε αφηγηματικές πλοκές όπου άνθρωποι και υπεράνθρωποι, γήινοι και εξωγήινοι, καουμπόηδες και Ινδιάνοι, αστυνομικοί και κλέφτες, έλλογα όντα και γεννήματα φαντασίας ανακατεύονται σε περιπέτειες όπου πάντα (σχεδόν πάντα) οι «καλοί» βγαίνουν νικητές. Αυτό το είδος που οι Αμερικανοί ονομάζουν «pulp fiction».

Η εμπλοκή του με την παραλογοτεχνία πρέπει να έγινε παράλληλα με την εμπλοκή του στην ποίηση — άρχισε να ασχολείται μάλλον ως μαθητής, στα παιδικά του χρόνια. Παράλληλα, δηλαδή, με την καλλιέργεια του γλωσσικού αισθήματος και την ανακάλυψη των ελλειπτικών τρόπων αποτύπωσης της ποιητικής ιδέας, ο Λάγιος, επιρρεπής στις αναγνώσεις των βιβλίων, ενδίδει στις μόνες αφηγήσεις που παρέχονται αφειδώς και φτηνά σε έναν φιλομαθή μαθητή του ελληνικού σχολείου που δεν έχει πρόσβαση σε πλούσια βιβλιοθήκη μυθιστορημάτων: στα φυλλάδια με ηρωικές περιπέτειες που στην Ελλάδα άρχισαν να κυκλοφορούν, από μικρούς εκδοτικούς οίκους, τα μεταπολεμικά χρόνια και συνέχισαν να δεσπόζουν ακόμη και τη δεκαετία του 1960. «1964, και μέσα στα πράγματά του [ενός εξαδέλφου μου] ήβρα και διάβασα το τεύχος 605 [του περιοδικού Μικρός Ήρωας] (τίτλος, «Ήρωας ή προδότης»). Έτσι γνώρισα κι αγάπησα το Γιώργο Θαλάσση Φάντασμα» εξομολογείται στο κείμενό του «Γιώργος Θαλάσσης Φάντασμα, Ο χιλομετροδείκτης της μεταπολεμικής αγωνίας»¹. Στο σημείωμα εκείνο, με λίγα λόγια, σχιαγραφείται η αγορά του ελληνικού «pulp»

αφηγήματος πριν από τη μεγάλη επιτυχία του περιοδικού με τις περιπέτειες του Γιώργου Θαλάσση και της παρέας του, της αιώνιας κρυφά αγαπημένης Κατερίνας, του αστείου, πνευματικώς καθυστερημένου και γι' αυτό, παρά τα όσα επιτάσσει η λογική, μονίμως ηρωικού Σπίθα και μιας μεγάλης πινακοθήκης περαστικών μικρότερων ηρώων με ονόματα όπως Πιτσιρίκος, Διαβολάκι, Ζουζούνι, Γαβριάς κ.λπ., προορισμός των οποίων ήταν να πεθάνουν ηρωικά για να ενδυναμωθεί το ενδιαφέρον και, κυρίως, για να κορυφωθεί η συγκίνηση των αναγνωστών, ταυτοχρόνως αφηγηματική συγκίνηση αλλά και ηθικοπλαστική πρόσληψη της έννοιας της θυσίας για υψηλά ιδανικά:

«Εκείνα τα χρόνια ήταν πιο δύσκολα από σκληρά» περιγράφει ο Λάγιος. «Στο σχολείο, μεγάλες μυλόπετρες που άλεθαν τις ψυχές, το Προς την Νίκη και ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός. Και στο πρακτορείο Τύπου και Εφημερίδων, πρώτα σημάδια μιας διείσδυσης που έφτασε στην άλωση, το Γέλιο και Χαρά, τα Κλασσικά Εικονογραφημένα. Κι ακόμα οι άχαρες μιμήσεις του Ήρωα — με τα παράξενα ονόματα Γκιαούρ, Καλ, Τάργκα, Ζορρό της Ζούγκλας, Ταν ο Υπερκόσμιος, Γκρέκο, Πλανητάνθρωπος, Τζόε Σέρινταν και τόσα άλλα.»

Δεν ήταν αυτά μόνο — και ήρωες όπως οι πα-
ραπάνω, μαζί με τα ομώνυμα φυλλάδια περιοδικά που τους φιλοξένησαν, δεν επιβίωσαν πέραν του βραχέος διαστήματος της έκδοσής τους. Άλλωστε, όπως και ο Λάγιος με κάθε ευκαιρία επισήμαινε, η παραλογοτεχνία της εποχής εκείνης δεν ήταν κάτι το συμπαγές και το ομοιοειδές. Άλλο πράγμα τα πρώτα εικονογραφημένα κόμικς της ελληνικής αγοράς, άλλο οι μεταφορές των αμερικανικών γουέστερν και αστυνομικών στα καθ' ημάς (κυρίως μέσω των περιοδικών Μάσκα και Μυστήριο), άλλο η θρησκευτι-

¹ Πρωτοδημοσιεύτηκε στο τελευταίο τεύχος, 8, του περιοδικού Ωλήν, το 1981, με το ψευδώνυμο Αλέξης Φωκάς, αναδημοσιεύτηκε στα προλεγόμενα της τέταρτης έκδοσης των κειμένων του Μικρού Ήρωος, το 1986, με το ίδιο ψευδώνυμο και, τέλος, συμπεριελήφθη στο βιβλίο, Στέλιου Ανεμοδουρά, Ο Μικρός Ήρωας, πρώτο της σειράς «Ήρωες του εικοστού αιώνα» των εκδόσεων Κατάρτι, που ο ίδιος επιμελούνταν.

κή, ηθικολογική και εθνικόφρων παραλογοτεχνία των παραθρησκευτικών οργανώσεων «Ζωή» και (αργότερα) «Σωτήρ», άλλο τα λαϊκά φωτορομάντζα και τα περιοδικά με αισθηματικές περιπέτειες κι άλλο τα περιοδικά φαντασίας για ανηλίκους. Μέσα από μια θάλασσα τέτοιου τύπου έντυπα για ανηλίκους, ξεχώρισαν αυτά που διεκδίκησαν και κέρδισαν την προσοχή των αναγνωστών τους, μαζί και τη μακροήμερευση, ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις, έστω και εκ των υστέρων, προσέχθηκαν οι συγγραφείς τους: ο Απόστολος Μαγγανάρης, ο Δημήτρης Χανός, ο Θάνος Αστρίτης (Στέλιος Ανεμοδουράς), ο Νίκος Ρούτσος, ο Γιώργος Μαρμαρίδης, ο Κώστας Φωτεινός (Πότης Στρατίκης). Ο Λάγιος έχει κάνει τη δική του, πάνω κάτω σωστή, κατάταξη αυτού του τύπου των φυλλαδίων περιοδικών με βάση το περιεχόμενό τους². Είναι τα έντυπα με περιπέτειες ζούγκλας («αδιαμφισβήτητος κυρίαρχος του είδους ήταν ο Γκαούρ Ταρζάν του Νίκου Ρούτσου, ένα ιδιότυπο περιοδικό, με πολύπλοκους χαρακτήρες, περιπεπλεγμένες τις μεταξύ τους σχέσεις, ευθείς σεξουαλικές αναφορές...»³), τα περιοδικά με καουμπόικες ιστορίες (*Μικρός Σερίφης* και, αργότερα, *Μικρός Καουμπόν*, με συγγραφείς τον Κώστα Φωτεινό και τον Γιώργο Μαρμαρίδη), τα ομοειδή φυλλάδια με ιστορίες επιστημονικής φαντασίας, ελληνικές μετεγγραφές των αμερικανικών κόμικς στα οποία κυρίως δέσποζαν οι ιστορίες της λεγόμενης «Ασημένιας Εποχής» (Silver Age) του Σούπερμαν των Τζόε Σούστερ και Τζέρι Σίγκελ, οι ποδοσφαιρικές περιπέτειες (σε τίτλους όπως Γκρέκο και Αετός των Γηπέδων), τα έντυπα με ιστορίες Ελλήνων σε εθνικούς αγώνες (ο *Μικρός Μπουρλοτιέρης*, που δρούσε την εποχή της επανάστασης του 1821, ο *Αόρατος* και ο *Μικρός Ήρωας* που έδρασαν εναντίον των Γερμανών κατακτητών, την εποχή της Κατοχής και της Αντίστασης), διάφορα φυλλάδια με ιστορίες του Καραγκιόζη και, τέλος, φυλλάδια με παραλλαγές γνωστών παραμυθιών.

Μέσα σε αυτή την πληθώρα των τίτλων, ο *Μικρός Ήρωας* γίνεται το μπεστ σέλερ της μεταπολεμικής περιόδου. Ο Λάγιος ήρθε σε επαφή μαζί του (σχετικώς αργά) επειδή ακριβώς ήταν το μπεστ σέλερ —γι' αυτό τεύχη του βρίσκονταν στην οικοσκευή του εξαδέλφου. Τι προσέφεραν, συγκριτικώς με τα υπόλοιπα κυκλοφορούντα το ίδιο πάνω κάτω διάστημα, οι ιστορίες του συγκεκριμένου περιοδικού;

• Κατ' αρχάς, την εξοικείωση με μια λαγερή, καλοδιατυπωμένη, απλή δημοτική — σε μια εποχή που, ακόμα, στην εκπαίδευση, όπως και στις υπηρεσίες και στα έγγραφα του κράτους αλλά και σε μεγάλο μέρος της τυπογραφικής παραγω-

γής (κυρίως δε στις εφημερίδες) κυριαρχούσε η καθαρεύουσα, έστω μια μπασταρδεμένη, από την ευρεία χρήση της δημοτικής στην καθημερινότητα, καθαρεύουσα, μια μύθοκαθαρεύουσα.

• Κατά δεύτερον, την αναπλήρωση της σχέσης παιδικής φαντασίας με την ηρωική φαντασία ενός είδους λογοτεχνίας για παιδιά (από τον Δουμά έως τον Ντίκενς, από τον Χ.Τζ. Γουέλς έως τον Ουγκό). Την αναβίωση, δηλαδή, ιστορικών εποχών ως εποχών όπου εγκαθίστανται οι κόσμοι αγαπημένων μυθιστορημάτων, αλλά και την αναφορά σε δεδομένες κοινωνικές συνθήκες, όχι πάντα της αριστοκρατίας. Ο *Μικρός Ήρωας* ήταν το υποκατάστατο ενός πρωτοτύπου που έλειπε μεταφερόμενο μάλιστα στα καθ' ημάς, στους κλειστούς ορίζοντες μιας ελλαδοκεντρικής κοινωνίας, που αν και πνιγμένη στα ηρωικά παραδείγματα της κλασικής αρχαιότητας, αγωνιούσε για πιο σύγχρονες αναπαραστάσεις της ίδιας πάντα επιπόνησης, μιας μυθικής ηρωικής «αθάνατης ελληνικής εποποιίας».

• Κατά τρίτον, και σημαντικότερο, ένα φαντασιακό υπόστρωμα όπου στους ράθυμους μεταπολεμικούς ρυθμούς, τα νεαρά βλαστάρια των λαϊκών τάξεων αποκτούσαν τα δικά τους κοινά σημεία αναγνώρισης, τους κοινούς προσωπικούς μύθους τους. Τα πιο προικισμένα απ' αυτά, τα πιο επιμελή ή, απλώς, τα πιο ονειροφαντασμένα, είχαν το δικό τους ορόσημο, τη δική τους αναπαραστάση εποποιών που δεν έζησαν, για να απιθώσουν τον χαμένο χρόνο τους. Ο Λάγιος, στο πρώτο κείμενο που γράφει για τον *Μικρό Ήρωα*⁴, εν πολλοίς και καταστατικό κείμενο της πολιτικής (αλλά όχι και της ποιητικής) σκέψης του, το παραδέχεται: «Και ποιος θυμάται πια την παιδική ηλικία; (...) Όλα θα ξανάρθουν. Η Άρτα, το 1964, ο όμορφος μελαχρινός ξάδελφός του. Το σκονισμένο μαγαζί του Μπαρώνου, ο Μπαρώνος ξανά ζωντανός, να εμπορεύεται το χαμένο καιρό, δωρίζοντάς τον. Όλα θα ξανάρθουν, το ξέρω».

Φυσικά, ήξερε ότι τίποτα δεν θα ξανάρθει. Ευτυχώς.

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΤΟΥ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟΥ

Αν για τους περισσότερους αναγνώστες του, ο *Μικρός Ήρωας* ήταν ένας ηρωικός μύθος της παιδικής ηλικίας, για τον Λάγιο ήταν η εισαγωγή σε ένα ολοένα διευρυνόμενο σύμπαν περιπετειωδών αφηγημάτων, στα οποία δεσπόζει συνεχώς τουλάχιστον ένας ήρωας (ή και μια ηρώδα). Αν και φαινομενικά στον αντίποδα των ποιητικών προβληματισμών του, στον αντίποδα δηλαδή της κυρίαρχης καλλιτεχνικής παραγωγής του, επί της ουσίας πολύ κοντά στην κατα-

Ρόμπερτ Ε. Χάουαρντ *Κόναν ο βάρβαρος*. Εισαγωγή επιμέλεια Ηλίας Λάγιος. Εκδόσεις Κατάρτι.

2 Στο κείμενο «Δοκιμή για τον Μικρό Ήρωα», σ. 24–25, στο Στέλιου Ανεμοδουρά, *Ο Μικρός Ήρωας*, από τη σειρά «Ήρωες του εικοστού αιώνα», Αθήνα, χ.χ., εκδ. Κατάρτι.

3 Όπ.π., σ. 24

4 Στο «Γιώργος Θαλάσσης Φάντασμα», όπ.π., σ. 21

5 Εισαγωγή του Ηλία Λάγιου «Επανεφεύρεση και ανακάλυψη του φανταστικού» στο Ρόμπερτ Ε. Χάουαρντ, *Κόναν ο Βάρβαρος*, από τη σειρά «Ήρωες του εικοστού αιώνα», Αθήνα, χ.χ., εκδ. Κατάρτι, σ. 24–25.

6 Αν και δεν κάνει τον κόπο να αναλύσει, η αφοριστική του αναφορά είναι απολαυστική. Γράφει: «Ας έχουμε πάντοτε υπ' όψιν μας ότι αναφερόμαστε σε ρεύματα και συγγραφείς οι οποίοι (ενίοτε με περισσή αδικία) θεωρήθηκαν εκτός του ρεύματος της Καθαρής Λογοτεχνίας (στο οποίο αντιθέτως εντάσσονται ο Σώμερσετ Μωμ, ο Σουλλύ Πρυντώμ, ο ήρεμος Ντον Σολόχωφ, η λογοτέχνης (!) Σιμόν ντε Μπωβουάρ, ο Τζων Τρέχω και δεν Φτάνω Απντάικ, ο Κλωντ Κοιμάμαι και δεν Ξυπνώ Σιμόν και, στα καθ' ημάς ο Βενέζης, ο Φραγκόπουλος, ο Ούτε Εγώ Αντέχω να με Διαβάσω Νάνος Βαλαωρίτης ας είναι έτσι». *Όπ.π.*, σ. 30.

7 *Όπ.π.*, σ. 31.

8 Είναι χαρακτηριστική η αναφορά του Λάγιου στο «όνειδος το οποίο ονομάστηκε Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής», θέση που, πέρα από τις αμφισβητούμενες οξυδέρκειας πολιτικές του επιλογές, αδυνατίζει την πράγματι οξυδερκή κατάταξη και ανάλυση των λογοτεχνικών ειδών με τα οποία καταπιάνεται όχι ως επαγγελματίας μελετητής αλλά ως κάτι πολύ αποτελεσματικότερο: ως μανιακός αναγνώστης.

γωγή του ποιητικού έργου του, στον ρομαντισμό, η ηρωική φαντασία τροφοδοτείται από συγγραφείς όπως ο Ε.Τ.Α. Χόφμαν, ο Νάθανιελ Χόθορν, η συγγραφέας του *Φρανκενστάιν* Μαίρη Σέλεϊ ή ο εισηγητής της «λογοτεχνίας του εγκλήματος» Έντγκαρ Άλαν Πόε...

Την προαναφερθείσα συγγένεια, ο Λάγιος ενισχύει από το σύνολο των αναγνώσεών του, πολλές φορές από τα πρωτότυπα ή από πιστές μεταφράσεις των πρωτοτύπων, άλλες φορές πάλι σε μετεγγραφές ή διασκευές των πρωτοτύπων από άλλες αφηγηματικές εκδοχές της μαζικής κουλτούρας, κινηματογράφο ή και κόμικς (τα ίδια χρόνια, άλλωστε, που αναζητούσε τεύχη του *Μικρού Ήρωα* κυκλοφορούσαν τα Κλασικά Εικονογραφημένα, ευρείας κατανάλωσης κόμικς, αποδόσεις των πιο δημοφιλών λογοτεχνικών αφηγημάτων). Ορισμένα από τα κείμενα αυτά, ο Λάγιος τα προσλαμβάνει ως λογοτεχνικά κείμενα ρήξης με τις κατεστημένες εκδοχές πρόσληψης του κόσμου την εποχή που γεννιούνται. Αναφερόμενος π.χ. σε αφηγήματα που έχουν παραχθεί το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, στην *Παράξενη υπόθεση του Δόκτορος Τζέκιλ και του Κυρίου Χάιντ* του Ρόμπερτ Λούις Στίβενσον, στα *Νέα εκ του Μήχωρου* του Γουίλιαμ Μόρις, στο *Ένας Γιάνκης από το Κονέκτικατ στην Αυλή του Βασιλέως Αρθούρου* του Μαρκ Τουέν ή και στα μεταγενέστερα *Πριν τον Αδάμ* και *Η σιδερένια βέργα* του Τζακ Λόντον, παρατηρεί (συσχετίζοντας λογοτεχνικά κείμενα με την εποχή που τα γέννησε αλλά και εισάγοντας τον αναγνώστη στις συζητήσιμες πολιτικές εκτιμήσεις του για τον σύγχρονο κόσμο):

«Τι το κοινό υπάρχει σε αυτά τα τόσο διαφοροποιημένα μεταξύ τους έργα; Γεννημένα στην βικτωριανή Βρετανία (να κυβερνά τις θάλασσες, το εμπόριο, τις Αποικίες) και στις Ηνωμένες Πολιτείες (παραδομένες στην αχαλίνωτη, φρενήρη καπιταλιστική ανάπτυξη) συγκροτούν ένα κειμενικό σώμα κριτικής, ρήξης, άρνησης. Ο αισθητικός σοσιαλισμός του Μόρις, η απόρριψη, διά του προσχήματος της διττής φύσεως, των θεσφάτων της Ηθικής στον Στίβενσον, οι επάλληλες παρωδίες του Τουέν να διασύρουν την Εκκλησία (η οποία είχε απεμπολήσει το Ιερό και εκχωρήσει το Άγιο) και, τέλος, ο σκληρός δαρβινισμός και το γυμνό, βίαιο ως και την ωμότητα επαναστατικό κήρυγμα του Λόντον, συνιστούν την πιο ολοκληρωμένη απάντηση στην κοινωνία του χρήματος: Όταν αυτός ο Κόσμος γίνεται ανυπόφορος εμείς ιχνογραφούμε άλλους...»⁵

Παρόμοιους εκ νέου ιχνογραφημένους κόσμους, στον αντίποδα μιας συχνά ανυπόφορης πραγματικότητας (άραγε, και ανυπόφορης πε-

ριγραφής της από τις γραφές του ρεαλισμού;), ο Λάγιος εκτιμά ότι εκφράζουν και οι αμιγείς αφηγήσεις του φανταστικού, που, παρά τις επιδράσεις τους από λογοτεχνικές περιοχές αξιωματικόνευτες, η ακαδημαϊκή ταξινόμηση δεν κρίνει άξιες κατάταξής τους, όχι φυσικά στη «λογοτεχνία του υψηλού» αλλά ούτε καν στη «μεγάλη λογοτεχνία»⁶. Εισηγείται μάλιστα τον εξής διαχωρισμό της λογοτεχνίας φαντασίας: (α) τις φανταστικές κοσμολογίες, (β) την πολιτική φαντασία, (γ) την επιστημονική φαντασία, (δ) τη μαγεία ως παράγοντος του υπερφυσικού τρόμου και (ε) την ηρωική φαντασία⁷. Αντιπροσωπευτικότερους συγγραφείς αυτών των ρευμάτων, μετά τον Ιούλιο Βερν και τον Χ.Τζ. Ουέλς, θεωρεί τον Όλαφ Στέιπλεντον του *Ποιητή των άστρων*, τον Τ.Ρ.Ρ. Τόλκιν του Άρχοντα των δαχτυλιδιών, τον Κλάιβ Σ. Λιούις της Νάρνια, αλλά και τον Έντγκαρ Ράις Μπάροους που επινόησε τον Ταρζάν και τον κόσμο του καθώς και τον Ρόμπερτ Ε. Χάουαρντ, «πατέρα» του Κόναν του Βαρβάρου. Σημαντικές περιπτώσεις θεωρεί και την περίπτωση του Χ.Φ. Λόβκραφτ, θεμελιωτή της «μυθολογίας Κθούλου», και τους συγγραφείς αμιγώς επιστημονικής φαντασίας Ρόμπερτ Χενλάιν, Ισαάκ Ασίμοφ και Άρθουρ Κλαρκ.

Από τον απέραντο αυτόν ωκεανό της λογοτεχνίας του φανταστικού, μετά το 2001 ο Λάγιος επέλεξε και εξέδωσε, στη σειρά «Ήρωες του εικοστού αιώνα» των εκδόσεων Κατάρτι, εκτός φυσικά από επιλεγμένα αποσπάσματα του Μικρού Ήρωα, αποσπάσματα αφηγήσεων του Χάουαρντ για τον Κόναν, του Έντγκαρ Ράις Μπάροους για τον Ταρζάν και του Τζόνστον Μακόλεϊ για τον μασκοφόρο εκδικητή Ζορό.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΩΣ ΠΑΡΑΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Όλα τα παραπάνω συμπεράσματα, οι διαίρεσεις, οι επιλογές και οι κατατάξεις, σε γενικές γραμμές αποδεκτά και από τους συστηματικότερους αναλυτές της λογοτεχνίας του φανταστικού, κλονίζονται όταν επιχειρείται οι παραλογοτεχνικές αφηγήσεις και ιδίως η προτίμηση σ' αυτές να ενταχθούν σε ένα νεφελώδες σχήμα πολιτικής ανάλυσης. Όταν, δηλαδή, ένα κομμάτι της λογοτεχνικής παραγωγής, η λογοτεχνία φαντασίας, χρησιμεύει περίπου ως εγχειρίδιο πολιτικής ανάλυσης του κόσμου (του) από τον Λάγιο. Ατυχώς, ενός κόσμου προσεγγισμένου από μια σειρά διαδεδομένους «εθνικούς» ανορθολογισμούς, κυρίαρχοι εκ των οποίων είναι η εθνική εσωστρέφεια, η μεταφυσική αναγωγή των εκκρεμών ζητημάτων εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας σε αδικαίωτα «εθνικά θέματα» και ο τυφλός, δεισιδαίμων αντιαμερικανισμός⁸. Η

πολιτική, δηλαδή, ως παραφιλολογία —χωρίς μάλιστα το ελαφρυντικό της παρεξήγησης. Χωρίς την αναφορά σε ιδέες, κοινωνικές δυνάμεις, κοινωνικές τάξεις, αρχές, κανόνες, συντάγματα, ελευθερίες, χωρίς την παραπομπή στο περιεχόμενο της πολιτικής, η προσέγγισή της μοιάζει περισσότερο με συνωμοσιολογία. Ο Λάγιος, παρά την κατά βάθος γνώση των αφηγήσεων με τις οποίες καταπιάνεται, πέφτει στην παγίδα της ανάλυσής τους με πρόταγμα τις πολιτικές του πεποιθήσεις (πιο σωστά, τη δεισιδαίμονα πολιτική του στάση, για μια σειρά ζητήματα, η προσέγγιση των οποίων προϋποθέτει ανάλυση με όρους συνθετότερους από τους χιλιαστικούς του ΚΚΕ ή από τις μεθόδους προσέγγισης περιπετειωδών αφηγημάτων).

Προσπαθώντας π.χ. να ταυτίσει τα εξωιστορικά μέρη στα οποία «έδρασε» ο Κόναν, τα μυθιστορηματικά βασίλεια της Ακυλονίας, την Κιμερία, τη Νεμέδια, τη Στυγία ή τη μακρινή Υρκανία, υιοθετεί τη θέση ότι ο συγγραφέας, ο Χάουαρντ, μετεγγράφει στον μυθιστορηματικό κόσμο του Κιμέριου βάρβαρους τις ιστορικές αναφορές του μέσου Αμερικανού για την Ευρώπη. Μάλιστα, υιοθετεί μια εξαιρετικά πρωτότυπη ανάγνωση, ο Κόναν περίπου εκπροσωπεί τον βάρβαρο ιμπεριαλισμό που επιζητεί να υποτάξει την Ευρώπη και τον κόσμο —αδιαφορώντας για οτιδήποτε δεν εντάσσεται στο βολικό πλην εξαιρετικά συνθηματολογικό σχήμα του, για τις ανάγκες του οποίου παραμερίζει ακόμα και τα στοιχειώδη χαρακτηριστικά της αμερικανικής δημοκρατίας, τις βασικές ελευθερίες των πολιτών, την κατοχύρωση των βασικών δικαιωμάτων, τη διάκριση των εξουσιών. Τι σημασία έχουν οι αρχές, έτσι όπως καταχωρίζονται στη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας ή στο σύνταγμα και τους νόμους των ΗΠΑ, αλλά και στα συντάγματα και τη νομοθεσία των χωρών του δυτικού κόσμου; Σημασία έχει η ανάγνωση της εδραίας, της δεσπόζουσας αντιπαλότητας του από θέση αντιαμερικανού, σαν αναπόφευκτη αντιπαλότητα στο πλαίσιο μιας λογοτεχνικής (ή παραλογοτεχνικής) αφήγησης. Έτσι μόνο το προαποφασισμένο σχήμα ανάγνωσης του κειμένου μπορεί να αναχθεί σε μέθοδο εξήγησης της σύγχρονης γεωπολιτικής. Οπότε έτσι όπως θέλει ο Λάγιος, ο Κιμέριος Κόναν και οι αποδέλοιποι βάρβαροι από την ίδια περιοχή, «είναι προορισμένοι να κυριαρχήσουν πάνω στους εκθλησμένους Γάλλους (με συγχωρείτε: Ακυλονιανούς) και λοιπούς σεσηπότας από τον πολιτισμό Ευρωπαίους. Και να (καθ)οδηγήσει στο άστρο της ηγεμονίας της «Κιμερίας, δηλαδή της Αμερικής» απαξάπαντες τους λαούς —συμπεριλαμβανομένων ημιβαρ-

βάρων και, άχρι μυελού οστέων, βαρβάρων»⁹. Κι όμως. Αυτή την τερατώδη αλληγορία ο Λάγιος την συγχωρεί στον Χάουαρντ, τον οποίο αντί να βδελύσσεται ως (κατά την ανάγνωσή του) λαϊκό εκφραστή του αμερικανικού κρατισμού, δηλαδή του κατά Λάγιον ιμπεριαλισμού, αφενός επειδή ο Κόναν είναι, λέει, «αμάρτημα» της παιδικής ηλικίας του (πράγματι, ο Χάουαρντ αποχώρησε από τη συγγραφική στα τριάντα του), αφετέρου επειδή τον θεωρεί «ανήσυχο, βασανισμένο πνεύμα, έναν νεαρό συγγραφέα ο οποίος ασφυκτιούσε και υπέφερε εν μέσω των μηδενικών πηλίκων και γινομένων της κοινωνίας του»¹⁰.

Στη συνέχεια, μάλιστα, πάντα με μέτρο ανάγνωσης τον Κόναν —πάντα δηλαδή με μέτρο ανάγνωσης της πολιτικής τις αφηγηματικές επινοήσεις ενός λαϊκού συγγραφέα από τη βαθιά Αμερική — θα προσθέσει εν είδει προφητείας το χρησμό του για την υποτιθέμενη μελλοντική κατάληξη των ΗΠΑ:

«Κάποτε, στο απώτερο αλλά όχι στο απώτατο μέλλον, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα ευλογηθούν με τη συντριβή και την ταπείνωση. Όταν οι κάτοικοί τους θρηνησουν στα χαλάσματα των άνομων πόλεων τους, στα ερείπια των σπιτιών τους, στους ανασκαμμένους τάφους των πατέρων τους —τότε, μόνο τότε, οι πόλεις, οι εστίες, οι τάφοι θα γίνουν δικά τους, τότε θα έχουν δίκαια κληρονομήσει τον τόπο τους από τα φαντάσματα των λησμονημένων λαών. Γιατί το δάκρυ κληρονομεί το δάκρυ —και αυτό είναι δικαιοσύνη. Ο καιρός αργεί αλλά θα έλθει»¹¹.

Όσπου όμως να έλθει ο καιρός ενός μυθιστορηματικού τέλους για την Αμερική (εξίσου μακριά από το λόγο, όσο και στη μυθική εκείνη εκπομπή του κινηματογραφιστή Όρσον Γουέλς, που το 1938 κατάφερε να τρομοκρατήσει τους ακροατές της ραδιοφωνικής εκπομπής του και, εντέλει, όλη την Αμερική, μεταδίδοντας επιδέξια σκηνοθετημένο τον *Πόλεμο των κόσμων* του Χ.Τζ Ουέλς, γεγονός που μεταφράστηκε ως live μετάδοση εισβολής Αρειανών στη Γη), ο Λάγιος χρησιμοποιεί και άλλα αυθαίρετα σχήματα για να κατονομάσει το τέρας. Ανάμεσά τους, η μαζική κουλτούρα, που δήθεν «επιβάλλει κυρίαρχο τον μη-πολιτισμό της εικόνας: της τηλεόρασης, του video, του cd και του video clip (μάλιστα, και ο ήχος είναι πλέον εικόνα), του κινηματογράφου, ναι του κινηματογράφου, ο οποίος ξεκίνησε και θαυματουργήσε (δημιουργώντας τον Κανόνα του) στα νηπίδα της τέχνης για να απολήξει ευτελισμένος στις υπερπαραγωγές του Hollywood —και όχι μόνο»¹².

Όπου, αντί της ανάλυσης κυριαρχούν τέτοιου τύπου αξιωματικές βεβαιότητες, η παραπολιτι-

9 Όπ.π., σ. 78.

10 Όπ.π., σ. 81.

11 Όπ.π., σ. 82.

12 Εισαγωγή του Ηλία

Λάγιου «Αναγκαιότητα και έκπτωση του μύθου» στο Έντγκαρ Ράις Μπάρροουζ, Ο Ταρζάν στο κέντρο της Γης, από τη σειρά «Έρωτες του εικοστού αιώνα», Αθήνα, χ.χ., εκδ. Κατάρτι, σ. 22.

13 Εισαγωγή του Ηλία

Λάγιου «Η αμφιλεγόμενη γοητεία της μάσκας» στο Τζόνστον Μακώλλεϋ, Το σημάδι του Ζορρό, από τη σειρά «Ήρωες του εικοστού αιώνα», Αθήνα, χ.χ., εκδ. Κατάρτι, σσ. 60-61.

14 Στο σημείωμά του για τον μακαρίτη σήμερα υπουργό Δικαιοσύνης τότε Βαγγέλη Γιαννόπουλο, τον οποίο αποκαλεί «τρελό του τηλεοπτικού χωριού», επιχειρεί, όχι χωρίς τη χρήση αυθαίρετων επιθετικών χαρακτηρισμών και συμπερασμάτων, τη σύγκριση με τον υποδειγματικότερο λαϊκό κωμικό του ελληνικού κινηματογράφου, τον Αυλωνίτη. «Ο Βαγγέλης Γιαννόπουλος ποτέ δεν ονειρεύτηκε τον Βασίλη Αυλωνίτη», γράφει, «αυτό το καλοκάγαθο, αγαπητό και αναγνωρίσιμο σχήμα, που χόρευε και του άρεσε να παριστάνει τον τρελό του χωριού. [] Ευάγγελε Γιαννόπουλε, εάν κάτι δεν είστε (και αλλοίμονό σας) είναι ο Αυλωνίτης. Εκεί υπήρξε περίσσεια καρδιάς και εδώ περίσσειμα αθηείας. Δεν νοσταλγώ κ. Γιαννόπουλε. Σας φοβούμαι» (βλ. Αντί, τχ. 544, 4/2/1994, σσ. 15-17)

15 Στην εισαγωγή του Ηλία Λάγιου «Δοκιμή για τον Μικρό Ήρωα, μια ανάγνωση και παραλειπόμενα» στο Στέλιος Ανεμοδουράς, Ο Μικρός Ήρωας, από τη σειρά «Ήρωες του εικοστού αιώνα», Αθήνα, χ.χ., εκδ. Κατάρτι, σ. 38.

κή σκεπάζει τη διεκδίκηση του αναγνωστικού κοινού της λογοτεχνίας και από τις αφηγηματικές εκδοχές που αποδόθηκαν στο ρεύμα της παραλογοτεχνίας. Και απλώς, με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο ο Κόναν συμμαχούσε κάποιες φορές με αποτρόπαια τέρατα και ξωτικά και μάγισσες, ο Λάγιος αναζητεί ανάλογο ηθικού βάθους συμμάχους προκειμένου να επιτευχθεί η «συντριβή» και η «ταπείνωση» του δικού του μυθιστορηματικού τέρατος, που είναι η Αμερική. Στο τέλος, αυτόν τον απροσδόκητο σύμμαχο τον βρίσκει στη φιγούρα του Ζορρό, του μασκοφόρου εκδικητή με την μπερτα και το ξίφος. Γράφει:

«Καθώς λοιπόν η αμερικάνικη Ηγεμονία μετασχηματίζεται σε Αυτοκρατορία, λυώνοντας τις εθνικές κυριαρχίες και τις κρατικές οντότητες, ως μόνη αντίσταση προβάλλει η Τρομοκρατία των απρόσωπων, των αγνώστων. Λέω ότι ο μασκοφόρος εκδικητής είναι ευεπίφορος στη μονοσήμαντη παρανόηση, είναι ιδεώδης για να λειτουργήσει ως σύμβολο του αντιαμερικανισμού, ως σύμβολο των φονταμενταλιστών, εθνικιστών, αναρχικών και ό,τι άλλο ήθελε προκύψει τρομοκρατών. Ταύτιση Ζορρό και Μπιν Λάντεν, ας πούμε. Ναι, ασφαλώς δεν θα σώσει κανέναν μας, αλλά, με το χέρι στην καρδιά, φανταστείτε το. Δεν θα είναι διασκεδαστικό;»¹³

ΑΓΚΑΘΙΑ ΚΑΙ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑ

Εγκωμιασμός δολοφόνων; Ναι. Αλλά, κυρίως, ένδειξη πολιτικής ανωριμότητας ενός ανθρώπου που βάσισε το πέρασμά του από τα γράμματα στις προσωπικές εμμονές του. Εμμονές ανάλογης υποκειμενικότητας με εκείνες των ρομαντικών, που ο ίδιος θεωρούσε λογοτεχνικούς προγόνους του. Αγκάθια στο δύσβατο δρόμο της ενηλικίωσης.

Κατά βάθος, δηλαδή, ανόητα παιδιαρίσματα με την πολιτική, έναν τομέα που για τον Λάγιο ποτέ δεν ήταν το φόρτε του. Ή μάλλον, ήταν το φόρτε του μόνο όταν η ίδια η πολιτική έπαιρνε χαρακτηριστικά παραπολιτικής — δεν είναι τυχαίο ότι τα πιο εύστοχα πολιτικά σχόλιά του στο Αντί ο Λάγιος τα έκανε την εποχή της απαγόρευσης ολονύκτιας λειτουργίας των νυχτερινών κέντρων από τον τότε υπουργό Δημόσιας Τάξης του ΠΑΣΟΚ Στέλιο Παπαθεμελή, την εποχή των τηλεοπτικών εκπομπών-παρεμβάσεων του Βαγγέλη Γιαννόπουλου από το τότε κανάλι του Γιώργου Κουρή¹⁴ και τη ροζ περίοδο διακυβέρνησης της χώρας από τον Ανδρέα Παπανδρέου, περίοδο που κατέληξε στο γάμο του με τη Δήμητρα Λιάνη και, κατόπιν, στα κουτσομπολιά για την αυλή από παπάδες, αστρολόγους, δανειστές που συνωθούνταν πέριξ του τότε πρωθυπουργι-

κού ζεύγους, στις παρυφές της πολυσυζητημένης τότε βίλας Παπανδρέου και συζύγου της Εκάλης. Σχόλια για μικρά πράγματα, για γκροτέσκο εκδοχές της πολιτικής.

Τα μικρά πράγματα τον έθελγαν. Από την άλλη, όμως, πολύ συχνά, επιχειρούσε να δώσει διαστάσεις μεγαλειώδεις σε αυτά τα μικρά. Επιχειρώντας π.χ. να δείξει ότι ο Μικρός Ήρωας δεν ήταν ένα αφήγημα που κινούνταν στα όρια της αναπαραγωγής του εθνικού μύθου για την αντίσταση κατά των Γερμανών, έφτασε στο σημείο να υποστηρίξει ότι στην ουσία υπαινισσόταν μια ανεύρετη μήση σε ένα ανύπαρκτο αντιδεξιό μετεμφυλιακό στρατόπεδο στο χώρο της μαθητιώσης νεολαίας. Για τι; Επειδή η παιδική ηλικία του αναζητούσε νόημα μεγαλύτερο από την αξία της κριτικής προσέγγισης: «διαβάζοντας με απόλαυση ένα παιδικό περιοδικό», γράφει, «θητεύαμε στη σπουδή της Ιστορίας»¹⁵.

Δεν θητεύαμε. Απλώς, κυκλοφορούσαμε στις παρυφές του διαδεδομένου εθνικού μύθου, του ίδιου μύθου πάνω στον οποίο θεμελιώθηκε η ιδεολογία της χούντας και, μεταπολιτευτικά, μέσω της ιδιότυπης χρήσης της ρωμιοσύνης από τη λαϊκότητα της Αριστεράς, του σύγχρονου ανορθολογικού μύθου που χρησιμοποιεί για να εκφραστεί τα κυρίαρχα ιδεολογήματα περί της ανωτερότητας του τρισχιλιετούς ελληνικού πολιτισμού. Και τότε, και τώρα, οι ίδιες παραλλαγές της «πολεμικής αρετής των Ελλήνων» στο Στάδιο οικοδομούνται. Όσοι και όσες διαφύγαμε από αυτόν τον εθνικής χροιάς μύθο, το κάναμε από άλλους δρόμους — και πάντως καθόλου δεν συνέβαλε στην πολιτική σκευή μας η παραλογοτεχνία.

Αντίθετα, η παραλογοτεχνία με την οποία η γενιά του Λάγιου (η γενιά μας) ήρθε σε επαφή, υποκαθιστώντας την έλλειψη πρόσβασης σε εγκυρότερα αναγνώσματα, συνέβαλε (ας το σημειώσουμε ακόμα μια φορά) στην καλλιέργεια του γλωσσικού αισθητηρίου, στη μήση στους αφηγηματικούς τρόπους, σε περιπτώσεις λογοτεχνικών ευαισθησιών όπως ο Λάγιος συμπληρωματικά στις ποιητικές αναζητήσεις του: η ηρωική φαντασία και, κυρίως, τα ρομαντικά ευγενικά κίνητρα των ηρώων της, που κάθε τόσο έμαθε να ανακαλεί, ήταν η συνεισφορά αφηγημάτων όπως ο Μικρός Ήρωας — και πολλά από τα υπόλοιπα στα οποία, όπως είδαμε και παραπάνω, ο Λάγιος με γνώση αναφέρεται.

Στον δύσβατο δρόμο της ενηλικίωσης, ο Ηλίας Λάγιος πορεύτηκε συχνά με αυταπάτες ανάμεσα σε αγκάθια, κρατώντας ωστόσο πάντα στο χέρι του ένα φρέσκο, μυρωδάτο τριαντάφυλλο, έτοιμος να το προσφέρει — θυσία — στην Κατερίνα. Την αιώνια αγαπημένη.

βιβλίο

Ζει η Ουλρίκε Μάινχοφ; Πέρα από τον μύθο και την ιστορία

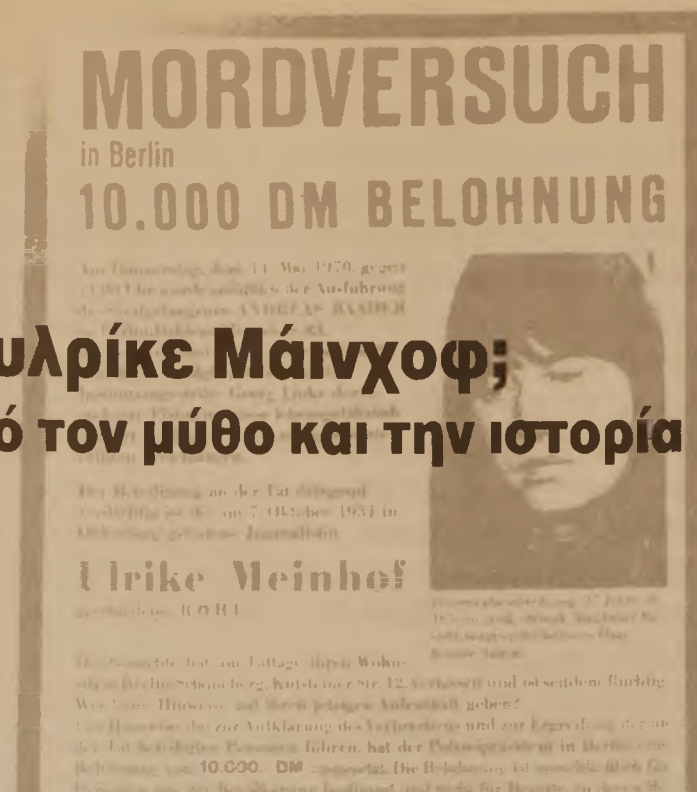
Δημήτρης Μπελαντής,
Η Ουλρίκε μετά τον θάνατο της Μάινχοφ.
Βιβλίο πρώτο: ο θάνατος ως déjà vu,
Βιβλιοπέλαγος, Αθήνα 2006

Ζει η Ουλρίκε Μάινχοφ;
Πέρα από τον μύθο και την ιστορία

Ένα βιβλίο για τη Μάινχοφ (1934 – 1976) και την RAF δεν είναι μια εύκολη υπόθεση, όταν έχουν ήδη προηγηθεί σημαντικές πολιτικές, βιογραφικές και αυτοβιογραφικές προσεγγίσεις για το ίδιο θέμα, από τη στιγμή άλλωστε που ούτε η λογοτεχνία ούτε ο κινηματογράφος έδειξαν αδιαφορία στο φαινόμενο της «τρομοκρατίας». Πόσο μάλλον όταν το εγχείρημα σχεδιάζεται και υλοποιείται από μια απόσταση (σχεδόν) 3.000 χιλιομέτρων, από τους τόπους όπου έζησε και έδρασε η Ουλρίκε Μαρί Ράιλ, το γένος Μάινχοφ, και τριάντα χρόνια μετά από τον θάνατό του, ίσως, πιο αντιφατικού στέλεχους της «πρώτης γενιάς» της RAF.

Ο Δημήτρης Μπελαντής το αποτολμά, προϊδεάζοντάς μας ήδη από την διατύπωση του τίτλου, καθώς «θέλει» τη Μάινχοφ, σε μία ιστορική εκδοχή του «what would happen if?» (ένα Gedankenspiel στο οποίο αρέσκονται ιδιαίτερα οι νεότεροι άγγλοι ιστορικοί) να έχει απαχθεί από ένα κομμάντο συντρόφων, και να έχει επανασυνδέσει το νήμα της ζωής της μέχρι τις μέρες μας.

Η Μάινχοφ λοιπόν ζει: είναι ανάμεσά μας, εμφανίζεται σε ιστορικά αμφιθέατρα της ενοποιημένης πλέον Γερμανίας, έχει διαβάσει Αγκαμπέν και Σμιτ, ντύνεται αντισυμβατικά (και συμβατικά, ταυτόχρονα), είναι πλέον μια εξηνταεπενιάχρονη κυρία. Ταυτόχρονα όμως είναι μια ώριμη, σε ηλικία και πνεύμα, διανοούμενη που έρχεται από το βάθος των «μολυβένιων χρόνων», τα οποία, και αυ-

τά με τη σειρά τους, είναι απότοκα της γερμανικής κατάρρευσης, των επανεξοπλισμών, της Δημοκρατίας της Βόννης και της Λαϊκής Δημοκρατίας, του «οικονομικού θαύματος», αλλά και του Τείχους, του μεγάλου Συνασπισμού, των Ολυμπιακών Αγώνων του 1972 και του Παγκοσμίου Κυπέλλου το 1974, αφού έχουν όμως μεσολαβήσει οι «νόμοι εκτάκτου ανάγκης», οι φοιτητικές κινητοποιήσεις και ο «πόλεμος στις μητροπόλεις» από την «Ομάδα Κόκκινος Στρατός» (Rote Armee Fraktion).

Αυτό είναι και το κλίμα στο οποίο κινείται ο συγγραφέας με το βιβλίο του υπό μάλης. Ειδολογικά, θα μπορούσε κανείς να το εντάξει στο «πολιτικό θρίλερ» ή στην «πολιτική φαντασία», είδη που τα γνωρίζουμε από τους Αγγλοσάξονες, από τον Τζων λε Καρρέ μέχρι τον Τομ Κλάνσυ, αλλά το βιβλίο είναι (πάντα) κάτι παραπάνω από τα είδη στα οποία θα μπορούσε να υπαχθεί.

Ο Μπελαντής παρουσιάζει μια προσωπογραφία της Μάινχοφ, σαν ένα γιγάντιο πορτραίτο που επικαλύπτει τα πάντα: τις σελίδες του βιβλίου, τις στιγμές της ιστορίας (πραγματικές και φανταστικές), τις πτυχές της ζωής της, τα όνειρα και τις απογοητεύσεις μιας γυναίκας, που έπεσε θύμα του «αγώνα για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια», αλλά και των αντιφάσεων τόσο των δικών της όσο και της μεταπολεμικής γερμανικής κοινωνίας. Ο συγγραφέας δεν κρύβει την «αδυναμία» του σε αυτή την δυναμική και τόσο ευαίσθητη, σκληρή και ταυτόχρονα τρυφερή, απελευθερωμένη και συνάμα εγκλωβισμένη γυναίκα, η οποία τάραξε τα λιμνάζοντα νερά μιας ευημερούσας κοινωνίας (στην οποία και η ίδια κινείτο με την ίδια άνεση), αρχικά με τη δημοσιογραφία (μία πτυχή της Μάινχοφ αγνοημένη στην Ελλάδα) και μετέπειτα με τη συμμετοχή της στη δίνη του αντάρτικου πόλης και της «τρομοκρατίας».

Όστε ο αντικαπιταλισμός έχει το αίσθημα της αυτοπεποίθησης που του επιτρέπει να αναφωνεί *Είμαστε παντού*; Στο συγκεκριμένο βιβλίο βρίσκουμε στοιχεία για τον ακτιβισμό και για τα αντικαπιταλιστικά κινήματα από την εμφάνισή τους το 1994 ως σήμερα. Η έκδοση, αν και υπεραισιόδοξη, έχει το δυναμισμό της διαμαρτυρίας και του ριζοσπαστισμού (μετάφραση: **Μαρία Σκαμαγκά**, επιμέλεια: **Παύλος Αβούρης**, εκδ. Οξύ-Το Ποντίκι).

Από τα κείμενα του **Bertrand Russel** που περιλαμβάνονται στο βιβλίο *Κείμενα για τη θρησκεία* (επιμέλεια και παρουσίαση: **Louis Grenspan & Stefan Anderson**, μετάφραση: **Άρη Μπερλή**, εκδ. Scripta, 2006) είναι δύσκολο να ξεχωρίσεις το σημαντικότερο. Πρόκειται για ένα εξαιρετικό βιβλίο, θαυμάσια μεταφρασμένο, που συμπυκνώνει τη σκέψη του φιλοσόφου, τις καίριες θέσεις του για τη θρησκεία και τις τοποθετήσεις απέναντι σε ζητήματα που σταθερά απασχολούν και θα απασχολούν τον σκεπτόμενο άνθρωπο. Ο προβληματισμός του που αντιστρατεύεται κάθε μορφή δογματισμού αναδεικνύει την αξία της διαλεκτικής σκέψης και καλύπτει τα μεγάλα ερωτήματα που θέτουν όλες οι θρησκείες.

Βιβλίο που να ανοίγει ένα τόσο μεγάλο ριπίδι γνώσεων και να μας εκθέτει πλήθος στοιχείων που τροποποιούν στερεότυπες αντιλήψεις όσο το βιβλίο του **John M. Hobson**, *Οι ανατολικές ρίζες του δυτικού πολιτισμού* (μετάφραση: **Μαρία-Αριάδνη Αλαβάνου**, εκδ. Κέδρος, 2006) είναι δύσκολο να εντοπίσει κανείς. Αποτέλεσμα μακρόχρονης

σπουδής στην παγκόσμια ιστορία. Ο συγγραφέας αντιστρέφει τον συνήθη δυτικοκεντρικό προβληματισμό και αναδεικνύει τις πηγές του ανατολικού πολιτισμού από τις οποίες άντλησε η Δύση για τη διαμόρφωσή της. Η Μέση Ανατολή, η Βόρεια Αφρική, η Ινδία, αλλά και η Νοτιανατολική Ασία με την Ιαπωνία και κυρίως την Κίνα αποτελούν το αντικείμενο περιγραφής αυτού του βιβλίου, που φωτίζει ουσιαστικά την Ανατολή και μας θέτει εξαρχής τα ερωτήματα που αφορούν την ουσία της δημιουργίας του δυτικού κόσμου.

Για τη διαιώνιση των παγανιστικών θεών και των ειδωλολατρικών δοξασιών στη Ρωσία παρά τον εκχριστιανισμό των Ρώσων στα τέλη του 10ου μεταχριστιανικού αιώνα γράφει η **Elizabeth Warner** στο βιβλίο της *Μύθοι των Ρώσων* (μετάφραση: **Χριστίνα-Αντωνία Μουτσοπούλου**, επιμέλεια: **Μανουέλα Μπέρκι**, εκδ. Δημ. Ν. Παπαδήμα, 2006). Εξαιτίας αυτής της διαιώνισης δημιουργήθηκε ένα σύστημα λατρείας γνωστό ως «διπλή πίστη», που επέτρεπε τη συνέχιση της λατρείας της γης, του νερού, της φωτιάς και του ανέμου καθώς αποδεχόταν την ύπαρξη δαιμόνων και πνευμάτων στο φυσικό κόσμο. Η λατρεία των νεκρών και η πίστη στη μαγεία αποτελούσαν επίσης βασικά στοιχεία αυτής της παρατεινόμενης συνύπαρξης. Η συγγραφέας αντλεί τις πληροφορίες της κυρίως μέσα από την εθνογραφική της έρευνα, κομίζοντας τεκμήρια κυρίως κειμενικά από θρησκευτικούς θρύλους, έπη, μοιρολόγια και γενικά μέσα από μυθολογικό υλικό.

Η προσέγγιση του «μύθου Μάινχοφ» γίνεται σε τρία επίπεδα στην αρχή και το τέλος του βιβλίου: στο μακρινό παρελθόν (Δημοκρατία της Βαϊμάρης, δολοφονία Λούξεμπουργκ/Λήπκνεχτ), στο χτες και το σήμερα (η ζωή και η δράση της Μάινχοφ εντός του δεδομένου κοινωνικοπολιτικού πλαισίου πριν και μετά το 1976) και στον σχολιασμό του συγγραφέα (ως ενός «τρίτου προσώπου») που αφήνει να αιωρούνται κάποια ερωτήματα. Ο «παντεπόπτης αφηγητής» δεν μπορεί (ούτε έχει την πρόθεση) να προδώσει την σύγχρονη «Αγία Ιωάννα των Σφαγείων», την ακολουθεί πιστά, την προστατεύει, την καθοδηγεί, μέσα από μια διάχυτη αίσθηση «εξιδανίκευσης» (Sublimierung).

Στο έργο είναι προφανής η μετάβαση από την εικόνα στο είδωλο, από το πορτραίτο στην «αγιοποίηση», από την ιστορία στον μύθο — καθώς αλλοιώνονται σταδιακά, μέσω της μυθοπλασίας, τα βασικά χαρακτηριστικά της ηρωίδας —, στο πέρασμα από την ένταξη στη ρήξη, από τη μαχητικότητα στην ένοπλη πάλη. Το εγχείρημα αφήνει μια στυφή γεύση: κανείς δεν ξέρει αν προέρχεται από το ίδιο το βιβλίο, που θέλει τη Μάινχοφ ανάμεσά μας (οι περισσότεροι πλέον «φαλάκρες, απ' έξω κι από μέσα»), ή από την τραγικότητα της (έστω και ανασκευασμένης) «βιογραφίας» της.

Ο Μπελαντής γράφει ένα βιβλίο κατ' ουσίαν μελαγχολικό, αλλά όχι απαισιόδοξο, για μια εκρηκτική προσωπικότητα· όμως κάθε σχόλιο (από ένθερμους υποστηρικτές και φανατικούς πολέμιους) θα είναι βεβιασμένο μέχρι την έκδοση του δεύτερου τόμου. Το στοίχημα αν η Ουρλίκε συναντήσει τελικά τη Μάινχοφ (ή αντίστροφα), δηλαδή αν ξαναβρεί την χαμένη ζωή της και την πολλαπλά πυροβολημένη ταυτότητά της, παραμένει ανοιχτό όσο παραμένει ανοιχτή κι η *post mortem* (και μετανεοτερική) εκδοχή που μάς παραθέτει ο συγγραφέας.

Mal sehen (Θα δούμε), όπως έκλεινε κι η Μάινχοφ ένα γράμμα της προς την οργάνωση.

Κώστας Θ. Καλφόπουλος

ΥΓ. Μια προσεκτικότερη επιμέλεια θα είχε αποφύγει ορισμένα «λαθάκια», που δεν περνούν απαρατήρητα στον εξασκημένο αναγνώστη, π.χ. στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης κυκλοφορούσε η *Frankfurter Zeitung*, από την οποία, μεταπολεμικά, προέκυψε η *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, το ποσό της πρώτης επικήρυξης για την Ουρλίκε Μάινχοφ δεν ήταν 100.000, αλλά 10.000 γερμανικά μάρκα (DM) κ.ά. Ας ελπίσουμε, ότι δεν θα εμφανιστούν ανάλογα παροράματα στον δεύτερο τόμο.

Καλό και κακό γούστο

Αθανασία Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη, Αισθητική και Τέχνη. Κριτικές θεωρήσεις, Αθήνα 2005, σελ. 525

«Γούστο σημαίνει “εκλεπτυσμένη αίσθηση” αλλά η αίσθηση δεν κάνει τίποτε, μονάχα δέχεται». Ludwig Wittgenstein

Με την πρώτη ματιά, σήμερα όλα είναι στο φως. Όλα υπακούουν στο νόημα που δίνει στα πράγματα το στίλ. Το καλό και το κακό γούστο: να η κρίσιμη διάκριση για τις ιδέες και τις συμπεριφορές. Η αισθητική γίνεται από φιλοσοφική κατηγορία ένα απλό ζήτημα γούστου, συγχέεται με το «ωραίο» και τέλος αναδεικνύει το *life style* σε ερμηνευτικό κώδικα. Μια τεράστια βιομηχανία της τέχνης βρίσκεται δίπλα — αν δεν τον υποκαθιστά κιόλας — στον πρωτογενή τομέα της παραγωγής. Η βιομηχανοποίηση της τέχνης βρίσκεται λοιπόν στον αντίποδα της συστηματικής μελέτης του πεδίου της αισθητικής, ενώ οι αισθητικές θεωρίες και η φιλοσοφία της τέχνης είναι ερευνητικά πεδία που δεν γνωρίζουν στην Ελλάδα ιδιαίτερη άνθιση. Το βιβλίο της καθηγήτριας του Πανεπιστημίου Αθηνών Αθανασίας Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη, το οποίο πραγματεύεται το ζήτημα των αισθητικών θεωριών, είναι από αυτήν την άποψη ιδιαίτερα σημαντικό. Πρόκειται για μια συλλογή επιστημονικών δημοσιεύσεων για την διαμόρφωση των αισθητικών θεωριών στη νεότερη Ελλάδα, κυρίως για τη σχέση του κλασικισμού και του ρομαντισμού με την φιλοσοφία αφενός, αλλά και με τον υλικό πολιτισμό της νέας Ελλάδας αφετέρου.

Η Λεοντσίνη δίνει ιδιαίτερο βάρος στη σχέση της υλικής πλευράς της τέχνης με την φιλοσοφία, σε μια εποχή απόλυτης κυριαρχίας της υλικής πλευράς. Αυτό που πριν αρκετές δεκαετίες περιέγραφε ο Πωλ Βαλερύ ως «προοπτική ριζικών αλλαγών στην αρχαία βιομηχανία του Ωραίου» — εννοώντας την κυριαρχία της υλικής πλευράς της τέχνης και την υποταγή της τελευταίας στις ανάγκες της καθημερινότητας — είναι σήμερα πραγματικότητα. Ο Πωλ Βαλερύ ένιωθε βεβαίως τη γοητεία της νέας εποχής που πλησίαζε γοργά, την τεράστια πρόκληση που αντιπροσώπευε η διάχυση του αισθητικού φαινομένου και η σύμφυση της τέχνης με τη ζωή. Υπ' αυτήν την έννοια το κίνημα των Ρώσων και των Ιταλών φουτουριστών στις αρχές του αιώνα, η αγωνία δηλαδή για το άνοιγμα της τέχνης στη ζωή και για την αποτίναξη του βάρους του ρομαντισμού και του ακαδημαϊσμού, είναι ο προάγγελος της σημερινής βιομηχανίας του γούστου — ένας

αθώς ωστόσο προάγγελος. Η τέχνη, φεύγοντας με άλματα από το παρελθόν, ήρθε μοιραία να κρυφτεί στην αγκαλιά του κέρδους και να πάρει τη μορφή του. Το «αγοράζω φθηνά, πουλάω ακριβά», αυτή η αιώνια αλήθεια του εμπορίου, έγινε η κινητήριος δύναμή της και ταυτόχρονα η παρακμή της η «παρακμή της αίγλης της» — για να το πούμε με τα λόγια του Walter Benjamin. Ακόμα και η πιο ανεπανάληπτη έμπνευση μπορεί να γίνει χρηστική αξία, μπορεί να τυποποιηθεί, να ομογενοποιηθεί.

Ας δούμε το παρόν: Πολιτιστικά ένθετα σε όλο τον τύπο, εκπομπές πολιτισμού, πολιτιστικό κίνημα, χώροι πολιτισμού — όλα υποδεικνύουν την ανάγκη μιας ρητής αναφοράς σε συμπεριφορές που άλλοτε είχαν το δικό τους όνομα. Ο χώρος του γούστου, η τέχνη που γίνεται ένα περιτύλιγμα για τις συμπεριφορές ισοπεδώνουν τα πάντα κάτω από τον όρο «πολιτισμός». «Η τέχνη, το βλέπουμε, εξαπλώνεται παντού... η τέχνη όμως έχει εξαφανιστεί...», λέει ο Jean Baudrillard στην *Διαφάνεια του κακού*. Και μέσα σε δέκα αράδες εξηγείται: «...Ακόμη και το πιο περιθωριακό πράγμα, το πιο κοινότοπο και το πιο άσεμνο αισθητικοποιείται, γίνεται κουλτούρα, μουσείο... Οι περισσότερες εικόνες σήμερα, βίντεο, ζωγραφική, πλαστικές τέχνες, οπτικοακουστικά μέσα, εικόνες σύνθεσης, είναι κυριολεκτικά εικόνες στις οποίες δεν υπάρχει τίποτε να δεις, εικόνες χωρίς ίχνη, χωρίς σκιά, χωρίς συνέπειες... Μόνο αυτό τελικά είναι τούτες οι εικόνες: το ίχνος κάποιου πράγματος που έχει εξαφανιστεί».

Τι έχει εξαφανιστεί; Η διάκριση με βάση, κυρίως, τον πλούτο, η κοινωνική διαφορά που άλλοτε ομολογείτο από τη μόδα, από την εμφάνιση, από το καλό γούστο. Τα ίδια πράγματα σήμερα δεν παριστάνουν πλούτο, παριστάνουν απλώς τον εαυτό τους, δηλαδή γούστο και στιλ. Ο πλούτος δεν διακρίνει τα άτομα με την πτώτη ματιά — τα διακρίνει όμως απολύτως το «άγγιγμα» του πολιτισμού.

Τι θα μπορούσε λοιπόν να διακρίνει σε μια σημερινή εικόνα αγοράς η ματιά του Fernand Braudel, που βλέποντας στην Πινakoθήκη του Μονάχου πίνακες του Brueghel, λέει: «...παριστάνουν και οι τρεις πλήθη κόσμου στην αγορά [...] που σε όλες τις περιπτώσεις, αναγνωρίζει κανείς με την πρώτη ματιά τους ταπεινούς πωλητές ή ψαράδες και τις παρέες των αστών πελατών ή περιπατητών: η ενδυμασία τους τούς διαφοροποιεί αμέσως». Τίποτε παρόμοιο δεν μπορείς να πεις, αν φωτογραφίσεις μια σημερινή στιγμή στον Βασιλόπουλο. Μπορείς όμως πολύ καθαρά να δεις τους διαχωρισμούς του στιλ. Η δικτατορία του γούστου είναι σχεδόν απόλυτη.

Αυτήν την ανυπόφορη αίσθηση που φέρνει

η εμμονή στο στιλ, αυτήν την προσήλωση στο γούστο, θεραπεύει η επαναφορά της συζήτησης στη σχέση φιλοσοφίας και τέχνης. Η Λεοντίνη στις εξαιρετικές της μελέτες για τον ρομαντισμό και τον ρεαλισμό στην νεοελληνική τέχνη προσφέρει ένα πράγματι σημαντικό έργο για την εξέλιξη των αισθητικών θεωριών από τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη μέχρι τον Καντ και τον Αντόρνο, ενώ η υποδοχή των αισθητικών θεωριών του 17ου και 18ου αιώνα από την ελληνική λογιοσύνη, δίνει ερμηνευτικά εργαλεία για την νεοελληνική αισθητική. Από τα κεφάλαια του βιβλίου ξεχωρίζουμε τις μελέτες για το κλασικό και το ρομαντικό στην Ελλάδα του 19ου αιώνα, για την σχέση αισθητικής και λαϊκού πολιτισμού, για τις αισθητικές θεωρήσεις του Γ. Σεφέρη, του Ι. Θεοδωρακόπουλου και του Γρ. Ξενόπουλου, καθώς και για τη σχέση φιλοσοφίας και φιλολογίας, με αφορμή το έργο του Ουγκώ. Η συγγραφέας ξεκαθαρίζει εξ αρχής κάτι που σήμερα, μέσα στην πολιτιστική παραζάλη, δεν είναι πάντα σαφές: «Τέχνη και φιλοσοφία βρίσκονται από την εποχή του Πλάτωνα μέχρι σήμερα σε αντιπαράθεση σε χωρισμό *a mensa et thoro*, διάσταση που φανερώνει, άλλωστε, τη μεταξύ συναισθήματος και λόγου διαμάχη των φιλοσόφων και των καλλιτεχνών».

Σήμερα, στην εποχή της απόλυτης κυριαρχίας του υλικού πεδίου επί της μεταφυσικής, οι στάσεις και οι συμπεριφορές, υποχρεούνται να υποδηλώνουν ως πολιτισμός τα πάντα, αφού πλέον η τέχνη και οι ιδέες δεν μπορούν από μόνες τους να υποδηλώσουν απολύτως τίποτε. «Η τέχνη είναι εντελώς άχρηστη» έλεγε ο Όσκαρ Ουάιλντ και επομένως κανείς σήμερα δεν δικαιούται να αναφερθεί σ' αυτήν. Όλα είναι χρήσιμα. Όλα μοιάζουν να είναι μόνον θέμα γούστου. Καιρός είναι να υπερασπίσουμε τον φιλοσοφικό λόγο, από την επέλαση του «πολιτισμού».

Απόστολος Διαμαντής

Το «αλβανό»

Γκαζμέντ Καπλάνι, *Μικρό ημερολόγιο συνόρων*, εκδ. Α.Α.Λιβάνη, Αθήνα 2006.

Ο Γκαζμέντ Καπλάνι είναι γνωστός στη χώρα μας· δημοσιογράφος, ραδιοσχολιαστής, συμμετοχος σε συναντήσεις αλλοδαπών, και κυρίως Αλβανών, έτοιμος να μιλήσει ανοικτά και χωρίς συμπλέγματα για τα τόσα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στην Ελλάδα. Με το *Μικρό ημερολόγιο συνόρων* αναδεικνύεται σε έναν ευαίσθητο, ευφυή συγγραφέα. Μεταφέρει τις εμπειρίες των 40 χρόνων του που πατούν τα μισά στην Αλβα-

Διαβάζοντας το τελευταίο αφήγημα του **Joseph Roth**, *Ο θρύλος του άγιου πότη* (μετάφραση: **Μαρία Αγγελίδου**, Ξυλογραφίες: **Frans Masereel**, εκδ. Άγρα, 2006), που ο ίδιος ονόμαζε «η διαθήκη μου», εισάγεται ο αναγνώστης στη συγκλονιστική ιστορία του πότη-κλоссάρ, που διατηρεί ακέραιη την ευαισθησία και την αυτοειρωνία του, το αίσθημα καρτερίας και την πίστη στο θαύμα. Η αφήγηση είναι ιδιότυπα μελαγχολική και συνάμα παιγνιώδης και διατηρεί μια απίστευτη φρεσκάδα για κείμενο που δημοσιεύτηκε το 1939 και που στην ουσία προφήτευε τον ίδιο το θάνατο του συγγραφέα του. Το βιβλίο συνοδεύεται και από μια ακόμη μικρή έκδοση ενός φυλλαδίου του ίδιου συγγραφέα: *Στον εκδότη Γκούσταβ Κίπενχουερ για τα γενέθλια των πενήντα του χρόνων*, ένα ακόμη μικρό αριστούργημα του Γιόζεφ Ροτ.

Ένα βιβλίο που μας εισάγει με απλό και κατανοητό τρόπο στην έννοια του κοινωνικού φύλου δεν αφορά μόνο τις γυναίκες ή μόνο τους άνδρες, αλλά και τις γυναίκες και του άνδρες μαζί, καθώς οι έμφυλες στερεοτυπικές προκαταλήψεις και προϋποθέσεις λειτουργούν ως δεσμά της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, όχι μόνο των γυναικών αλλά και των ανδρών: **R.W. Connell**, *Το κοινωνικό φύλο* (πρόλογος: **Δήμητρα Κογκίδου**, **Φώτης Πολίτης**, μετάφραση: **Ελένη Κοτσιφού**, εκδ. Επίκεντρο, 2006).

Ζωηρή αφήγηση και συγχρόνως διεισδυτική ψυχογράφηση που δεν σταματά στην ανθρώπινη περίπτωση αλλά εισβάλλει

στον φυσικό και ζωικό κόσμο και του προσδίδει ανθρώπινες ιδιότητες: συναισθήματα που άλλοτε φανερώνουν τη βία που διέπει τις σχέσεις μέσα στον κόσμο μας και άλλοτε αναδεικνύουν την αγαθότητα του σύμπαντος. Μία συνεχής παρέκλιση από τις πραγματικότητες που όμως δεν αργεί να γίνει απολύτως πειστική. Ο **Βαγγέλης Χατζηγιαννίδης** με τις *Φυσικές ιστορίες* (εκδ. Το Ροδακίό, 2006) εγγράφει ξανά την ιδιαιτερότητα του ύφους του. Η εικονογράφηση της **Ευφροσύνης Κ. Δοξιάδη** υπερβαίνει κατά πολύ την απλή περιγραφικότητα και προσδίδει στα έντεκα διηγήματα τη μουσική τους διάσταση με την ερμηνεία που προσφέρουν οι εικόνες της.

Η καλλιγράφος του *Βοσπόρου*, το μυθιστόρημα της **Γιασμίν Γκατά** (μετάφραση: **Κλαιρ Νεβέ**, εκδ. Μελάνι, 2006) παρουσιάζει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς αφηγείται την ιστορία μιας γυναίκας που στο μεταίχμιο της αλλαγής της γραφής στην Τουρκία — με την εισαγωγή από τον Ατατούρκ ενός αλφαβήτου λατινικής προέλευσης και την κατάργηση της αραβικής γλώσσας και γραφής — εξακολουθεί να ασκεί την παλαιά τέχνη της καλλιγραφίας. Ωστόσο, η αφήγησή της πλάι στο πρώτο επίπεδο της ατομικής περίπτωσης υφαίνει την παράλληλη εξιστόρηση της αλλαγής που συντελείται στην κοινωνία και τις νοοτροπίες και εκφράζει τη συνθήκη αυτή με έμμεση επιφύλαξη για την παράδοση στις δυτικές επιρροές. Η γραφή και η καλλιγραφία εκφράζει συγχρόνως και μια ζωή και τις ποιότητές της που χάνονται.

ο χαρτοκόπτης

νία — τα πρώτα χρόνια της αθωότητας — και τα άλλα μισά στην Ελλάδα· τα χρόνια μιας ωρίμανσης, πικρής και δύσκολης.

«Από τη χώρα όπου έφυγα δε ζητώ παρά ένα διαβατήριό, και αυτό μου το αρνείται. Εδώ που ήρθα εργάζομαι και ζω τόσα χρόνια, και με βλέπουν ακόμα ως ιστορικό ατύχημα. Και εγώ αγαπώ αυτή τη χώρα. Είναι η χώρα όπου ζω. Είναι η χώρα όπου μεγαλώνει το παιδί μου. Γιατί λοιπόν δε μ' αφήνουν να κάνω μια αξιοπρεπή, ανθρώπινη ζωή;»

Ανάλογα, «δοκιμιακά» ερωτήματα υπάρχουν διάσπαρτα στο βιβλίο που όμως διαβάζεται — και είναι — ένα λογοτεχνικό βιβλίο. Ομολογώ όμως ότι με ενδιαφέρουν λιγότερο οι λογοτεχνικές αρετές του — ο Καπλάνι γνωρίζει και χειρίζεται άριστα την ελληνική γλώσσα — και με προκαλούν πολύ περισσότερο όλα τα άλλα συμφραζόμενα: οι πραγματικές συνθήκες ζωής και οι περιπέτειες της μετανάστευσης των χιλιάδων νέων Αλβανών που κατέφυγαν στην Ελλάδα — αλλά και την Ιταλία ή όπου αλλού. Ο Καπλάνι δεν αφήνει τον εαυτό του να καταφεύγει στα εύκολα μελοδραματικά κλισέ. Με χιούμορ ξεφεύγει και αφηγείται τις τραγικές στιγμές του ανυπεράσπιστου μετανάστη αφήνοντας πάντως σε μας το χαμόγελο μιας πικρής γεύσης και ένα απύθμενο αίσθημα ενοχών.

Τα ειρωνικά σχόλια για όσα συνέβαιναν στην Αλβανία του Ενβέρ Χότζα διαδέχονται οι περιπέτειες της δραπέτευσης από τη χώρα αφελών μεταναστών προς τον «παράδεισο» της Δύσης. Εκεί που ο παράδεισος μετασχηματίζεται σε κολαστήριο· υποτίθεται βέβαια σε... «καθαρήριο».

«Φτάσαμε στην Ηγουμενίτσα και πάθαμε την πλάκα μας. Οι καφετέρειες ήταν γεμάτες

κόσμο, ειδικά νέους» αναφέρει κάποια στιγμή ο συγγραφέας. Αυτή ήταν η εικόνα του Παραδείσου για τους νεαρούς, στερημένους Αλβανούς. Αλλά αυτός ο Παράδεισος ήταν «κλειστός»: άνοιγε μόνο για τους εγχώριους που, απλώς, δεν ήταν Αλβανοί.

Στην Ελλάδα, δυστυχώς, ο ρατσισμός μας δεν μας επιτρέπει να αναγνωρίσουμε καμιά αρετή που δεν εκφέρει την ελληνική γλώσσα και την ορθόδοξη πίστη. Το βιβλίο του Καπλάνι είναι πολύ χρήσιμο για να μάθουμε την άλλη πλευρά. Την πλευρά που βδελυνόμαστε και που αποστρεφόμαστε. Κανονικά το βιβλίο αυτό — όπως και κάποια άλλα — θα έπρεπε να διαβάζεται στα σχολεία μας μήπως και κάποια μικρά παιδιά από νωρίς μάθαιναν τον σεβασμό και την ιδιαιτερότητα του Άλλου. Εγώ πάντως αγόρασα μερικά αντίτυπα και τα δώρισα. Το πρώτο, χάρισα σε έναν φίλο που, κάποια μέρα, αναφερόμενος στον Βάνια, έναν Βούλγαρο που συνάντησε στο σπίτι μου, γύρισε και μου είπε: «Τί έγινε εκείνο το αλβανό;». Γιατί για τους πολλούς μας οι μετανάστες, όλοι οι μετανάστες είναι απλώς ένα άμορφο, ουδέτερο πράγμα, «ένα αλβανό».

Θέλω να κλείσω όμως με τα λόγια που ο Γκασμέντ Καπλάνι κλείνει το βιβλίο του: «Αξιότιμες κυρίες, αξιότιμοι κύριοι,

Αυτή τη μαρτυρία ήθελα να εκφράσω. Ζητώ ξανά συγγνώμη για την ενόχληση. Ο Θεός να μας έχει όλους καλά, ημεδαπούς και αλλοδαπούς».

Και να επαναλάβω μια σύσταση: Κάνετε δώρο αυτό το βιβλίο σε συνέλληνες. Ίσως κάποιοι να αναγνωρίσουν κάποιες στιγμές τον εαυτό τους. Τουλάχιστον οι ειλικρινείς.

Χρήστος Νησιώτης

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

♦ Τα *Παπαδιαμαντικά Τετράδια* (επιμελητής έκδοσης: **Ν.Δ. Τρανταφυλλόπουλος**, εκδ. Δόμος), ένα περιοδικό αφιερωμένο αποκλειστικά στις παπαδιαμαντικές μελέτες, στο τεύχος 7 (Άνοιξη 2006) παρουσιάζουν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς το τεύχος είναι αποκλειστικά αφιερωμένο στον μεταφραστή **Παπαδιαμάντη**. Ιδιαίτερη αξία αποκτά η δημοσίευση μεταφράσεών του και η συμπλήρωση πληροφοριών κυρίως για το ανυπόγραφο μεταφραστικό του έργο. Η συμβολή των μελετημάτων της Χρυσής Καρατσινίδου-Παπαθανασίου, που συζητεί τους μεταφραστικούς τρόπους του Παπαδιαμάντη μέσα από τη μετάφρασή του της *Κληρονομιάς* του Μωπασάν και τα τεκμήρια για την παπαδιαμαντική πατρότητα ανυπόγραφων μεταφράσεων, που κομίζει η εργασία των Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου και Λ. Τριανταφυλλοπούλου, είναι επίσης σημαντική.

♦ Από το πάντα πλούσιο σε ύλη και με ιδιαί-

τερη καλαισθησία περιοδικό της Θεσσαλονίκης *Εντευκτήριο* 73 (Ιούνιος 2006) ξεχωρίζω την αξιολογή προσπάθεια της **Τιτίκας Δημητρώλια** που παρουσιάζει «19 νέες φωνές» στην ποίηση και την πεζογραφία. Μια ανθολόγηση ενδεικτική της δυναμικής που εξακολουθεί να διέπει το λογοτεχνικό φαινόμενο στον τόπο μας. Επίσης, βρήκα ιδιαίτερο ενδιαφέρον στα δύο κείμενα των **Δημήτρη Κόκορη** και **Λάκη Παπαστάθη** που μας προσφέρουν άγνωστες ως τώρα πληροφορίες για το έργο του **Μανόλη Αναγνωστάκη**.

♦ Η *Κλειώ* είναι μια περιοδική έκδοση ιστορικών σπουδών που στο πλαίσιο της αντίληψής της περιλαμβάνει την ιστορία των ιδεών, των κοινωνιών, των οικονομιών, των πολιτισμών, της πολιτικής και των διεθνών σχέσεων. Το τεύχος 3 (εκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, καλοκαίρι 2006) παρουσιάζεται με ένα ειδικό αφιέρωμα: «Στρατός και αντάρτες στη δεκαετία του 1940».

Κωνσταντίνος
Αμπαζής

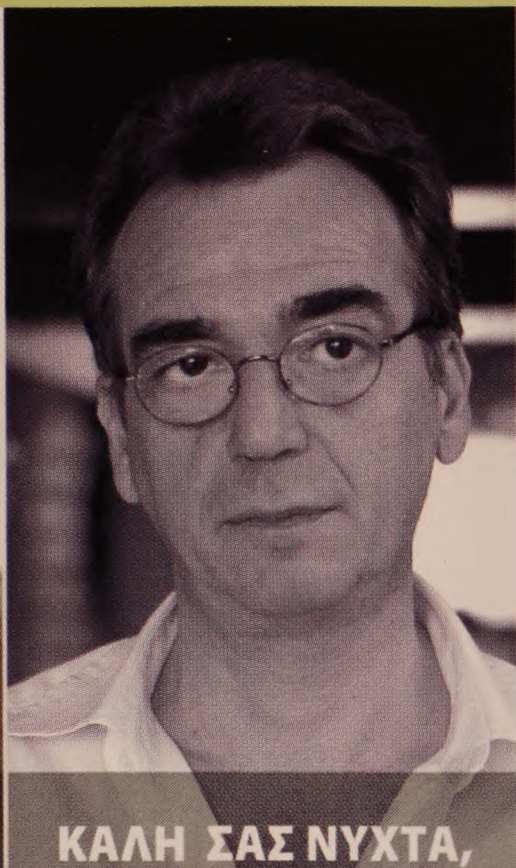
Παναγιώτης
Βλάχος

Κωστής
Γκιμοσούλης

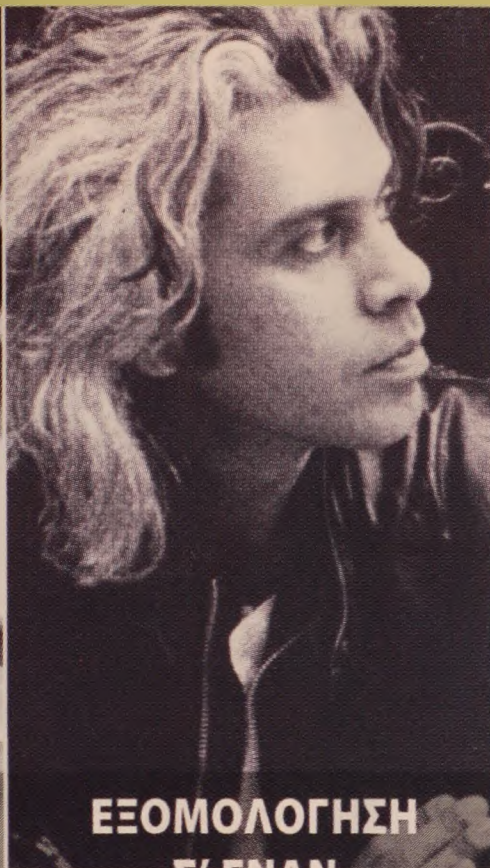
Γιώργος
Σκούρτης

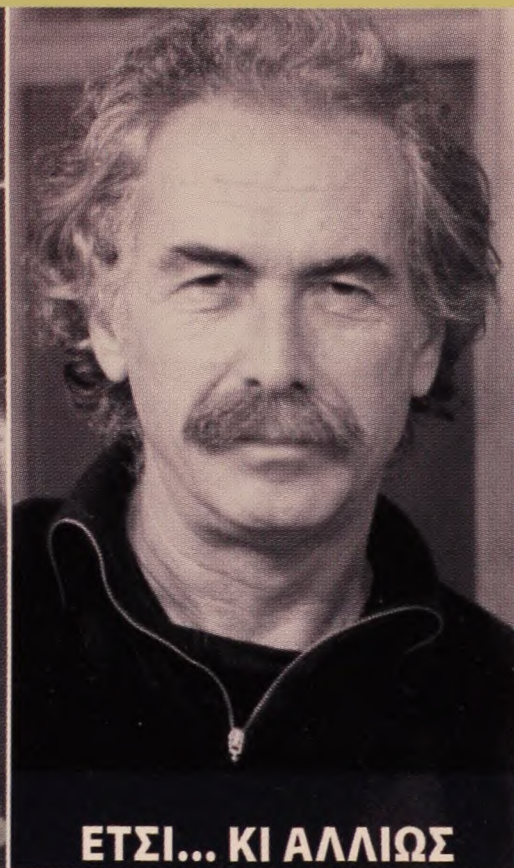
**ΣΑΡΑΝΤΑ
ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΑ**

**ΚΑΛΗ ΣΑΣ ΝΥΧΤΑ,
ΚΥΡΙΕ ΦΡΟΪΝΤ**

**ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ
Σ' ΕΝΑΝ
ΚΟΛΟΜΒΙΑΝΟ ΣΚΥΛΟ**

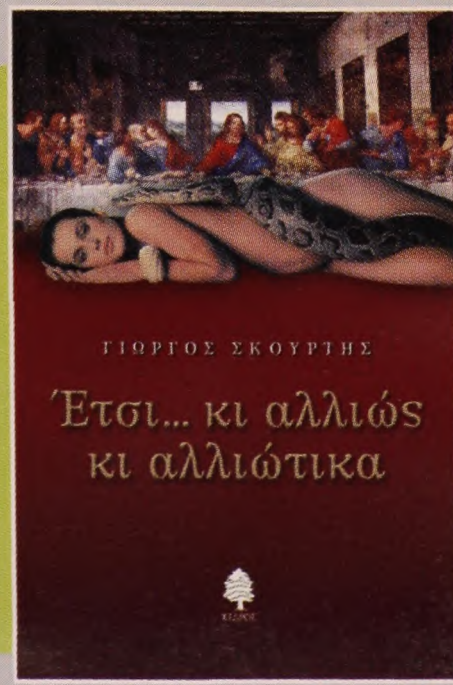
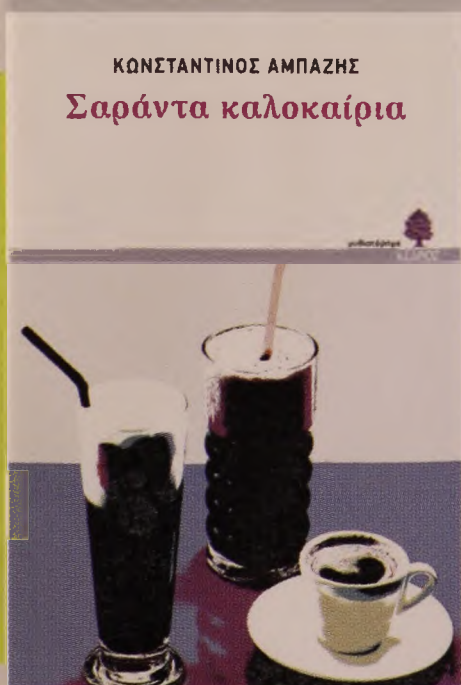
**ΕΤΣΙ... ΚΙ ΑΛΛΙΩΣ
ΚΙ ΑΛΛΙΩΤΙΚΑ**

Τρεις γενιές.
Η τρομοκρατία
της ισορροπίας.
Λαγνεΐα. Ευθύνη.
Αθανασία.
Οι αποφάσεις
απλουστεύονται:
Ένα καλοκαίρι που
να γίνονται τα πάντα,
όλοι το δικαιούνται.

Βιέννη, 1913.
Φρόιντ, Τρότσκι, Κλιμτ.
Μια γυναίκα αναζητά
το νόημα της
ύπαρξής της.
Ένα μυθιστόρημα
για τη ζωή που
επινοούμε και τη ζωή
που ανακαλύπτουμε.

Βρίσκεσαι εκεί που
οι Άνδεις συναντάνε
την Αμαζονία.
Στον τόπο αυτό φωτιά
και νερό χορεύουν μαζί.
Στην Κολομβία.
Ή -καλύτερα-
στη Λοκομβία.
Δηλαδή στη χώρα
των τρελών...

Κείμενα για τις
ανθρώπινες σχέσεις,
την πολιτική και
κοινωνική
πραγματικότητα,
άλλοτε με αστείο τρόπο,
άλλοτε σοβαρό,
έως και σχιζοφρενικό.

Έργο ευθύνης για την κοινωνία. Το δικό μας παιχνίδι. Η ζωή.

Το δικό μας παιχνίδι είναι ένα παιχνίδι με αξίες γνήσια ελληνικές.
Ποδητισμός, Παιδεία, Υγεία, Αθλητισμός.
Αξίες που κάνουν τη ζωή μας πιο όμορφη, πιο δημιουργική. Αξίες που
στηρίζουμε έμπρακτα, με υψηλό αίσθημα κοινωνικής ευθύνης, με
προσήλωση και με πάθος. Σαν μια μεγάλη ομάδα. Και μαζί, θέτουμε τις
βάσεις για ένα μέλλον πιο ανθρώπινο, πιο αισιόδοξο, πιο ευτυχισμένο.

Γιατί το πιο όμορφο παιχνίδι, είναι η ζωή!

ΟΠΑΠ

Πρόγραμμα Κοινωνικής Ευθύνης